

Standard

Yıl 41 • Sayı 483 • Mart 2002 • ISSN 1300-8366

Türkiye'de Tütün,
Tütün Mamülleri Üretiminin
Durumu ve Tütün Yasası

Felsefi Bakış Açısıyla
Eğitimde Öğrenci Kavramı

Ailede Ekonomik
Kaynakların Yönetimi:
BÜTÇE YAPMA

15 Mart
**Dünya
Tüketiciler Günü**

Onlar
üretilirken
bütün
zorluklar
düşünüldü

PI Makina

Ankara-Konya Yolu 23. Km. PK. 10-11
06831 Gölbaşı - ANKARA
tel : +90 312 484 08 00 (pbx)
faks : +90 312 484 14 36

Sahibi

Türk Standardları Enstitüsü Adına
Bekir ÖZTÜRK

Genel Yayın Yönetmeni

Enver BAŞARIR

Koordinatör

Asım DİNÇ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Osman KATIPOĞLU

Bilim Kurulu

- Prof. Dr. Ali Osman SOLAK (Analitik Kimya, Ankara Üni.)
Prof. Dr. Ali BAYRAK (Gıda Mühendisliği, Ankara Üni.)
Prof. Dr. Ekrem SELÇUK (Metalurji Mühendisliği, ODTÜ)
Prof. Dr. Gürol OKAY (Organik Kimya, Hacettepe Üni.)
Prof. Dr. Muhittin ŞİMŞEK (Makina-Kalite Yönetimi, Marmara Üni.)
Prof. Dr. A. Murat TUNCER (Tıp Fak., Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Haluk ÇELİK (İnşaat Mühendisliği, Gazi Üni.)
Prof. Dr. Tuğba VURAL (Tekstil, Gazi Üni.)
Prof. Dr. Sedat YERLİ (Biyoloji Böl., Hacettepe Üni.)
Doç. Dr. Ali GENCER (Elektronik Mühendisliği, Ankara Üni.)
Dr. Lütfü ŞAHİSUVAROĞLU (Yazar-Yayıncı)

Yayına Hazırlayanlar

Funda ÖZEN / Sabit YÖNEY / Türkay BİRBEN
Aslıhan KÖKER / Canan DOĞAN
Sevilay ÜRÜN / Didem BOSTANCI
Suat DOĞRAMACILAR

Reklam

Zehra TÜFEKÇİOĞLU

Abone

Deniz VURUCESENLİ

Adres

TSE Basın Yayın ve Halkla İlişkiler
Dairesi Başkanlığı
Basın Yayın Müdürlüğü
Necatibey Cad. No:112 06100
Bakanlıklar-Ankara
Tel: (0 312) 419 32 26 - 417 83 30
Dahili / Yayın: 307-312
Abone: 311 / Reklam: 317
Faks: 417 55 83
e-mail: standarddergi@tse.org.tr

2001 Yılı Abone Şartları

Aylık: 2 500 000 TL (KDV dahil)

Yıllık: 30 000 000 TL (KDV dahil)

(Öğretmen ve öğrencilere %50 indirim uygulanır)

2001 Yılı Reklam Tarifesi

Arka Kapak	:	350 000 000 + KDV
Kapak İçeri	:	225 000 000 + KDV
Son Sayfa	:	225 000 000 + KDV
İç Tam (Renkli)	:	200 000 000 + KDV
İç Yarım (Renkli)	:	125 000 000 + KDV
İç Tam (Siyah-Beyaz)	:	150 000 000 + KDV
İç Yarım (Siyah-Beyaz)	:	100 000 000 + KDV

Tasarım-Sayfa Düzeni

GRAF - ART İLETİŞİM

Tel: (0312) 425 73 03

Baskı-Cilt-Ornamentik Tasarım

AJANS-TÜRK MATBAACILIK SANAYİ A.Ş.

İstanbul Yolu 7. Km. Necdet Evliyagil Cad. No:24

Tel: 0 (312) 278 08 24, Ankara

İnternet : www.ajans.turk.com.tr

Standard Hakemli Bir Dergidir.

Dergimize gönderilen makaleler ihtiyaç duyulduğunda uzmanlık alanına göre, Bilim Kurulu üyelerine veya konusunda uzmanlaşmış kişilere inceletirildikten sonra yayınlanır. Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler yazarlarına ait olup derginin ve yazarın adı alınarak iktibas edilebilir.

Dergimize gönderilen yazılar yayınlanırsa veya yayınlanmasın diye edilmez.

15 Mart Dünya Standardlar Günü

Dünya Tüketiciler Günü dolayısıyla bu sayımızın kapak konusunu "Tüketici" olarak belirledik. 15 Mart 1962'de ABD'nin eski başkanlarından John F. Kennedy tarafından gündeme getirilen dört tüketici hakkı günümüzde sekiz başlık altında toplanmıştır. Bu haklar; Temel İhtiyaçların Karşıllanması, Güvenlik ve Güven Duyma, Bilgi Edinme, Seçme, Temsil Edilme (Sesini Duyurma), Tazmin Edilme, Eğitilme, Sağlıklı Bir Çevreye Sahip Olma haklarıdır. Tüketici Haklarının temelini atıldığı 15 Mart 1962 günü "Dünya Tüketiciler Günü" olarak kabul edilmiştir.

Her yıl değişik etkinliklerle kutlanan bugün dolayısıyla Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Başbakan Bülent Ecevit, Devlet Bakanı Prof. Dr. Ramazan Mirzaoğlu ve TSE Başkanı Bekir Öztürk birer mesaj yayınlarak "Dünya Tüketiciler Günü"nü kutladılar. Mesajları bu sayımızda okuyabilirsiniz.

Kuruluşundan bu yana hazırladığı standardlarla tüketicinin yanında yer alan Türk Standardları Enstitüsü, Türkiye'de tüketicinin bugün geldiği noktaya verdiği katkıdan dolayı mutludur.

Günümüzde tüketiciyi endişeye sevkeden standardın yokluğudur. Standardizasyon yaygınlaştıkça tüketicinin sesi daha güçlü çıkmaktadır. Uluslararası standardizasyon kuruluşları, standard hazırlama alanında tüketici örgütlerinin katılımını giderek daha çok aramakta ve sağlamaktadır. Tüketiciler kendilerini korumak için standartlara, standartlar da pratik ve yararlı olabilmeleri için tüketicinin tepkisine muhtaçtır.

Daha iyi bir dünya için standartlar ve tüketiciler arasındaki ortaklığın önemini bir kez daha gündeme getirerek, "Dünya Tüketiciler Günü"nü kutluyoruz.

Avrupa Kalite Teşkilatı (EOQ)'nın Genel Kurulu ile Geleneksel Kış Toplantıları gibi önemli haberler ve ilginç araştırma-inceleme yazılarının yer aldığı Standard Dergimizin Mart sayısını da zevkle okuyacağınızı umuyoruz.

Saygılarımızla.

3 15 Mart Dünya Tüketiciler Günü Mesajlar

8 TSE'den Haberler

25 Yeni Türk Standardları

30 2000'li Yıllarda TSE ve Türkiye

32 Keyifli Yolculuklar İçin

Cahit UYANIK

34 Uluslararası Standardlaştırma ve Uluslararası Ticaret
Yazar: Paul-Henri RAVIER Çeviren: Mak. Yük. Müh. Oğuz ULUSOY

37 12-14 Yaş Adolesan Çağındaki Kız Çocukların Giysi Seçimi ve Modayla İlgilenme Durumları
Dr. Zeynep TEZEL ÖZBEK

44 Küresel Rekabette Toplam Kalitenin Rolü
Doç. Dr. Selman KARAYILMAZLAR

47 Ailede Ekonomik Kaynakların Yönetimi : Bütçe Yapma
Doç. Dr. M. Hamil NAZİK

53 Felsefi Bakış Açısıyla Eğitimde Öğrenci Kavramı
Prof. Dr. Ali GÜLER-Öğr. Gör. Altay EREN

61 Türkiye'de Tütün, Tütün Mamulleri Üretiminin Durumu ve Tütün Yasası
Salih BARIŞIK

72 İşletmelerde Üretim Kalitesinin Önemi ve Müşteri Beklentileri
Öğr. Gör. Osman ATAY

76 Alternatif Enerji Kaynaklarından Hidrojen
Hakan GÖKDUMAN-Doç. Dr. Emir B. DENKBAŞ

83 Hastane İşletmeciliğinde Yönetim Bilgi Sisteminin Önemi ve Kurulurken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar
Öğr. Gör. Adnan KÖKSAL

89 Ulaşımda Araçlardan Kaynaklanan Gürültü Kirliliği ve Önleme Yöntemleri
Yrd. Doç. Dr. Fikret YÜKSEL
Yrd. Doç. Dr. Mahir GÖKDAĞ-Öğr. Gör. Murat ÇETİN

95 Teşekkür Mektupları

96 Basında TSE

KAPAK

3

15 Mart Dünya Tüketiciler Günü

Felsefi Bakış Açısıyla Eğitimde Öğrenci Kavramı

Şimdiye kadar gerek savundukları görüş gerekse öğrenciye bakışları açısından ele alınan felsefi düşüncelerin hepsi, tarihte eğitim uygulamalarına etkin bir şekilde yön vermişlerdir.

53

Türkiye'de Tütün, Tütün Mamulleri Üretiminin Durumu ve Tütün Yasası

Türkiye; tütün üretimi bakımından elverişli ekolojik şartlara sahiptir. Tütün tarımı özellikle Ege, Karadeniz, Marmara, ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yoğun bir şekilde aile işletmeciliği halinde yapılmaktadır.

61

Ahmet Necdet SEZER
Cumhurbaşkanı

Dünyada yaşanan hızlı sanayileşme süreci, üretim ve tüketim kalıplarını yeniden biçimlendirmiş, bu değişimle kalite, standard ve verimlilik kavramları günümüzde belirleyici öğeler durumuna gelmiştir.

Çağdaş değerleri dikkate alan üretim politikalarının yanı sıra, tüketicilerin gereksinimlerine doğrudan yanıt verebilecek ürün ve hizmetlerdeki standard arayışı, kalite artışı ve verimliliği birlikte getirmiştir.

Bilinçli tüketicilerin eğilimleriyle gelişen bu üretim süreci, bireyin mutluluğunu ön planda tutmuş, bu da karşılıklı olarak ürün kalitesi ve tüketici haklarının gelişmesi sonucunu doğurmuştur.

Çağdaş demokrasinin en önemli ilkelerinden olan tüketici haklarının gelişmesiyle, bireyler ekonomik süreçte etkin rol üstlenmiştir.

Tüketicilerin ekonomik politikalarının oluşturulması sürecine katılımının sağlanması, ekonominin ve demokrasinin gelişmesi sürecini de hızlandırmıştır. Tüketicilerin gerçek gereksinimleri doğrultusunda yapılacak üretim, zaman ve kaynaklar yönünden tasarruf sağlayacaktır.

Tüketicinin korunmasıyla ilgili yasalar, toplumun tümünü ya da kından ilgilendirmekte ve günlük yaşamın parçası olan sorunlara çözüm getirmektedir. Ancak, tüketici haklarının korunmasında, yasal düzenlemeler tek başına yeterli olmamaktadır.

Tüketici haklarının geliştirilmesinde ve korunmasında en önemli ögenin bilinçli, duyarlı ve sorumluluk sahibi bireyler olduğu unutulmamalıdır. Sivil toplum örgütlerinin çalışmaları ve tek tek bireylerin sorumluluk ve duyarlılıkları bu konuda büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizdeki sivil toplum örgütlerinin tüketici hakları konusundaki çalışmalarını mutlulukla izliyor, bu konudaki çalışmaların artarak sürmesini diliyorum.

Tüm tüketicilerin kendi hak ve sorumluluklarının bilincinde en iyi hizmeti alması umuduyla, Dünya Tüketiciler Günü'nü kutluyor, yurttaşlarımıza esenlikler diliyorum.

Bülent ECEVİT
Başbakan

Dünya serbest pazarında pay sahibi olmak isteyen ülkelerin hizmet ve mal üretiminde yüksek standartları yakalamaları öncelikli koşuldur.

Toplumlar için de ekonomik entegrasyonun sağlanmasının temelinde üretici ve tüketicinin dünya standartlarında kalite bilincine sahip olmaları yatmaktadır.

Ülke ekonomilerinde altyapının hızla gelişmesi ve sanayinin büyümesine paralel olarak tüketim harcamalarının artmasıyla birlikte tüketici hakları yaşadığımız yüzyılda büyük önem kazanmıştır.

Bir ülkenin kalkınması, gelişmesi o ülke bireylerinin yaptığı tüketimin bilinçli ve doğru olmasına bağlıdır. Çünkü çağdaş ekonominin dinamiğini tüketim oluşturmaktadır.

Demokrasimizin vazgeçilmez unsuru sivil toplum örgütlerini ve birer birey olarak yurttaşlarımızın da katkılarıyla, tüketicini koruması ve bilinçlendirilmesi konusunda daha duyarlı olmamız dileğiyle sevgi ve saygılarımı sunarım.

**Prof. Dr.
Ramazan MİRZAOĞLU**
Devlet Bakanı

Günümüzde ekonomik faaliyetlerin esas amacı, küçük yaştan itibaren her biri aktif tüketici olan insanların ihtiyaçlarının karşılanmasına yöneliktir.

Endüstri toplumlarında ürün ve hizmetlerin bolluğu, bir taraftan tüketicilerin isteklerini karşılarken, diğer yandan da tüketiciyi çok çeşitli ürünler arasında kendisine en uygun olanı seçmeye zorlamaktadır. Tüketici giderek karmaşıklaşan pazar yapısı ve gelişen pazarlama faaliyetlerinin yarattığı sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.

Tüketiciler bu ortamda kaliteli mal veya hizmet seçimi yaparak, kendi menfaatlerini gözetmek durumundadırlar. İşte bu noktada evrensel tüketici haklarını öğrenmek, öğretmek ve topluma benimsetmek gerekmektedir. Çünkü gelişmiş toplum olmanın bir unsuru da "Tüketici Hakları"nın sağlanarak yaşatılmasıyla mümkündür. Bilinçli bir tüketici, piyasadaki ürünleri değerlendirir ve ödediği paranın karşılığını vereceğine inandığı ürünleri serbestçe satın alır. Bu tasarrufla tüketiciler, üretim, fiyat ve dağıtım üzerinde etkili olurlar. Tüketicilerin tercihlerini bu şekilde kullanmaları ise uzun bir sürecin sonucudur.

Ülkemizde tüketiciyi koruma alanındaki çalışmalar çok eski yıllara dayanmaktadır. Bunun en önemli örneği ise Ahi Teşkilatları'dır.

Günümüzde ise Ahi Teşkilatlarının yaptığını TSE gerçekleştirmekte ve tüketicinin korunması ve tüketici hakları konusunda yoğun ve etkili çalışmalar gerçekleştirmektedir.

Tüketicilerin eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi için TSE önemli hizmetler vermiştir. Standardizasyon ve kalite ile tüketici bilincini eğitim ve öğretim çağında bulunan öğrencilerimize kadar indirerek, standard, kalite ve tüketici haklarıyla ilgili uygulamalarının benimsetilmesi amacıyla Orta Öğretimde Standardizasyon ve Kalite Dersi seçmeli ders olarak müfredata konulmuştur. İlköğretimde ise kol çalışmalarına "Tüketici Kolu" eğitici kol olarak eklenmiştir.

Daha iyi bir dünya için standartlarla tüketiciler arasında gerçek bir ortaklığın gerçekleştiği, tüketicilerin kendilerini korumak için standartlara, standartların da pratik ve yararlı olabilmeleri için tüketicilerin tercihi muhtaç oldukları unutulmamalıdır. Tüketicilerin bilinçlendirilmesi ve kaliteli üretimle bundan sonra da "Tüketici Hakları"nın ülkemizde daha da gelişeceğine inanıyorum.

Bu inançla tüm tüketicilerimizin Dünya Tüketiciler Günü'nü kutlar, Türk Toplumunun hak ettiği hayat standartlarında, kalite ile iç içe yaşamasını temenni ederim.

Bekir ÖZTÜRK
TSE Başkanı

Dünya standard ve kalite yönünden hızla yeni hedeflere yönelirken bu süreci yakından takip eden ve bu uyum çalışmalarına önem veren Türk Standardları Enstitüsü'nün, standardizasyon, belgelendirme ve kalite alanındaki çalışmaları ile tüketicinin korunmasında da büyük rolü bulunmaktadır.

Tüketicinin can ve mal güvenliğinin teminat altına alınmasında en önemli iki husus, standardizasyon ve belgelendirme hizmetleridir. Enstitümüz, üretici ile tüketici beklentilerinin uzlaştığı bir nokta konumundadır.

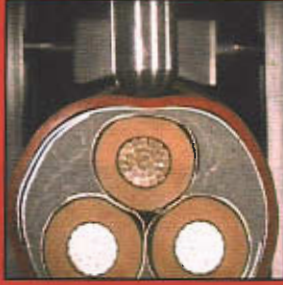
Tüketici konusunun diğer bir yönü mal ve hizmet üreticilerinin gerek iç pazarlara, gerekse dünya pazarlarına açılabilmesi ve rekabet edebilmeleri için standard, kalite ve tüketici kavramlarını birlikte değerlendirmenin bir mecburiyet olduğu herkesçe kabul edilen bir gerçektir.

Ancak tüketicinin korunmasında en önemli husus, gene tüketicinin kendi hak ve çıkarlarının bilincinde olması, bu haklarını uygun ortamlarda savunabilmesidir. Yürürlükte bulunan 4077 sayılı "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun" ile 1995 yılından itibaren tüketicinin korunmasına yönelik yasal boşluklar doldurulmaya çalışılmaktadır. Ancak mevzuat, bundan nasıl faydalanacağını bilmeyen tüketici için anlaşılabilir değildir. Bu noktada tüketicinin bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve eğitimi büyük önem taşımaktadır. Enstitü olarak tüketici konusundaki çalışmalarımızda tüketicinin bilgilendirilmesi ve eğitilmesini hedef almanın temelinde bu gerçekler yatmaktadır.

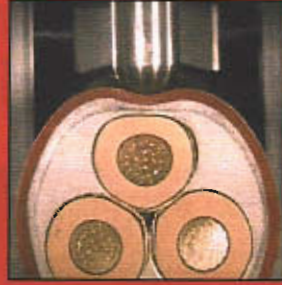
Türk Standardları Enstitüsü olarak hizmetlerimizi her zaman daha mükemmele götürme gayretlerimizi devam ettireceğimizi belirtir, tüm tüketicilerimizin Dünya Tüketiciler Günü'nü kutluyorum.

Kabloda Air Bag'in işi ne?

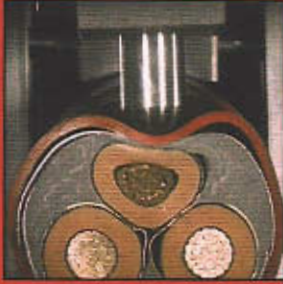
Darbe başlangıcında
metal zırhlı kablo.

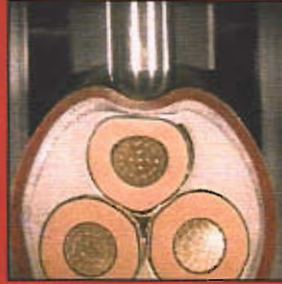
Darbe başlangıcında
AIR BAG™ kablo.

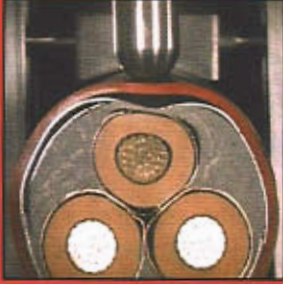
Darbe sırasında deforme olmuş
metal zırh.

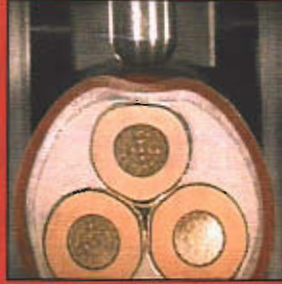
Darbeyi absorbe etmiş
AIR BAG™.

Metal zırhta meydana gelen
kalıcı deformasyon ve kabloda
ciddi hasar.

AIR BAG™ kablo tarafından
korunup hasar görmeyen kablo.

70 J şiddetindeki mekanik darbe testi
Politecnico di Milano Üniversitesi tarafından
Pirelli ARGE Laboratuvarları'nda
görülmüştür.
Test numunesi: 20kV 3x150 mm² bakır iletken,
EPR yalıtımlı kablo.

TÜRK PIRELLİ Kablo ve Sistemleri A.Ş.
www.tr.pirelli.com E-mail: tpks@tr.pirelli.com

AIR BAG™ Pirelli'nin geliştirdiği ve dünyada sadece Pirelli kablolarında bulunan üstün özelliklerden biridir. Geliştirilmiş **AIR BAG™** kablo teknolojisi çelik zırhlı kablolardan daha güvenilir şekilde darbelerle karşı kabloyu korur. Hafif olması nedeniyle de büyük uzunluklarda kolay taşınması ve serilmesi gibi önemli avantajlara sahiptir.

Pirelli, dünyanın dört bir yanındaki fabrikalarında enerji ve telekomünikasyon kabloları üretiyor. Ve alanında **"dünya lideri"** olarak, bugün olduğu gibi yarın da hem enerji, hem de bilgi taşımaya devam edecek. Tüm dünyada ve elbette ki Türkiye'de.

Pirelli'nin gücüyle; kesintisiz, eksiksiz.

**Kablonun lideri;
Dünyada, Türkiye'de.**

IRELLI

Avrupa Kalite Teşkilatı Genel Kurulu ve Kış Toplantıları Türkiye'de Yapıldı.

Toplantılara TSE Evsahipliği Yaptı.
Genel Kurul Üyeleri TSE'ye Övgü Yağdırdı.

EOQ'nun Avrupa'ya Örnek Gösterdiği Kuruluş: **Türk Standardları Enstitüsü**

Avrupa Kalite Kuruluşu EOQ'nun geçtiğimiz sene Eylül ayında gerçekleştirilen 45. Yıllık Kongresinden sonra genel kurulu ve geleneksel Kış Toplantıları da Türkiye'de yapıldı.

15-16 Şubat 2002 tarihlerinde Ankara'da yapılan toplantılara TSE evsahipliği yaptı. Toplantılara EOQ'ya tam üye 34 ülkenin temsilcileri katıldı. İki gün süren toplantılar sırasında yapılan 2001 yılı EOQ Genel Kurulu'nda EOQ'nun 2001-2002 bütçeleri görüşüldü. Halen Belçika Yasalarına göre Brüksel'de faaliyet göstermekte olan EOQ'nun yine bu yasalara göre statüsünün değiştirilmesi konusunun çözüme ulaştırıldığı Genel Kurul toplantısında EOQ'nun iki yıl boyunca hizmet verecek olan yeni yürütme komitesi adayları da belirlendi.

Türkiye İlk Kez EOQ Yürütme Komitesinde Temsil Ediliyor

Yeni dönemde görev yapacak Yürütme Komitesine TSE Yönetim Kurulu Üyesi Niyazi Akdaş da seçildi. Buna göre 2002-2004 yılları arasında

faaliyet gösterecek olan EOQ Yürütme Komitesi üyeleri;

- Frank Steer, İngiltere (Başkan)
 - Riccardo Dell'Anna, İtalya (Eski Başkan)
 - Niyazi Akdaş (Türkiye)
 - Yuri Gousakov (Rusya)
 - Wolfgang Kaerkes (Almanya)
 - Risto Lintula (Finlandiya)
 - Salvador Olivas (İspanya)
- şeklinde belirlendi.

EOQ Kış Toplantıları sırasında KOBİ'ler ve Milli Kalite Politikaları üzerinde duruldu. EOQ'nun genel işleyişi ve bu konuda yapılabilecek değişiklikler, yenilikler ve ilerlemelerle ilgili çalışma grupları oluşturularak sonuçlar tartışıldı ve bu sonuçların EOQ'nun amaçları doğrultusunda nasıl kullanılabileceği görüldü.

TSE Başkanı Bekir Öztürk, EOQ Genel Kurul Toplantısı'nın açılışında şöyle konuştu: "Bildiğiniz üzere 19-21 Eylül 2001 tarihlerinde İstanbul'da değerli katılımlarınızla gerçekleştirilen 45. EOQ Kongresi sürecinde ABD'deki menfur saldırılar nedeni ile yeterli çoğunluk sağlanamamış ve Genel Kurul yapılamamıştı. Ancak EOQ Genel Sekreterliğine yapmış olduğumuz teklif neticesinde Genel Kurul'un ileriki bir tarihte Ankara'da yapılması kabul görmüş ve her yıl düzenli olarak tertip edilen geleneksel EOQ Kış Toplantıları ile birleştirilerek Genel Kurul'un Ankara'da yapılması için karar alınmıştı. Bu karar neticesinde 2002 Kış Toplantıları ile birlikte 2001 yılı Genel Kurul'unun ülkemizde yapılmasından kurumum ve şahsım adına müteşekkirdiğimi belirterek EOQ Başkanı, Genel Sekreteri ve delegelerine Türkiye'ye hoş geldiniz diyorum.

EOQ'nun bir üyesi olarak İstanbul'da gerçekleştirilen 45. EOQ Kalite Kongresi öncesi ve sonrasında bizlere göstermiş olduğunuz dayanışma ve işbirliğinden son derece memnun olduğumuzu belirtmek isterim. EOQ vizyonuna ve faaliyetlerine her zaman olduğu gibi sahip çıkacağımızı, gelecekte de işbirliğimizin devam etmesi ve birlikte kazanmak için hep dayanışma içinde olacağımızı bir kez daha vurgulamak isterim.

EOQ'nun üyesi olan Türk Standardları Enstitüsü, köklü bir kuruluş olarak kuruluş tarihi olan 1954 yılından bugüne dek kalite bilincini her zaman yaşamaya, yaşatmaya ve yaymaya büyük önem vermiştir. Bu anlamda Enstitümüzün ev sahipliği yaptığı bu organizasyona ve çalışmalara aktif olarak katılma konusundaki kararlılığımı dile getirmek isterim.

Genel Kurul vesilesi ile sizlere Türk Standardları Enstitüsü hakkında kısaca bilgi vermek isterim. TSE sadece bir milli standardizasyon kuruluşu olmayıp aynı zamanda bir uygunluk değerlendirme kuruluşu, başka bir ifade ile belgelendirme kuruluşudur.

TSE, 1964 yılından beri uygulamakta olduğu TSE Markası, belgelendirme sistemi ve üretilen mamüllerin standartlara uygunluğu ve kaliteli üretimi teşvik ederken aynı zamanda tüketicileri korumaya yönelik faaliyetlerini sürdürmektedir.

1990 yılından itibaren kalite belgelendirme faaliyetlerini başlatan TSE bu sayede üretilen mal ve hizmetlerin kalitesinin sürekliliğini sağlamaya yönelik önemli bir adım atmıştır.

Türk Standardları Enstitüsü kalite bilincinin yurt sathına yayılmasını sağlamak amacıyla sürekli olarak eğitim, seminer ve sempozyumlar düzenlemektedir. Bu çalışmaların yanı sıra TSE hazırlamış olduğu broşürler, kitapçıklar ve düzenlenmiş olduğu eğitimler vasıtasıyla kalite konusunda dünyadaki tüm gelişmeleri güncel olarak ilgili tarafların bilgisine sunmaktadır.

TSE geçmişten gelen bilgi birikimi, tecrübesi, uzman personeli ve yurt sathına yayılmış laboratuvarları ile birlikte Türkiye'deki

TSE Başkanı ve EOQ Türk Milli Komitesi Başkanı Bekir Öztürk;

“TSE kalite alanındaki çalışmalarını her geçen gün daha da aktif hale getirerek devam ettirecektir.”

EOQ Başkanı
Riccardo Dell'Anna;

“TSE her zaman diğer üye ülkelerimize örnek gösterdiğimiz bir kuruluş olacaktır.”

kalite hareketinin öncüsü konumundadır.

TSE sahip olduğu imkanları ile ürün belgelendirme, kalite sistem belgelendirme, çevre yönetim sistemi belgelendirmesi, hizmet yerlerinin belgelendirmesi faaliyetlerini yürütmekte ve yurt genelinde kalitenin sürekli geliştirilmesine yönelik faaliyetlerini sürdürmektedir.

TSE bu belgelendirme faaliyetlerinin yanı sıra EOQ kuralları çerçevesinde personel belgelendirmesi yapmaktadır.

Kısaca söylemek gerekirse adı kalite ile özdeşleşmiş olan TSE, bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da ülke genelinde kalite alanında öncülüğe, kalitenin sürekli gelişmesine yönelik her türlü faaliyeti yapmaya devam edecektir.

Yaşadığımız dünyadaki bilgi yönetimi ve teknolojisi alanındaki hızlı gelişmeler özel sektörü olduğu kadar kamu sektörünü de rekabete ve mükemmelliğe zorlamaktadır. Biz de bu adımı atarak önemli bir değişimi başlatmış bulunuyoruz

Yeni kamu yönetimi anlayışı ve kamunun yeniden yapılanması, değişim sürecinde Tür-

kiye'nin ihtiyaç duyduğu hassas bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Bundan sonraki hedefimiz; değişime önderlik ederek, kamu sektörü dahil, tüm sektörlerde kalite bilincinin yaygınlaştırılması, hızlı, nitelikli ve verimli çıktılar elde edebilmek için insan faktörüne ve zamana saygılı kalite yönetim sistemlerinin benimsenerek uygulanmasıdır.

Ülkemizin jeopolitik konumunun önemi ne binaen Enstitümüzün Asya ile Avrupa arasında bir köprü görevini yerine getirerek EOQ'nun politikası ve misyonu doğrultusunda kalite bilincini, tüm Asya ve Türk Cumhuriyetlerine yayma konusundaki sorumluluğunu taşıyarak çalışmalarını gün geçtikçe daha aktif hale getireceği konusundaki sonsuz inancımı sizlerle bir kere daha paylaşmak istiyorum."

TSE Başkanı Bekir Öztürk, EOQ gibi büyük bir organizasyona iki kere ev sahipliği yapmaktan büyük onur ve gurur duyduğunu belirterek sözlerini noktaladı.

EOQ Başkanı Riccardo Dell'Anna ise konuşmasında EOQ'nun vizyonundan söz etti. Dell'Anna bu vizyon içinde Türkiye'nin çok önemli bir yeri olduğunu vurgulayarak, "bu Genel Kurulun ve Geneksel Kış Toplantılarının Türkiye'de yapılması kararını TSE'nin teklifiyle kabul etmiş olmamızın ne kadar isabetli olduğunu bugün burada anlamış bulunuyoruz. Bizler sizin misafirperverliğinizi ve kalite konusundaki profesyonelliğinizi iki kere yaşama şansını yakaladık. Eminim ki Türkiye'deki bu profesyonel kalite çalışmaları sizlerin birikimiyle her zaman devam edecektir.

İstanbul'da geçen sene yapılan Kongre gibi mükemmel bir organizasyon bizlere büyük bir örnek oldu ve bizleri bir adım daha ileri götürdü. Bu iki toplantı hayatımız boyunca unutamayacağımız iki anı olacaktır.

Başta TSE Başkanı olmak üzere işbirliği içerisinde olan ve hazırlıkları yapan herkese Avrupa kalite çalışmalarına olan katkılarından dolayı teşekkür ederim. TSE her zaman diğer üye ülkelerimize de örnek gösterdiğimiz bir kuruluş olacaktır" dedi.

Bütün katılımcıların son derece memnun ayrıldığı EOQ Kış Toplantılarında konuşan EOQ Genel Sekreteri Bertrand Jouslin de Nöray tüm katılımcılar adına yaptığı konuşmada 45. EOQ Yıllık Kongresi ve EOQ Kış Top-

**TSE Başkanı Bekir Öztürk (ortada)
TSE Yönetim Kurulu Üyesi Niyazi Akdaş (solda)
ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanı Ahmet Kurter**

lantıları gibi iki önemli ve büyük organizasyonu ardarda başarıyla gerçekleştiren ve EOQ tarafından takdirle karşılanan TSE'ye teşekkür ederek "Bu organizasyonlar diğer EOQ üyelerine ve bundan sonra yapılacak olan EOQ organizasyonlarına örnek olacaktır, bu organizasyonlarda karşılaştığımız bütün detaylara bu kadar önem veren inceliğin kalitesini daha önce hiçbir yerde görmedim. Bugün TSE ve Türkiye bizim için, Avrupa için bir istisna ve zor bulunabilecek bir örnektir. Üretkenliğin olduğu kadar, asırlardır süregelen bir kültürün ve uygarlığın, yaşanan değişimin, farklı insanların, bizim kültürümüze nasıl faydalı olabileceğinin, bize ne kadar içtenlikle yaklaştıklarının ve bazı değerlerin nasıl herkese saygı göstererek paylaşılabilirdiğinin örneğidir Türkiye .

Yirmi ile otuz ülkeye daha açılmak isteyen EOQ için böyle bir organizasyon örnek olarak alınmalıdır. Şunu söyleyebilirim ki TSE bizi daha ileriye götürmüştür. Bunu sadece pratik anlamda değil bugünkü toplantılarda yapılan önerilerin ışığında söyleyebiliriz. Ve bütün katılımcılar adına şunu söylemeliyim ki kalite adına yaptığımız çalışmaları TSE olarak bize Kongre öncesinde ve sonrasında, Kış Toplantıları ve Genel Kurul için ve hatta şu anda burada sunduklarınızı örnek alarak devam ettirmeye çalışmak bizler için bir zevk ve görev olacaktır" dedi.

EOQ Kış Toplantıları'nın sonunda 19-21 Eylül 2001 tarihinde İstanbul'da yapılan 45. EOQ Kongresinin gerçekleşmesinde gösterdiği emek ve başarılarından dolayı Proje Koordinatörü İbrahim Atıklar'e EOQ Genel Kurul

üyeleri tarafından bir teşekkür plaketi sunuldu.

Avrupa Kalite Teşkilatı (EOQ) 1956 yılında İsviçre Kanunlarına göre Bern'de kurulmuş özerk, kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. 1999 yılında Genel Kurulun aldığı bir kararla merkezini Brüksel'e taşıyarak, Belçika Kanunlarına göre aynı prensiplerde faaliyetlerine devam etmektedir.

EOQ, üye kuruluşları ile Avrupa'da kalite yönetimi konusunun gelişimi için etkin rol oynayan bir koordinasyon ve katalizör kuruluştur. EOQ kalite ve değişim yönetimi kavramlarının ve tekniklerinin en geniş anlamda uygulanması ile Avrupa'da faaliyet gösteren işletmelerin ve kuruluşların gelişimine katkıda bulunmaktadır. Nihai amaç, Avrupalı bireylerin ve Avrupa toplumunun gelişimi ve ilerlemesidir. EOQ, değişik kültürlerin ve ekonomilerin bir arada bulunduğu genişlemiş bir Avrupa'nın, Avrupalıların başarısı için bir fırsat olduğuna inanmaktadır. EOQ, faaliyetlerinin önemli bir kısmını milli, Avrupa ve uluslararası alanda kalitenin ilerlemesi için yoğunlaştıran 34 üye kuruluşu ile kalite kuruluşları arasındaki bir ağın (Network) gelişmesine katkı sağlamaktadır.

EOQ'nun vizyonu; Kalite yönetimi ve gelişiminin en geniş anlamda uygulanmasında dünya liderliğini yapmaktır. EOQ enformasyon ve araştırmanın, bilginin, fikirlerin kesiştiği bir kuruluştur.

Türk Standardları Enstitüsü 1976 yılında EOQ'ya tam üye statüsüyle katılmış ve günümüze kadar EOQ'nun faaliyetlerine aktif olarak iştirak etmiştir. Yine bu çerçevede, EOQ'nun 45. Yıllık Kongresi 19-21 Eylül 2001 tarihlerinde, TSE'nin ev sahipliğinde, İstanbul Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayında gerçekleştirilmiştir. Kongreye 62 ülkeden yaklaşık 1500 katılımcı iştirak etmiştir ve EOQ'nun bugüne değin gerçekleştirdiği en başarılı kongrelerden birisi olmuştur.

EOQ Genel Sekreteri Bertrand Jouslin de Noray;

“ Şunu söyleyebilirim ki TSE bizi daha ileriye götürmüştür. Bunu sadece pratik anlamda değil bugünkü toplantılarda yapılan önerilerin ışığında söyleyebiliriz ”

Standard Ekonomik ve Teknik Dergi, 15-16 Şubat 2002 tarihlerinde Ankara'da yapılan EOQ Kış Toplantılarında EOQ'nun şu anki başkanı Riccardo Dell'Anna, Eski Başkanı Sean Conlan, 2002-2004 Dönem Başkanı Frank Steer ve Genel Sekreteri Bertrand Jouslin De Noray ile siz değerli okurlarımız için görüştü. Görüşmelerimizde EOQ'nun bu değerli temsilcilerine genellikle aynı soruları sorduk. Amacımız EOQ'nun çalışmaları ve EOQ içerisinde TSE'nin rolü hakkında bilgi sahibi olabilmektir. Benzer sorularımıza birbirinden farklı cevaplar aldık. Bu cevaplar bizi TSE olarak hem gururlandırdı hem de bundan sonraki faaliyetlerimize ışık tuttu. İşte tüm bu duygu ve düşünceleri sizlerle de paylaşıyoruz.

EOQ BAŞKANI RICCARDO DELL'ANNA

**TSE, EOQ için önemli bir
"partner"dir.**

STANDARD: Sayın Başkan, EOQ'nun kuruluş amacını sizden öğrenebilir miyiz?

DELL'ANNA: Bence EOQ'nun temel amacı üye ülkelerde iş dünyasını geliştirmektir. Vizyonumuzun en önemli unsuru ise bilginin ve fikirlerin kesişme noktası olabilmektir.

STANDARD: Kış toplantılarının ana temalarından birisi de KOBİ'ler. EOQ, KOBİ'leri neden ve ne kadar önemsiyor? Avrupa ve Kalite için KOBİ'lerin önemi nedir?

DELL'ANNA: Aslında KOBİ'ler sadece EOQ için değil bütün Avrupa için önemlidir. Avrupa'da şu anda faaliyet göstermekte olan KOBİ'lerin sayısı inanılmaz derecede çoktur ve KOBİ'ler aslında büyük firmaların tedarikçisi durumundadır. Eğer tedarikçisinin kalitesi yeterince yüksek değilse büyük bir firmanın kalitesinin yüksek olmasını bekleyemeyiz. İşte bu yüzden KOBİ'ler konusu bizim için önemlidir.

STANDARD: EOQ'nun 2002-2004 politikasında neler olacak?

DELL'ANNA: Önümüzdeki altı ay içerisinde yapacağımız en önemli şeylerden birisi vizyonumuzun bugün için geçerli ve yeterli olup olmadığını kontrol etmek ve bütün Av-

rupa için bu vizyonu geliştirmektir.

STANDARD: TSE'nin EOQ içindeki rolünden bahsedebilir misiniz? EOQ kalite vizyonunda Türkiye'yi nereye koyuyor?

DELL'ANNA: Bence TSE, EOQ için önemli bir "partner"dir. Bunu 19-21 Eylül 2002 tarihlerinde İstanbul'da yapılan 45. EOQ Yıllık Kongresi'nde, TSE'nin tek tek bütün EOQ üyelerine ulaşabilmesi ve onları memnun etmeyi başarması örneğinde de görüyoruz. Kongrede çok iyi konuşmacılar ve dünyanın her tarafından gelen kalabalık bir katılımcı grubu bulunmaktaydı. Bence bu EOQ'nun ve EOQ üyelerinin gücüne iyi bir örnektir. Kaliteyle ilgilenen birçok kişiyi bir araya getirip kalite konusundaki birikim ve kültürlerini paylaşabilecekleri bir zemin hazırlamış oluyoruz. TSE de buna mutlaka büyük katkılarda bulunuyor.

STANDARD: Türkiye'deki kalite çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu konuda ne gibi önerileriniz olabilir?

DELL'ANNA: İstanbul'da yapılan Kongre'de TSE Başkanı ve Türk Hükümetinde görevli Sayın Bakanların yapmış olduğu konuşmalar beni oldukça etkiledi. Bence bu konuşmalar Türkiye'de kaliteyle ilgili görüş-

EOQ Başkanı
Riccardo Dell'Anna;

“Elbette Avrupa'nın sınırları gitgide gelişirken, bütün Avrupa ülkelerinin ortak bir kalite seviyesine yükselmeleri hedeflenmelidir. Bana göre Türkiye bu yolda oldukça ilerlemiştir.”

lerin yerleşmiş olduğunu gösteren çok anlamlı konuşmalardı. Öyle görülmüyor ki, kalitenin arkasında yatan stratejik amaç hükümetiniz tarafından iyice anlaşılmış durumda. Bu Türkiye'deki sanayi sektörü için de geçerli. Ben de bu Türkiye'deki kalite mesajının oldukça umut verici bir durumda olduğunu gösteriyor. Elbette Avrupa'nın sınırları gitgide gelişirken, bütün Avrupa ülkelerinin ortak bir kalite seviyesine yükselmeleri hedeflenmelidir. Bana göre Türkiye bu yolda oldukça ilerlemiştir.

STANDARD: Sayın Başkan, konuşmalarınızda hep kültürel çeşitlilikten bahsediyorsunuz. Kalite'de kültürel çeşitliliğin önemi nedir?

DELL'ANNA: Benim için kültürel çeşitlilik kalitenin temel taşlarından birisidir. EOQ'nun kalite vizyonunun dayandığı üç temelden birisinin çeşitlilik olmasının yanı sıra şunu da dikkate almamız gerekir: Eğer çeşitliliği doğru şekilde kullanabilirseniz daha ileriye gidebilirsiniz. Ne kadar fazla ve değişik fikir üretiyorsanız o kadar fazla çözüm üretebilirsiniz. Ve ne kadar fazla çözüm üretebilirseniz o kadar çabuk gelişip ilerlersiniz. İşte bu yüzden çeşitlilik kalite için çok önemli.

EOQ GENEL SEKRETERİ BERTRAND JOUSLIN DE NORAY

"Beraber kazanmak konusunda Türkiye'nin Avrupa ve Asya arasında bir köprü rolü oynuyor olması çok iyi bir örnektir."

STANDARD: EOQ'nun Genel Sekreteri olarak EOQ'nun sorumlulukları nelerdir?

DE NORAY: EOQ'nun vizyonu Avrupa'nın kalite konusunda merkezi olmak ve bütün kuruluşlara kalite konusunda geniş anlamda yardımcı olmaktır. EOQ'nun yüklendiği sorumluluklar iki ana nokta üzerinde kurulmuştur. Bunlardan ilki gittiğimiz yolların her birinin birbirinden farklı olduğu gerçeğidir. Bu şu anlama gelmektedir; kaliteyi geliştirmek bir kuruluşun tek başına başarısı değildir. Çünkü sonuçta elde edilen başarılar bu kuruluşun mensubu olan ve hatta toplumun mensubu olan herkesin başarısıdır. Çok önemli olan ikinci husus da EOQ'yu oluşturan kültürlerin çeşitliliğidir. Ve bu çeşitlilik sadece lafta kalmamaktadır. EOQ'yu 34 ülke kuruluşu ve 34'ten fazla kültür hep birlikte

oluşturmuştur. Bütün bu kültürlerin çeşitliliği sayesinde mükemmel ulaşma şansını yakalayabiliriz. İşte bu, EOQ'nun sorumluluklarının ve vizyonunun temelidir.

STANDARD: Kış toplantılarında KOBİ'ler konusunu ele alıyorsunuz. Sizin için KOBİ'ler neden bu kadar önemli?

DE NORAY: Öncelikle KOBİ'lerin ekonomi içerisindeki önemi ve katkılarını tartışamaz. Büyük firmalar da tabii ki önemlidir, ancak asıl yenilik ve başarıların temelleri KOBİ'lerden geçmektedir. Ayrıca şunu da belirtmeliyim ki KOBİ'ler konusuna bugüne kadar yeterince önem veremedik. Çünkü KOBİ'ler ömürleri nispeten kısa olan oluşumlardır. Bu kuruluşların çalışanlarını eğitecek vakitleri yoktur, çünkü KOBİ'ler müşterilerinden gelen talepleri mümkün olduğunca kısa

EOQ Genel Sekreteri
Bertrand Jouslin de
Noray;

“TSE'nin kalite konusundaki yaklaşımlarının iyi birer örnek olduğunu söylemek istiyorum. TSE kaliteyi diğer faaliyetlerine ek olarak değerlendirerek yerine kalite konusunda gerçek bir strateji geliştirmiştir ve bu sayede hepimiz için çok iyi bir örnek teşkil ettiğine inanıyorum.”

sürede karşılamak durumundadırlar. İşte bu yüzden büyük firmalar için bugüne kadar geliştirmiş olduğumuz eğitim ve projelerle ilgili klasik yaklaşımlar KOBİ'lere uygulanamaz. Bunun için KOBİ'ler için özel çözümler üretmek durumundayız. Ve bu çözümler söz konusu işletmelerin büyüklüğüne göre, iş yapmakta olduğu sektöre göre ve hatta faaliyet gösterdiği ülkeye göre değişiklik göstermek durumundadır.

Bu nedenle KOBİ'ler için özel çözümler ve projeler üretmek zorundayız ve bu bağlamda EOQ'nun ve üye kuruluşların rolü KOBİ'lere ihtiyaçlara olan çözümleri sunabilmek olmalıdır. Örneğin konuyla ilgili olarak Belçika'da KOBİ'lerle ilgili değişik kulüpler kurulmuştur. İrlanda'da konuyla ilgili Q-Markası getirilmiştir. Her iki durumda da KOBİ'ler için geliştirilmiş özel çözümler görmektediriz. Ve bu konuda çalışmaya devam etmek zorundayız. Çünkü bu konuda yapılması gereken çok şey bulunmaktadır

STANDARD: Sayın Noray TSE'nin EOQ içerisindeki rolünden bahseder misiniz? EOQ kalite vizyonunda Türkiye'yi nereye koyuyor?

DE NORAY: Eğer kalitenin geliştirilmesi, çeşitlilik, beraber kazanmak ve başarılarımızın üzerine yenilerini eklemeye dayalı olan vizyonumuza bakacak olursak, bana göre TSE bütün bu konularda EOQ'ya çok değişik katkılarda bulunabilecek konumdadır.

Türk kültürü, tarihi ve Türkiye'de gördüğümüz politik ve ekonomik gelişmeler gözönüne alındığında çeşitliliğin, bütün bu kavramlardan gelen zenginliğin, Türkiye'nin EOQ ve Avrupa içerisindeki rolünü belirlediğini söyleyebiliriz. İkinci olarak beraber kazanmak konusunda Türkiye'nin Avrupa ve Asya arasında bir köprü rolü oynuyor olması çok iyi bir örnektir. Bence bu köprü'nün nasıl oluşturulduğu konusu ve bu köprü sayesinde değişik kültürlerin Avrupa için beraberce uyum içerisinde fonksiyonel olması hususu çok önemlidir. Çünkü Avrupa şu anda beraber kazanmak konusunda nasıl başarılı olacağını tam olarak bilememektedir.

Avrupa ülkelerinin her birinin ayrı ayrı çok değerli kültürleri vardır. Ancak Avrupa'yı bütün bu ülkeler bütünü olarak düşündüğümüzde bu birbirinde farklı kültürler arasında nasıl birer köprü kurabileceğimizi bil-

miyoruz. Bütün bu kültürler Avrupa'nın zenginliğinin temelini oluşturmaktadır ve bizler bundan sonraki başarılarımızı bu gerçeğin üzerinde kurmalıyız, çünkü bu bizim tarihimizin bir parçasıdır. Bütün bunlara eklemek istediğim çok önemli iki şey daha var: Türk firmaları Avrupa'da kalite konusunda en iyi seçilen ilk kuruluşlardandır. Ben Türkiye'yi de Avrupa'nın bir parçası olarak kabul ediyorum. Daha önce kalite konusunda ABD menşeli firmalar ile Japon firmalar önderlik ediyordu. Ama şimdi Türk firmalar Avrupa'da önde gelen firmalardan olmuştur. Bu şu anlamda gelmektedir; şu anda Avrupa'nın en iyi firmalarından bazıları Türkiye'de bulunmaktadır. Ayrıca şu anda TSE'nin bir standard kuruluşu olarak kendini geliştirmiş olması da çok önemlidir. Bence TSE bu konuda ender rastlanacak bir örnektir. TSE'nin kalite konusundaki yaklaşımlarının iyi birer örnek olduğunu söylemek istiyorum. TSE kaliteyi diğer faaliyetlerine ek olarak değerlendirmek yerine kalite konusunda gerçek bir strateji geliştirmiştir ve bu sayede hepimiz için çok iyi bir örnek teşkil ettiğine inanıyorum.

STANDARD: Türkiye'deki kalite çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu konuda ne gibi önerileriniz olabilir?

DE NORAY: Kalite konusundaki zorluk şuradan kaynaklanmaktadır; Bir kuruluşun, firmanın ya da ülkenin kalite konusunda başarılı olabilmesi için bu firma, kuruluş veya ülkenin bütün üyelerinin kalite konusunda aynı seviyeye ulaşmış olması gerekmektedir. Bence Türkiye'nin avantajlı olduğu husus ise Türkiye'de çok farklı konularda türünün en kaliteli olan örneklerini bulmak mümkündür. Öte yandan Türkiye'nin kalite konusunda karşılaşabileceği zorluk, belki de Türkiye'nin bütün bölgelerinde ve bütün sektörlerinde kaliteyi aynı seviyeye yükseltmesi gerektiği hususudur ki bu da Türkiye'nin kalite konusunda başa çıkması gereken bir konudur. Kaliteyi yeniden keşfetmeniz gerekmiyor, çünkü ne olduğunu zaten çok iyi biliyorsunuz ve bu konuda ne kadar başarılı olabileceğinizi zaten kanıtladınız. Ancak bu başarıyı bütün Türkiye'ye yaymamız gerekebilir.

STANDARD: Sayın Noray, konuşmalarınızda hep kültürel çeşitlilikten bahsediyorsunuz. Kalitede kültürel çeşitliliğin önemi nedir?

DE NORAY: Kalite üç basamaklı bir devrimdir. Bunun ilk basamağı "uygunluk"tur. Bunun anlamı da toplu üretimin asıl başarısının standartların geliştirilmesi olduğudur. Bu sayede aynı üründen milyonlarca üretebilirsiniz. İkinci basamak "gelişme"yi yaratmak olmuştur. Bu da bir firmaya diğer firmalarla olan rekabeti kazanması ve bunu yaparken de müşterisini en iyi şekilde memnun etmeyi başarması için yardım etmek demektir. Bu da iyi üretim anlamına gelmektedir. Üçüncü basamak ise "yaratıcılık"tır. Yaratıcılıkta kastedilen şey pazarda ilk olmak ve global rekabetten korkmamıza gerek olmamasıdır. Bunun için ise daha önce hiç kimsenin akıl etmediği bir şey yaratmak gerekmektedir ve bunun temelinde "çeşitlilik" yatmaktadır.

Çeşitlilik bir tabu değildir. Yeni bir ürün yaratabilmek için gerçekten gerekli olan şey çeşitliliktir. İşte bu yüzden çeşitlilik konusuna bu kadar çok önem vermekteyiz, zaten var olduğu için değil, gerekli olduğu için değil. Mesela uçak endüstrisinden bir örnek verebiliriz. Bu endüstrinin bu kadar başarılı olmasının nedeni, çok iyi mühendislerin bu sektörde çalışıyor olması değildir. Elbette bu sektörde çok iyi mühendisler çalışmaktadır, ancak asıl önemli husus, bu mühendisler Avrupa'nın değişik ülkelerinden çıkıp bir araya gelmişler-

dir. Uçak endüstrisinin başarısının temelinde yatan sebeplerden birisi işte bu mühendislerin getirdiği çeşitliliktir. Bunun gibi pek çok örnek verebiliriz.

STANDARD: EOQ'dan ülkeniz olan Belçika adına beklentileriniz nelerdir?

DE NORAY: Aslında ben burada EOQ Genel Sekreteri olarak sadece Belçika'yı değil, Avrupa'yı bir bütün olarak temsil ediyorum. Bence EOQ'nun şu anda Avrupa için "birbirine karşı" değil "beraber" kazanmak temelleri üzerine kurulmuş olması, EOQ üyesi bir ülke için hem kendisi hem de diğerleri adına kazanabilmesi için büyük bir fırsattır. Artık ülkelerin tek başlarına getirdikleri kalite araçları ve projeleri yeterli değildir. Çünkü şu anda bütün firmalar "Avrupa-üstü" veya "uluslararası" olarak nitelendirilmektedir. Yani şu anda kalite meseleleri dünya seviyesinde tartışılması gereken meselelerdir. Bu sebeple artık kalite konusunda geliştirilen çözümler, Avrupa seviyesinde ve hatta dünya seviyesinde çözümler olmalıdır. Bu yüzden bu ülkeler hep birlikte çalışmak durumundadır. EOQ üyesi ülkelerin en büyük şansı da diğer ülkelerin de geliştirmiş olabileceği en iyi çözümlere kolayca ulaşabilmek ve bu çözümleri kendi ülkelerinde, kendi kültürlerine uygun olarak uygulayabilmektir.

EOQ ESKİ BAŞKANI SEAN CONLAN

"Türkiye gerçekten farklı.
Bu farklılık kalite
konusundaki çalışmalarınıza
da yansiyacaktır."

STANDARD: Sayın Conlan, EOQ'nun Eski Başkanı'sınız. EOQ'nun kuruluş amacını anlatabilir misiniz?

CONLAN: EOQ olarak çok onurlu bir görevimiz bulunmakta ve öncelikle kalite ve kalite yönetimi konularındaki yeni fikirlerin bulunabileceği bir payda konumundayız. Bunun arkasında ise EOQ'nun vizyonu ile ilgili

yayınlanan dokümanlarda yer alan çeşitliliği geliştirmek, beraber kazanmak gibi sağlam değerler bulunmaktadır. Bunu başarmak için değişik kalite argümanlarını değerlendiriyoruz ve işte bu yüzden EOQ, kaliteye ilişkin değişik yaklaşımlara gösterdiği saygı ve bu yaklaşımların kullanımı ve bütün Avrupa'ya yayılması adına yaptıkları ile bence örnek bir

EOQ Eski Başkanı
Sean Conlan;

“ EOQ'ya üye olan bütün kuruluşların birbirinden farklı olduğunu söyleyebilirim. TSE olarak, standardlar konusunda hizmet veren bir kamu kuruluşu olarak kalite konusunda yeni bir yaklaşım sunuyorsunuz ve özellikle kültürünüz açısından oldukça farklısınız. ”

kurulustur. Ayrıca son birkaç yıldır Avrupa içerisindeki değişik kalite yaklaşımlarına gösterdiğimiz hoşgörüyle Avrupa dışındaki kuruluşlarla da işbirliği içine girmiş bulunuyoruz. Yani şu anda Avrupa dışındaki ülkelerle, örneğin ABD ve Japonya ile işbirliği içindeyiz.

STANDARD: Kış toplantılarında KOBİ'ler konusunu ele alıyorsunuz. Sizin için KOBİ'ler neden bu kadar önemli?

CONLAN: Türkiye'deki durumu bilmiyorum, ama Avrupa'da KOBİ'ler bütün firmaların %90'ını teşkil ediyor. Yani büyük firmalar yüzde olarak oldukça azınlıkta kaldılar. EOQ çeşitliliğe önem veriyor ve çeşitlilik KOBİ'ler için oldukça yaygın bir durum. Elbette Türkiye'deki KOBİ'ler, örneğin İrlanda'dakilerden oldukça farklı olmak durumundadır. Bu yüzden KOBİ'ler konusundaki yaklaşımlar yerel ve söz konusu işletmeye özgün olmalıdır. EOQ bu bağlamda yerel KOBİ'lere gösterdiği saygıyı aynı şekilde yerel yaklaşımlara da göstermekte ve KOBİ'ler konusundaki yerel ve özgün yaklaşımları desteklemektedir.

STANDARD: Sayın Conlan, kış toplantılarında EOQ'nun 2002-2004 politikası da görüldü. Bize bu politikalardan bahsedermisiniz?

CONLAN: Bence Doğu Avrupa'da yaşanan gelişmeler ve Avrupa Birliği'ne aday ülkeler EOQ üzerinde önemli bir etki yaratacak. Biliyorsunuz Yeni Yürütme Komitesi üyelerini belirledik ve bunlardan birisi Türkiye'den TSE'den bir temsilci ve birisi de Rusya'dan. Bu durumda beş kişiden ikisi eğer benim yerindeyse Avrupa'nın bu kesiminden. Bence Avrupa'nın merkezinden bu kesime doğru bir enerji dalgası yayılıyor ve bunun EOQ üzerinde önemli bir etkisi olacağına inanıyorum. Oldukça enerjik bir ortam ve tabii ki zorluklar da yaşanacak, ama bence bu enerji bu zorlukların aşılmasına yardımcı olacaktır ve bütün bunlar EOQ'yu önemli derecede etkileyecektir. Elbette EOQ'nun kendi içinde de değişimler ve gelişimler yaşanmaktadır. Örneğin şu anda "yenilik" bir kalite aracı olarak bizim için oldukça önemlidir ve bu hepimiz için heyecan verici bir gelişmedir. Buna ek olarak Personel Belgelendirme Birimi de geliştirilecektir. Ama bana kalırsa asıl yenilik Avrupa'nın bu kesiminden doğacaktır.

STANDARD: TSE'nin EOQ içerisindeki rolünden bahsedermisiniz? EOQ kalite

vizyonunda Türkiye'yi nereye koyuyor?

CONLAN: EOQ'ya üye olan bütün kuruluşların birbirinden farklı olduğunu söyleyebilirim. TSE olarak standardlar konusunda hizmet veren bir kamu kuruluşu olarak kalite konusunda yeni bir yaklaşım sunuyorsunuz ve özellikle kültürünüz açısından oldukça farklısınız. Birkaç ay önce yine bu salonda bir konuşma yapmıştım ve bana göre üyelerimizden birisi olarak oldukça iyi bir örnektir. Bunu araştırdığımızda tarihinizle, İslam Dininiyle, hatta dilinizle, Arap Alfabesinden Latin Alfabesine geçmenizle ilgili olduğunu düşünebiliriz. Bu açılarından Avrupa içinde tekinsiz. Bence kalite konusunda yeni yaklaşımlar getirebilirsiniz. Bunu söylerken iş mükemmeliyeti konusunun yanı sıra kalite güvencesi, kalite kontrolü, kalite iyileştirmesi gibi değişik konuları gözönüne alıyorum. Belki de Avrupa'nın geri kalanı için de sizden alabileceğimiz dersler bulunmaktadır.

STANDARD: Türkiye'deki kalite çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu konuda önerileriniz olabilir mi?

CONLAN: Eğer Türkiye'de yaşıyor olsaydım muhakkak ekonomik durum hakkında endişelerim olurdu. Kalite hareketi ve kalite araçları Türkiye'deki ekonomik gelişimler üzerinde anahtar bir rol oynayacaktır. Biliyorum ki bu konuda pek çok adım atılmakta, ama belki de bu adımlar daha gerçekçi hale getirilmelidir. Kasım ayında buraya geldiğimde salonda beş-altı Bakanınız birden bulunmaktaydı. Bunun kaliteye verdikleri önemin bir göstergesi olup olmadığını bilemeyiz, ama şunu söyleyebiliriz ki kalite işte bu noktada Türk ekonomisi için bir kilit nokta oluşturmakta, iş sektörünün performansını ortaya koymaktadır. Bu konunun üzerine eğilmek bana göre zorunludur. Bunun örneklerini ISO standardlarında ve belgelendirme konularında görmekteyiz. Kalite, etkinlik ve verimlilik konularında ilerleme sağlayabilmek için temel alınmalıdır.

Biliyorsunuz, ben İrlanda'lıyım. Biz İrlanda'lılar diğer milletlerden farklı olduğumuzu düşünürüz ve hep farklı bir yaklaşımımız olduğuna inanırız. Ama Türkiye'ye her geldiğimde şunu farkediyorum ki, Türkiye gerçekten farklı. Belki bu farklılık kalite konusundaki çalışmalarınıza da yansımaktadır. İnaniyorum ki kültürünüzün kalite konusunda muhakkak katkıları olmaktadır ve olacaktır. Tür-

kiye'de bir huzur, dostluk, yardımlaşma ve saygı havası esiyor ve bu İslam Dininden kaynaklanıyor sanırım. Aynı zamanda çok enerjik bir ülkesiniz. Pek çok aktivite, iş dalı

vb. yürütülüyor burada ve bütün bunların sayesinde işbirliği, bağlantılar kurma, beraber çalışma gibi konularda kendi modellerinizi geliştirebilirsiniz.

EOQ 2002-2004 Çalışma Dönemi Başkanlığına Seçilen FRANK STEER

"TSE de diğer EOQ üyeleri gibi bu sürecin bir parçası ve geri kalan diğer üyeler gibi TSE de kalite mesajını yaymak için elinden geleni yapıyor."

STANDARD: Sayın Frank Steer, Merkezi Londra'da bulunan Kalite Güvencesi Enstitüsü (IQA) Genel Müdürünüz ve bugün EOQ'nun 2002-2004 çalışma döneminde yeni Başkan seçildiniz. EOQ'nun amaçlarını bir de sizde dinleyebilir miyiz?

STEER: EOQ'nun yeni başkanı olarak ve kendim adına söyleyebilirim ki bence EOQ'nun en önemli amacı "kalite"yi olabildiğince geniş bir tabana ve özellikle de üretim alanına yaymaktır. Kalite, işimizi yapış biçimimizi, müşterilerimize karşı olan davranışlarımızı ve yaptığımız herşeyi etkiler. Bütün bunları efektif olarak yapmak istiyorsanız kaliteyi de işin içine katmalısınız.

Kalite konusu oldukça geniş bir konu. Eğer kalite araçlarını kullanarak işinizi iyileştirmek istiyorsanız sadece bir kalite departmanınızın olması yeterli değil; bunun için aynı zamanda sizin için çalışan insanların da kaliteyi benimsemesi gereklidir ve ancak onların katkılarıyla istenen sonuç elde edilebilir. Kaliteyi kuruluşun bir parçası haline getirebilmek ve o kuruluşta çalışan herkesin bunu benimsemesini sağlamak gereklidir. EOQ olarak yaymamız gereken mesaj budur. Kalite, sadece duvarda asılı bir sertifika olamaz. Kaliteyi ne kadar hayatınıza entegre ederseniz o ölçüde sürekli iyileşmeyi başarabilirsiniz.

STANDARD: Bu seneki kış toplantılarında ele alınan KOBİ'lerin önemi sizce nereden kaynaklanıyor?

STEER: Her ülkede ekonominin yönetiliş biçimi farklıdır ve bu yüzden de her ülkede farklı istatistikler elde etmek mümkündür. Ama şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki, EOQ üyesi ülkelerin hemen hemen hepsinde GSMH'nin büyük bir çoğunluğu KOBİ'ler dediğimiz gruba dahil olan firmalarca üretilmektedir. Büyük firmalar gitgide azınlıkta kalmaktadır. Özellikle fakir olan ve az gelişmiş ülkelerdeki durum bu göstergelere uyaktadır. Başka bir deyişle bir ülkede çalışan kesimin %75 ile %90 arasında bir yüzdesi bu gruba dahildir. Ve GSMH'nin %75 ile %90'ını üretmekte olan bu işletmeleri görmezden gelemeyiz. Bu işletmelere gereken önemi vermek zorundayız. Bu işletmeler çoğu kez girişimci kişilerce kurulup, kendilerinin çalıştığı çok küçük işletmeler olmasına rağmen, devlet tarafından bu işletmelere pek çok yaptırım uygulanmaktadır. Uymaları gereken pek çok sağlık ve güvenlik yönetmeliği, pek çok kural ve kanun bulunmaktadır. KOBİ'ler konusunda en çok dikkat etmemiz gereken şey ne yaparsak yapalım bu işletmelerin ayakta kalmasına ve büyümesine destek olmamız gerektiğidir. Böylece bu işletmeler

EOQ 2002-2004
Çalışma Dönemi Başkanı
Frank Steer;

“ EOQ üyeleri
arasında herhangi
bir şekilde
ayrımcılık yapmak
istemiyorum, ama
elbette ki 2001
Kongresindeki ve
bugün burada
yapılmakta olan
Kış
Toplantılarındaki
başarısı ile
Türkiye'nin EOQ'ya
çok büyük
katkıları
olmuştur. ”

de toplum için üretmeye ve uzmanlık alanlarında hizmet vermeye devam edebilirler. EOQ olarak bizim bu konuda yapmamız gereken şey ise KOBİ'lerin kendilerini iyileştirip, geliştirmeleri için onlara yönelik ve onlar için üretilmiş özel çözümler sunmaktır. Onlar kendilerini geliştirip ilerledikçe, bizler de toplum da onların sayesinde ilerleyeceğiz. Onun için şu anda yardımımıza en çok ihtiyacı olan kesimlerden birisi KOBİ'lerdir. KOBİ'lerin kolektif olarak ülkemize yaptıkları gözönüne alınacak olursa onların ne kadar önemli olduğu bir kez daha anlaşılacaktır.

STANDARD: Peki EOQ'nun 2002-2004 politikasında temel hedefler neler olacak?

STEER: Henüz tam bir tarih belirlemedik, ama çok yakında biz yeni yönetim olarak, eski yönetimle bir araya gelerek onların üzerinde çalıştığı konuları ve bizim yapmak istediklerimizi ortaya koyup bir değerlendirmeye yapacağız. Benim için 2002-2004 vizyonu içindeki en önemli hedeflerden birisi "Birleşme-Convergence" dir. Kalite konusundaki araçların, yaklaşımların ve değişik kalite hareketlerinin birleştirilmesi ve şu anda Avrupa'da mevcut olan değişik kalite hareketleri arasında daha iyi bir bağ kurabilmek ve böylece birbirimizi güçlendirerek beraberce kazanmak olmalıdır. Böylece birbirimizin yayf yönlerini güçlendirerek daha iyi şeyler ortaya koyabiliriz.

İkinci hedefimiz ise "Yayılma-Outreach"dır. Şu anda EOQ'da 34 ülkeden üye kuruluşlar bulunmaktadır. Değişik sebepler yüzünden tarih içerisinde bu ülkelerden bazıları diğerlerinden daha az gelişme şansına sahip olmuştur. İşte bu yüzden kalite misyonumuzu EOQ üyesi bütün ülkelerde yayabilmek için elimizden geleni yapmalı, daha az gelişen ülkelere ulaşmalı ve daha şanslı olan bizlerin elde ettiklerini bu ülkelerle de paylaşmalıyız. Örneğin Avrupa'nın en küçük ülkelerinden birisi olan Bulgaristan, 2004 EOQ Yıllık Kongresini yapmayı üstlenmiştir ve bu Bulgaristan için oldukça ağır bir görevdir. Bu yayılma hedefinin bir parçası olarak, önümüzdeki altı ay boyunca yapmak istediğim en önemli şeylerden birisi, bütün yıl boyunca EOQ'nun yapmakta olduğu en büyük faaliyet olan Yıllık Kongreleri üstlenen ülkelerin yalnız kalmasını ve bu Kongreyle ilgili bütün so-

rumlulukları tek başına yüklenmesini önlemektir. Biz İngiltere adına 2002 EOQ Yıllık Kongresi çalışmalarına başladığımızda elimizde hiçbir şey yoktu. Eminim 2001 yılındaki Kongreyi düzenleyen TSE'nin de başına aynı şeyler gelmiştir. Ancak yola düşünce birşeyler ortaya çıkmaya başlıyor. Eğer kalite misyonumuzu mümkün olduğunca yaymak, herkesi aynı standard seviyesine yükseltmek ve bu seviyeyi de herkes için daha yukarıya çekmek konularında ciddiyseniz, şimdi olduğundan daha çok işbirliği yapmalıyız.

STANDARD: Sayın STEER, İstanbul'da yapılan 45. EOQ Kongresi hakkındaki izlenimlerinizden bahseder misiniz?

STEER: Önce bu projenin koordinatörü olan Sayın İbrahim Atıklar'ın bir kongre varetmek için döktüğü terleri, verdiği emekleri ve çabalarını, zor anlarda bile gülümsemesini izledim. Hepimizi derinden yaralayan ABD'deki 11 Eylül olayları meydana geldi. Buna karşın oradaki herkesin nasıl yardımlaştığını gördüm. Şunu söyleyebilirim ki, 11 Eylül'e rağmen, hatta belki de 11 Eylül yüzünden Kongreniz çok başarılı bir Kongreydi. Çünkü bütün Avrupa beraberce çalışıyordu. Kimse kimseye üstünlük sağlamaya çalışmıyordu. Bütün o olumsuz havaya rağmen, sizin de NATO üyesi bir ülke olmanıza ve sorunların kaynağına oldukça yakın bir konumda bulunmanıza rağmen, insanlar dünyanın her yanından kongreye katıldılar. Bence bu harika bir manzaraydı ve EOQ'ya yakışır bir yardımlaşma ve birleşme havasıydı. Böylece sizlerle hep birlikte büyük bir başarı elde ettik.

STANDARD: 2002 EOQ Yıllık Kalite Kongresi ülkeniz İngiltere'de yapılacak. 46. Kongrenin hazırlıkları ne aşamada?

STEER: Hazır olduğumuzu söyleyebilirim. 23-24 sponsorumuz var ve bu hiç kolay olmadı. Çok güçlü olduğuna inandığımız bir teknik programımız var. Yapmaya çalıştığımız şeyle ilgili iki önemli husus bulunmakta. Birincisi kalitenin sadece üretimle değil, aynı zamanda hizmet sektörüyle ve aslında yaptığımız her şeyle ilgili olduğu gerçeği. Bu yüzden de kongre programında, kamu hizmet sektörüyle ilgili konulara oldukça geniş bir şekilde yer verildi. Özellikle sağlık ve eğitim konularına çok önem verdik; çünkü bugün EOQ üyesi ülkelerden hangisine giderseniz gidin sokakta birisini durdurup kendisi için

en önemli iki şeyi sorduğunuzda vergilerden yakınması bittiğinde, bu iki şeyin ailesinin sağlığı ve çocuklarının eğitimi olduğunu söyleyecektir. Avrupa ülkelerinin hepsinde en çok üstünde durulan konulardan ikisi sağlık ve eğitimidir. Özellikle sağlık konusunda çok değerli konuşmacılarımız var. Eğitim konusunda da aynı şekilde. Kongrenin sonunda eğitim ile ilgili bir de seminer yapacağız.

2002 Kongresiyle ilgili ikinci önemli husus konuşmacılar. Biz bu kongrenin sadece kalite yöneticilerine yönelik olmasını istemiyoruz. Yapmaya çalıştığımız şey hem firmaların üst düzey yöneticilerini hem de kalite yöneticilerini hedefliyoruz. Eğer bir firmadan her iki gruptan da katılım olursa amacımıza ulaşmışız demektir. Tabii ki Türkiye kadar başarılı bir kongre yapmayı hedefliyoruz.

STANDARD: Sizce Türkiye'nin ve TSE'nin EOQ'daki rolü nedir?

STEER: EOQ için TSE bence kilit niteliğinde önemi olan üyelerden birisidir; özellikle de 2001 Kongresini göz önüne aldığımızda. Bence TSE de diğer EOQ üyeleri gibi bu sürecin bir parçası ve geri kalan diğer üyeler gibi TSE de kalite mesajını yaymak için elinden geleni yapıyor. Bana kalırsa EOQ üyelerinden herhangi birisinin herhangi bir şey için diğerlerinden daha üstün, daha iyi veya daha kötü olduğunu söylemek ayrımcılık olur. Benim şahsım adına yapmak istedi-

ğim en son şey ayrımcılıktır. Eğer bir üye ülkenin liderlik yapabilecek konumunda olduğunu ve bir diğerinin de yönetilmesi gerektiğini söyleyecek olsaydım bu çok yanlış olurdu. Bence her üye ülke Avrupa için bir başka artı anlamına gelmekte. İşte bu "Çeşitlilik"tir. Ve bence bu harekete hepimiz en iyi yapabildiğimiz şeyi getirerek katkıda bulunuyoruz. EOQ' da kapıyı kapattığımızda, belki en iyi sonucu elde etmek adına içeride birbirimizle derin tartışmalara girebiliriz. Ama dışarıya çıktığımızda yine birbirimizle şakalaşıp güleriz. Tek tek hepimizin EOQ'ya katkılarına baktığımızda, hiçbirimizin bir diğerinden üstünlüğü olmadığını, ama aynı zamanda zayıflığı da olmadığını görebiliriz. EOQ işte bu kadar yakın ve sıcak ilişkilerle örülmüş bir kuruluştur ve bütün üyeleri söz kaliteye gelince aynı dilden konuşur. Eğer şöyle bir düşüncecek olursak EOQ içinde 28 farklı dilin konuşulduğunu görebiliriz. Buna rağmen aslında ortak bir dilimiz var. İşte bizim gücümüz buradan geliyor. İşte bu yüzden EOQ üyeleri arasında herhangi bir şekilde ayrımcılık yapmak istemiyorum, ama elbette ki 2001 Kongresindeki ve bugün burada yapılmakta olan Kış Toplantılarındaki başarısı ile Türkiye 'nin EOQ'ya çok büyük katkıları olmuştur.

**TSE Başkanı
Bekir Öztürk:
"TSE Giresun
Mahalli
Temsilciliği ile
yurt sathındaki
hizmet
zincirine yeni
bir halka daha
eklemiştir."**

GİRESUN MAHALLİ TEMSİLCİLİĞİ TÖRENLE AÇILDI

Türk Standardları Enstitüsü Giresun Mahalli Temsilciliği 2 Mart 2002 tarihinde yapılan törenle açıldı. Açılışa Giresun Valisi Ali Haydar Öner, MHP Giresun Milletvekili Mustafa Yaman, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı Rıfat Hisarcıklıoğlu, TSE Başkanı Bekir Öztürk, Fiskobirlik Yönetim Kurulu Başkanı Hüseyin Durusu, Fiskobirlik Genel Müdürü Cevat Aydın, Cumhuriyet Başsavcısı Esat Semerci, Giresun Belediye Başkanı Mehmet

Işık, Emniyet Müdürü Sabahattin Özel, TSE Yönetim Kurulu Üyesi ve Giresun Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı İbrahim Yamak, Siyasi Parti İl Başkan ve Yöneticileri ile İlçe Belediye Başkanları, Demokratik Kitle Örgütlerinin yöneticileri ve çok sayıda vatandaş katıldı.

Açılış töreninde ilk konuşmayı yapan TSE Başkanı Bekir Öztürk, günümüzün gelişen dünyasında standard ve kalite-

tenin olmazsa olmaz diye nitelendirilen, hayatın vazgeçilmez unsurları olduğunu belirterek, huzur ve güven gibi, standard ve kalite gibi bazı konuların öneminin ancak onların yokluğu veya eksikliği ile karşılaşıldığında tam olarak anlaşılabildiğini vurguladı.

Standardların can ve mal güvenliği faktörünü ön planda tutarak ürünlerin bir örnek, sağlam, kullanım amacına elverişli ve özellikle de ekonomik olarak üretilmelerini öngördüğüne değinen TSE Başkanı Öztürk konuşmasını şöyle sürdürdü;

"Bilgi ve teknolojinin getirdiği imkanlardan yararlanılarak hazırlanan standartlar mamül, mahsul ve hizmetlerin maksimum kalitede olabilmesi için hazırlanan dokümanlardır.

Dünyada önemi henüz yeni anlaşılan standardizasyonu, atalarımız çok önceden üretimde belirli ölçüler ve kuralları koyarak, belirli özelliklere sahip mallar imal ederek dünya sanayi tarihine armağan etmişlerdir. Elimizde bulunan ve bu gerçeği doğrulayan en eski yazılı belge 1502 tarihli ve zamanın padişahı Sultan II.Bayezid Han tarafından çıkarılan Kanunname-i İhtisab-ı Bursa'dır.

Atalarımızdan devraldığımız bu miras bugünün dünyasında çok büyük önem arz etmek-

tedir. Sınırların yavaş yavaş kaybolduğu, teknolojinin başdöndürücü bir hızla geliştiği günümüzde ekonomik yönden güçlü olan ülkeler, siyasi gücü de elinde bulundurmakta ve bu da ülkelerin uluslararası pazardan pay alma yarışını hızlandırmaktadır.

Bu yarış kazanmanın yollarından birisi de standard ve kaliteden geçmektedir. Çünkü artık çok üretmek değil standartlara uygun ve kaliteli üretmek önemlidir. Bu da ülkelerin gerek ulusal, gerekse uluslararası standardizasyon çalışmalarına katılımını, standartlar arası uyumu gerektirmektedir.

Ülkemizde bu misyonu milli standardizasyon ve belgelendirme kuruluşumuz olan Türk Standardları Enstitüsü üstlenmiştir.

Çalışmalarını ulusal ve uluslararası platforma yayan Enstitümüz dünyanın önde gelen standardizasyon kuruluşları arasında yer alırken ülke çapında da teşkilatlanarak hizmetlerinin ihtiyaç sahiplerine daha kısa yoldan intikal ettirilmesi ve problemlerin yerinde çözülmesi imkanını yaratmıştır.

Ankara Merkez Teşkilatı'nın yanı sıra Bölge Müdürlükleri ve Mahalli Temsilcilikleri ile bütün Türkiye'de hizmetlerini üreticilerimizin, sanayicilerimizin, esnafımızın ve tüketicilerimizin ayağına getiren TSE, bugün burada açılmakta olan Giresun Mahalli Temsilciliği ile teşkilatlarına yeni ve değerli bir halka daha eklemektedir.

Ülkemizdeki tüm vatandaşlarımıza olduğu gibi Giresun'daki üretici ve tüketicilerimize

standard ve kaliteyi anlatacak, benimsetecek ve uygulamalarında daima onlara yardımcı olacak Giresun Mahalli Temsilciliğimiz sanayicilerimize standartlara uygun daha kaliteli üretim yapmaları, esnafımıza daha iyi hizmet sunmaları ve tüketicilerimizin sorunlarına daha kolay çözüm bulmaları için çaba sarfedecektir.

Bu duygu ve düşünceler ile ülkemizin bu güzel kentine böyle bir hizmet kuruluşunu kazandırmaktan mutluluk duyuyor, kentimize ve tüm vatandaşlarımıza hayırlı uğurlu olmasını diliyorum."

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu Başkanı Rıfat Hisarcıklıoğlu da yaptığı konuşmada kalitenin çok önemli olduğuna değinerek "Türk Sanayicisi standard ve kaliteye önem vermeli. Birliğimiz, kaliteyi bir yaşam biçimi olarak kabul etmektedir. Çünkü artık, yalnız üretim yapmak kafi gelmemektedir. Günümüzde kaliteli üretim ve kaliteli hizmet vermek esas alınmaktadır. Bu nedenle geleceğe yönelik en sağlam yatırımın kalite olduğu, artık herkes tarafından kabul edilmektedir.

TOBB'da kalitenin her sektörde belirleyici faktör ve her alanda vazgeçilmez bir unsur olduğunu ifade etmektedir. Özellikle bu konudaki eğitim çalışmalarına büyük önem veriyoruz. Bu çalışmalara Giresun'da öncelik verilecektir" şeklinde konuştu.

Giresun Valisi Ali Haydar Öner ise TSE'nin önemine değinerek "Üçüncü bin yıla girdik. Zihniyet değişikliği yaşıyoruz. Önceden esnaf, satılan mal geri alınmaz diyordu. Lokantalar mutfaklarını müşteriye kapatıyordu. Artık bu anlayış değişti. Artık esnaf sattığı mala, verdiği hizmete güveniyor, bunda da mutlaka TSE'nin büyük payı bulunuyor. Çünkü TSE sanayicimizin ürettiği ürüne kefil oluyor. Standard ve kaliteye uygun üretim yapan, kaliteli hizmet veren sanayicimiz, esnafımız tüketicinin karşısına gururla çıkabiliyor" dedi.

TSE Giresun Mahalli Temsilciliği'nin açılış töreni kesilen kurdelenin ardından düzenlenen kokteyllle son buldu.

TSE Başkanı Öztürk:
"Atalarımızdan devraldığımız standardizasyon ve kalite mirası bugünün dünyasında çok büyük önem arz etmektedir."

Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Birliği Hazar Denizi Petrol Gaz İnş. Şti. TS-EN-ISO 9002 Belgesi Aldı

**Dünyadan ilk
defa denizden
petrol ve gaz
çıkaran şirket
dünyaca ünlü
petrol
şirketlerine
örnek olmayı
hedefliyor.**

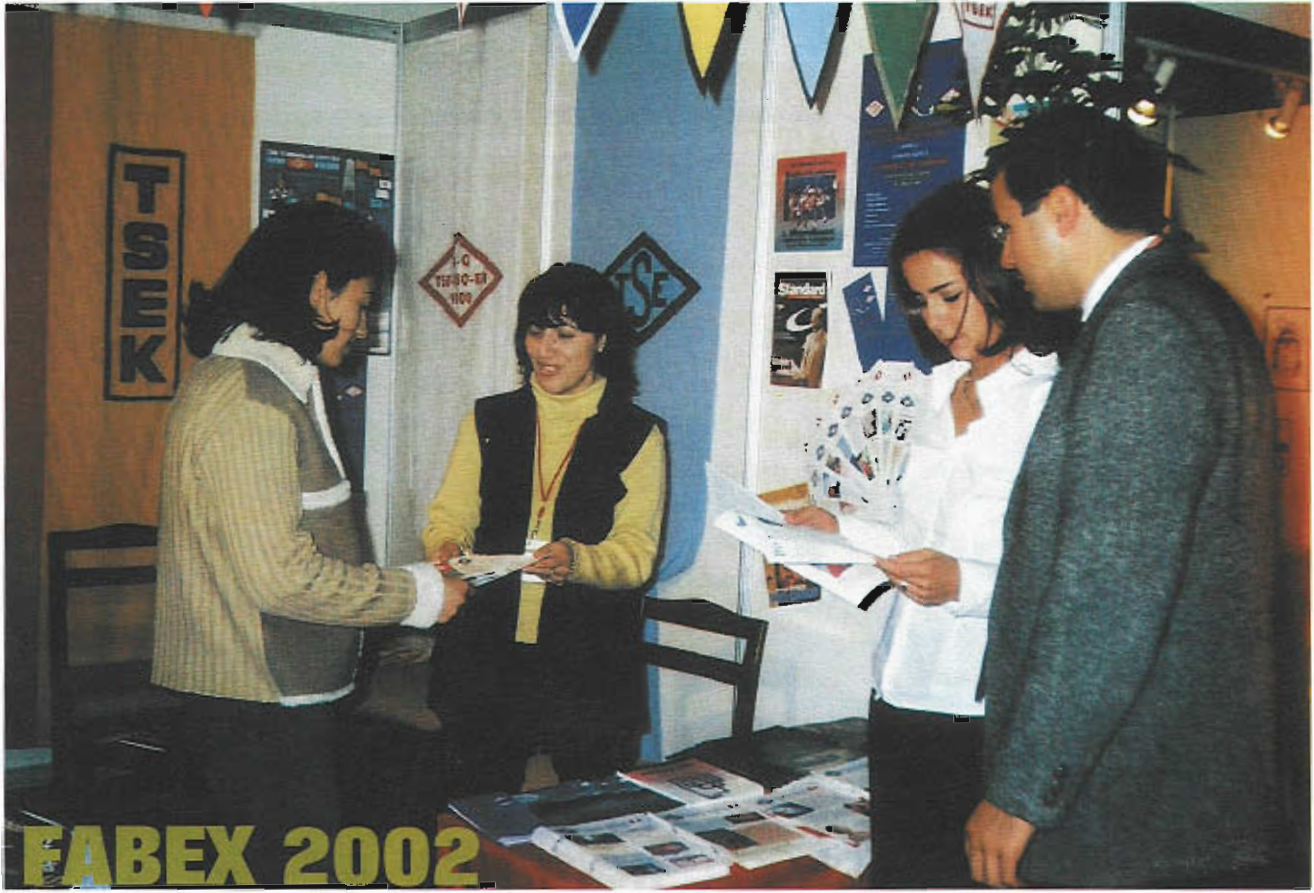
Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Birliği Hazar Denizi Petrol Gaz İnş. Şti.'ne TS-EN-ISO 9002 Belgesi, 27 Şubat 2002'de TSE'de yapılan bir törenle TSE Başkanı Bekir Öztürk ve TSE Genel Sekreteri Enver Başarır tarafından Şirketin Kalite Müdürü Yaşar Ahmedov İsmailoğlu ile Başmühendisi Sabir Musayev'e takdim edildi.

Toplam 1100 kişinin çalışmakta olduğu şirket karada ve denizde petrol ve doğal gaz boru hatlarının döşenmesi, denizde petrol platformlarının inşası, petrol ve petrol ürünleri ile doğalgazın depolanması, tesislerle ilgili elektrik tesisatı ve bütün bu işlere ait tamir işlerini yapıyor. Karada ve denizde 120-150 metre derinlikte kuyuların açılması için platform oluşturan ve 120 km. deniz içinden boru hattı döşeyerek petrol ve doğal gaz ürünlerini karaya taşıyan firma şu anda Azerbaycan'da faaliyet gösteren gelişmiş ülkelerin dünyaca ünlü 40'a yakın petrol şirketiyle birlikte çalışıyor. Amerika'nın McDermian, Petrofak, İtal-

ya'nın Saypem, Finlandiya'nın Akerrauma Offshore isimli firmalarıyla iş yapan firma yetkilileri TS-EN-ISO 9002 Belgesinin kendilerine bu ülkeler arasında büyük prestij ve ayrıcalık sağlayacağını belirttiler.

TSE'nin dünyadaki standardizasyon ve kalite kuruluşları arasında çok saygın ve ayrıcalıklı bir yeri olduğunu, böyle bir belge almanın da kendilerine bir ayrıcalık ve prestij sağlayacağını ve ülkede faaliyet gösteren diğer firmalara da örnek olacaklarını belirten Hazar Denizi Petrol Gaz İnş. Şti. yetkilileri "TSE bizim kendi ülkemizin bir kuruluşu gibi. Biz kendimizi TSE'ye çok yakın hissediyoruz. İstiyoruz ki TSE daha da ilerlesin, daha da gelişsin. Ve ümit ediyoruz ki TS-EN-ISO 9000 Belgesi almayı düşünen herkes bu belgeyi TSE'den alsın."

Firma, TS-EN-ISO 9002 Belgesi aldıktan sonra TS-EN-ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemleri ile Kaynakçı Eğitimi için TSE'ye başvuruda bulundu.

FABEX 2002

9. Akdeniz Uluslararası Yiyecek ve İçecek İhtisas Fuarı Antalya EXPO Center'da Açıldı.

Antalya'da AKTOB ve Mutfak Dostları Derneğinin işbirliği ile yapılan FABEX 2002 Fuarı 7-10 Şubat tarihleri arasında Antalya'da açıldı.

Dokuzuncusu açılan FABEX Akdeniz Uluslararası Yiyecek İçecek İhtisas Fuarı turizm ve gıda sektörü için önemli bir buluşma yeri oldu.

Bölge Müdürü Nail Aksel ile çok sayıda kamu kurum ve kuruluşu ile özel sektör temsilcilerinin katıldığı fuarda bir konuşma yapan Antalya Valisi Ertuğrul Dokuzoğlu "Yıllık ortalama beş milyon turistin konakladığı Antalya, günden güne artan turizm yatırımlarıyla Türkiye'nin en büyük turizm merkezi konumundadır. Turizmde yaşanan canlılık, hem bölge ekonomisine, hem de ülke ekonomisine katkılar sağlamaktadır. Tesislerdeki ve bölge-

mizdeki mutfak ve restoranların kullandığı yiyecek içecek malzemelerinin Turizm Sektörünün başarısı için önem taşıdığı kabul edilmektedir" dedi.

Fuarda TSE Antalya Bölge Müdürlüğü bir stand açarak turizm ve gıda sektörü hakkında standard, kalite, TS-EN-ISO 9000, ithalat vb. gibi konularda ziyaretçileri bilgilendirerek çeşitli TSE yayınlarının ücretsiz olarak dağıtımını sağladı.

Yoğun ilgi gören fuara iştirak eden firma sayısı 160, temsil edilen firma sayısı 724, marka sayısı 4797 oldu.

Fuarı çok sayıda turistik hotel mutfağı, restoran, fast-food, bar, kafeterya, market, hastane, yurt, askeri mutfak ve yemek fabrikası personeli ziyaret etti.

TSE'den Bir Resim Sergisi

Mesai arkadaşlarımızdan Fikriye Ekmekçi resimlerini TSE Konferans Salonu Fuayesinde sergiledi. Yirmiiki eserin yer aldığı sergi, 4-22 Mart 2002 tarihleri arasında açık kaldı.

1957 yılında Aydın Çine'de doğan Ekmekçi, Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümünden mezun oldu. Sekiz

yıl özel bir yuva işleten sanatçı bu dönemde desen dersleri olarak resim çalışmalarına başladı.

Ekmekçi Batıkentli Sanatçılar Derneği Atölyesi'nde Gazi Üniversitesi Öğretim Üyelerinden Erol Batıberk ile bir yıl çalıştı. 1994 yılından itibaren ise Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Cengiz Savaş ile birlikte çalışmalarını sürdürüyor.

FİKRİYE EKMEKÇİ

Resim Sergisi
4 -22 Mart 2002

TSE Kreşinde eğitimci olarak çalışan Ekmekçi Başkentli Sanatçılar Derneğinin de başkanlığını yapıyor.

İçindeki engellenemeyen resim yapma arzusunun hobi olmaktan çıkıp ikinci işi olduğunu vurguluyor. Peyzajlarında doğaya uygun fırça vuruşları, yeşil ve kırmızı ön plana çıkıyor. Şeffaf ve aydınlık renkleri seçerek resimlere gizeminin renkle, çizgiyle, külçeyle girsin istediğini, doğaya, çiçeklere, çocuklara, yaşlılara olan sevgisinin yeni çalışmalara taşıdığını söylüyor.

Ekmekçi'nin bu duygu ve düşüncelerle yaptığı resimlerin yer aldığı sergi TSE yöneticileri ve çalışanlarının yanı sıra pek çok ziyaretçi tarafından ilgi ile izlendi.

Fikriye öğretmenimize bundan sonraki çalışmalarında da başarılar diliyoruz.

ŞUBAT AYINDA KABUL EDİLEN YENİ TÜRK STANDARDLARIMIZ

Türk Standardları Enstitüsü Teknik Kurulu tarafından Şubat Ayında kabul edilen standardlar kabul tarihleriyle birlikte aşağıda verilmiştir.

05 ŞUBAT 2002

MÜHENDİSLİK HİZMETLERİ HAZIRLIK GRUBU

- TS EN 1443 "Bacalar-Genel Özellikler"
 TS EN 61675-2 "Radyonüklit Görüntüleme Cihazları-Karakteristikleri ve Deney Şartları-Bölüm 2: Tek Foton Yayınlayıcı Bilgisayarlı Tomografi Cihazları" (Nükleer ÖDK)

PETROKİMYA HAZIRLIK GRUBU

- TS EN 12086 "Isı Yalıtım Malzemeleri-Binalar İçin-Su Buharı Geçirgenlik Özelliklerinin Tayini"
 TS EN 12087 "Isı Yalıtım Malzemeleri-Binalar İçin-Daldırma Metoduyla Uzun Süreli Su Absorpsiyonunun Tayini"
 TS EN 12088 "Isı Yalıtım Malzemeleri-Binalar İçin-Daldırma Metoduyla Uzun Süreli Difüzyona Bağlı Su Absorpsiyonunun Tayini"
 TS ISO 13967 "Termoplastik Ekleme Parçaları-Halka Rijitliğinin Tayini" (Plastik Borular ÖDK)
 TS ISO 13924 "Plastik Borular ve Ekleme Parçaları-PE/Metal Geçişli Ekleme Parçaları-PE Delici T'ler ve PE Branşman Semerleri-Eğme-Çekme Çevrimi Deneyi" (Plastik Borular ÖDK)

METALURJİ HAZIRLIK GRUBU

- TS CR 12172 "Metalik Malzemeler İçin Sayısal Kısa Gösteriliş Sistemleri-Mevcut Sistemlerin Gözden Geçirilmesi ve Yeni Sistemler İçin Öneriler"
 TS EN 12500 "Metalik Malzemelerin Korozyona Karşı Korunması-Atmosferik Ortamda Korozyon Olasılığı-Atmosferik Ortamların Korozivitesinin Sınıflandırılması, Tayini ve Tahmini"
 TS ISO 4521 "Metalik Kaplamalar-Mühendislik Amaçları İçin Elektrobirikimli Gümüş ve Gümüş Alaşımı Kaplamalar"
 TS EN ISO 8434-4 "Genel Kullanım ve Akışkanlık İçin Metalik Boru Bağlantıları-Bölüm 4: Nipelere Kaynak Edilmiş O-Ringli 24° Konik Bağlantılar"

PETROL HAZIRLIK GRUBU

- TS EN ISO 14111 "Doğal Gaz-Analizlerde İzlenebilirlik Kılavuzu" (Doğalgaz ÖDK)

MAKİNA HAZIRLIK GRUBU

- TS EN 1679-1 "İçten Yanmalı Motorlar-Gidip Gelme Hareketli Güvenlik-Bölüm 1: Sıkıştırılmalı Ateşlemeli Motorlar" (Otomotiv ve İnş. Mak. ÖDK)
 TS ISO 4107 "Ticari Taşıtlar-Tekerlek Göbeği Bağlantı Boyutları" (Otomotiv ve İnş. Mak. ÖDK)
 TS ISO 7652 "Karayolu Taşıtları-Tabana Bağlanan Hava Kompresörleri-Tek Silindirli, V-Kayışı İle Tahrikli-Bağlantı Boyutları" (Otomotiv ve İnş. Mak. ÖDK)

ELEKTRİK HAZIRLIK GRUBU

- TS EN 60317-50 "Sargı Telleri-Özellikler Bölüm 50-Cam Elyaf Sarılı, Reçine veya Vernikle Emprenye Edilmiş, Çıplak veya Emay Kaplı Yuvarlak Kesitli Bakır Tel, Sıcaklık İndisi 200" (Kablo ÖDK)
 TS HD 384.6.61.S1 "Binalarda Elektrik Tesisatı Bölüm 6: Doğrulama Grup 61-Başlangıç Doğrulaması (Ayd. ve İç. Tes. ÖDK)

ELEKTRONİK HAZIRLIK GRUBU

- TS EN 60546-1 "Endüstriyel İşlem-Kontrol Sistemlerinde Kullanılan Analog Sinyalli Kontrol Devreleri Bölüm 1: Performans Değerlendirme Metotları"
 TS EN 60654-1 "Endüstriyel İşlemler İçin Ölçme ve Kontrol Cihazları-İşletme Şartları Bölüm 1: İklim Şartları"

MAKİNA HAZIRLIK GRUBU

TS ISO 9952 "Vanalar-Zirai Sulama Donanımlarında Kullanılan-Çek Vanalar" (Tes. ve Bas. Kaplar ÖDK)

PETROL HAZIRLIK GRUBU

TS EN 1365-1 "Yangına Dayanıklılık Deneyleri-Yük Taşıyıcı Elemanlar İçin-Bölüm 1: Duvarlar" (Yangın ÖDK)

ELEKTRONİK HAZIRLIK GRUBU

TS EN 61580-1 "Dalga Kılavuzları İçin Ölçme Metotları Bölüm 1: Kutuplanma Düzleminin Ayrılması ve Dönmesi"

(EMÜ ve Radyo TV ÖDK)

TS EN 1861-10 "Bölüm Özelliği-Optik Fiberler ve Kablolar İçin Konnektör Serileri-FC Tipi" (EMÜ ve Radyo TV ÖDK)

ELEKTRİK HAZIRLIK GRUBU

TS EN 60684-3-136 "Bükülgen Yalıtıcı Manşonlar İçin Özellikler-Bölüm 3: Her Bir Manşon Tipi İçin Özel Kurallar Föy: Ekstrüde Edilmiş

Florosilikon Manşon-Genel Amaçlı" (Kablo ÖDK)

TS HD 22.13 S1 "Kablolar-Kauçuk Yalıtımlı-Beyan Gerilimi En Çok 450/750 V Olan Bölüm 13: Duman ve Korozif Gaz Emisyonu Düşük Olan Çapraz Bağlı Polimer Yalıtımlı ve Kılıflı Tek Damarlı ve Çok Damarlı Bükülgen Kablolar (Kablo ÖDK) 6 ay son. mec.

TS HD 22.16 S1 "Kablolar-Kauçuk Yalıtımlı-Beyan Gerilimi En Çok 450/750 V Olan-Bölüm 16: Suya Dayanıklı Polikloropren veya Eşdeğer Sentetik Elastomer Kılıflı Kablolar" (Kablo ÖDK) 6 ay son. mec.

ZİRAAT HAZIRLIK GRUBU

TS EN 709 "Tarım ve Orman Makinaları-Döner Kültivatörler, Motorlu Çapalar, Tahrikli Tekerlekli Motorlu Çapaların Asıldığı Yaya Kumandalı Traktörler-Güvenlik"

TS EN 774 "Bahçe Ekipmanları-Motorlu El Çalı Makası-Güvenlik"

HİZMET STANDARDLARI HAZIRLIK GRUBU

TS 12794 "Yerel Televizyon İstasyonları-Genel Kurallar"

MÜHENDİSLİK HİZMETLERİ HAZIRLIK GRUBU

TS EN ISO 13230 "Ofthalmik Optik-Barkod Özellikleri"

TS EN 45510-3-2 "Enerji Santralleri-Donanımlar İçin Tedarik Kılavuzu-Bölüm 3: Kazanlar-Kısım 2: Silindirik Kazanlar"

TS IEC 60050-394 "Uluslararası Elektroteknik Terim ve Tarifler-Bölüm 394: Nükleer Enstrümantasyon: Cihazlar" (Nükleer ÖDK)

TS EN 60601-2-33 "Elektrikli Tıbbi Cihazlar-Bölüm 2: Tıbbi Teşhis Amaçlı Manyetik Rezonans Donanımının Güvenliği İçin Özel Kurallar" (Nükleer ÖDK)

TS ISO 7503-3 "Yüzey Kirliliğinin Değerlendirilmesi Bölüm 3-İzomerik Geçiş ve Elektron Yakalama Yayınlayıcıları, Düşük Enerjili Beta Yayınlayıcılar ($E_{\text{max}} < 0.15 \text{ MeV}$)" (Nükleer ÖDK)

TS ISO 8769-2 "Yüzey Kirlilik Monitörlerinin Kalibrasyonu İçin Referans Kaynaklar Bölüm 2: Enerjisi 0.15 MeV'den Az Olan Elektronlar ve Enerjisi 1.5 MeV'den Az Olan Fotonlar" (Nükleer ÖDK)

TS EN 604-2 "Alüminyum ve Alüminyum Alaşımları-Döküm Dövme Taslağı-Bölüm 2: Boyut ve Şekil Toleransları"

TS EN 10271 "Elektrolitik Çinko-Nikel (ZN) Kaplı Çelik Yassı Mamuller-Teknik Teslim Şartları"

TS EN 10292 "Çelik Band ve Levhalar-Soğuk Şekillendirme İçin Yüksek Akma Dayanımlı Sürekli Sıcak Daldırma İle Kaplanmış Teknik Teslim Şartları"

TS EN 12060 "Çinko ve Çinko Alaşımları-Numune Alma Metodu-Kurallar"

TS EN 12438 "Magnezyum ve Magnezyum Alaşımları-Dökme Anotlar İçin Magnezyum Alaşımları"

TS EN 12454 "Dökümler-Yüzey Süreksizliklerinin Gözle Muayenesi-Kuma Dökülen Çelikler"

İNŞAAT HAZIRLIK GRUBU

TS EN 506 "Çatı Kaplama Levhaları-Metal-Kendini Taşıyan-Bakır veya Çinkodan Mamul Özellikler"

TS EN 508-1 "Çatı Kaplama Levhaları-Metal-Kendini Taşıyan-Çelik Alüminyum veya Paslanmaz Çelikten Mamul Özellikler-Bölüm 1: Çelik"

TS EN 508-2 "Çatı Kaplama Levhaları-Metal-Kendini Taşıyan-Çelik Alüminyum veya Paslanmaz Çelikten Mamul Özellikler-Bölüm 2: Alüminyum"

TS EN 508-3 "Çatı Kaplama Levhaları-Metal-Kendini Taşıyan-Çelik, Alüminyum veya Paslanmaz Çelikten Mamul Özellikler-Bölüm 3: Paslanmaz Çelik"

BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM HAZIRLIK GRUBU

TS EN 726-1 "Kimlik Kart Sistemleri-Telekomünikasyon Tümüleşik Devreli Kartları ve Terminalleri-Bölüm 1: Sistemlere Genel Bakış"

TS EN 726-2 "Kimlik Kart Sistemleri-Telekomünikasyon Tümüleşik Devreli Kartları ve Terminalleri-Bölüm 2: Güvenlik Çerçevesi"

TS EN 726-3 "Kimlik Kart Sistemleri-Telekomünikasyon Tümüleşik Devreli Kartları ve Terminalleri-Bölüm 3: Uygulamadan Bağımsız Kart Özellikleri"

TS EN 726-4 "Kimlik Kart Sistemleri-Telekomünikasyon Tümüleşik Devreli Kartları ve Terminalleri-Bölüm 4: Uygulamadan Bağımsız Kartla İlişkili Terminal Özellikleri"

TS EN 1362 "Kimlik Kart Sistemleri-Cihaz Arayüz Özellikleri-Cihaz Arayüz Sınıfları"

TS ISO/IEC 9281-1 "Bilgi Teknolojisi-Resim Kodlama Yöntemleri Bölüm 1: Tanımlama"

TS ISO/IEC 9281-2 "Bilgi Teknolojisi-Resim Kodlama Yöntemleri Bölüm 2: Kayıt İşlemleri"

ORMAN ve ORMAN ÜRÜNLERİ HAZIRLIK GRUBU

TS 12795 "Kuşlar-Koruma Kuralları-Genel Bilgiler"

TS 12796 "Sulak Alanlar-Koruma Kuralları"

TS 12797 "Sulak Alanlar-Terimler, Tarifler"

TS 12798 "Sulak Alanlar-Belirleme ve İzleme Kuralları"

TS 12799 "Flora Envanter Kuralları-Tehdit Altındaki Bitkiler ve Eğreltiler"

12 ŞUBAT 2002

ZİRAAT HAZIRLIK GRUBU

TS EN 909 "Tarım ve Orman Makinaları-Dairesel ve Doğrusal Hareketli Sulama Sistemleri (Makinaları)-Güvenlik"

TEKSTİL HAZIRLIK GRUBU

TS EN ISO 13934-1 "Tekstil-Kumaşların Gerilme Özellikleri-Bölüm 1: En Büyük Kuvvetin ve En Büyük Kuvvet Altında Boyca Uzamanın Tayini-Şerit Metodu"

ÇEVRE STANDARDLARI HAZIRLIK GRUBU

TS 12800 "Atıklar-Metan Emisyonlarının Hesaplanması" (Çevre Sağlığı ve Atıklar ÖDK)

ELEKTRİK HAZIRLIK GRUBU

TS EN 60519-9 "Elektikle Isıtma Tesisatlarında Güvenlik Bölüm 9: Yüksek Frekanslı Dielektrik Isıtma Tesisatları İçin Özel Kurallar" (EMU ve Radyo TV ÖDK)

MİLLİ SAVUNMA HAZIRLIK GRUBU

TS EN 2139 "Havacılık Serisi-Rondelalar-Düz, Isıya Dayanıklı Çelikten Mamul"

TS EN 2309 "Havacılık Serisi-Dolu Perçinler İçin Delik Ölçüleri"

ORMAN VE ORMAN ÜRÜNLERİ HAZIRLIK GRUBU

TS EN 1313-2 "Yuvarlak ve Biçilmiş Yapacak-Odun (Kereste)-Müsaade Edilen Sapmalar ve Tercih Edilen Boyutlar-Bölüm 2: Sert (Yapraklı) Biçilmiş Yapacak Odun (Kereste)"

TS EN 1315-1 "Boyut Sınıflandırması-Bölüm 1: Sert (Yapraklı) Yuvarlak Yapacak Odun"

TS EN 1316-1 "Sert (Yapraklı) Yuvarlak Yapacak Odun-Kalite Sınıflandırması-Bölüm 1: Meşe ve Kayın"

TS EN 1316-2 "Sert (Yapraklı) Yuvarlak Yapacak Odun-Kalite Sınıflandırması-Bölüm 2: Kavak"

İNŞAAT HAZIRLIK GRUBU

TS EN 934-6 "Kimyasal Katkılar-Beton, Harç ve Şerbet İçin-Bölüm 6: Numune Alma, Uygunluk Kontrolü ve Uygunluk Değerlendirmesi"

TS EN 197-2 "Çimento-Bölüm 2: Uygunluk Değerlendirmesi"

TS ISO 9277 "Bet Metodu Kullanarak Gaz Adsorpsiyonu ile Katıların Özgül Yüzey Alanının Tayini"

MÜHENDİSLİK HİZMETLERİ HAZIRLIK GRUBU

TS EN ISO 11654 "Akustik-Binalarda Kullanılan Ses Absorplayıcıları-Ses Absorpsiyonunun Derecelendirilmesi"

TS EN ISO 5269-1 "Kağıt Hamurları-Fiziksel Deneyler İçin Laboratuvar Tabakalarının Hazırlanması-Bölüm 1: Konvansiyonel Tabaka Oluşturma Metodu" (Ambalaj ve Kırt.ÖDK)

TS EN ISO 5269-2 "Kağıt Hamurları-Fiziksel Deneyler İçin Laboratuvar Tabakalarının Hazırlanması-Bölüm 2: Rapid-Köthen Metodu" (Ambalaj ve Kırt. ÖDK)

TS ENV 12497 "Kağıt ve Karton-Gıdalarla Temas Eden-Sulu Ekstraktta Civa Tayini" (Ambalaj ve Kırt.ÖDK)

TS ENV 12498 "Kağıt ve Karton-Gıdalarla Temas Eden-Sulu Ekstraktta Kadmiyum, Kurşun ve Krom Tayini" (Ambalaj ve Kırt. ÖDK)

METALURJİ HAZIRLIK GRUBU

TS EN 1652 "Bakır ve Bakır Alaşımları-Yassı Mamul, Levha, Lama, Şerit ve Diskler-Genel Amaçlar İçin"

TS EN 12062 "Kaynakların Tahratsız Muayenesi-Metalik Malzemeler İçin Genel Kurallar" (Tah.Mua. ve Kaynak ÖDK)

TS EN 12517 "Kaynakların Tahratsız Muayenesi-Kaynaklı Birleştirmelerin Radyografik Muayenesi-Kabul Seviyeleri (Tah.Mua. ve Kaynak ÖDK)

TS EN 12679 "Tahratsız Muayene-Endüstriyel Radyografik Kaynakların Boyutunun Tayini-Radyografik Metot" (Tah.Mua. ve Kaynak ÖDK)

TS EN 10228-2 "Dövme Çeliklerin Tahratsız Muayenesi-Bölüm 2: Penetrant Muayenesi" (Tah.Mua. ve Kaynak ÖDK)

ELEKTRİK HAZIRLIK GRUBU

TS EN 60464-1 "Vernikler-Elektrik Yalıtımı İçin Kullanılan Bölüm 1: Tarifler ve Genel Özellikler"

TS EN 61557-1 "Alçak Gerilim Dağıtım Sistemlerinde Elektriksel Güvenlik-1 kV a.a. ve 1.5 kV d.a.a Kadar-Koruyucu Düzenlerin Denenmesi, Ölçülmesi veya İzlenmesi İle Donanımlar-Bölüm 1: Genel Özellikler (Ayd. ve İç Tes. ÖDK)

TS EN 61557-2 "Alçak Gerilim Dağıtım Sistemlerinde Elektriksel Güvenlik-1 kV a.a. ve 1.5 kV Donanımlar-Bölüm 2: "Yalıtım Direnci" (Ayd. ve İç Tes. ÖDK)

TS IEC 61341 "Lambalar-Yansıtıcı-Lambaların Merkez Hüzme Şiddetinin ve Hüzme Açısının (Iarının) Ölçülmesi Metodu" (Ayd ve İç. Tes. ÖDK)

**STANDARD TASARILARI
İNŞAAT HAZIRLIK GRUBU**

TS EN 12696 "Beton İçindeki Çeliğin Katodik Koruması"

PETROKİMYA HAZIRLIK GRUBU

TS ISO 14663-1 "Plastikler-Etilen/Vinil Alkol (EVOH) Kopolimeri Kalıplama ve Ekstrüzyon Maddeleri-Bölüm 1: İşaretler-le

Gösterme Sistemi ve Spesifikasyon İçin Esaslar"

TS ISO 14863-2 "Plastikler-Etilen/Vinil Alkol (EVOH) Kopolimeri Kalıplama ve Ekstrüzyon Maddeleri-Bölüm 2: Deney Parçalarının Hazırlanması ve Özelliklerinin Tayini"

MADEN HAZIRLIK GRUBU

TS ISO 10086-1 "Kömür-Kömür Hazırlamada Kullanılan Flokülantların Değerlendirilme Metotları
Bölüm 1: Temel Parametreler

TEKSTİL HAZIRLIK GRUBU

TS EN ISO 15700 "Deri-Renk Haslığı Deneyleri Su ile Lekelenmeye Karşı Renk Haslığı"

TS EN ISO 15701 "Deri-Renk Haslığı Deneyleri Plastikleştirici Katılmış Polivinilklorüre Nüfuz Etmeye Karşı Renk Haslığı"

BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM HAZIRLIK GRUBU

TS EN 1038 "Kimlik Kart Sistemleri Telekomünikasyon Uygulamaları Tümlşik Devreli Kart Ödemeli Telefon"

TS ISO IEC 8859-9 "Bilgi Teknolojisi-8 Bit Tek-Bayt Kodlanmış Grafik Karakter Kümeleri-Bölüm 9:5 Nolu Latin Alfabeti"

ELEKTRİK HAZIRLIK GRUBU

TS EN 61232 "Çelik Teller-Alüminyum Kaplanmış Elektriksel Amaçlar İçin" (Kablo ÖDK)

TS EN 61395 "İletkenler-Hava Hatlarında Kullanılan Örgülü İletkenler İçin Sünme Deney İşlemleri" (Kablo ÖDK)

TS HD 628 S1 "Kablolar-Beyan Gerilimi 3.6/6 kV (U_m 7.2 kV)'dan 20.8/36 kV (U_m 42 kV)'a (Dahil) Kadar Olan Güç Kablolarının Yardımcı Donanımları İçin Deney Metotları" (Kablo ÖDK)

ELEKTRONİK HAZIRLIK GRUBU

TS EN 50090-3-1 "Ev ve Binalarda Elektronik Sistemler (Ebes) Bölüm 3-1: Uygulama Özellikleri-Uygulama Yapısına Giriş"

TS EN 50090-3-2 "Ev ve Binalarda Elektronik Sistemler (Ebes) Bölüm 3-2: Uygulama Özellikleri-Kullanıcı İşlemleri"

METALURJİ HAZIRLIK GRUBU

TS EN 1977 "Bakır ve Bakır Alaşımları-Bakır Filmaşınlar (Tellik Çubuk)"

MÜHENDİSLİK HİZMETLERİ HAZIRLIK GRUBU

TS EN 60601-2-9 "Elektrikli Tıbbi Cihazlar Bölüm 2: Radyasyon Dedektörleri İle Elektrik Bağlantılı Olarak Radyoterapide Kullanılan Hasta Kontak Dozölçerlerinin Güvenliği İçin Özel Kurallar" (Nükleer ÖDK)

TS EN 13193 "Ambalajlama-Ambalajlama ve Çevre-Terimler ve Tarifler" (Ambalaj ve Kırtasiye ÖDK)

MAMUL GIDALAR HAZIRLIK GRUBU

TS EN 1183 "Gıda Maddeleriyle Temas Eden Malzemeler-Isıl Şok ve Isıl Şok Dayanımı İçin Deney Yöntemleri"

TS EN 12857 "Gıda Maddeleri-Sıklamat Tayini-Yüksek Performanslı Sıvı Kromatografik Yöntem"

TS EN 12632 "Meyve ve Sebze Suları-Asetik Asit (Asetat) Muhtevasının-Enzimatik Tayini-Nd Spektrometrik Yöntem"

ORMAN VE ORMAN ÜRÜNLERİ HAZIRLIK GRUBU

TS EN 912 "Ahşap Bağlayıcıları-Ahşap Bağlayıcılarının Özellikleri"

TS EN 12246 "Ambalajlarda ve Paletlerde Kullanılan Biçilmiş Yapacak Odunun (Kereste) Kalite Sınıfları"

TS EN 12248 "Endüstriyel Ambalajlamada Kullanılan Biçilmiş Yapacak Odun (Kereste)-Müsaade Edilen Sapmalar ve Tercih Edilen Boyutlar"

TS EN 12249 "Paletlerde Kullanılan Biçilmiş Yapacak Odun (Kereste)-Müsaade Edilen Sapmalar ve Boyutlar İçin Kılavuz"

MAKİNA HAZIRLIK GRUBU

TS EN 930 "Ayakkabı İmalat Makinaları-Deri ve Suni Deriyi Kaba İşleme, Traşlama, Parlatma ve Kenar İşleme Makinaları Güvenlik Kuralları"

TS EN 931 "Ayakkabı İmalat Makinaları-Kalıplama Makinaları-Güvenlik Kuralları"

TS EN 1035 "Deri Tabaklama Makinaları-Hareketli Baskı Plakalı Makinalar-Güvenlik Kuralları"

TS EN 50128 "Demiryolu Uygulamaları-Haberleşme, Sinyalizasyon ve İşlem Sistemleri-Demiryolu Kontrol ve Koruma Sistemleri İçin Yazılım"

TS EN 12527 "Döner Maşalı Tekerlekler ve Tekerlekler Deney Metotları ve Cihazları" (Otomotiv ve İnş. Mak. ÖDK)

TS EN 12533 "Döner Maşalı Tekerlekler ve Tekerlekler-Hızları 1.1 M/S (4 km/h) ile 4.4 M/S (16 km/h) Arasında Olan Uygulamalar İçin Döner Maşalı Tekerlekler ve Tekerlekler" (Otomotiv ve İnş. Mak. ÖDK)

28 Şubat 2002

ORMAN VE ORMAN ÜRÜNLERİ HAZIRLIK GRUBU

- TS EN 1023-1 "Büro Mobilyası-Ahşap Bölme Elemanları (Paravanlar)-Bölüm 1: Boyutlar"
 TS EN 1023-2 "Büro Mobilyası-Ahşap Bölme Elemanları (Paravanlar)-Bölüm 2: Mekanik Emniyet Özellikleri"
 TS EN 1023-3 "Büro Mobilyası-Ahşap Bölme Elemanları (Paravanlar)-Bölüm 3: Deney Metotları"
 TS EN 1725 "Ev Mobilyası-Yataklar ve Döşekler-Emniyet Kuralları ve Deney Metotları"
 TS EN 1727 "Ev Mobilyası-Muhafaza Mobilyası-Emniyet Kuralları ve Deney Metotları"
 TS ENV 12520 "Ev Mobilyası-Oturma Elemanı-Mekanik ve Yapısal Emniyet Özellikleri"
 TS ENV 12521 "Ev Mobilyası-Masalar-Mekanik ve Yapısal Emniyet Özellikleri"

MAKİNA HAZIRLIK GRUBU

- TS EN 12262 "Rotodinamik Pompalar-Teknik Dokümanlar-Terimler, Teslim Aralığı ve Planı"
 (Tes.ve Bas.Kaplar ÖDK)
 TS ISO 3409 "Binek Otomobilleri-Pedalların (Ayak Kumandalarının) Yan Boşlukları"
 (Otomotiv ve İnş.Mak.ÖDK)

ELEKTRİK HAZIRLIK GRUBU

- TS EN 60684-3-151 "Bükülgen Yalıtıcı Manşonlar-Bölüm 3: Her Bir Manşon Tipi İçin Özel Kurallar
 Föy 151: Ekstrude Edilmiş PVC/Nitril Kauçuk-Genel Amaçlı" (Kablo ÖDK)
 TS EN 60684-3-212 "Bükülgen Yalıtıcı Manşonlar-Bölüm 3: Her Bir Manşon Tipi İçin Özel Kurallar
 Föy 212: Alev Geciktirmeli, Isıyla Büzülebilir Poliolefin Manşon, Büzülme Oranı 2:1" (Kablo ÖDK)

MADEN HAZIRLIK GRUBU

- TS ISO 8868 "Florit-Numune Alma ve Numune Hazırlama"
 TS ISO 8875 "Florit-Bütün Kaliteler-Partinin Rutubet Muhtevasının Tayini"

PETROL HAZIRLIK GRUBU

- TS ISO 10838-1 "Polietilen Boru Sistemleri-Gaz Yakıtların Temini İçin-Mekanik Bağlantı Parçaları
 Bölüm 1: Anma Dış Çapı 63 mm'ye Eşit veya Daha Küçük Borular İçin Metal Bağlantı Parçaları" (Doğalgaz ÖDK)

PETROKİMYA HAZIRLIK GRUBU

- TS EN 1107-1 "Esnek Levhalar-Su Yalıtımı İçin-Bölüm 1: Çatı Suyu Yalıtımı İçin Bitümlü Levhalar
 Boyut Kararlılığının Tayini"
 TS EN 1109 "Esnek Levhalar-Su Yalıtımı İçin-Çatı Suyu Yalıtımı İçin Bitümlü Levhalar-Düşük Sıcaklıkta Esnekliğin Tayini"

KİMYA HAZIRLIK GRUBU

- TS EN 1096-2 "Cam-Yapılarda Kullanılan-Kaplamalı Cam-Bölüm 2: Sınıf A, Sınıf B ve Sınıf S
 Kaplamalar İçin Özellikler ve Deney Metotları" (Cam Ser.ve Ref.Mlz.ÖDK)
 TS EN ISO 11245 "Dış Onarımı-Refrakter Kalıp Malzemeleri-Fosfat Bağlı" (Cam Ser.ve Ref.Mlz.ÖDK)
 TS ISO 12775 "Cam-Yaygın Olarak Üretilen Cam Tipleri ve Deney Metotları İçin Kılavuz"
 (Cam Ser.ve Ref.Mlz.ÖDK)

SAĞLIK HAZIRLIK GRUBU

- TS EN 455-3 "Tıbbi Eldivenler-Bir Kullanımılık-Bölüm 3: Biyolojik Değerlendirme İçin Özellikler
 ve Deneyler" 6 ay son.mec.
 TS EN 12128 "Biyoteknoloji-Araştırma, Geliştirme ve Analiz Laboratuvarları-Mikrobiyoloji
 Laboratuvarlarının Korunma Seviyeleri, Risk Alanları, Yerleri ve Fiziksel Güvenlik Kuralları"
 TS EN 12531 "Döner Maşalı Tekerlekler ve Tekerlekler-Hastahane Karyolası Döner Maşalı
 Tekerlekleri"

METALURJİ HAZIRLIK GRUBU

- TS EN 10132-2 "Çelik Şeritler-Soğuk Haddelenmiş-Isıl İşlem Uygulanabilir-Teknik Teslim Şartları-
 Bölüm 2: Sementasyon Çelikleri"
 TS EN 10248-1 "Alaşımsız Çeliklerden İmal Edilmiş Sıcak Haddelenmiş Perde Kazık (Palplanş)-
 Bölüm 1: Teknik Teslim Şartları"
 TS EN 10248-2 "Alaşımsız Çeliklerden İmal Edilmiş Sıcak Haddelenmiş Perde Kazık (Palplanş)-
 Bölüm 2: Şekil ve Boyut Toleransları"

ÇEVRE STANDARDLARI HAZIRLIK GRUBU

- TS EN ISO 10705-1 "Su Kalitesi-Bakteriyofajların Saptanması ve Sayımı Bölüm 1: F-Özgül RNA
 Bakteriyofajlarının Sayımı" (Çevre Sağlığı ve Atıklar ÖDK)
 TS EN ISO 10705-2 "Su Kalitesi-Bakteriyofajların Saptanması ve Sayımı Bölüm 2: Somatik
 Kolifajların Sayımı" (Çevre Sağlığı ve Atıklar ÖDK)
 TS EN 12832 "Çamurların Özellikleri-Çamurların Kullanılması ve Bertaraf Edilmesi-Terimler
 ve Tarifleri" (Çevre Sağlığı ve Atıklar ÖDK)

Üniversite öğrencilerine yönelik olarak düzenlediğimiz "Türk Sanayisinin Gelişmesinde TSE'nin Rolü" konulu Kompozisyon Yarışmasında üçüncü olan Erhan Tamer'in kompozisyonu.

2000'li Yıllarda TSE ve Türkiye

Dünyanın yeniden yapılandığı, müthiş değişimin yaşandığı 21. yy dijital çağında, Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği olgularıyla hızla gelişmekte ve sanayileşmekte olan, Global kalite anlayışı ve standardizasyonunda teknolojik ilerlemelerle hergün daha da ivme kazanan bir ülke... Türkiye...

Şüphesiz dünya konjonktüründe bu gelişmeyi yakalayabilen ülkemiz, bu başarısını ve daha nice başarılarını; vasıflı beyin gücüne, vizyon sahibi, yenilikçi, analitik düşünebilen insanlarımıza, uluslararası standard ve kalite mal ve hizmet üreten işletmelere ve sanayicilerimize, ihracatçılarımıza borçludur.

İşte bu noktada standard ve kalite olgusu; gerek üretilen mal ve hizmet gerek toplum gerekse ulusal değerler için son derece önemli unsurlardır. Tüketicilerin bilinçlenmesiyle, gelişen teknoloji ve sanayi ile daha cazip fiyatlarla daha kaliteli ve farklı çeşitleriyle pazar arayışına giren firmalar adeta bir rekabet yarışı içerisinde. Bu yarışta üreticiye, tüketiciye ve milli ekonomimize fayda sağlamak, her çeşit mamül-madde, usul ve hizmet standardlarını yapmak amacıyla Türk Standardları Enstitüsü kurulmuş ve ülkemizde diğer dünya sanayi devleriyle rekabet edebilecek şekilde Türk Sanayisinin gelişiminde muazzam bir rol oynamıştır.

2000 yılında DİE verilerine göre Türk Sanayi üretimi, önceki yıla göre %5,46 oranında artmış; dış ticaret hacmi 65,9 milyar dolara ulaşarak 27,2 milyar dolar ihracat gerçekleştirilmiştir. İşte ihrac edilen ürünlerimizdeki Türk Malı imajını korumak, belli bir standard ve kalite olduğunu belgelemek TSE'nin görevlerindendir; TSE tarafından verilen TS-EN-ISO 9000 belgeleri ihracat açısından gümrüklerde kabul edilmektedir.

Standardizasyon, mal ve hizmet üretiminde insanların belli bir ekonomik fayda ve kalite ara-

ma çalışmalarının neticesinde ortaya çıkan bir faaliyet. TSE, ilgili her türlü standardı hazırlamakta, standardlarla ilgili bilimsel-teknik incelemeler ve araştırmalar yapmakta, uluslararası yabancı standard kuruluşlarıyla işbirliği yaparak kamu ve özel sektöre faydalı olabilecek teknik çalışmaları gerçekleştirmekte ve kabul edilen standartları yayınlamaya ihtiyari olarak uygulanmalarını teşvik etmektedir.

TSE'nin işte bu standartlara uygun ve kaliteli üretimi destekleyici faaliyetleri ve bu faaliyetlerin ilgili belgelerle onaylanması neticesinde Türk Sanayicileri, ürünlerindeki maliyeti düşürmüş; yüksek verim, uygun kalite ve seri üretimi en az kayıpla belli bir proses çerçevesinde başarıyla gerçekleştirebilmiştir. Haliyle üretilen çeşitli mal ve hizmetlerde farklı ebat, boy, tip, renk, gramaj ve kalibrasyonlar olabilecektir. İşte standardın önemi bu noktada daha da belirginleşmektedir.

Örneğin meyve-sebze paketlemesi yapıp, bunları ihraç eden bir tesisi düşünelim. Günümüzde modern ve ileri bir teknoloji ile bu tesis; her türlü meyve-sebze gibi gıdaların ağırlık, hacim, boy, çap hatta renk kriterlerine göre belli bir standardda tasnif ve paketlemesini yapma imkânına sahiptir.

Öte yandan endüstride, demir-çelik-kalıp-makine ekipman üretiminde/kullanımında, kimya-ilâç, beyaz eşya, giyim, mesken, konut, oto ve yan sanayinde standardizasyon çok önemli olduğu gibi sektöre ve sektördekilere de büyük faydalar sağlamaktadır.

Ayrıca bireylerin tüketim alışkanlıklarında, alışveriş aktivitelerinde, yüksek kalite, milli ürün politikası ve stratejisi, doğal kaynak ve servetleri koruma, mal ve hizmetlerinde güven, mukayese yapma, ekonomik alım imkanı vb. hususlarda standard en önde gelen unsurlardan biridir. Ülkemizde birçok mal ve hizmet sektörü ve özellikle

sanayiciler bu bilincin farkına varmıştır.

Türk Standardları Enstitüsü'nün konuyla ilgili araştırma ve çalışmaları, uluslararası standartlarla ilgili faaliyetleri, üniversiteler-bilimsel ve teknik kuruluşlarla ilgili işbirliği çalışmaları, Internet/CD-Rom ve her türlü teknolojik imkanları kullanarak hazırladığı bilimsel yayın ve arşivleri bu bağlamda Türk Sanayicisine büyük destek olmuş ve takdirle karşılanmıştır.

TSE Kurumu ve çalışanlarının bu başarılı ve gıpta edilecek faaliyetleri neticesinde Türk Sanayi kuruluşları; ulusal ve uluslararası norm ve standartlara adaptasyon sağlamış, proses-üretim-akış şemaları-makine ve ekipman dizaynları, ısı-rutubet ve iklimlendirme koşulları, depolama-paketleme-taşıma-stok ve dağıtım üniteleri bu standartlar bazında reorganizasyona tabi tutulmuş ve sonuçta ihracat-produktivite-maliyet-kar unsurları istendik yönde olumlu gelişmeler kaydetmiştir.

Böylece TSE, Türk Sanayinde standardizasyonu temin ve teşvik etmiş, üretimde kısıtlı kaynakların en verimli şekilde kullanılmasını sağlamış; optimum kapasite ve yüksek kalitede ürün çıkışı sağlayarak Türk Sanayi'nin gelişme ve düzenlenmesinde adeta kilit rol oynamıştır.

Ülkemizde TSE, uzun yıllardır Türk üreticisi ve sanayicisi ile halkının yanında olmuş, ortak milli çıkarları düşünerek, modern, yaygın ve uluslararası ilişkiler ile standardizasyon mevzuat ve uygulamaları eğitim-insan kaynakları, mesleki laboratuvar-tesis-kalibrasyon-metroloji ile ilgili çalışma ve yatırımları hızla icra etmiş; yaygın taşra teşkilatları, teknolojik gelişmeler ışığında bilgisayar ve network hizmetleri sunan dökümantasyon merkezleri ile adeta Türk Sanayicilerine kılavuz olmuştur.

Böylece üretimde ve sanayide kalitenin gelişmesine teşvik ve destek olan TSE, aynı zamanda milli ekonomimizde arz-talep dengelemesine yardımcı olmuş, sanayiye ulusal ve uluslararası sahada rekabet edebilecek hedeflere yöneltmiş, dolayısıyla ihracat ve ithalatta olumlu katkılar sağlanmış; milli yatırım hedeflerine ulaşarak neticede birçok yan sanayi dallarının kurulması ve gelişmesinde baş rolü oynamıştır.

Günümüzde artık CE, ISO, TS, TSE, DIN, EN gibi kavramlar büyük önem taşımaktadır. Küre-

selleşme ve gelişen teknoloji, Internet, E-Trade (Elektronik Ticaret) artık farklı yapı organizasyonları yaratmış; yüksek verimlilik, kalite ve üretim ölçeği gibi hususlarda sanayiciler ve üreticiler global standartlara ayak uydurmayı ve teknik engellerin aşılmasını hedeflemiş ve dolayısıyla lokal firma ve sanayiciler bile küresel standartlara uyarak rekabet sürecine başlamıştır.

Toplam Kalite Yönetimi sürecinde, Kalite Standardları artık gelişmişliğin ve güvenilirliğin bir göstergesi olmuştur. TSE, TS (Türk Standardı), ISO (International Standardization Organization), imalat yeterlilik belgesi gibi belgelerin verilmiş şekil şartlarını belirlemekte; IEC, IECEE, CENELEC, CEN, ISO, WPO, EOQ vb. önemli uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmakta; bilgi-işlem, enformasyon, dökümantasyon ve halka ilişkiler çalışmalarıyla koordineli olarak ilgili teknik-bilimsel ve mevzuat bilgi ve belgelerini tüm Türk Sanayicilerimize duyurmaktadır.

TSE belgesi ve logosu taşıyan mal ve hizmetler, insanlarımız için kalite, hijyeniklik, güvence, ekonomiklik vb. hususları ihtiva edeceği için, günümüzde tüketiciler bu etiketi üründe görmek istemektedirler.

TSE modern test-araştırma-geliştirme (AR-GE), laboratuvar hizmetleriyle bilinçli tüketicinin hassasiyet gösterdiği kalite, terkip ambalaj ve fiyatta doğru bir tespit ve teşviki, psikolojik ve fiziki aktiviteyi sağlamıştır. Nitekim ülkemizde birçok resmi ve özel kurum, ürün, mal ve hizmet alım ihalelerinde TSE, TS vb. belgeleri aramaktadır.

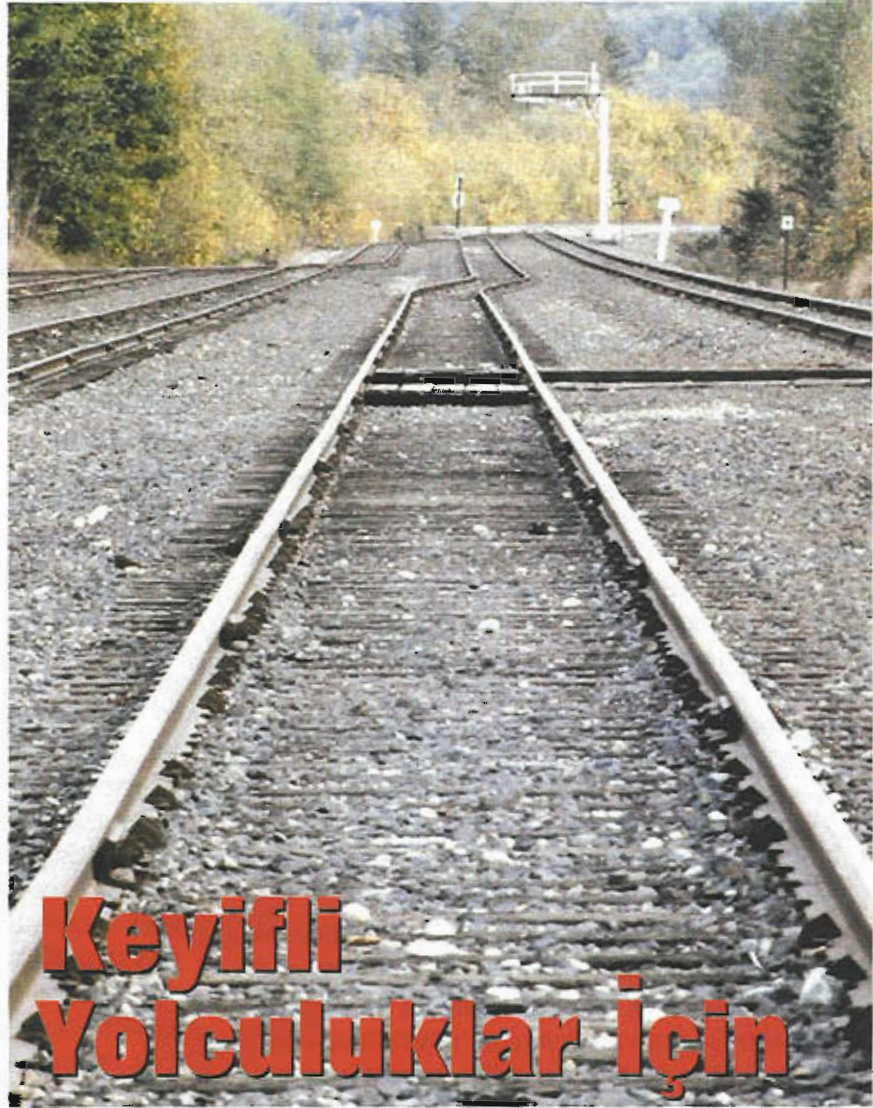
Şüphesiz bu yoğun çalışma ve faaliyetleri ile Türk Sanayimizin ve ürün kalitemizin gelişmesinde Türk Standardları Enstitüsü fevkalade etkili bir rol oynamaktadır. Bu da işgücü-emek-toplam kalite-hizmet-teknoloji-yan sanayi-istihdam-döviz gelirleri ve milli sanayimizin gelişerek milli kalkınma hedeflerimize ulaşmamıza olanak sağlamaktadır.

2000'li yıllarda TSE'nin kılavuzluğunda daha da ilerleyen ve gelişen Türk Sanayi, sahip olduğu müthiş potansiyeliyle tüm dünyanın ilgi odağı olabilecek güçtedir.

Erhan TAMER

Ortadoğu Teknik Üniversitesi
ODTÜ Enformatik Enstitüsü Öğrencisi

Türkiye'de ulaşım sistemi neredeyse tamamen karayolu üzerine kurulu. Gerek insan gerekse yük taşımacılığında karayolları yüzde 90'lardan fazla pay alıyor. Deniz ve demiryolu taşımacılığı ise gerekli ilgiyi göremiyor. Gerekçe ise basit: Bu alanlarda verilen hizmet, günümüz insanının aradığı konfor ve hız bileşimini sağlayamıyor. Ancak gelişmiş ülkelerde bu bileşim sağlanabilmiş.

Cahit UYANIK
Finansal Forum Gazetesi
Ankara Temsilcisi

Türkiye'de ulaşım sistemi neredeyse tamamen karayolu üzerine kurulu. Gerek insan, gerekse yük taşımacılığında karayolları yüzde 90'lardan fazla pay alıyor. Deniz ve demiryolu taşımacılığı ise gerekli ilgiyi göremiyor. Gerekçe ise basit: Bu alanlarda verilen hizmet günümüz insanının aradığı konfor ve hız bileşimini sağlayamıyor. Ancak gelişmiş ülkelerde bu bileşim sağlanabilmiş. Fransa, ABD ve Japonya hızlı trenler konusunda kıyasıya bir rekabet içinde. Saatte 450 kilometre hız yapabilen son derece konforlu trenler, havayolu ile rekabet ediyor. Denizyollarında da

benzer bir durum söz konusu. İnsanlar, denizyolunda hız, konfor ve eğlencenin bileşimini arıyorlar. Gelişmiş ülkelerde ki gemi ulaşımı da buna göre yapılandırılıyor.

Son zamanlarda demir ve deniz yolu ile ulaşım konusu yavaş yavaş Türkiye'nin gündemine yeniden girdi. Ankara-İstanbul Demiryolu Hattı'nın iyileştirilmesi Projesi'ne Avrupa Birliği dönem başkanı İspanya, tarafından sağlanan 400 milyon dolarlık kredi, Türkiye'nin ulaşım sistemleri açısından yeniden yapılmasını gündeme taşıdı. Türkiye, İspanya'nın sağladığı bu krediyi kabul ederek AB'nin ulaşım

politikalarına uyum için bir adım daha atarken, büyük bir yatırım projelerinin uluslararası politikada ki yönlendirici özelliğinden de istifade etti. Ankara-İstanbul Demiryolu Hattı İyileştirme Projesi, bu alanda çeyrek yüzyıldır yaşanan ataletin bitmekte olduğunu gösterdi. Peki bu proje ile ne sağlanacak?

Proje, Ankara-Eskişehir (1. Etap), Mekece-Köseköy (2. Etap), Mekece-İnönü (3. Etap) ve Esenkent-Sincan (4. Etap) olmak üzere 4 bölümden oluşuyor. Tüm etapların hayata geçirilmesi ve hızlı trenlerin kullanılması ile Ankara-Gebze arası 3 saat, Ankara-İstanbul arası da 4 saate inecek. İlk etapta Ankara-Eskişehir hattının iyileştirilmesi amaçlanıyor. Çünkü bu hat, Ege'ye giden hatların kavşağı olması açısından da önem taşıyor. Bu etabın bitmesiyle altyapı 200 km/saat hıza uygun hale gelecek. Halihazırda bu hat üzerinde en fazla 120 km/saat hız yapılabiliyor. Yeni hat sayesinde, Ankara'dan Eskişehir-Kütahya-Balıkesir-Manisa-İzmir ile Afyon-Uşak-İzmir ve Afyon-Denizli-Aydın yönünde gidecek diğer trenlerin seyir süresi de kısalcak. Ayrıca yük taşımacılığında halen yüzde 3 olan demiryolu taşıma payı yüzde 5'e yüzde 9 olan yolcu taşıma payı da yüzde 16'ya çıkacak. Projeyi bir Türk-İspanyol Konsorsiyumu üstlendi ve toplam 34 ayda bitirilmesi amaçlanıyor. Yani 2005 yaz aylarında Ankara-İstanbul yolculuğu 4 saate düşecek. Elbette bu hat üzerinde saatte 200 km. hız yapabilen lokomotifler korsa...

Kabotaj Bayramı'nı her yıl düzenli olarak kutlasak da, denizyollarının ulaşım sistemindeki payının artırılması konusunda henüz yaşama geçme aşamasına gelmiş bir proje yok. Ancak Denizcilik Müsteşarlığı bu konuda izlenmesi gereken politikalarla ilişkin ayrıntılı bir rapor hazırlayarak hükümete sundu. Rapora göre deniz yollarının yük taşımacılığındaki payı da yüzde 0.3 düzeyinde. Yolcu taşımacılığı sadece İstanbul ve İzmir'de ki şehir içi taşımacılıkla İstanbul-Marmara arasındaki bazı hatlardaki taşımalardan ibaret. Ancak yapılan araştırmalara göre İs-

tanbul'un fiziki yapısı, günlük yolcu ulaşımının yüzde 33'ünün deniz yoluyla gerçekleştirilmesine imkan tanıyor. Halen bu oran yüzde 3 düzeyinde bulunuyor. Türkiye'deki ulaşım AB ile karşılaştırıldığında ise pek iç açıcı bir manzara çıkmıyor. Türkiye'de yüzde 93.2 gibi yüksek oranlardaki karayolu taşımacılığının AB'deki payı yüzde 43. Bizde yüzde 1.9 düzeyindeki su yolu ulaşımının oranı AB'de yüzde 50. Bütün bunlar gösteriyor ki üç tarafı denizlerle çevrili 8 bin 333 km. uzunluğunda sahile sahip olan Türkiye'de, en ucuz güvenli yol olarak bilinen deniz yolu ulaşımı neredeyse yok düzeyinde... Tam tersi, en pahalı ve riskli ulaşım sistemi olan karayolu ise taşımacılığın neredeyse tamamını gerçekleştiriyor.

Raporda tam üyeliğe hazırlandığı AB'nin gelecekteki ulaşım politikalarına da değinilmiş. AB'de 2010 yılına kadar taşınacak yük hacminin yüzde 37 artacağı tahmin ediliyor. AB, bu ortamda çevreye verdiği zarar, altyapı, bakım onarım ve birim başına maliyetlerin yüksekliği nedeniyle kara taşımacılığının payını daha da azaltmak istiyor. Bunun için karayolu taşımacılığının denizlere kaydırılmasıyla ilgili projeler destekleniyor. Çünkü Japonya da yapılan bir araştırmaya göre değişik taşıtlarla yapılan taşıma maliyetlerinin kıyaslanması denizyolu taşımacılığının karayoluna göre tam 166 kat daha ucuza mal olduğu tespit edilmiş. Bu nedenle sanayileşmiş ülkelerde hammadde taşımacılığında denizyolu tercih ediliyor. Karayolu taşımacılığı sadece kısa mesafelerde kullanılıyor. AB izlediği bu yeni politikayı "From Road to Sea" yani "Karadan Denize" diye adlandırıyor. Proje, bu büyük dönüşümün aslen özel sektör tarafından gerçekleştirilmesini öngörüyor ama başlangıçta ciddi devlet destekleri verilmesinde içeriyor.

Türkiye'de, AB'ye tam üye olduğunda Kabotaj tekelinden kademeli olarak vazgeçmek zorunda. Bu durumda AB ülkelerinin yaptıkları hazırlıkla Türk karasuları içindeki deniz taşımacılığını tümüyle ele geçirmesi tehlikesi

mevcut. Türkiye'nin bu noktadan sonra surf eğlenceli olsun diye değil, genel ulaşım politikaların sektöre uğramaması için yeniden yapılandırmayı gerçekleştirmesi gerekiyor. Aksi takdirde 166 kat daha ucuz bir taşımacılık yönteminin, karayolu taşımacılığının genelini tehdit etmeyeceğini kimse garanti edemez. Hükümete sunulan rapor, işte bu tehlikelere açıkça dikkat çekiyor. Raporda Türkiye'nin de AB'deki "Karadan Deniz" Projesine benzer bir destek ve teşvik mekanizmasına geçmesi teklif ediliyor. Çok sayıda ve sektöre özgü bu teknik önerilerin ayrıntısına girmeye gerek yok. Ancak teklifin özünün sektörün yeni teknoloji ürünü gemilerle güçlendirilmesi, deniz yolu ile taşımacılık ücretlerinin makul düzeylerde tutulması üzerine oturtulduğunu söyleyebiliriz.

Bütün bu tablo gösteriyor ki Türkiye'de yıllardır uygulanan ulaşım politikalarında ciddi hatalar yapılmış, dünyanın genel gidişatı dikkate alınmadan kendi kendimize bir model yaratmışız. Ama bundan sonra aynı kaftayla gitmek mümkün değil. Yılda 10-12 bin kişiyi trafik kazalarına kurban vermeye devam ederek bir yere ulaşamayız. Yapılması gereken şey, karayollarının ulaşım sistemi içindeki payını azaltıp demir ve deniz yollarını artırmak. Bu alanlara teşvik verirken korkmaya da gerek yok. Çünkü AB ve OECD genelinde demir ve deniz yolu taşımacılığının teşvik edilmesi bir dünya politikası olarak benimsenmiş. Türkiye'nin bu acil dönüşümü sağlamak için atılan adımları güçlendirmesi ve yeni projelere sıcak bakması gerekiyor.

Son on sene içinde standardların sayısı çeşitli faktörlerden dolayı artmıştır. Buna teknolojik ilerlemeler, komplike ürünlerin ve sistemlerin gerekliliği, itimat edilebilirliği, ayrıca sağlık ve çevre koruma faktörleri de dahildir. Standardlar, dünya çapında hemen hemen bütün üretim sahalarında ve üretim aşamalarında uygulanacaktır.

Uluslararası Standardlaştırma ve Uluslararası Ticaret

Yazar: Paul-Henri RAVIER*

Çeviren:

Mak. Yük. Müh. Oğuz ULUSOY**

* Cenevre İsviçre Dünya Ticaret Organizasyonu (WTO) Genel Müdür Yardımcısı

**TSE Makine Hazırlık Grubu Konu Raportörü

5 Haziran 2000 tarihinde Cenevre'de (İsviçre) "ISO Teknik Komitesi'nin ve Alt Komitesi'nin Başkanı için ISO Konferansı" dolayısıyla yapılan konuşma, WTO'nun onayı ile baskıya verilmiştir.

1947 senesinde, Genel Gümrük ve Ticaret Sözleşmesi'nin (General Agreement on Tariffs and Trade-GATT) imzalanmasından itibaren endüstriyel malların ve tarımsal ürünlerin büyük bir kısmının, önemli ölçüde azalmış gümrük bağlantılı oldukları tespit edilmişti(1). Uruguay Meclisi (1886-1994), gümrüğe tabi mal gruplarının payını, endüstriyel ülkeler için %78'den %99'a, gelişmekte olan ül-

keler için %21'den %73'e ve transformasyon ülkeleri için de %73'ten %98'e yükseltmişti. Ancak bu, gümrük tarifesinin düşmesine de yol açmıştı. Hatta bazen gümrük tarifesinin tamamıyla ortadan kalkmasına kadar gitmişti. Bunun üzerine, paralel bir tarife uygulama metodu tatbik edilerek şeffaflığın iyileştirilmesi amacı ile tarife-ye tabi olmayan bir ticaret sistemi, bütün ithal kotalarının konsolidasyonunu

Workshop'un hedefi, gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaçları hakkında uluslararası standardlaştırma konusunda da oryantasyona tabi tutulan bir teknik yardım olmalıdır. Workshop'un sıra bekleyen TBT Anlaşması'nın ikinci revizyonuna pozitif bir katkısı gerçekleştirmesi beklenmektedir.

harekete geçirmiş ve böylece kendi hukuki bağlayıcılığı ile kendi tedrici tasfiyesi için bir hazırlık yapılmıştı.

Gümrük duvarlarının kaldırılmasına ilişkin ticaret sisteminin önemli yararlarına rağmen, 1970 yılından beri GATT-sözleşme tarafları tarifeye tabi tutulmayan yeni ticaret engellerinin ortaya çıkmasından şikayet etmekteydi. 70'li yıllarda uluslararası ticarete ilişkin bu ticari engellerin etkilerinin değerlendirilmesi için faaliyeti daha sonra sona eren bir GATT Çalışma Grubu teşkil edilmişti. Öyleki teknik ticari engeller, yani ürün standartları, ilk etapta ihracatçılara hayli zor gelmişti(2).

Ürünlerin ve metodların standardlaştırılması üretim kapasitesini iyileştirebilir, ürünlerin enteroperabilitesine (iç işlem kabiliyetine) ve kompatibilitesine (uygunluğuna) yardımcı dokunabilir, hızlı transport (nakliye) ve güçlü iletişim (iletişim) sağlanabilir ve kullanıcılarda güven duygusu öyle uyandırılabilir ki, kullanıcının satın aldığı ürünler belirli talepleri hesap edilebilir vs. Standardlaştırmanın bu avantajları, uluslararası ticaretin gelişmesine de hizmet eder.

Son on sene içinde standartların sayısı çeşitli faktörlerden dolayı art-

mıştır. Buna teknolojik ilerlemeler, komplike (karmaşık) ürünlerin ve sistemlerin gerekliliği, imat edilebilirliği, ayrıca sağlık ve çevre koruma faktörleri de dahildir. Standartlar, dünya çapında hemen hemen bütün üretim sahalarında ve üretim aşamalarında uygulanacaktır.

Uluslararası ticaretin birleşmesi bakımından standartlardan yararlanılmasının avantajları genel olarak bilinmekle beraber, hükümetler ilk önce son senelerle standardlaştırmanın rekabeti sınırlandırıcı etkileri bakımından dikkatleri üzerine çekmiştir. Standartların ikmal, kabulü ve uygulanması, gereksiz ticari engelleri ortaya çıkarabilmektedir. Rekabeti sınırlandırıcı etkiler, henüz uluslararası düzeyde regülasyonu yapılmamış olan sahalarda, ulusal talimatlar vasıtasıyla ortaya çıkabilmektedir ve böylece sapma gösteren, kabul edilmeyen ulusal tekellere yol açabilmektedir. Hukuki olmayan ticari engellerden sakınmak için, ürün standartları hakkında bir dizi GATT-Talimatları delil olarak gösterilmesine rağmen, standardlaştırma prosesine ilişkin artan sıkıntı bakımından, onun geçerlilik sahası, yeteri kadar itibar görmemişti. Tokyo Meclisi'nde (1973-1979) teknik ürün kurallarının işlenmesi, kabulü ve uygulanmasına ilişkin prensipler ve uygunluk değerlendirmesine ilişkin metodlar ele alınmıştı. Ayrıca Uruguay Meclisi'nde teknik ticari engeller hakkında, standardlaştırmaya ilişkin prensipleri esas alan ve bunların alt temelini oluşturan yeni bir anlaşma (Agreement on Technical Barriers to Trade-TBT) yapılmıştı. Anlaşma, Dünya Ticaret Organizasyonu'nun (WTO) kurulması esnasında, 1995 yılında yürürlüğe girmişti. Sınırlı sayıda üye ile, katılım ile ilgili bu prensipler söz konusu olmakla beraber, bütün WTO üyeleri için TBT Anlaşması teknik ürün kurallarını geliştirmeyi ve garanti altına almayı sağlamak bakımından, WTO üyeleri için TBT Anlaşması geçerlidir.

TBT Anlaşması teknik ürün kurallarını geliştirmeyi ve garanti altına almayı sağlamak bakımından, WTO üyelerinin hukuku (hakları) belirleyici

olmaktadır. Amaç, gereksiz ticari engellerin önüne geçmektir. Buna, aşağıda sıralandıkları gibi, bağlayıcı teknik kurallar için getirilebilen ve ayrıca uygunluk değerlendirilmesine ilişkin metodları ve teknik kuralları düzenleyen bir dizi yasal hedeflerin tespit edilmesi suretiyle erişilmektedir.

- Eşit muamele,
- Geneksiz ticari engellerden kaçınılma,
- Harmonizasyon (özellikle vurgulamak istediğim),
- Teknik kuralların uygunluk değerlendirilmesine ilişkin sonuçlara uyumu,
- Uygunluk değerlendirmesinin sonuçlarının karşılıklı olarak kabul edilmesi,
- Şeffaflık

TBT Anlaşması'nın uygulama sahası, gerek bağlayıcı ve gerekse isteğe bağlı olan uygunluk için metod ve mamül talepleri ve ayrıca resmi ve resmi olmayan standardlaştırma organizasyonları tarafından benimsenen metod ve kuralları kapsamaktadır.

Gereksiz ticari engellerin ortaya çıkışını azaltmak için, WTO üyelerine uluslararası standartlar esas alınarak, bunların bağlayıcı veya isteğe bağlı mamül standartlarının, uygunluk değerlendirilmesine ilişkin metodu hakkında geçerli olan TBT Anlaşması tavsiye edilmektedir. Uluslararası standartların uygulanması sayesinde ülkeler, daha az ulusal mamül standartları hazırlamakta ve böylece ihracatı kolaylaştırmaktadır. Bir X mamülünü, B ve C ülkelerine ihraç eden bir A ülkesindeki bir ihracatçı, X mamülünü bir defa B ülkesinin standardına göre değerlendirmek zorunda kalacaktı. Mamül, ancak bir defa üretilmek zorunda kalacaktı; çünkü uluslararası standardın kuralları yerine getirildiğinden, uluslararası standardın tanındığı her yere yapılabilecekti.

Bundan dolayı TBT Anlaşması, uluslararası standardlaştırma organizasyonları (örneğin ISO) ile WTO arasında sıkı bir münasebeti bağlamaktadır. Ayrıca TBT Anlaşması, isteğe

bağlı olarak uygulanabilen mamül standartlarını hazırlayan ulusal ve Avrupalı düzeyde çalışan standardlaştırma organizasyonları tarafından ISO/IEC Enformasyon Merkezi'ne kendi standardlaştırma programlarını bildirmelerini gerektirmektedir. (Bu organizasyonlar, hazırlama, kabul ve uygulamaya ilişkin kurallara sahip bulundukları takdirde). Bildirim, hareket halindeki standardlaştırma projeleri hakkında ilgili çevrelere bilgi verilmesi açısından hizmet vermektedir. Bu tarz bakımından ISO ile işbirliği halindeki WTO, ulusal ve Avrupalı düzeydeki standardlaştırma çalışmasında, şeffaflığın iyileştirilmesini denemektedir. Biz, burada yeni getirilen desteğiniz için ISO'ya teşekkür ederiz.

TBT Anlaşmasının 1997 Eylül'den sonra ilk üç sene içinde tatbik edilen revizyonu sırasında, uluslararası standardlaştırma, ana gündem maddelerine dahil edilmişti. TBT Kurulu, üretim kapasitesinin iyileştirilmesini, dünya ticaretinin sadeleştirilmesini ve sanayi ülkelerinden geliştirmekte olan ülkelere teknoloji transferi için uluslararası standardlaştırmanın sağladığı önemli payı vurgulamaktadır. Halen TBT Kurulu TBT Anlaşmasının kendi ikinci revizyonunu tatbik etmekte ve tekrar bir defa daha uluslararası standardlaştırmanın gündeminde bulunmaktadır. Tartışmalar, uluslararası standardlaştırma sisteminin, onun şeffaflığının, tarafsızlığının ve açıklığının çeşitli görünümleri etrafında yapılmaktadır.

Bilhassa geliştirmekte olan ülkeler, uluslararası standardlaştırma hakkında gayet açık bir şekilde endişe duymaktadırlar ve bunu gerek WTO'nun içinde ve gerekse çeşitli uluslararası standardlaştırma kurullarında (örneğin ISO'da) dile getirmektedirler. Bu ülkeler, finansal darboğazlardan ve teknik uzmanlık bilgilerin eksikliğinden dolayı, uluslararası standardlaştırmaya etkili bir düzeyde katılmalarının sağlanmasının kendileri için zor olduğunu dile getirmektedirler. Standardlaştırma çalışmalarına onların eksik bir şekilde katılmaları, zorunlu olarak onlara, birlikte çalışma fırsatı vermemeye sevk-

TBT Anlaşması'nın gereklerinin yerine getirilmesi ile birlikte şeffaflık sorusu (yani bildirimde bulunmalar) uygunluk değerlendirme sistemine dahil olmaktadır. Bu, daima biraz iyileştirmeyi gerçekleştirir ve en sonunda hepimizin gayret göstermekte olduğu sürekli iyileştirmeyi sağlar.

mektedir. Standardlaştırma konusunda her sene yapılan oturumların bir çoğunda, uygulamadaki her ulusal standardlaştırma organizasyonu için standardlaştırma prosesinin bütün genişliği boyunca, katılımın olmadığı izlenimi elde edilebilmiştir.

Bütün ülkeler, bütün mamülleri imal etmemektedirler. Bundan dolayı ülkeler, bütün oturumlara katılmaya mecbur kalmamakta, bilakis sadece ülkeleri ilgilendiren mamüllerle meşgul olmak mecburiyetinde kalmaktadırlar. Her zaman ulusal standardlaştırma organizasyonları için gelişmeler hakkındaki uluslararası standardlaştırma forumlarında, prensiplere uygun bir şekilde bilgi vermek önemlidir. Şüphesiz bu forumların bir cins ve tarzda şeffaflığı gerçekleştirmeye çalışması şarttır. Elektronik iletişim (komünikasyon), bana standardlaştırma prosesine katılanlarda olağanüstü elverişli olan görüş tarzlarının ve kanaatlerinin değişimine ilişkin vasıta olarak görünmektedir. Bu münasebetle bölgesel işbirliği de yarar sağlayabilir.

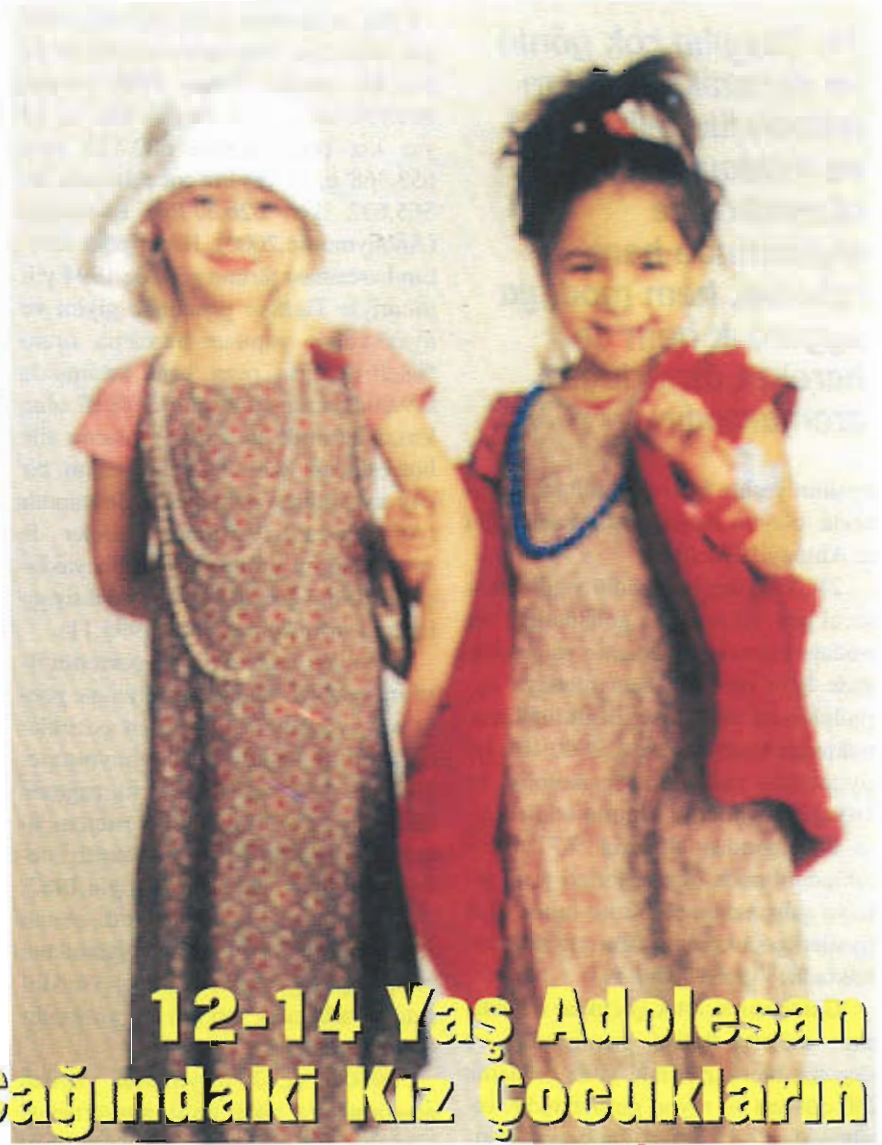
19'dan 20 Temmuz 2000 tarihine kadar, WTO nezdinde, TBT Anlaşması ile ilgili teknik destek konusu için Workshop (atölye) düzenlenmiştir. Bu

fırsattan istifade edilerek çalışma kulları ve diğer ilgili organizasyonlar, böyle bir desteğe ihtiyacı bulunan ülkelere, kendi istekleri hakkında açıklamada bulunmasını sağlamaktadır. Aynı şekilde uluslararası organizasyonlar, mesela ISO, teknik desteğe ilişkin halen kendi faaliyetleri ile ilgili ve gelecekteki programlarını takdim etmesini sağlamaktadır. Workshop'un hedefi, geliştirmekte olan ülkelerin ihtiyaçları hakkında, uluslararası standardlaştırma konusunda da oryantasyona tabi tutulan bir teknik yardım olmalıdır. Workshop'un sıra bekleyen TBT Anlaşması'nın ikinci revizyonuna pozitif bir katkıyı gerçekleştirmesi beklenmektedir.

Burada, WTO dahil, uluslararası standardlaştırmının sadece geliştirmekte olan ülkelerin takviyeli katılımları bakımından tartışıldığı izlenimini uydurmak istemiyorum. Bir dizi sanayi ülkeleri de uluslararası standardlaştırma da sistem tarzı ile ilgili kendi endişesini (Örneğin uluslararası standartların işlenmesi için gerekli olan çok miktardaki zaman sarfından dolayı) ve piyasa (pazar) için standartların önemini ifade etmektedirler. Bu konular, TBT Kurulu'nda bu yılın tartışma konuları olacaktır. Diğer bir çok sorular da ele alınacaktır. Burada tatbik edilen mamul standartlarının karşılıklı tasvibi gibi ticari engellere yol açıldıkça, TBT Anlaşması'nın gereklerinin yerine getirilmesi ile birlikte şeffaflık sorusu (yani bildirimde bulunmalar) uygunluk değerlendirme sistemine dahil olmaktadır. Bu, daima biraz iyileştirmeyi gerçekleştirir ve en sonunda hepimizin gayret göstermekte olduğu sürekli iyileştirmeyi sağlar.

1) Tarife tespiti, WTO üyesi için belirli bir ürüne ait tarife seviyesinin bağlayıcı olduğu ve ana partnerleri ile öden (kompansasyon) müzakereleri yapılmaksızın herhangi bir indirimle gidilemeyeceği anlamına gelir.

2) "Teknik ticari engeller" kavramı, mamul standartları ile ilgilidir. Tarifeye tabi olmayan ticari engellerin diğer şekilleri, kotalar, ithalat lisans sistemi vs.dir.

12-14 Yaş Adolesan Çağındaki Kız Çocukların Giysi Seçimi ve Modayla İlgilenme Durumları

Dr. Zeynep TEZEL ÖZBEK

Gazi Üniversitesi
Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi,
Aile Bilimleri ve Tüketici Eğitimi Bölümü,
Tekstil-Moda-Dekorasyon
Ana Bilim Dalı

Zaman içinde teknolojinin gelişmesi ve yaşam temposunun artmasıyla birlikte hazır giyim, ısmarlama giyimin yerini almıştır. Hazır giyimin ısmarlama giyime göre daha ucuz olması, kolay üretilmesi, tüketiciye alternatifler sunabilmesi sonucunda çok özel durumlar hariç tüketiciler hazır giyime yönelmişlerdir (Tezel, 1998:3). Hazır giyim ürünlerinin yerine getirmekte olduğu iki temel fonksiyonu vardır. Bunlar de-

ğersel fonksiyon ve kullanım fonksiyonudur. Bugün değersel fonksiyonu kullanım fonksiyonunun önüne geçmiştir ve kullanıcılar hazır giyim ürünlerini öncelikle değersel fonksiyonları için satın almaktadır (Klinke, 1996: 673).

Giyinmenin sosyal yönünün fizyolojik yönünün önüne geçmesiyle giyim sosyal bir olgu haline gelerek önemli bir sanayi kolu olmuştur. İyi bir görünüm sağlayabilmek için daha iyi ve güzeli arama, yıpranan ve eskiyen

21. Yüzyılın çok yönlü ve dinamik çocukları teknolojik gelişmeleri ve modayı yakından izlemekte ve giysilerinde hem rahatlık, hem modaya uygunluk hem de hareket özgürlüğü aramaktadır.

giysinin yerine farklısını edinme isteği moda olayını başlatmıştır (Yazıcıoğlu ve Altınay, 1990:182).

21. Yüzyılın çok yönlü ve dinamik çocukları teknolojik gelişmeleri ve modayı yakından izlemekte ve giysilerinde hem rahatlık, hem modaya uygunluk hem de hareket özgürlüğü aramaktadır (Anonymouse a, 2000:10). İyi giyinmenin çocukların psikolojik ve sosyal gelişimlerini olumlu etkilediğine inandığından ailelerin %77'si çocuklarına moda olan giysileri satın almaya çalışmakta, %35'i ise moda olan giysileri çocuklarının ısrarıyla satın almaktadır (Vural, 1995:9-11).

Günümüzde artık çocuklar da aktif birer müşteri haline gelmişlerdir ve alışveriş merkezlerinde yılda ortalama 250 dükkân ve reyon gezmektedir. İngiltere'de 12-17 yaş grubu genç tüketiciler üzerinde yapılan araştırmaya göre de bu yaş grubunun %10'u internet üzerinden online alışveriş yaparak giysi ve ayakkabı satın almaktadır (Anonymouse b, 2000). Çocukların karar verme yeteneklerinin gelişmesi, sosyalleşmeleri ve annelerin çalışma hayatına girmesiyle çocukların daha özgür hale gelmesi bu sonucu etkileyen temel faktörlerdir (Darion, 1998: 421). Alışveriş merkezlerinde ailenin genç üyelerinin özellikle giysi satın alınmasıyla ilgili kararlarda önemli ölçüde etkisi olmaktadır (Çağlar, 1998: 115).

Ülkemizin, rakamlara göre çocuk hazır giyim sektörü açısından geniş bir pazara sahip olduğu söylenebilir. 12-

15 yaş arasındaki genç nüfusta 1990 yılı itibarıyla artış gözlenmektedir. 12 yaş kız çocuk nüfusu 1985 yılında 606.850 iken 1990 da 679.761'e, 13 yaş kız çocuklarında 600.433 iken 653.368'e, 14 yaş kız çocuklarında ise 565.632 iken 626.377'ye ulaşmıştır (Anonymouse, 2000). Hane halkı tüketim harcaması türüne göre de 1994 yılı itibarıyla Türkiye genelinde giyim ve ayakkabıya yapılan harcama oranı %8.96'dır. Bu oran kent kesiminde %9.00 iken kırsal kesimde %8.87 olup kırsal kesimde de giyim kuşama aile bütçesinden kent kesimine yakın bir pay ayrıldığını söylemek mümkündür (Anonymouse, 1994:666). Aileler de çocuk başına yıllık gelirlerinin yaklaşık %20'sini çocuklarının giysi ihtiyaçlarına ayırmaktadır (Vural, 1995:11).

Modayı takip etme ve çevrenin ilgisini çekecek şekilde şık giyinme isteği ve gayretleri 12-14 yaş kız çocuklarının ortak özelliğidir (Anonymouse, 1997). Lise öncesi ilk gençlik çağında süs ve giyime düşkünlük gösteren çocuklar ebeveyninden ziyade kendi isteğini giymek ister (Yörükoğlu, 1987: 278). Modacı ve tasarımcılar da günün moda renk ve kumaşlarını çocukluktan çıkıp ergenliğe adım atan kız çocuklarına uyarlayarak üretim yapmaktadır (Aldrich, 1995:5).

1960'lı ve 70'li yıllarda yapılan araştırmalara göre giysi alışverişinde akranlar birey üzerinde aile üyelerinden daha etkili olmaktadır. 1980'li ve

90'lı yıllarda yapılan araştırmalar göstermektedir ki hobiler, okuma alışkanlıkları, sosyal aktiviteler, giysi seçimi ve alışveriş konusunda akranlar birey üzerinde etkili olurken aile daha çok mali konular, eğitim ve kariyer ile ilgili konularda etkili olmaktadır (Levis, Dyer ve Moran, 1995:15-19).

Ancak satın alınacak giysinin fiyatı yükseldikçe ailenin çocuk üzerindeki etkisi artmaktadır. (Çağlar, 1998: 121). Bunun yanı sıra ilan ve reklamlar yoluyla medyanın çocuk üzerindeki etkisi yaşı artması ile birlikte azalsa da söz konusu giyim alışverişi olduğunda etkilenme de söz konusu olmaktadır (Koester ve May, 1985:97). 9-12 yaş kız çocukları üzerinde yapılan araştırmaya göre, giysi seçiminde çocuklar akranlar ve kitle iletişim araçlarının etkisinde kalmamakta ve ailelerinden ender olarak yardım istemektedirler. Kızlarda akranlarına özenerek giysi seçimi erkeklerle göre daha fazladır. Medyanın giysi seçimine etkisi minimum düzeydedir. Gazete ve dergilerde gördükleri giysilerin aynısını ya da benzerlerini seçme çok enderdir. Ancak kızlar bazen televizyonda gördükleri giysilerin benzerlerini seçebilmektedir. Giysi seçiminde etkili olan faktörler arasında giysinin daima temiz olması, dış görünüşü iyileştirmesi ve bedene rahatlık sağlaması istenirken, son moda olması ve tanınmış bir markaya sahip olması kısmen aranan özelliklerdir (Koester ve May, 1985:102).

Nazik(1999)'in Türkiye çapında yapmış olduğu tüketiciler ile ilgili araştırmasında 20 yaş ve altındaki tüketicilere ait bulgulara göre satın aldıkları giyim eşyasının %55.7 görünümünden, %24.6 moda olmasından, %11.2 reklamlardan ve %26.6 satıcı davranışlarından etkilenmektedir(s:44). Giyim eşyası satın alırken %7.4'ü reklamlardan, %16.8'i arkadaşlarından, %9.8'i ise satış elemanlarının tavsiyelerinden etkilenmektedir(s:36). Alışveriş yapma sıklıkları haftada birden çok %1.4, haftada bir %2.8, on beş günde bir %10.2 ve 15 günden az %85.6 olarak tespit edilmiştir(s:58). Giyim eşyası satın alırken %36.2'si yazılı plan yapmakta, %44'ü ise hiç plan yapmamaktadır(s:28). Satın aldığı giysilerde sorunla karşılaşanların oranı ise %18.6'dır(s:81).

Gönen ve arkadaşları(2000)'nın araştırma bulgularına göre 12-19 yaş grubunda en çok harcama yapılan ürünler arasında %27 oranıyla giyim eşyası ilk sırada yer almaktadır(s:174). 12-15 yaş gençlerin %48.6'sı bazen, %24.4'ü her zaman yalnız (s:184), %48.4'ü anne, %17.3'ü baba, %11.6'sı büyük kardeş ve %18.8'i arkadaş ile alışverişe gitmekten hoşlanmaktadır. Yaşın artması ile birlikte annenin yerini arkadaş almaktadır. 12-15 yaş kızların %58.0'i harcama planı yapmaktadır. Yaş büyüdükçe plan yapma oranı da düşmektedir. Kız çocukların tüketim ilişkili konularda ailesine danışma oranı erkek çocuklara göre daha düşüktür.

Özgen ve Gönen(1992)'in araştırma bulgularına göre 11-12 yaş kız çocuklarının anneleriyle satın almak istedikleri mallar arasında giyim eşyası ilk sırada yer almaktadır(s:52). Arkadaş ile satın alınması istenen mallar arasında ise giyim eşyası yoktur(s:58). Kişisel eşyalarını tek başına satın alma isteği %80.72'ye ulaşmaktadır ve kızlarda bu oran erkeklere göre daha yüksektir(s:61). 11-12 yaş kız çocuklarını etkileyen ilk üç bilgi kaynağı arasında ilk sırayı televizyon (%75) almakta, bunu anne-baba (%30) ve arkadaş (%20) izlemektedir (s:82).

1980'li ve 90'lı yıllarda yapılan araştırmalar göstermektedir ki hobiler, okuma alışkanlıkları, sosyal aktiviteler, giysi seçimi ve alışveriş konusunda akranlar birey üzerinde etkili olurken aile daha çok mali konular, eğitim ve kariyer ile ilgili konularda etkili olmaktadır.

Bir çok tüketim maddesi için kârli bir pazar oluşturan ve yetişkinlerin harcama kalıplarını da etkilemekte olan çocukların (Gönen ve Özgen,1992:7), (Babaoğlu ve ark. 1999: 46) edindikleri tecrübeleri yetişkinlik dönemlerindeki tüketim kalıplarını da etkileyeceğinden çocukların tüketim ile ilgili davranışları pazarlamacılar ve eğitimciler açısından giderek önem kazanmaktadır. Ancak bu konuda etkin bir takım kararlara varılmasına yarayacak daha fazla sayıda bilimsel çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. 4-5 yaşlarında tüketici rolüne giren, 9-10 yaşlarında bilinçli tüketici olmaya başlayan ve 12 yaş civarında ise tüketici kimliği kazanan çocukların tüketici davranışlarıyla ilgili çalışmalarda başarılı olması için onların tüketim davranışları belirlenmeli ve yetişkinlerden ayrı olarak ele alınmalıdır (Gönen ve Özgen, 1992:9).

Bu çalışmada, giyim kuşama duyulan ilginin en baskın olduğu ve tepe noktaya ulaştığı yaşam dönemi olan Adolesan çağı (Koester ve May, 1985:97) kız çocukları araştırma kapsamına alınmış ve bu çocukların moda ile ilgilenme durumları ile giysi seçimindeki tercihleri ve alışkanlıkları belirlenmeye çalışılarak ilgili konuda literatüre katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde bilgisine başvurulmuş kişiler, bilgi toplama şekli ve elde edilen sonuçların ne şekilde değerlendirildiği, aşağıda sunulmuştur.

Örneklem

Araştırmanın örneklem grubunu Ankara ili Çankaya ve Yenimahalle ilçelerinde, ilköğretim okullarının II. kademesinde okumakta olan 12-14 yaş grubu 220 kız çocuğu oluşturmaktadır. Araştırma her ilçeden üç okul olmak üzere toplam 6 okulda tesadüfi örneklemeye metoduna göre seçilen kız öğrenciler üzerinde yürütülmüştür.

Veri Toplama

Araştırmaya katılan deneklere moda ile ilgilenme durumlarını ve giysi seçimindeki tercih ve alışkanlıklarını belirlemek üzere karşılıklı görüşme tekniği kullanılarak çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulardan oluşan bilgi formu uygulanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan deneklere uygulanan bilgi formundan elde edilen veriler (SPSS 5.0) istatistik paket programı ile analiz edilerek değerlendirilmiş ve bulgular tablolar haline getirilerek anlamlı sonuçlar çıkarılmasına çalışılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Deneklere Ait Genel Bilgiler

Araştırma kapsamına alınan deneklere ait demografik bilgiler; yaş, doğum yeri, oturulan semt, anne mesleği, baba mesleği, sahip olunan kardeş sayısı aşağıda verilmiştir. Çocukların ailelerinin maddi durumunu ortaya koyacak aile geliri ile ilgili soru bilgi formunun uygulanması sırasında işlemediğinden çıkarılmıştır.

Deneklerin yaşı

Deneklerin %33.82'si 12 yaşında, %34.09'u 13 yaşında ve %34.09'u ise 14 yaşındadır.

Deneklerin doğum yeri

Deneklerin %76.8'i Ankara, %3.2'si İstanbul, %0.9'u İzmir ve %19.1'i diğer illerde doğmuştur.

Deneklerin oturduğu semt

Deneklerin %21.3'ü Batıkent, %17.2'si Çankaya, %16.8'i Dikmen, %21'i Etlik ve %23.6'sı Yenimahalle semtlerinde oturmaktadır.

Deneklerin anne meslekleri

Deneklerin annelerinin %81.9'u ev hanımı, %3.7'si esnaf, %10.1'u memur, %4.1'i emeklidir.

Deneklerin baba mesleği

Deneklerin babalarının %14'ü işçi, %39.2'si esnaf, %23.3'ü memur, %9.8'i teknik eleman, %6.52'si üst düzey yönetici, %7'si ise emeklidir.

Deneklerin sahip olduğu kardeş sayısı

Deneklerin %34.5'i kız kardeşinin, %35'i erkek kardeşinin olmadığını belirtmiştir. Deneklerin %33.6'sı 1, %21.4'ü 2, %7.7'si 3, %2.8'i 4 ve daha fazla kız kardeşe sahiptir. Deneklerin %52.7'si 1, %10.9'u 2, %0.5'i 3, %0.9'u 4 ve daha fazla erkek kardeşe sahiptir.

Deneklerin Moda İle İlgilenme Durumları

Araştırma kapsamına alınan deneklerin modayı tarif etme şekilleri, modayla ilgilenme durumları ve modayı izleme şekilleri ile ilgili bulgular aşağıda sunulmuştur.

Deneklerin modayı tarif etme şekilleri

Deneklerin modaya bakış açıları Tablo 1. de sunulmuştur.

Deneklerin modayla ilgilenme durumları

Deneklerin %53.18'i moda hakkında bilgisi olduğunu, %33.20'si ise modayı izlediğini belirtmiştir. Buradan hareketle deneklerin genel olarak modaya ilgisiz kalmadıkları söylenebilir. İmkânları sınırlı olduğu için modayı izleyemediğini belirtenler (%10.9) ise maddi olanaksızlıkları nedeniyle modadan uzak kaldıklarını belirtmişlerdir. İlgisini çekmediği için modayı izleyenlerin oranı ise %2.7 dir.

Deneklerin modayı izleme şekilleri

Deneklerin günün modası ile ilgili özellikleri ve en son bilgileri takip ettiği bilgi kaynakları arasında %33.1' oranıyla televizyon ilk sırada yer almaktadır. Babaoğlu ve arkadaşları (1999: 51)'na göre de kitle iletişim araçları arasında televizyon hem görsel hem de işitsel bir araç olduğundan çocuk tüketici

ticiler üzerinde önemli rol oynamaktadır.

Deneklerin moda ile ilgili olarak etkilendiği diğer bilgi kanalları Tablo 2.'de sunulmuştur.

Deneklerin Giysi Seçimindeki Tercihleri ve Alışkanlıkları

Araştırma kapsamına alınan deneklerin giysilerini temin etme şekilleri, satın alınan giysilerin ihtiyacı karşılama durumu, satın alma öncesinde plan yapma durumları, satın almada, karar vermede etkili olan birey, satın aldıktan sonra kullanmadıkları hazır giysileri, yeni bir giysi satın almada etkili olan etmen, giysi alışverişine gitme zamanı ve sıklığı, mağaza vitrinlerini gezme sıklığı, alışverişte tercih edilen mağaza türü, alışverişte birlikte gidilen birey alt başlıklarıyla belirlenmeye çalışılmış ve elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. : Deneklerin Modayı Tarif Etme Şekilleri

Modayı Tanımlama Şekilleri	N	%
Bir yaşam biçimidir	55	25.0
Sürekli değişendir	85	38.6
En çok giyilendir	46	20.9
İnsanın kimliğidir	22	10.0
İnsana yakışandır	8	3.6
Anlamsız bir şeydir	1	0.5
Zevktir	2	0.9
Giysilerin tanıtımıdır.	1	0.5
TOPLAM	220	100.0

Tablo 2. : Deneklerin Modayı İzlerken Bilgilendikleri Kaynaklar

Modayla İlgili Bilgi Kaynakları	N	%
Mağaza Vitrinleri ve Reyonlar	30	13.6
Televizyon Programları	73	33.1
Gazete ve Dergiler	42	19.1
Hazır Kalıplı Giysi ve Moda Dergileri	18	8.2
Aile- Akraba vb. çevresi	38	17.3
Arkadaşlar	5	2.3
Kaynakların Hemen Hepsinden	12	5.5
Modayı İzlemiyor	2	0.9
TOPLAM	220	100.0

a) Deneklerin giysilerini temin etme şekli

Deneklerin büyük çoğunluğunun (%97.3) giysileri hazır giyim ürünlerinden karşılanmaktadır. Giysileri ebeveyni tarafından sipariş verilerek diktilenlerin oranı %0.9 iken giysileri ebeveyni tarafından üretilenlerin oranı ise %1.3 dır.

b) Deneklerin hazır satın aldıkları giysilerden memnun kalma durumları

Deneklerin %58.2 i hazır satın aldıkları giysilerin ihtiyaçlarını yeterince karşılayıp karşılamadığı sorusuna bazen diye yanıtlarken herhangi bir şikayeti olmadan kullandığını belirtenlerin oranı %35.9'dur. Deneklerin %5.9'u ise giysilerinde sık sık problemle karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

c) Deneklerin hazır giysi satın alma öncesinde plan yapma durumları

Alışverişe plan yaparak çıkan deneklerin oranı (%52.3) plan yapmadan alışveriş yapan deneklerin oranından (%44.1) fazladır. Ne tür giysi alınacağına ailesi karar veren deneklerin oranı ise sadece %3.6'dır.

d) Hazır giysi satın alırken karar vermede etkili olan bireyler

Hazır giysi satın alınırken deneklere en uygun olan giysiyi belirlemede etkili olan bireyler arasında ilk sırayı %40 oranıyla denek kendisi almaktadır (Tablo 3). Bunu %37.3 oranıyla bazen denek bazen ebeveyni izlemektedir. Telsiz (1999:2)'e göre de ergenlik çağındaki kız çocuklar giyim eşyası gi-

bi fiziki görünümle ilgili malları ailelerinden bağımsız satın alma eğilimindedirler.

Tablo 3'e göre, deneklerin hazır giysi satın alma sırasında ne alınacağına karar vermede ebeveynleri ile birlikte hareket ettikleri (%37.3 ve %18.2) anlaşılmaktadır. Arkadaş ve kardeş seçeneği hiçbir denek tarafından tercih edilmemiştir. Öte yandan Dyer ve Moran (1995)'in araştırma bulgularına göre adolesan çağındaki kız çocukları hangi giysileri satın alacaklarına ailelerinden çok arkadaşları ile karar vermektedirler. Ancak kızlar giysi alışverişi konusunda karar verirken ailelerinin ve akranlarının tavsiyelerini alsalar da sonuçta kendi kararlarını uygulamaktadırlar (p:20). Vural (1995:11)'a göre de ailelerin %40'ı kıyafet satın alırken tercihi çocuğuna bırakmaktadır.

e) Deneklerin hazır giysileri satın aldıktan sonra kullanma durumları

Deneklere satın aldıktan sonra beğenmeyerek giymediği giysisinin olup olmadığı sorusu yöneltildiğinde deneklerin %64.5'i en az bir tane bu tür giysisi olduğunu ve kullanmadığını ya da bir başkasına verdiğini belirtmiştir. Deneklerin %35.5'i ise hazır satın aldıkları giysilerinin tamamından memnun kalarak ve beğenerek kullanmaktadır.

f) Deneklerin hazır giysi satın alırken etkilendikleri etmenler

Deneklerin hazır giyim satın alırken karar vermelerinde etkili olan et-

Yapılan araştırmalara göre 12-14 yaş kız çocuklarında moda ile ilgili bir kavram oluştuğunu, genel olarak moda ile ilgileri olduğunu söylemek mümkündür. Modayı izleyemeyenler ise maddi olanaksızlıkları nedeniyle ya da ilgisini çekmediği için modadan uzak kalmışlardır.

menlerin başında (%34.1) o giysiyi vitrinde görüp beğenmiş olmaları yer almaktadır (Tablo 4).

Denekler giysi alışverişi sırasında arkadaşlarından %8.6 oranında etkilenmektedir. Babaoğlu ve arkadaşları (1999:50)'na göre arkadaşlarıyla fazla bir araya gelmeyen çocuklar muhtemelen zamanının büyük bölümünü diğer sosyalleşme ajanlarıyla (örn televizyon) birlikte harcamaktadır Tablo 2'deki tv programlarının izlenme oranı ile deneklerin vitrin gezme sıklıkları bu görüşü destekler niteliktedir. Deneklerin modayı izlerken bilgilendikleri kaynaklar arasında televizyon ilk sı-

Tablo 3: Hazır Giysi Satın Alınırken Karar Vermede Etkili Olan Birey

Hazır Giysi Satın Alırken Karar Vermede Etkili Olan Birey	N	%
Her zaman ben	88	40.0
Her zaman annem	8	3.6
Her zaman babam	2	0.9
Bazen ben bazen ebeveynim	82	37.3
Her zaman ebeveynimle ben birlikte	40	18.2
TOPLAM	220	100.0

Tablo 4. : Hazır Giysi Satın Alırken Karar Vermede Etkili Olan Etmenler

Hazır Giysi Satın Alırken Karar Vermede Etkili Olan Etmenler	N	%
Giysiye ihtiyaç duyulması	63	28.6
Beden uygun olması	4	1.8
Moda olması	50	22.7
Vitrinde görüp beğenmek	75	34.1
Arkadaşında görüp beğenmek	19	8.6
Dergi-gazete-modelde görüp beğenmek	3	1.4
Sevdiği sanatçıda görüp beğenmek	1	0.5
Ebeveynin beğenmesi	2	0.9
Ebeveynin ısrar ve ikna etmesi	1	0.5
Satış elemanının ısrar ve ikna etmesi	2	0.9
TOPLAM	220	100.0

Tablo 5. Deneklerin Hazır Giysi Alışverişine Gitme Sıklıkları

Hazır Giysi Alışverişine Gitme Sıklığı	N	%
İhtiyaç olduğu zamanlarda	129	58.6
Ayda 1 Kez	14	6.4
Ayda 2-3 kez	20	9.1
Yılda 1 Kez	4	1.8
Yılda 2-3 kez	2	0.9
Mevsim Başlarında	46	20.9
Seyrek olarak	5	2.3
TOPLAM	220	100.0

Tablo 6.: Deneklerin Mağaza Vitriini Gezme Sıklığı

Mağaza vitriini gezme sıklığı	N	%
Haftada 1-2 kez	78	35.5
Ayda 1-2 Kez	73	33.2
Yılda 1-2 kez	5	2.3
Mevsim başlarında	16	7.3
İhtiyaç olduğunda	13	5.9
Seyrek olarak	17	7.7
Vitrin gezmiyor	18	8.2
TOPLAM	220	100.0

rada yer almasına karşın (Tablo 2.) sevdikleri sanatçıların giysilerinden etkilenmedikleri görülmektedir.

g) Deneklerin hazır giysi satın alma zamanları

Denekler giysilerini daha çok (%67.3) ihtiyaç olduğu zamanlarda satın almaktadırlar. Bunu %22.3 oranıyla mevsim başları, %9.1 oranıyla ucuzluk/indirim zamanları ve %1.3 oranıyla da mevsim sonları izlemektedir.

h) Deneklerin hazır giysi alışverişine gitme sıklıkları

Deneklerin hazır giysi alışverişine gitme sıklıklarına ait bulgular Tablo:5'te sunulmuştur. Buna göre denekler en çok ihtiyaçları olduğunda giysi alışverişine çıkmaktadır (% 58.6). Bu bulgu deneklerin satın alma kararlarını etkileyen etmenler (Tablo 4.) ve giysi satın alma zamanları ile uyum göstermektedir.

i) Deneklerin mağaza vitriini gezme sıklığı

Deneklerin, mağaza vitriini gezme sıklıkları dağılımına göre (Tablo 6.) vitrin seyretmekten hoşlandıklarını

söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra vitrin gezmekten hoşlanmayan denekler de (%8.2) mevcuttur.

i) Deneklerin hazır giysi alışverişine tercih ettikleri alışveriş merkezleri

Deneklerin hazır giysi satın alırken tercih ettikleri mağazaların başında çok katlı (departmanlı) mağazalar (%45.9) ve giyim mağazaları (%44.5) yer almaktadır. Pazar yerleri, işporta ve fabrika satış mağazalarından alışveriş yapma oranı ise düşüktür (%0.5, %0.9 ve %2.7).

J) Deneklerin hazır giysi satın almaya birlikte gittikleri bireyler

Denekler hazır giysi satın almaya daha çok ailece birlikte gitmeyi tercih etmektedirler(%77.7). Tek başına alışveriş yapmayı tercih eden deneklerin oranı ise %6.8'dir.

Sonuç

Araştırma bulgularına göre 12-14 yaş kız çocuklarında moda ile ilgili bir kavram oluştuğunu, genel olarak moda ile ilgileri olduğunu söylemek müm-

kündür. Modayı izleyemediğini belirtenler maddi olanaksızlıkları nedeniyle ya da ilgisini çekmediği için modadan uzak kaldıklarını belirtmişlerdir.

Deneklerin günün modası ile ilgili özellikleri ve en son bilgileri takip ettiği bilgi kaynakları arasında televizyon ilk sırada yer almaktadır.

Çocukların büyük çoğunluğunun (%97.3) giysileri çok katlı (departmanlı) mağazalar (%45.9) ve giyim mağazalarındaki (%44.5) hazır giyim ürünlerinden temin edilmektedir.

Satın aldıkları giysilerini herhangi bir şikayeti olmadan kullandığını belirtenlerin oranı % 35.9'dur.

Hazır giysi satın almaya daha çok (%77.7) ailece birlikte gidilmektedir. Tek başına alışveriş yapmayı tercih edenlerin oranı ise % 6.8'dir.

Alışverişe plan yaparak çıkanlar (%52.3) plan yapmayanlardan (%44.1) fazladır. Ne tür giysi alınacağına ailesi karar veren deneklerin oranı ise sadece %3.6'dır. Ailenin, giysi alışverişinde çocuklarına ne satın alınacağı konusunda plan yapmada etkisiz ve yetkisiz

Tablo 7. Deneklerin Hazır Giysi Alışverişine İçin Tercih Ettikleri Alışveriş Merkezleri

Hazır Giysi Satın Almada	N	%
Tercih Edilen Alışveriş Merkezi		
Çok Katlı Mağaza (Beğendik- YKM vb.)	101	45.9
Giyim Mağazaları	98	44.5
Fabrika Satış Mağazaları	6	2.7
İşporta	2	0.9
Pazar Yerleri	1	0.5
Tüm Alışveriş merkezleri	12	5.5
TOPLAM	220	100.0

Tablo 8. Deneklerin Hazır Giysi Satın Almaya Birlikte Gittikleri Bireyler

Hazır Giysi Alışverişine	N	%
Birlikte Gidilen Bireyler		
Tek Başına	15	6.8
Ailece birlikte	171	77.7
Anne ile birlikte	5	2.3
Baba ile birlikte	2	0.9
Abla ile birlikte	12	5.5
Arkadaşlar ile birlikte	13	5.9
Duruma göre değişiyor	2	0.9
TOPLAM	220	100.0

Çocukların giysileri yılın belirli zamanları yerine daha çok ihtiyaç olduğu zamanlarda satın alınmaktadır. Buna göre çocuklar en çok ihtiyaç olduğunda giysi alışverişine çıkmaktadır.

kaldığını söylemek mümkündür.

Hazır giysi satın alınırken en uygun olan giysiyi belirlemede etkili olan bireyler arasında ilk sırayı %40 oranıyla çocuğun kendisi almaktadır. Bunun yanı sıra ebeveyn ile birlikte karar verme oranı %37.3'tür. Hazır giyim satın alırken karar vermelerinde etkili olan etmenlerin başında ise o giysiyi vitrinde görüp beğenmiş olmaları yer almaktadır (%34.1). Bunu o giysinin moda ol-

ması izlemektedir (%22.7). Bunun yanı sıra çocukların yakın ve uzak çevresindeki diğer bireylerden (ebeveyn, arkadaş, satış elemanı, sanatçılar) neredeyse etkilenmediğini söylemek mümkündür.

Satın aldıktan sonra beğenilmeyip giyilmeyen giysiler mevcuttur (%64.5). Bu tür giysiler kullanılmamakta ya da bir başkasına verilmektedir. Planlama yapılmadan giysi alışverişinin olması ve satın aldıkları giysilerde bazen ya da her zaman problemle karşılaşan çocukların mevcut olması itibarıyla bu sonucun beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir.

Çocukların giysileri yılın belirli zamanları yerine daha çok ihtiyaç olduğu zamanlarda satın alınmaktadır. Buna göre çocuklar en çok ihtiyaç olduğunda giysi alışverişine çıkmaktadır. Vitrin seyretmekten hoşlanmakta olan çocuklar ihtiyaç olduğu zamanlar dışında da vitrin gezmektedir.

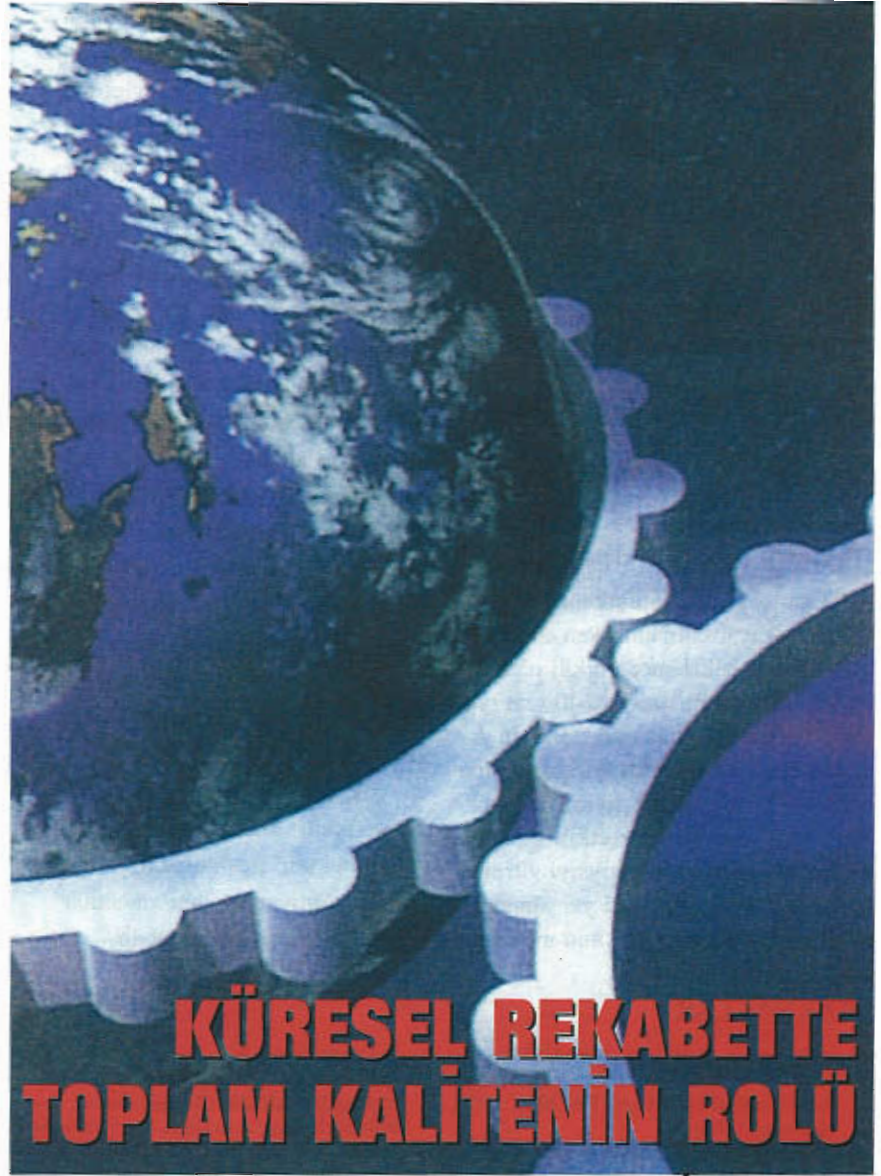
KAYNAKLAR

1. Anonymouse, 1994, Hane Halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi Sonuçları, T.C. Başbakanlık D.İ.E. Yayın No: 2030, D.İ.E. Matbaası, Ankara
2. Anonymouse, 1997, "Ergenlik Çağında Evlat ve Ebeveyn İlişkileri", Kadın ve Aile, Temmuz.
3. Anonymouse (a), 2000, "Çocuk Modasında Lycra Rahatlığı", Tekstil ve Konfeksiyonda Görünüm, Aylık Sektörel Dergi, Yıl: 4, Sayı: 62, Bileşim Yayıncılık A.Ş., Eylül.
4. Anonymouse (b), 2000, "Families With Kids More Likely To Buy Clothes Online", Kids Marketing report, News, December.
5. Anonymouse (c), 2000, Türkiye İstatistik Yıllığı, T.C. Başbakanlık D.İ.E., D.İ.E. Matbaası, Ankara.
6. Aldich, W., 1995, Metrik Sistemle Kalıp Hazırlama-Çocuk Giyimi, MEB Yayınları:2910, Yardımcı Kaynak Kitaplar Dizisi:6, Özgün Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.
7. Babaoğlu, M., A., Aydın, M., Erberber, 1999, "İlköğretim Çağındaki Çocukların İçinde Bulundukları İletişim Ortamlarının Tüketici Olarak Sosyalleşmelerine Etkisi", Standard, Yıl:38, Sayı:456, Aralık 1999, Ankara.
8. Çağlar, Ü., 1998, Ekonomik Hesaplamalarda Bir Birim Olarak Aile, T.C. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Bilim Yayın Serisi No. 112, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
9. Darian, C.J., 1998, "Parent-Child Decision Making In Childrens' Clothing Stores", International Journal Of Retail & Distribution Management, vol.26, Num.11
10. Gönen, E., ve Ark. 2000, "Gençlerin Tasarım ve Tüketim Davranışları Üzerinde Bir Araştırma", Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi (2), Ankara.
11. Klinke, R., 1996, "Değişen Hazır Giyim Piyasası", VII. Uluslararası İzmir Tekstil ve Hazır Giyim Sempozyumu, 19-23 Nisan, Ege Ü. Basımevi, İzmir.
12. Koester, A. ve J. K. May, 1985, "Profiles Of Adolescents' Clothing Practices:Purchase, Daily Selection And Care", Adolescence, Vol.XX, Num.77, Spring.
13. Levis, M., C. Layer, ve J. Moran., 1995 "Parental and Peer Infufluence On The Clothing Purchases Of Female Adolescent- Consumers As A Function Of Discretionary Income", Journal Of Family And Consumer Sciences, Spring.
14. Nazik, H., 1999, Türkiye'de Tüketici Profili, T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müd. Yayın No: 55, Ağustos, Ankara.
15. Özgen, Ö., ve E., Gönen., 1992, İlkokul Çağındaki Çocukların Tüketim Davranışları

Üzerinde Bir Araştırma, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları :1270, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler: 703, Ankara.

16. Telsiz, M.,1999, "Çocukların Bilinçli Tüketici Olmasında Ailenin Rolü Tüketici Bülteni, Yıl:12, Sayı:137, Aralık 1999, Ankara.
17. Tezel(Özbek), Z., 1999 7-14 Yaş Kız ve Erkek Çocukların Vücut Ölçülerine Göre Standardlaştırılmış Beden Ölçü Tablosu Geliştirilmesi, G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
18. Vural, T., 1995, "Çocuk Giyiminin Ebeveynler Tarafından Algılanma Biçimi ve Giysi Seçiminde Dikkat Edilecek Noktalar", G.Ü. Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:3, Ankara.
19. Yazıcıoğlu, Y., ve H., Altınay, 1990, "Ankara'da Yüksek Öğrenim Geçilişinin İyi Giyinme ve Moda Hakkındaki Görüşleri ve Bunu Uygulayabilme Olanakları", Tekstil ve Makine, Yıl:4, V.Tekstil Sempozyumu Özel Sayısı, Kasım.
20. Yazıcıoğlu, Y., ve H., Altınay, 1992, "Moda Giysilerin Yaygınlaşmasında Rol Yüklenen Tüketicilerin Bazı Özellikleri", Tekstil ve Mühendis, Yıl:6, Sayı:35, Ekim.
21. Yörüköğlu, A., 1987, Çocuk Ruh Sağlığı, T. İş Bankası Kültür Yayınları, Doğu Matbaası, Ankara.

Günümüzde kalite geliştirmenin teknoloji ile değil, yönetim felsefesiyle gerçekleştirilebileceği ve kalite geliştirmenin rekabetçi işletmeler için önemli bir amaç olduğu anlayışı yerleşmiş durumdadır.

KÜRESEL REKABETTE TOPLAM KALİTENİN ROLÜ

Doç. Dr. Selman KARAYILMAZLAR

Zonguldak Karaelmas Üniversitesi,
Bartın Orman Fakültesi,
Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü

Kalite, bir ürünün mevcut ve doğabilecek ihtiyaçlara cevap verebilmesi özelliğidir. Japon endüstrisindeki gelişmeler “kalite kontrol edilmez, üretilir” fikrinin doğmasına yol açmış ve kalitenin sadece yapılan işin, kullanılan yöntemin, insan, ürün ve hizmetin kalitesi anlamında olmayıp diğer tüm alanlarda kullanılmaya başlayan bir kavram haline gelmesine neden olmuştur.

“Kalite” kelimesi 1980’li yıllarda pek çok birey için lüks, az bulunur ve pahalı ile eş anlamlı bir sözcük iken, bugün, içinde bulunduğumuz küresel

rekabet ekonomisine dayalı dünyada işletmeler için ayakta durabilmenin şifresi haline gelmiş bulunmaktadır. Artık, kuruluşlar daha çok kâr, verimlilik ve kârın kaliteden geçtiğini anlamış bulunmaktadır. Bunun sonucu olarak, toplam kalite 1990’lı yıllarda en çok konuşulan kavram haline gelmiş, işletmelerin başarısında stratejik bir öneme sahip olmuş ve “kalite yaratma ve geliştirmenin” rekabetçi bir üstünlük kazanmanın yolu olarak görülmesi anlayışı yaygınlaşmaya başlamıştır. Toplam kalite kavramının gelişmesi ile “yeterince iyi, optimum veya kabul

Kalite, ekonomik büyüme ve verimlilik arasında yakın bir ilişki vardır. Serbest piyasa ekonomilerinde rekabet mekanizması, kaliteyi otomatik olarak gerçekleştirirken, kalitenin düzelmesi, ekonomik verimliliği artırmaktadır.

edilebilir" gibi statik kavramlar yerine "sürekli iyileştirme, sıfır hata ve mükemmellik" gibi kavramlar ön plana çıkmıştır.

20. yüzyılın ikinci yarısında dünyada önemli değişimler hızla yaşanmaya başlamıştır. Küreselleşmenin ilk adımı sayılabilecek mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı ve bunu takiben 80'li yıllarda hızlanan sermayenin serbest dolaşımı, rekabeti küresel boyuta taşımaya başlamıştır. Bu süreç, üretim dağıtım ve hizmette kalite kavramını doğurmuştur. Farklı dil, din, kültür ve yaşam tarzına sahip birey ve toplumlar, iletişimin sonucunda evrensel kabul gören değerlere göre, davranışlarını şekillendirmiştir. Bu dönemde kullanıcının ihtiyaç ve beklentilerine göre mal ve hizmet üretenler daha ön plana çıkmış, çalışan, müşteri ve hissedar üçlüsünün dengeli tatmini ana hedefi oluşturmuştur (Acar, 2000).

Son yıllarda hizmet ya da ürün üreten herhangi bir kuruluşun gerek müşterisini, gerekse çalışanını, bir başka anlatımla insanı daha mutlu kılmasını amaçlayan bir yönetim felsefesi olan toplam kalite, önce Japonya, daha sonra Uzak Doğu, Amerika, batı ülkeleri ve ülkemizde ilgi görmeye başladı. Kuruluşları toplam kaliteye yönlendiren konuların başında tüm çalışanların müşteri odaklı bir yaklaşım ile işletme performansını artıracak ortak sinerjiyi yaratmaları doğrultusunda çalışmalarını yönlendirmeleri gelmektedir (Bozkurt, 1997).

Toplam kalite bireyde başlayan, aile, kurum, ülke ve evrensel boyutlara kadar uzanan bir kavramdır. Toplam kalite çalışmaları ilk kez kurumlarda, öncelikle de ticari şirketlerde maliyet düşürücü bir faaliyet olarak başlamıştır. Tam rekabetin oluşmadığı dönemlerde maliyet finansal verimlilikte ikincil önem arz ettiğinden kalite çalışmalarının ticari işletmelerde yönetimlerin birincil amaçları değildi. Bu bakımdan geçmişte daima bir orta kademe hareketi olarak başlayan kalite çalışmaları günümüzde küreselleşme sonucu yaşanan yoğun rekabet ortamlarında yönetimlerin birincil amacı haline gelmiştir (Gönç, 2000).

Günümüzde, şirket ve kuruluşlar arasındaki rekabetin artması ile birlikte, klasik "düşük maliyet-yüksek kâr" hedefi artık geçersiz duruma gelmiş, yani hedef "yüksek kalite-düşük maliyet-yüksek hız" anlayışı olmuştur. Bir çok şirket ve kuruluş ayakta kalabilmek için kaliteyi geliştirmek amacına yönelmiştir. Günümüzde kalite gelişiminin teknoloji ile değil, yönetim felsefesiyle gerçekleştirebileceği ve kalite gelişiminin rekabetçi işletmeler için önemli bir amaç olduğu anlayışı yerleşmiş durumdadır (Atayeter ve Acuner, 1997).

İşletme içerisinde hammadde den son ürüne kadarki süreçte, işçiden genel müdüre kadar her yönetim kademesinde üretim ve yönetim fonksiyonlarının bütünleşmesini temel alan toplam kalite yönetimi ile bir yandan kalite yükselirken diğer taraftan da verimlilik

artışı sağlanmaktadır.

Toplam kalitenin kuruluşlara sağladığı yararları NETAŞ önem derecesine göre aşağıdaki şekilde sıralamıştır;

- ✓ Tüm düzeylerde hedeflere göre çalışma anlayışının gelişmesi
- ✓ Rekabet edebilirlik düzeyinde artış
- ✓ Kârlılık düzeyinde artış
- ✓ Pazar payında artış
- ✓ Yeni pazarlara ve müşterilere ulaşabilme becerisinin gelişmesi
- ✓ Müşteri odaklı tasarım yapılması
- ✓ Ekip çalışması ve işbirliğinin gelişmesi
- ✓ Yatırımların geri dönüşümünün hızlanması
- ✓ Müşteri şikayetlerinde azalma
- ✓ Müşteri bağlılığında artış
- ✓ Tedarikçilerle olan ilişkilerin iyileşmesi
- ✓ Tedarikçilerden temin edilen ürün/hizmet kalitesinde iyileşme
- ✓ Tüm süreçlerin sürekli olarak iyileştirilmesi
- ✓ İşgören motivasyonunun artırılması
- ✓ Ana hedefler üzerine odaklanmanın sağlanması
- ✓ İşgücü verimliliğinde artış
- ✓ Maliyetlerde azalma
- ✓ İşgören katılımcılığının artırılması
- ✓ Teslimat zamanlarına uygunluk
- ✓ Tasarım süreçlerinin kısaltılması
- ✓ Ortam koşullarının iyileştirilmesi
- ✓ İşgücü devrinin azaltılması
- ✓ Enerji verimliliğinde artış
- ✓ Stok düzeylerinin azaltılması

- ✓ Kapasite kullanımının artırılması
- ✓ Organizasyonda hiyerarşik kade-me sayısının azaltılması
- ✓ Makine verimliliğinde artış
- ✓ Üretim hazırlık süreçlerinin azal-tılması
- ✓ Bakım - onarım sürelerinin azal-tılması
- ✓ Üretim sırasında oluşan fire, hur-da, yeniden işleme-onarım maliyetle-rinde azalma

Küresel rekabet, iletişim ve tekno-lojinin ulaştığı düzey ya da başka bir deyişle hızlı değişim ve gelişim trendi ve bunun üzerinde oluşturduğu negatif etkiler "denge, uyum ve barış bilimi" olan sosyal politikanın bu gelişmelere uygun, yeni ve dinamik vasıtalarının devreye sokulmasını gerekli kılmaktadı-r. Kalitenin bugün kazandığı anlam ve önem, toplam kalite yaklaşımının böyle bir fonksiyonu yerine getirebilecek özelliklere sahip olduğunu göster-mektedir (Demirkan, 1997).

Kalite, ekonomik verimlilik ve bü-yüme arasında yakın bir ilişki vardır. Serbest piyasa ekonomilerinde rekabet mekanizması, kaliteyi otomatik olarak gerçekleştirirken, kalitenin düzelmesi, ekonomik verimliliği artırmaktadır (Kılıçbay, 1993).

Toplam kalite yaklaşımı, işletmele-re özellikle global piyasalarda "hız", "maliyet", "esneklik" ve "kalite" konu-larında yüksek oranlı rekabet şansı sunmaktadır. Çağımızda rekabetçi, ba-şarılı, yenilikçi yeni girişimler geliştirmek, işletme içinde bilgiyi sağlamak ve paylaşmak, işgörenin verimlilik ve yaratıcılığını artırmak ve sürekli iyileş-

tirme ve geliştirme önerilerine zengin olanaklar sağlamak giderek daha da büyük bir önem ve değer kazanmaktadır.

Teknolojik gelişmenin henüz yay-gınlaşmadığı 1960'lı yıllarda "üretim üstünlüğü", teknolojinin yaygınlaştığı ve üçüncü dünya ülkelerine girdiği 1970'li yıllarda "maliyet üstünlüğü", bir çok yönden tatmin olmuş yüksek refah düzeyine sahip kitlelerin oluştu-ğu 1980'li yıllarda "kalite üstünlüğü", tasarımın ön plana çıkarak esnek imalat sistemlerinin geliştiği 1990'lı yıllar-da "hız üstünlüğü" rekabet gücünün temel ögesi olmuştur (Şimşek, 2000).

21. yüzyılın ilk çeyreği içinde dün-yanın tek pazar olabileceğini beklemek çok yanlış olmayacaktır. Yeni yüzyılda rekabet ortamı şöyle özetlenebilir:

- ✓ Ticarete koruma olmayacak,
- ✓ Malların dolaşımında engel kal-mayacak,
- ✓ Devlet, sübvansiyonları kaldıra-cak,
- ✓ Devlet, ekonomik faaliyetlerden çekilecek,
- ✓ İnternet ile üreticiler ve müşteri-ler her türlü pazara ve ürüne erişebile-cek,
- ✓ Elektronik ticaret ile sınırlar aşıl-lacak ve ticaret hız kazanacak,
- ✓ Ayakta kalmak isteyen her şirket veya girişimci rakibinden daha iyisini yapmaya çalışacak.

Sonuçta, rekabet çalışanlar ve in-sanlar arasında olacak.

- ✓ Daha iyi, daha kaliteli üreten,
- ✓ Ürün ve hizmette yenilikler geti-ren,
- ✓ Yaratıcı olan, teknoloji üreten ve
- ✓ Ekonomik üreten insanlar ve o insanların oluşturduğu şirketler reka-bette başarılı olacaktır (Koç, 2000).

İyileşme ve yenilik yaratabilecek enformasyonları elde etme temel hede-fini müşteri odaklı kalite ilkesi ile bir-leştiren işletmeler daha fazla rekabet edebilir, daha kârlı ve verimli olabilirler. Kalite ve verimlilik ise rekabet üs-tünlüğünün iki temel boyutunu oluşturmaktadır.

Çünkü, kalitesiz bir üretim, parasız bir ürün ve daha çok kaynak tüketimi-

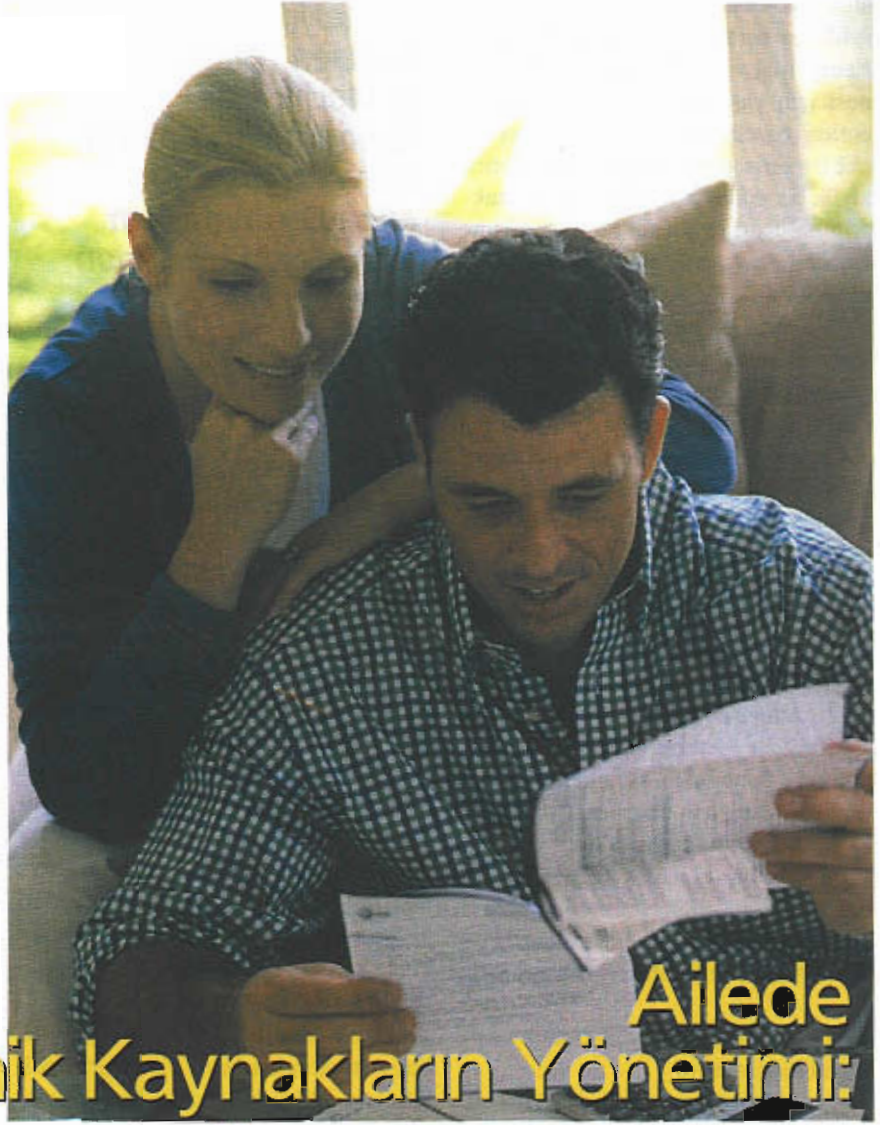
ne neden olan verimsiz bir üretim de-mektir. Dolayısıyla, toplam kalite yak-laşımı işletmelerin başarısında verimli-liği ve doğal olarak başta rekabet üs-tünlüğü olmak üzere diğer tüm alanlar-da derinden etkili olmaktadır. Böylece, değişen koşulların gerektirdiği bilim-sel-modern yönetimin temel öğelerin-den olan toplam kalite yönetimi, dünya ölçeği içerisinde işletmelere rekabet gücü, verimlilik üstünlüğü sağlayacak, bunun sonucunda da işletmeler aktif, yüksek hızlı değişimci, dinamik ve sü-rekli gelişimci yapıya sahip olan küre-sel ekonomiye daha kolay ayak uydurabileceklerdir.

Globalleşen dünyanın yeni ve acımasız rekabet ortamı içerisinde ba-şarılı olmak ve rekabette sürdürülebilir üstünlük sağlamak isteyen işletmeler, toplam kalite yönetimi, felsefesi ve sis-temi içerisinde yenilikçi olmaya, tek-noloji geliştirmeye, insan kaynaklarını eğitmeye, araştırma ve geliştirmeye önem vermeye, çalışanlar ile işbirliği ve diyaloga girmeye, müşteri memnu-niyetine önem vermeye, sürekli katma değer yaratmaya ve başkalarına göre fark yaratıcı stratejiler geliştirmeye mecburdurlar. Şüphesiz, kalite rekabet gücünü etkileyen faktörlerin en başın-da yer alacaktır.

KAYNAKLAR

1. Aclan Acar, BT Haber, Sayı : 295, s.11
2. Rıdvan Bozkurt, "Toplam Kalite Uygulama-sının Sağladığı Performans Artışları: NETAŞ Örneği", 3. Verimlilik Kongresi, MPM Ya-yın No:599, Ankara, 1997, s.160.
3. Bülent Gönc, BT Haber, Sayı : 295, s.11.
4. Coşkun Atayeter, Taner Acuner, "Değişen Rekabet Ortamına Uyum Sağlamada Kalite Kültürünün Rolü", 3. Verimlilik Kongresi, MPM Yayın No:599, Ankara, 1997, s.86.
5. Mahmut Demirkan, "Toplam Kalite Yöneti-mi ve Türkiye'de Sosyal Politika Aracı Ola-rak Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştır-ma", 3. Verimlilik Kongresi, MPM Yay-ı No:599, Ankara, 1997, s.269.
6. Ahmet Kılıçbay, "Değişen Dünyada Türk Ekonomisi", Cem Yayınevi, İstanbul, 1993, s.221.
7. Muhtinin Şimşek, "Toplam Kalite Yönetimi-nin Rekabet Gücüne Etkisi", Standard Dergi-si, Sayı:467, Ankara, 2000, s.16.
8. Rahmi Koç, "Rekabet Yarışında Endüstri İlişkilerinin Geleceği", MPM Anahtar Gazetesi, Ankara, 2000, s.7.

Ailelerin temel hedefleri; mevcut gelirlerinin yettiği ölçüde, ihtiyaç ve isteklerini yerine getirecek mal ve hizmete sahip olarak, aile bireylerinin fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişmelerini sağlayacak imkanları hazırlamaktır.

Ailede Ekonomik Kaynakların Yönetimi: BÜTÇE YAPMA

Doç. Dr. M. Hamil NAZİK

*Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi,
Ev Yönetimi Eğitimi Ana Bilim Dalı,
Öğretim Üyesi*

Aileler bir toplumun temelini oluşturdıklarından genel ekonominin içinde önemli bir rol oynamaktadırlar. Ülkelerin kalkınması toplumun çekirdeğini oluşturan ailelerin gelişimine bağlıdır. Hızla gelişen dünyamızda aileler amaçlarına ulaşma ve yaşam düzeyini yükseltmede çeşitli kaynakları kullanmaktadırlar. Ailelerin istek ve ihtiyaçlarının karşılanması ve diğer kaynakların kullanımı para kaynağına dayanır.

Ailelerin temel hedefleri; mevcut

gelirlerinin yettiği ölçüde, ihtiyaç ve isteklerini yerine getirecek mal ve hizmete sahip olarak, aile bireylerinin fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişmelerini sağlayacak imkanları hazırlamaktır.

Ancak insanların ihtiyaçlarını karşılayarak yaşam düzeylerini yükseltmek amacıyla kullandıkları kaynaklar sınırlıdır, ihtiyaçlar ise sonsuzdur. Bu nedenle aile sınırlı kaynakları ile ihtiyaç duyduğu her malı satın alamaz.

Toplumsal, teknolojik ve ekonomik şartların sürekli değiştiği günümüzde

ailelerin hedeflerini yerine getirmesi, birlik ve beraberliğini koruyabilmesi, istediği mal ve hizmetlere sahip olabilmesi için yaşamla ilgili sürekli problemleri çözebilmesi, kararlar alma ve problemlerin çözümü için ihtiyaçlarını büyük bir dikkatle incelemesi, kaynakların kullanımında yeni bilgi ve metotlara olan ihtiyacını belirlemesi de gerekmektedir.

Ailelerin gelişen ve değişen tüketim mallarını alıp, kullanmaları onların mevcut yaşam düzeylerini devam ettirmeleri açısından önemlidir. Ancak tüketim düzeyinin yüksek, tasarruf düzeyinin düşük olduğu günümüz aileleri bir çok ekonomik problemlerle karşı karşıyadır.

Bu problemler;

1. Ailelerin para gelirlerinin ve tüketim mallarının fiyatları arasındaki ilişkinin aynı kalmaması,
2. Ailelerin istek ve ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli mal ve hizmetin piyasada bulunmaması nedeniyle tatminsizlik duygusu oluşması,
3. Ailelerin kullandıkları mal ve hizmetlerin kıt olması,
4. Aile gelirinin mal ve hizmetleri elde etmek için yeterli olmaması,
5. Aileler arasındaki gelir eşitsizliği,
6. Ailelerin gelir yönetimini yeterince bilmemesi ve
7. Bunlara ilave olarak günümüzde aileler yüksek enflasyon, işsizlik, artan vergiler gibi nedenlerle ekonomik kay-

Ailelerin gelişen ve değişen tüketim mallarını alıp, kullanmaları onların mevcut yaşam düzeylerini devam ettirmeleri açısından önemlidir.

nakları yönetmede bir çok zorlukla da karşılaşmaktadırlar.

Ailelerde bu problemlere neden olan, genel olarak ekonomik kararlarını etkileyen, onlara baskı yapan faktörleri iki grupta toplamak mümkündür. Bunlar:

- İç, aileye ilişkin güçler ve
- Dış, topluma ilişkin güçlerdir.

İç, aileye ilişkin güçler: Gıda, giyim ve barınak gibi temel tüketimi karşılayan ailelerin yapmaları gereken kontrol edilebilir ekonomik faaliyetlerdir. Ancak ailelerin tüketimlerini yalnızca zorunlu ihtiyaçları ile sınırlamak mümkün değildir. Bunlara ilave olarak lüks konut, tatil, boş zaman faaliyetleri ve bazı malların tüketimi gibi keyfi, kontrol edilebilir ekonomik tüketimler de vardır. Bu durumda ekonomik faaliyet daha az zorunlu olmakla birlikte, birey tarafından keyfi ya da arzu edilebilir niteliktedir. Bu faaliyetler sosyo-ekonomik durum, yaş, cinsiyet ve sosyo-kültürel yapı gibi aile ünitesinin

temel özelliklerine bağlı olarak değişmektedir.

Dış, topluma ilişkin güçler: Bunlar ailenin dışında bulunan aile tarafından kontrol edilemeyen ekonomik oluşumlardır. Enflasyon, ülkenin genel ekonomik durumu, kriz, faizler, tüketici fiyatları vb.dir. Gerçekte aile almış olduğu kararlarla bu oluşumları desteklemekte ya da desteklememektedir.

Ailelerin bu konuda akılcı karar vermeleri ise gelir yönetimi ile olmaktadır. Gelir yönetiminin amacı; ailenin amaçlarına ulaşması için ekonomik kaynakları bilmek, korumak, kullanmak, herhangi bir riskin olmadığı bir varlık oluşturmak ve bunları aile bireylerini tatmin edici biçimde gerçekleştirmektir.

Gelir planlanması; içinde bulunulan durum ve gelecek için tüketim, tasarruf ve yatırım arasında belli bir denge kurarak yaşam kalitesini yükseltmek için gereklidir. Bu noktada gelir yönetiminin iki temel unsuru vardır. Bunlar, gelirin nereye ve nasıl harcanacağına planlanması ile, bu planın uygulanmasıdır. Buna bütçe de denir.

Gelir yönetimi ile ilgili ailelerin aldıkları kararlar, bunları yapmak için seçtikleri yollar ve sahip oldukları varlıkların miktarı aile ekonomisi ve dolaşısıyla da ülke ekonomisi için büyük önem taşır.

İyi seviyede bir yaşam düzeyi oluşturmada gelir yönetimi, kararları eşlerin birlikte almasına, zamanı geldiğinde diğer aile bireylerinin de bu kararlara katılmasına bağlıdır.

Gelir yönetimini iyi bilen ve uygulayan aileler, ekonomik açıdan yüksek refah düzeyine ulaşırlar. Ailelerin yüksek refah düzeyine ulaşması ülke ekonomisinin de kalkınmasını sağlar.

Aile ekonomisi açısından önemli bir problem de bir evde günümüzde çok fazla harcama yapılacak alan bulunmasıdır. Bu da para idaresinin önemini arttırmaktadır. Günümüzde ailede günlük olarak çok çeşitli biçim ve modelde mal ve hizmet satın alınmaktadır ve bunların bir çoğu teknik bilgi gerektirmektedir. Oysa aile bireylerinin çok azı kendi satın alma grupları ile il-

gili çok az ya da hiç bir eğitim almamıştır. Dolayısıyla bireyler kendi tüketim alışkanlık ve bilgilerine göre seçim ve satın alma yaparlar. Bunun ötesinde, aile için satın alma faaliyeti bir işletme için satın alma faaliyetinden çok farklıdır. Bir işletme için satın alan kişi ya da gruplar özel bir mal grubunu satın alıp, firma tarafından belirlenmiş kriterlere göre hareket etmektedirler. Kurumlarda kurumun ayakta kalması, firmanın etkili bir şekilde işlemesine bağlıdır.

Bütçe Düzenleme

Bütçe; belli bir zaman için gelir ve harcamaların gerçek ve projede kullanılan doküman ya da dokümanlar dizisidir.

Bütçe yapma; proje yapma, organize etme, temsil etme ve gelecek gelir ve harcamaların kontrol edilmesi sürecidir.

Bütçe yapmanın temel amacı; bireyin bütün finansal planlarını oluşturan kısa ve uzun dönem amaçlarını gerçekleştirmesinde yardımcı olmaktır.

Bütçe yapma, aile hangi gelir grubunda olursa olsun önemlidir. Bir çok aile harcamalarını bilinçsizce kaydedilebilir. Bu gerçekte bütçe yapma değil, sadece harcamaların kayıdır. Çok az aile ise gerçek bütçe yapmaktadır. Bütçe yapma, toplam gelirin ve harcamaların belli bir dönemdeki (Bir yıllık) toplam planlanmasını kapsamalıdır.

Bütçe yapma ihtiyacının çoğunlukla ortaya çıktığı durumlar;

- Mali durumun iyi gitmemesi,
- Ailenin yeni kurulmuş olması,
- Gelirde düşüş olması,

- Ailede beklenmeyen harcamaların çıkması,

- Göç etme,

- Aile gelirindeki dalgalanmalardır.

Bütçenin Avantajları

Bütçe yapmanın birçok avantajı bulunmaktadır. Bunlar:

Bütçe yapma gelirin akılcı kullanımını gerçekleştirir: Bütçe hazırlama faaliyeti, tüketim faaliyetlerini gözden geçirme ve değerlendirmeyi gerektirir. Bu analizler gelirin ihtiyaçlar arasında dağıtılmasında önemli olup, modanın, bilinçsiz alış verişin, duygusallığın, mağaza ve marka bağımlılığı ile reklamların etkisini azaltmaktadır.

Bütçe yapma düzensiz gelirin düzenli harcamalara uygunlaştırılmasını kolaylaştıracaktır: Yaşam için gerekli olan minimum para miktarı, aile üyeleri için düzenlidir. Fakat, yıllık gelirlerin alım zamanı ve gelir miktarları belli değildir. Düzenli aylık geliri olan aileler, düzensiz aylık geliri olan ailelere oranla harcamalarını daha kolay ayarlayabilirler. Ücretli ve komisyonlu çalışanlar, iş danışmanları, kârdan pay alanlar ve diğer bazı işlerde çalışan bireyler belli bir aylık gelire sahip değildir. Bu durumda aile bütçesi geçmiş deneyimlere göre yapılmakta ve belli olmayan gelirle uyum sağlayabilmektedir.

Net bireysel gelir düşer ya da artarsa bütçe yardımcı olacaktır: Bireyin gelirinin yükselmesi ya da enflasyon veya tüketim mallarının fiyatlarının artışı nedeniyle düşerse, bütçenin olduğu bir durum, olmadığı bir duruma göre daha iyi gelir ayarlamasını sağlayacaktır.

Bütçe yapma, harcamaların uzun dönemlere planlamasını sağlamaktadır: Bazı mesleklerdeki insanlar gelirlerinin önemli bir kısmını yaşamlarının belli dönemlerinde elde ederken yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde gelirleri düşmektedir. Bu nedenle bütçe yapma gelirin bütün yaşam dönemlerine uygun dağılmasını, yatırım ve tasarrufun biçimini ortaya koyacaktır.

Aile büyüklüğünün artması ve azalması durumunda ekonomik durumu ayarlayabilme bütçe yapma ile gerçekleştirilebilir: Evliliğin ilk yıllarında aile iki kişiden kuruludur. Ortalama bir gelir, ailede belli ihtiyaçların karşılanmasına yeterken, çok az lüks mallara sahip olunabilir ve bunlar bir bütçe ile sağlanabilir. Bir çok ailede çocuklar aileye katıldıkça ailenin masrafları artmaktadır. Aile geliri oransal olarak artsa bile, harcamaların tekrar gözden geçirilmesi sağlanmalıdır. Günümüzde bir çocuğun bakım ve büyütülmesi ya da okula yollanması hiç de ucuz değildir.

Çocuklar kendi evlerini kurduklarında aile büyüklüğü tekrar ikiye doğru inmeye başlar. Bu dönemde aile, masrafları azaltmak yerine daha fazla gelir sahibi olacak ve çok harcama yapacaktır. Sonunda aile reisi emekli olduğunda, aile geliri düşecektir. Emekli çiftlerde gelirlerini ya da bütçelerini tekrar gözden geçireceklerdir. Ailenin bütün yaşam dönemlerinde bütçe kullanımı, değişime uyumu kolaylaştıracaktır.

Bütçe hazırlama aile değer ve amaçlarının tekrar gözden geçirilmesini gerektirir: Beklenen harcamaların kağıt üzerine yerleştirilmesi, daha önemli olanların ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bütçe formunun masaya yatırılması ile farklı maddelerin mukayese edilmesine olanak tanınmaktadır. Bazı karşılaştırmalardan sonra temel mal ve hizmetlere öncelik verilmesine olanak tanıyacaktır.

Bütçe yapma, temel harcamalardan arta kalan geliri ayarlama da yardımcı olabilir: Temel harcamalardan sonra kalan para net gelirin bir parçasıdır. Herhangi bir harcama grubu için ayrılmamış olan gelir, aile tarafından istedi-

Para, bütçede planlandığı gibi harcanırsa, kayıtlar her kuruşun nereye gittiğini göstermede yardımcı olacaktır.

gi şekilde harcanabilmektedir. Lüks harcamalara yapılabildiği gibi, tasarruf da edilebilir. Ailenin net geliri artarsa, bütçe paranın oransal bir şekilde harcanmasının planlanmasına yardımcı olacaktır.

Bütçe, seçilen maddeler için harcamaların karşılaştırılmasını mümkün kılar: Belirlenen minimum standartlardan daha az ya da daha fazla her maddeye ayrılan para miktarına karar vermeyi mümkün kılmaktadır. Örneğin; yiyecek için yeterli para ayrılmış olabilir ya da olmayabilir. Doğru bir bütçe yiyecek ve belli çeşit yiyecekler için sağlıklı destekleyici nitelikte olmalıdır. Aynı genel ilkeler bütçedeki diğer maddeler için geçerlidir. Bir aile bütçesi örneğini mukayese etmesi ile giyim için ne kadar para ayırması gerektiğini öğrenebilir.

Bütçe, aile harcamalarında olacak kaçakları ortaya çıkaracak ve önlemeye yardım edecektir: Para, bütçede planlandığı gibi harcanırsa, kayıtlar her kuruşun nereye gittiğini göstermede yardımcı olacaktır. Bir para bir yere yanlış harcanmışsa, kayıtlar bütçe yapana bunu göstermede yardım edecektir.

Aile ve Bireyler Niçin Bütçe Yapmazlar

Bütçenin gözle görülebilir birçok avantajı olmasına rağmen, aileler çoğunlukla bütçe yapmamaktadır.

- Belki de en temel neden, çoğu birey için, ailenin yaşam düzeyini yükseltmenin yolu geliri artırmaktan geçmek fikrinde yatmaktadır. Bireyler gerçek gelirlerini artırdıklarında ya-

şamlarının daha iyi olacağını düşünemirler. Ancak gelirlerini iyi idare ederek daha iyi yaşayacaklarını algılayamazlar. Gerçek gelir, bireyin geliri ile satın alacağı mal ve hizmetlerin miktarını gösterir.

- Bireyler çocukluklarında iyi bir tüketim davranışı kazanamamış olabilirler. Bazı aileler de çocukların paralarını mantıklı bir şekilde harcadıkları düşünülürken, çoğu ailede çocuklar harcama konusunda bilinçsiz olarak ele alınırlar. Çocukluk çağında geliştirilen alışkanlıklar yaşamın sonraki yıllarına da etki edecektir.

- Bütçenin faydalı sonuçları ilk anda görülemeyebilir. Dikkatsiz harcama yapan bir tüketici tüketimlerinde %10'luk bir artışın olduğunu görecektir. Fakat gelirini idare ederek gerçek gelirinin % 10 arttığını görecektir.

- İsteksizlik, bir diğer etkileyici, engelleyici faktördür. Bir bütçe hazırlama ve harcamaları kaydetme çabaları zaman alan bir iştir. Bu ise insanlara öğrendikleri gibi yaşamayı getirir. İnsanlar kayıt tutmanın önemini görseler bile, böyle devam edecektir.

- Bir çok insan gelirleri zaten çok az olduğu için bütçe yapmazlar, ayrıca öğrenmek de zaman alıcıdır.

Etkili bütçe yapma; aile bireylerinin hepsinin birlikteliğini gerektirir. Ebeveynlerden biri bütçe yapmayı reddederse, bu imkansız hale gelebilir. Çocuklar büyüdükçe onların da işbirliği gerekmektedir. Aile gelirine katılın-

ya da katılmasın ailedeki her üye harcamada söz sahibi olmalı ve ailenin her üyesi harcamaların kaydında işbirliği yapmalıdır.

Aile ve bireylerin harcamalarında istem dışı, gereksiz maddeler bütçe ile belirlenip, ortadan kaldırılabilir.

Ancak bütçe yapma aile ya da bireyin;

- Para problemlerini çözümümez,
- Gelirini artırmaz,
- Beklenmedik durumları ortadan kaldırmaz ,
- Tasarrufu kendiliğinden yapmaz, tasarruf yapmaya yardımcı olur.

Bir Bütçe Planı Yaparken Üzerinde Durulacak Noktalar

- Bir harcama planının tüketim çeşit ve tüketim yönleri arasındaki oran ve dengeyi sağlama derecesinin ölçülmesi,

- Birey açısından önemli olan ihtiyacın en ucuz, en dayanıklı mal ve hizmetlerle tatmin olma yollarının saptanması ve değerlendirilmesi,

- Çeşitli deneyimler edinme fırsatının sağlanması durumu,

- Arzu edilen sonuçlara ulaşmada daha az zaman ve enerji kullanacak şekillerde bilimsel yöntemlerden ve değişen şartlardan yararlanma yollarının bütçede verilip verilmediği üzerinde durulmalıdır.

Bütçe yapma bireyi;

- Yaşamında neyin önemli olduğunu,

Tablo 1. Dört Üyeli Bir Aile İçin Tipik Bütçe*

Tanım	Bütçe %'si
Konut	
Barınak, evin işleyişi, döşenmesi (mobilyası)	25
Ulaşım	15
Gıda	25
Giyim	10
Diğer harcamalar	
Hediyeler, vergiler, Bağışlar, Mesleki masraflar	15
Kişisel bakım	5
Sağlık bakımı	5
Toplam	100

* Yazar tarafından uyarlanmıştır.

Harcamalar için bütçe yapmanın önceliği, mümkün olan bütün gelire ilişkin tahmini gerektirmektedir. Bu, haftalık veya aylık olarak yapılabilir.

- Neye sahip olmak istediğini,
- Onları nasıl elde edeceğini ve
- Çok genel olarak yaşamında neyi gerçekleştirmek istediğini, düşünmeye zorlamaktadır.
- Ayrıca bireyin finansmanını kontrol etmesini sağlayıp, finansal amaçlarını gerçekleştirmesine de yardımcı olur.

Aile Bütçesinin ABC'si

Harcamalar için bütçe yapmanın önceliği, mümkün olan bütün gelire ilişkin tahmini gerektirmektedir. Bu, haftalık veya aylık olarak yapılabilir. Bu da ücret alma sıklığına bağlı olacaktır. Gelirin kaydı net geliri kapsamalıdır. Gelirlerini ücret ya da maaş olarak alamayan bireyler gelirlerini tahmin etmede daha dikkatli olmalıdır. Bütün gelir kaydedildikten sonra harcamalar için bütçe yapmaya başlamalıdır.

Bütçe Planlama

Bütçe yapma ile gerçek gelirlerini artırmak isteyen aile ve bireyler harcamaları planlamada bazı rehberlere ihtiyaç duyacaklardır. Bütçe yapmayan bir kişi hesabını nasıl yapacağını bilemeyebilir. Orta düzey bir aile için bir bütçe harcamlara göre dağılım yüzdesi Tablo 1'de gösterilmiştir.

Bazı harcamaların temel, diğerlerinin daha az önemli olduğunu söylemek zordur. Ancak yaklaşık olarak önem sırasına koymak ve gruplandırmak mümkün olacaktır. Bunun anlamı bütçe bir kısıntı söz konusu olduğunda, belli maddeler sayılmamalıdır değildir. Bunun yerine, bazı temel harcamalar

Tablo 2. Ailelerin Sosyo Ekonomik Durumlarına Göre Olması Gereken Harcama Oranları (% Olarak)*

Harcamalar	DÜŞÜK	ORTA	YÜKSEK
ZORUNLULAR	80	70	55
Gıda	50	30	20
Giyim	5	10	10
Konut	15	20	15
Ulaşım	10	10	10
DİĞERLERİ	20	30	45

* Yazar tarafından DİE Hane halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi sonuçlarına ve bazı yöresel araştırma sonuçlarına göre uyarlanmıştır.

Tablo 3. Bütçe Harcama Formu Örneği*

Madde No	Maddeler	Oca	Şub	Eki	Kas	Ara
	A. ZORUNLULAR					
1	Gıda					
2	Konut					
	Evin işletmesi					
	Kira					
	Elektrik					
	Su					
	Isıtma (gaz vb.)					
	Telefon					
3	Giyim					
4	Ulaşım					
	Otomobil					
	Genel ulaşım					
5	Vergiler					
	Gelir vergisi					
	Konut					
	Çöp					
	Oto vb.					
6	B. Kişisel bakım					
	Tıbbi bakım					
	Diş bakımı					
	Sigorta					
	Tasarruflar					
7	C. Tatil ve rekreasyon					
	Gazete, dergi, posta					
	Eğitim					

* Yazar tarafından DİE Hane halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi sonuçlarına ve bazı yöresel araştırma sonuçlarına göre uyarlanmıştır.

azaltılabilir, daha az önemliler tamamen kesilebilir. Gerekli olduğu durumda, temel olmayan maddeler elimine edilebilir.

Aileler için zorunlu denebilecek harcamalar: GIDA, GİYİM, KONUT ve ULAŞIM harcamalarıdır.

Kayıt Tutma

Bir bütçe planlama ve onu işleme koyduktan sonra gelecek adım, harcamaların kaydının tutulmasıdır. Bir kayıt tutmanın metodu, durum ve dene-yime bağlı olarak değişecektir. Faturalar haftalık ya da aylık ödendiğinde ka-

Tablo 5. Bütün gelir ve harcamaların görülebileceği Bütçe Formu Örneği*

		Gelirler		Harcamalar							
				Gıda	Konut	Ulaşım	Kültür eğlence	Kişisel bakım	Temizlik	Diğer	Toplam Harcamalar
Tahminler											
Bir önceki aydan devir											
Ayrılan para											
Tarih	Faaliyet										
Toplamlar											
Toplamlar											
% si											

* Yazar tarafından uyarlanmıştır.

yıt tutma daha rahat olacaktır. Yine aynı şekilde bazı küçük alışverişleri peşin ödeme de bütçe yapmada avantaj sağlayacaktır. Bu nedenle günlük, peşin ödemeler çok küçük bir çaba ve zamanla kolayca kaydedilebilir.

Kayıtlar hangi detaylarla tutulacak? Ne kadar detaylı olursa o kadar kullanışlı olacaktır. Yiyecek maddelerinin sınıflandırılması, örneğin, yalnızca yiyecekler için bir kayıt tutma değil, aynı zamanda aile diyetinin uygun testini de ortaya çıkaracaktır. Ayrıca, et, süt, tereyağı, yumurta ve peynir için harcanan miktar mukayese edilebilir. Benzer olarak, detaylı kayıtlar her madde için tutulabilir ve zaman zaman,

özellikle de aile gelirinde kaçaklar olması durumunda, bu durum arzu edilebilir bir durumdur.

Öncelikle bu, bir ay yapıldıktan sonra daha sonra gerek kalmayabilir. Özellikle bütçe yapmada bir tecrübe kazandıktan sonra ya da tecrübeli bütçe yapanlar detaylı kayıt tutmaktan sıkılabilirler.

Kayıtlar nasıl tam tutulacak (tutulmalı)? Kayıt tutma bir kitap yazma değildir. Aile bir işyeri de değildir. Bir tüketim ünitesidir. Daha iyi yaşamak için bir rehber olarak bütçe kullanır. Bütçe yapma ya da kayıt tutma her şeyin sonu olmayıp, bütün ekonomik problemlerin çözümü de değildir.

Günlük nakit harcama kaydı tutmanın basit bir metodu Tablo 4' te verilmiştir. Bu formlardan biri yılda her ay için hazırlanabilir. Bu form da bir de tarih sütunu eklenirse kolaylık olacaktır.

Bunların sonucunda ailelerin bütün gelir ve harcamalarını bir arada görebileceği bir bütçe formu geliştirmek mümkün olabilir. Ancak her aile kendine göre bu formu zamanla geliştirebilir.

Tablo 4. Gıda Harcamaları İçin Örnek Form

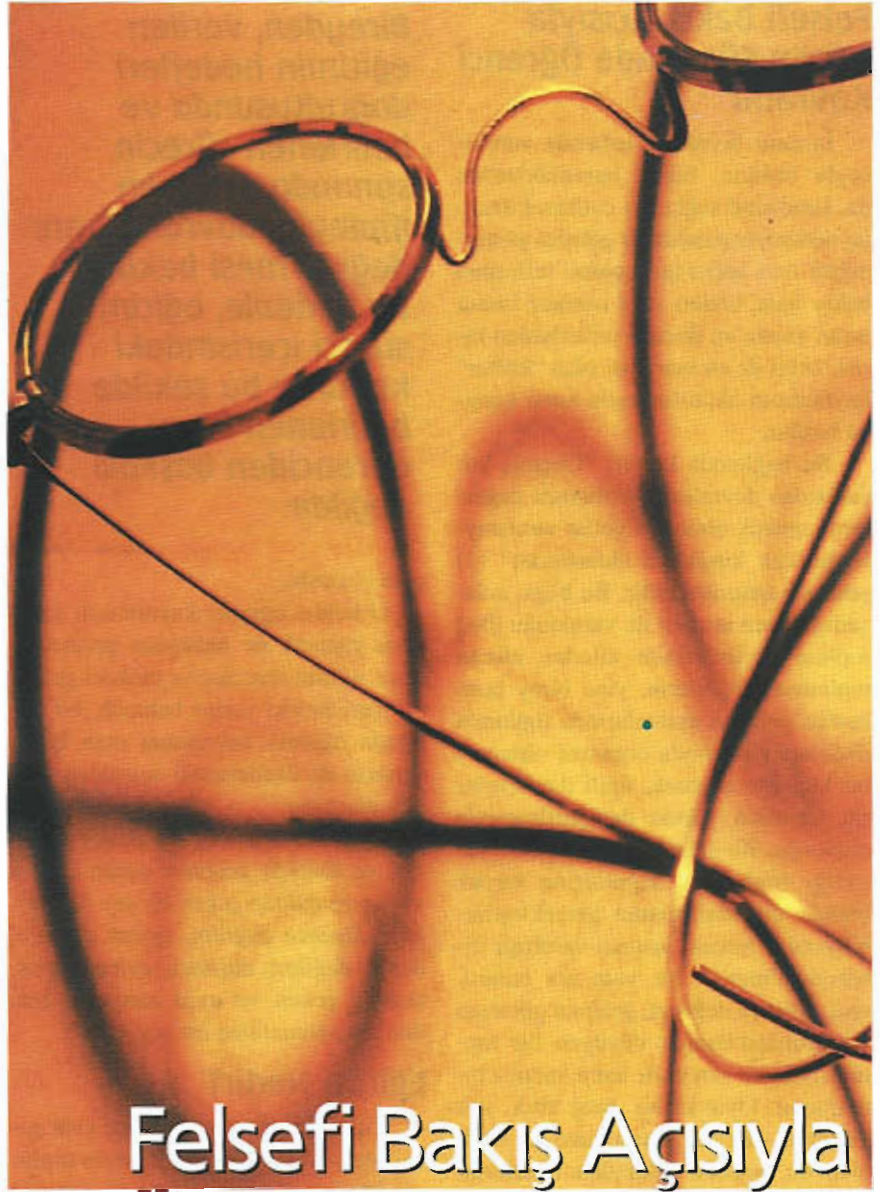
1. Gıda		/..../2002
Tarih	Harcanan madde	Fiyat
	Yağ	
	Şeker	
	Peynir	
	Ekmek	
	Sebze meyve	
	Bakkaliye	

* Yazar tarafından uyarlanmıştır.

KAYNAKLAR

- GARMAN, E.T., FORGUE, R.E., 1994 Personal Finance. Houghton Mifflin Company, Boston.
- HATİPOĞLU, Z. 1994. İktisada Giriş. Beta Basım Yayın Dağıtım. İstanbul.
- MARLOWE, J. and SPROLES, G.B. 1986. Economic Determinants of Family Development Processes. Journal of Consumer Studies and Home Economics. 10 (1), 59-75.
- STARR, M.C., 1963. Management For Better Living. O.C. Health and Company, Boston.
- TROELSTRUP, A. W. 1965. Consumer Problems and Personal Finance. Mc Graw-Hill Book Company. New York.
- WINGER, B., FRASKA, R.R. 1989. Personal Finance. Merril Publishing Company, Columbus.
- ZELENAK, M.J. 1993. Consumer Economics. Publishing Horizons, Inc. Scottsdale, Arizona

"On insandan dokuzunun iyi ya da kötü, faydalı ya da faydasız...vs. oluşu onların aldıkları eğitimin bir sonucudur".
John Locke

Felsefi Bakış Açısıyla Eğitimde Öğrenci Kavramı

Prof. Dr. Ali GÜLER*
Öğr. Gör. Altay EREN**

*bant İzzet Baysal Üniversitesi Rektör Yardımcısı,
Eğitim Bilimleri Öğretim Üyesi*

***Abant İzzet Baysal Üniversitesi,
Mengen Meslek Yüksekokulu Müdür Yardımcısı*

Çalışmamızın amacı; sadece öğrenci kavramının tarihsel süreç içerisinde felsefi bakış yoluyla eğitim açısından ele alınması değil, aynı zamanda eğitimin öznesi konumunda bulunan öğrenci kavramının, gerek çağın şartları gerekse toplumsal açıdan, içeriğinin mutlaka belirlenmesi gerektiğine dikkat çekmektir.

Çalışmamızda öncelikle, öğrenci kavramının, önemli bir boyutunu oluşturduğu "eğitim süreci" genel hatlarıyla incelenecek, eğitimin felsefi boyutunu biçimlendiren akımlar özetlendikten sonra, "eğitim felsefesini" nasıl biçimlendirdikleri ve hangi özellikleriyle bu alanda yansımalarını buldukları açıklanmak suretiyle, çağdaş eğitim akımlarındaki bazı anlayışlarda ele alınacaktır.

Felsefi Bakış Açısıyla Eğitim Sürecinde Öğrenci Kavramı

İnsanın biyolojik anlamda varoluşuyla birlikte, bilinç basamaklarının da, kendisine sağladığı evrimsel avantaj nedeniyle paralel bir gelişim gösterdiğini ileri süren antropoloji biliminin bakış açısı, bizleri ister istemez insanı insan yapan en önemli unsurlardan birisi, belki de en önemlisi olan “kültür” kavramının aktarılmasıyla karşı karşıya bırakır.

Bu bağlamda kültür; “Geçmiş kuşaklardan devralınan toplumsal değerlerin genetik olmayan yollar vasıtasıyla gelecek kuşaklara aktarılması” (1) şeklinde tanımlanabilir. Bu bilgi, anlaşıldığı üzere insanın ilk varolduğu ilkel toplum biçimlerinde aileden alınan toplumsal değerlerin, yine birey tarafından gelişme aşamalarında toplumla ilişkileri vasıtasıyla organize olmayan bir biçimde alınarak, ilgili davranışlarının istenilen yönde değiştirilmesiyle oluyordu. Bu sayede birey, içinde yaşadığı toplumun değerlerine büyük oranda oryantasyonunu gerçekleştirebiliyordu. Ancak, insanın varoluşu itibarıyla dinamik bir yapı arz etmesi, onu, gittikçe değişen, gelişme gösteren ve karmaşılaşarak büyüyen bir toplumsallaşma süreci ile karşı karşıya bırakmıştır. Öyle ki bu süreç artık, salt kültürel yapının aktarılmasıyla ilgili olan bir boyutlu şekilden farklılaşarak, yetkinleşen, yerini sorgulayan, teknolojiler geliştirebilen, değerlerinin aktarımını organize edebilen bireyi gereksinen bir toplumsal yapıyla birlikte çok boyutlu bir yapıya bürünmüştür. Bu nedenle, insanlar ilk çağlardan beri bir ya da birkaç biçimiyle birlikte toplumu oluşturan bireylerin eğitimleriyle ilgilenmişlerdir.

Toplumun, kendini oluşturan bireylerinin, yine kendini oluşturan değerler dizgesinin istediği biçimiyle yetiştirilmesi ve onlarda “beklenen” davranış değişikliklerinin oluşturulması yolunda, bilinçli olarak kat ettiği mesafe aslında, “öğrenen” kavramıyla özdeşleştirilen öğrenciye bakış açısının da öl-

Bireyden, verilen eğitimin hedefleri doğrultusunda ve belirlenen sürecin sonunda, en yalın ifadeyle; davranışlarını değiştirmesi beklenir. Bu nedenle, eğitim süreci içerisindeki konumu bu şekilde belirlenen birey öğrenciden başkası değildir.

çütü olmuştur.

O halde, öğrenci kavramının açılımını yaparak ne olduğuna geçmeden önce, eğitim sürecine ve tarihsel gelişimi içerisindeki yerine bakmak, bir anlamda öğrenci kavramına olan bakış açısının da özetlenmesi açısından faydalı olacaktır.

“Ne olursa olsun, bu benlik düşünen ve danışan, problem çözen, eylem yapan ve ızdırap çeken bir şey olabilir. Ben düşünce değilim, eylem değilim, duygu değilim; düşünen, eylem yapan, ızdırap çeken ve aynı zamanda tüm bunları öğrenebilen bir şeyim”(2).

Eğitim Nedir?

Çağlar boyunca toplumsal yapı itibarıyla şekillendirilerek, bireyin topluma kazandırılmasını hedef alan, genel anlamda, onda meydana gelmesi iste-

nen değişikliklerin hal, hareket ve tavırlarına da yansımaları isteyen bir yöntemle biçimlenen eğitim süreci, günümüze değin çeşitli disiplinlerin bakış açılarıyla değişik şekillerde tanımlanmıştır.

Antropolojik açıdan: Eğitim, kasıtlı kültürleme sürecidir.

Pragmatizm açısından: Eğitim bireyi topluma faydalı hale getirme sürecidir.

Nörolojik açıdan: Eğitim, fiziksel uyarımlar sonucu, beyinde istendik biyokimyasal değişiklikler oluşturma sürecidir.

Skolastik açıdan: Eğitim, bireyi Tanrı imparatorluğunun bir üyesi haline getirme sürecidir.

Genetik açıdan: Eğitim, bireyde var olan, genlerine kodlanmış bazı yeteneklerin canlandırılma ve maksimum parlaklığa eriştirilme sürecidir.

Yukarıda çeşitli disiplinler açısından verilen eğitim tanımları dikkatle incelendiğinde, ortak bir noktada buluştukları görülür. Bu nokta ise, hedeflenenin aslında; bireyde davranış değişikliği oluşturma sürecinden başka bir şey olmadığı görülür. Her disiplin kendi incelediği alan açısından, bireyde davranış değişikliği oluşturmaya hedefleyerek, onu zihinsel ve bedensel bir biçimlendirme sürecinden geçirerek, beklenen bireyin aslında bir prototipini çeşitli yönleriyle baştan belirlemiştir.

Bu açıdan bakıldığında, eğitim çok yönlü işlevsel bir süreç olarak, toplumun beklentilerini de karşılama so-

rumluluğunu üstlenmiştir. Öyle ki, bu sorumluluk, hem kendi iç dinamiklerini oluşturacak kadar örgütlenmiş bir sistem, hem de sistemin çıktılarını açılarından hedeflere uygun bireyler yetiştirmeyi sağlayan bir disiplin olmasını gerektirmiştir.

Hiç şüphesiz eğitim, gerek işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirebilmek için, gerekse uzmanlaşmayı da sağlayıcı bir boyut içerdiği için pek çok disiplinle etkileşmek, hatta, onları bir anlamda sistematik açıdan kendi bütünlüğüne uygun duruma getirerek işe koymak durumunda kalmıştır.

O halde, genel anlamda "bireyde davranış değişikliği meydana getirme süreci" olarak tanımlanabilecek, Antropoloji, Sosyoloji, Psikoloji, Felsefe vb. gibi çeşitli disiplinlerden aldığı temellerle, kendi boyutunu oluşturan eğitim süreci için vazgeçilemez olan biricik unsur; davranışlarının değiştirilmesi hedeflenen "birey" olduğunu görürüz. Bu bireyden, verilen eğitimin hedefleri doğrultusunda ve belirlenen sürecin sonunda, en yalın ifadeyle; davranışlarını değiştirmesi beklenir. Bu nedenle, eğitim süreci içerisindeki konumu bu şekilde belirlenen birey; **öğrenciden** başkası değildir.

Bu açıklamaların ışığında, öğrenci kavramının felsefi bakış açılarıyla incelenmesi, bir anlamda tarih sürecinde eğitilmek istenenin, yani öğrencinin şahsında toplumsal beklentileri, değer yargılarını ve toplumsal değişimin dinamiklerini görmemiz açısından, bizlere çok boyutlu bir perspektif kazan-

dıracaktır.

Ancak, hemen belirtmek gerekir ki, ilgili felsefi görüşün eğitim anlayışı bilinmeden, öğrenciye bakış, onu ele alış tarzı mesnetsiz kalacaktır. Bu açıdan yazımızda, öğrenci kavramı felsefi görüşlerin eğitim sürecine olan genel yaklaşımlarıyla birlikte verilmeye çalışılacak ve öncelikle eğitim felsefesinde, çeşitli teorilerin oluşmasına dayanak teşkil eden felsefe akımları incelenecektir.

"Hoşa giden şey nedir? Gitmeyen nedir? Doğru olan şey nedir? Ne değildir? Cesaret nedir? Korkaklık nedir? Devlet nedir? İyi nedir? Kötü nedir?...".(3).

Eğitim Felsefesini Biçimlendiren Akımlar

Çok eski bir geçmişe sahip olan insanların "felsefi düşünceleri" pek çok konuyu, gerek ele alış biçimleriyle, gerekse yorumlama biçimleriyle birbirlerinden farklılık gösterirler. Bu farklar, her zaman bir gerçeğin bütününe genel anlamda açıklamasına yönelik olduğu içindir ki, açıklamaların tarihsel süreçte, insanlara, inançlara göre farklılık göstermesi kadar doğal bir şey düşünülmez.

Eğitime yaklaşım açısından bazı felsefi ekoller incelendiğinde, şöyle bir durum ortaya çıkmaktadır.

İdealizm bu felsefi ekolün çekirdeği, Platon'un günümüzden yüzlerce yıl önce açtığı akademisinde (M.Ö.397) oluşmuş ve kendinden sonra gelen pek çok düşünceyi de etkilemiştir (4).

İdealizm, dış dünyadaki varlıkları düşüncenin ürünü veya düşüncenin bizzat kendisi olarak kabul eder. Duyu organlarımızın verdiği bilgi aldatmacadır. Dış dünya, duyumlarımızdan başka bir şey değildir, algılarımız yok olursa dış dünya da yok olur. Nesneler ancak bizim varlığımızla vardır (5).

Felsefe tarihine bakıldığında pek çok düşünür tarafında savunulduğu görülen idealizm, eğitimde yansımaları, kendi kendini gerçekleştiren birey olarak bulur. Dolayısıyla insan, bilgiyi depolayan bir varlık olarak pasif, bu bilgileri kendini gerçekleştirme aracı olarak kullanan bir varlık olarak da aktif bir konumdadır.

Gerçek bilgi salt aklın ürünüdür; çünkü, esas gerçek, fiziki alemde değil aklın içindedir. Güzellik kavramı güzel nesneler olmasa da vardır. Bu açıdan bilgiler, kavramlar önseldirler (apriori).

İdealizm, pek çok felsefi ekolün etkilendiği, bazı gerçekliklerin açıklanmasında temel olarak aldığı bir felsefi ekol olarak, kendisiyle çelişmiş gibi görünen varoluşçulukta, Comte'un pozitivizminde bile vardır (6).

İdealist eğitimciler, insanın değerini çok yüksek görürler ve eğitimle bunun daha da yükseleceğine inanırlar.

Bu açıklamalar çerçevesinde, giderek netleşen idealist bir bakış açısıyla, ekolün öğrenciyi yorumlayış tarzı ortaya çıkmaktadır.

Uzun vadede yüksek değerler oluşturmaya çalışan eğitim, kendisi karar verebilen, aklını kullanabilen, sağlam ve kültürlü bir kişiliğe sahip, özünü geliştirerek aydınlanmaya adanmış bireyi, bu yüksek değerlerin öznesi konumuna getirmelidir.

O halde idealist bakış açısı öğrenciyi, en yalın ifadesiyle; gerçeği aramak için okulda bulunan birey olarak görür. Bu gerçeğin aranmasında şüphesiz en büyük görev, konuya hakim, öğrenciyi cesaretlendiren, ideal bir model olan, her öğrencinin toplum için vazgeçilmez bir değer olduğuna inanan öğretmene düşmektedir (7).

İnsan, doğanın yardımcısı ve yorumlayıcıdır. Ancak onun bağında ça-

lışarak ve onu gözleyerek düzenini kavrayabildiği kadar anlayabilir. Bunun ötesinde ne gücü ne de bilgisi vardır (8).

Realizm:

Varlıkların, insan bilincinin dışında ve ondan bağımsız olarak var olduğunu savunan bir felsefi görüştür. Aristoteles, felsefe tarihinde realist bir düşünür olarak kabul edilmektedir. Çünkü, Platon'un idealarını gerçek varlıkların içine varlıkların içine öz olarak yerleştirmiştir. Ancak; genel kavramları tek tek nesnelerden daha gerçek sayması onun idealist felsefeden ne kadar etkilendiğini göstermektedir (9). Bireysel tecrübeleri ve bilimsel metotları öne alan realizmin öncüleri arasında Thomas Hobbes, Sir Francis Bacon, Pestalozzi gibi düşünürler sayılabilir.

Bilgide dış dünya esas olup, zihnimiz ondan edindikleri vasıtasıyla anlamlandırmalarda bulunabilir. Bu görüş zihni ikinci plana daha edilgen bir konuma yerleştirmiştir. Gerçeğin sanat eserinde objektif bir biçimde yansıtılması anlamına gelen realizm akımını sınırlamak için "poetik realizm" veya "burjuva realizmi" kavramları da kullanılmaktadır (10).

Klasik realistler akıl ve mantığın öğretilmesine, tabiat realistleri ise pozitif bilimlerin öğretilmesine önem verirler (11). Bakış açıları gereği buluştukları ortak nokta, bilginin edinileceği dış kaynağı (dış dünyayı) yorumlayacak, anlamlandıracak olan zihin süreçlerinin düzenlenmesidir. Dış dünyaya ilişkin değerler objektif olmakla birlikte devamlılıkta arz ederler. Dolayısıyla, eğitim bütün insanlık tarihi boyunca doğruluğu tartışmasız kabul edilen değerleri öğretmelidir. Mevcut teknolojileri dikkate alarak, öğrencilerini test sonuçlarına göre değerlendirmeyi esas alan öğretmen aynı zamanda, öğrencinin neler öğreneceğine de karar veren kişidir. Bunu dış dünyayı öğrenciden daha iyi tanıdığı ve daha bilgili olduğu için yapmaktadır. Öğretmen, öğrenciye bilgi vermenin yanında bu bilgilerin nasıl uygulanacağını ve kullanılacağını da göstermek durumundadır.

İdealist eğitimciler, insanın değerini çok yüksek görürler ve eğitimle bunun daha da yükseleceğine inanırlar.

Bu bilgiler doğrultusunda, realizm açısından öğrenci: Gerçeği hedeflemesi beklenen birey olarak karşımıza çıkmaktadır. Şüphesiz tüm felsefi görüşler, gerçeğe ulaşmayı hedefleyen bireyler yetiştirmeyi amaçlamalarına rağmen, realizm açısından gerçeği hedefleyen birey, bu gerçeği dış dünyadan elde edeceği için evrensel gerçeklik önemlidir. Bu gerçekte bireye göreli değildir. Birey bu gerçeğin farkına varır ve kullanır.

Ruh yalnızca boş bir söz olabilir, zihnin anlamı ise belki çok azdır, bırakın istediğimizi seçelim hangisini tadıyor, yaşıyor ve hissediyorsak. İyi ama tüm bunların faydası ne olabilirki (12).

Pragmatizm:

Gerçek, insana yararlı olarak uygulanabilir. Kant'ın bilinemezçiliğine ve J.S. Mill'in faydacılığına (utilitarizm) dayanan pragmatist görüşe göre insan, evrende gördüğü pek çok şeyi anlayamaz; tıpkı bir kedinin kitaplıkta gördüğü pek çok şeyi anlayamadığı gibi. İnsan için önemli olan, onun kendi işine yarayandır. Doğru düşünceler yarar sağlamalıdır.

Pragmatist eğitim, hem öğrenciye verilecek bilgi ve becerileri hem de araştırma yöntemini çok önemli faktörler olarak kabul eder. Hedeflenen, topluma ve onunla birlikte biçimlenen kültüre çok sıkı bağlarla bağlı bir gençlik yerine, çağın şartlarına uyumlu, gelişmeye ve faydaya yönelmiş bir gençlik amaçlanmaktadır. Bu anlamda eğitim, gerçek hayatı mesnet noktası olarak alır. Öğrenciler ise, gerçek hayata en iyi uyumu yapacak ve en başarılı olacak şekilde yetiştirilirler (13).

Pragmatist bir düşünür olan J. Dewey, eğitimde muhtevadan çok düşünme metoduna önem verilmesini ister.

Modern bilimler sürekli keşifler, buluşlar ve değişim içindedir. O halde eğitim katı ve değişmez bilgiler yerine araştırmayı, bilgi sahibi olma ve pratik uygulamayı öğretmelidir (14).

Pragmatist yaklaşım açısından eğitim anlayışının çağın gereklerine göre şekil alabilen, oldukça esnek bir yapısının mevcut olduğu görülmektedir. Ancak, bu esneklik yapının özünü ihmal eden bir şekilde düşünülmemelidir. Aktarılmak istenen okulun, öğrenciyi hayata hazırlamaya yönelik tam etkinliğinin, ancak hayattan kopuk olmamasıyla başarılabileceğidir.

Bundan dolayı, eğitim sosyal bir süreç olarak algılanmalı ve deneysel öğrenme için en uygun çevrenin demokratik, özgür bir toplum olduğu unutulmamalıdır. Çünkü, demokrasi, sosyal alışkanlıkların değişmesini ve grup içi serbest etkileşimi en iyi gösteren yaşama biçimidir (15).

Öğrenci, pragmatist yaklaşımda, aktivitelerin içinde bulunarak ve onları yaparak, yaşayarak öğrenir. Bu yaklaşımın bakış açısında öğrenci aktivitenin, öğrenmenin öznesidir. Bu şekliyle pragmatizm, bugün bile Amerika'da uygulanan bir eğitim anlayışıdır. Üstelik bizim eğitim sistemimizin ve program geliştirme faaliyetlerimizin düzenlenmeye çalışıldığı yıllarda John Dewey ülkemize davet edilerek bilgilerine başvurulmuştur.

Aldanıyorsunuz azizim, gemi iyi yol alıyor. Ama Zuyderzee ölü bir denizdir ya da buna yakın. Sis içinde yitip gitmiş düz kıyılarıyla nerede başladığı, nerede bittiği bilinmez. Hiçbir işaret noktası olmadan gidiyor, hızımızı değerlendiremiyoruz. İlerliyoruz, hiçbir şey de değişmiyor. Evet azizim, bir gemi seferi değil bu, sadece bir düş hem de varlığımızın anlamı olan bir düş (16).

Existentialism (Varoluşçuluk):

İlk kez, 1929 yılında, yeni Kant'çı Alman düşünürü Heinenmann tarafından kullanılan Varoluşçuluk, bir çok düşünürü göre, çeşitli anlamlara gelmekle beraber, felsefede genel olarak;

Realizm açısından öğrenci; gerçeği hedeflemesi beklenen birey olarak karşımıza çıkmaktadır.

özgürlük ve sorumluluk seçimini insana bırakan ve onun varoluşunu özünden önce gören felsefi doktrinin adıdır. Kısaca belirtmek gerekirse “önce insan vardır, sonrada bu insan doğa ve toplum karşısında türlü savaşlar, etkiler ve tepkilere girişerek ya da bunlara katlanarak kendi kendini yaratır”.

Varoluşçulukta eğitim, insanın başarıyı, başarısızlığı, çirkinliği, güzeli, savasını, karmaşıklığı, acıyı abartmadan fakat dürüstçe karşılayan yaşantılar geçirmesini sağlayan bir etkinlik olarak yorumlanmıştır (17).

Öğretmen, birbirinin aynı, düşünce yapısına ifade tarzına sahip bireyler yetiştirmekten çok, öğrenci ile anlaşılmasına yardımcı olunan içerik arasında bir etkileşim kurulmasına rehberlik ederek, hoşgörülü ve duyarlı olmaya çalışan kişidir.

Öğretmen, öğrencileri bilgi taşıyan kütüphaneler ya da ansiklopediler olarak yetiştirmeye çalışmaktan çok, öğrencide gerçeğe ilişkin bir inanç yaratma, zihnin bağımsız karar alabilme ye-

tisini geliştirme ve içeriğin anlamlandırılması süreçlerini yerine getirebilen öğrenciler yetiştirmeyi amaçlar.

Anlaşıldığı üzere, Varoluşçu açısından “toplumu geliştirmeye bireyden başlanmalıdır” ve birey estetik, ahlaki ve duygusal bir benlik olarak, bilimsel rasyonel benliğinden daha belirgin bir benlik taşır. Dolayısıyla okul, bireyin duygusal yönü ile daha fazla ilgilidir. Bu açıdan bakıldığında Varoluşçuluk, sanatsal yapıya bilimsel yapıdan daha fazla önem verir.

Okul, bireyin özgürlüğünü nasıl kullanacağını öğrendiği bir araç olarak karşımıza çıkmakta ve öğrenci bu süreçte, bir birey olarak anlamları kendi gerçekliğiyle oluşturmaktadır.

Gerçeğin sonsuz olarak anlaşıldığı Varoluşçu için, Beşeri Bilimler programda merkezi bir yer tutar. Çünkü, insan suç, ölüm, günah, ızdırıp, aşk, nefret vb. mirasları ancak bu bilimler sayesinde açıklayabilir.

Şimdiye kadar, felsefi akımları, eğitimi ve özellikle öğrenciyi ele alış biçimleriyle, oldukça genel bir çerçevede incelemeye çalıştık. Yukarıda bahsedilen felsefi akımlar “eğitim felsefesi” alanının oluşumunu sağlayan doktrinler olarak, yansılarını eğitime uygulanış şekillerinde bulmuşlardır. Bu nedenle, bahsedilen felsefi düşüncelerin, biraz sonra açıklanmaya çalışılacak olan “eğitim felsefesi” akımlarına temel teşkil ettikleri ve bu temeli oluşturan unsurların ana hatlarını belirledikleri hatırdan çıkarılmamalıdır.

Eğitim Felsefesi Akımları

Birçoğuna göre eğitim felsefesi, “eğitime yön veren, amaçlarını şekillendiren ve eğitim uygulamalarına yol gösteren bir disiplin veya sistemli kavramlar bütünüdür”. Veya, “eğitim uygulamalarını eleştireci bir yaklaşımla değerlendirmek, uygulamaların dayanağı teorik temelleri incelemek ve eğitim uygulamaları için ülke gerçekleri ve ihtiyaçları, toplumun, kültürün ve

insanın niteliği ile tutarlı eğitim teorileri ortaya koymaktır” (18).

Kuşkusuz, eğitim felsefesinin bundan başka tanımları da yapılmaktadır. Ancak, en yalın anlamıyla ifade etmek gerekirse belki, “eğitim düşüncesi ve ideali etrafında ortaya çıkan tüm sorunların felsefi bir şekilde ele alınması, incelenmesi, değerlendirilmesi, eleştirilmesi ve irdelenmesidir. Tanımların verdiği bakış açısıyla eğitim felsefesi akımlarının neler olduğunun genel anlamda ele alınarak, öğrenciyi nasıl bir merkezde konumlandıklarını bilmek, yazımızın içeriğinin belirginlik kazanmasına yardımcı olacaktır.

Progressivizm (İlericilik):

Pragmatist düşüncenin eğitime uygulanış şekline genellikle progressivizm denir. Bu görüş, geleneksel eğitimin aşırı şekilliliğine, sıkı disiplin anlayışına, pasif öğretime karşıdır. Bu eğitim görüşünün en tanınmış temsilcileri arasında J. Dewey, W.H. Kilpatrick ve Body H. Bode'dur.

Eğitim, toplumda geleneksel olarak devam eden standartları ve değişmezlikleri değil, sürekli değişen hayatı öğretmelidir. Eğitilmiş kişi bu bakışla, hayata uyan değil, hayatı değiştiren ve yön veren kişidir (19).

Bu eğitim düzeninde öğretmen, danışman ve rehber konumundadır. Öğrenciler hep beraber demokratik kurallara göre grup çalışması yaparlar. Öğrenci kendi yöneliminde inisiyatif kullanan bireydir. Yine bu eğitim anlayışında, bireyin merkezde olduğu bir eğitim düzeni önem taşır. Okul ise yaşama hazırlık olmaktan çok yaşamın kendisi olmalıdır.

Ancak, ne yapılırsa yapılsın okul gerçek hayat değil, suni bir öğrenme ortamıdır ve her zaman bireyi kendi problemlerinin çözümü ile meşgul etmek modern hayatın gerektirdiği hızlı ilerlemeyi engeller.

Perennialism (Değişmezcilik):

Progressivizmin tersi olarak, eğitim amaçlarının, eğitimde temel ilkelerin değişmez olduğunu, sürekli olması ge-

rektiğini savunan idealist bir görüştür ve bazı kaynaklarda daimicilik olarak geçer. Çağdaş hayatın hızlı bir değişme içinde olduğu doğrudur. Ancak, bu "hızlı değişme içinde değişmezlik" eğitim için daha esas teşkil eden bir ilkedir. Hızlı değişme içinde insan tabiatı aynı kalmalı, temel ahlâk ve karakter prensipleri eğitimin özünü teşkil etmelidir.

Genellikle "Platon, Aristoteles ve St. Thomas Aquinas'ın ontoloji (varlık felsefesi), aksiyoloji (değerler felsefi) ve mantıkla ilgili önermeleri üzerine temellendiren değişmezciye göre, "toplumsal ve kültürel bir varlık olan insan doğuştan hiçbir bilgiyle donanık değildir". Bilgide ancak tümevarım yoluyla elde edilir ve böyle elde edilen bilgi mutlak doğrudur. Bu tür bilgiler ve teknikler toplumda sürekli birikince okullar bu bilgi ve teknikleri öğrencilere aktarır ve bu sayede değerler kazandırılıp öğrencinin topluma uyumu da sağlanmış olur. Bir anlamda da değişmezci, geçmişte elde edilen kesin doğruların aktarımını sağlayarak değişimi de gerçekleştirdiğini savunur (20).

Öğretmen merkezli eğitim anlayışlarıyla, daimiciler öğretmeni "kültürel mirasın temsilcisi olarak görürler." Öğretmen, eğitim ortamında öğrenciye yol göstermeli, onu denetlemeli ve sorunlarına çözüm bulmalıdır. Öğretmenin etken olduğu öğrenme ortamında edilgen, öğrenci, ezberlemek, yapmak ve tekrarlamakla yükümlü, doğuştan

Şimdiye kadar gerek savundukları görüş gerekse öğrenciye bakışları açısından ele alınan felsefi düşüncelerin hepsi, tarihte eğitim uygulamalarına etkin bir şekilde yön vermişlerdir.

hiçbir bilgi ve beceriye sahip olmayan bir birey olarak ele alınır.

Kitaplarda bulunmayan, derste işlenmeyen konularla ilgili sorular öğrencilere sorulmamalıdır. Okulda zihinsel disiplin yaklaşımlarında geleneksel yöntemlerin kullanılması gerektiğini savunan değişmezci, bunun öğrenme ortamında eşitliğin sağlanmasını kolaylaştıracağını öne sürerler.

Essentialism (Özcülük):

Değişmezcilik gibi, bütün eğitilmiş insanların bilmeleri gereken belirli öğeleri eğitimin merkezine almayı öneren bir görüştür. Okullar uygarlığın bize ulaştırdığı denenmiş, kontrol edilmiş bilgi, beceri ve gelenekler özüne dayanmalıdır (21).

Eğitimin özü bellidir, bunlar öğretmen vasıtasıyla öğrencilere aktarılacaktır. Öğretimde disiplin içinde uzak amaçlar takip edilmelidir. Çocuğun ilgilerine dayanmak, öğretimde önemli

gelişmeler sağlamayan geçici bir şeydir; bu nedenle öğretmenin kuracağı dengeli bir disiplin, öğrencileri uzak amaçlara daha iyi yönlendirir. Öğretmen, öğrencinin dünyası ile yetişkin dünyası arasında bir aracıdır. Eğitimin merkezinde öğretmen vardır. Öğrenci bu dünyayı tanımak için okula gider. Öyleyse, onu kendi haline bırakamayız. Çünkü, tarih boyunca süzülüş bilgi ve tecrübeler, çocuğun kendi yaşayışı yoluyla bulacaklarından çok daha önemlidir.

Bu bakış açısı doğrultusunda öğrenci, yüksek bireysel hedeflerini oluşturmaya doğrultusunda cesaretlendirilerek, yönlendirilmiş bireydir.

Okul, kültürün özünü korumalı, devamlılığını sağlamalıdır. Önceden toplumun benimsediği değerler eğitim yoluyla gelecek kuşaklara aktararak sürdürülecektir.

Özcülük, bu bağlamda, çağdaş bilimsel bilgiler vermeyi amaçlayan, eğitimde çocuğun başıboş bırakılmasına karşı bir akımdır.

Social Reconstructionism (Sosyal Yeniden Yapılanmacılık):

Pragmatik felsefeye dayanan ve ondan yararlanan bir başka eğitim anlayışı da yeniden yapılanmacılıktır. Savunucuları arasında J. Dewey, Bergson, Rugg, Counts, Bramell vb. bulunmaktadır. İlerlemeci anlayışın bir devamı da olan bu akıma göre "eğitimin amacı, toplumu yeniden düzenlemek ve toplumda gerçek demokrasiyi yerleştirmektir". Çünkü eğitim sosyal reform hareketi geliştirmede en önemli araçlardan birisidir. Bu nedenle okullar, toplumsal değişimde temel sorumluluğa sahip yerlerdir ve esas güçte, buralarda, öğretmenlerdedir.

O halde okul, yeni bir toplumsal gelişmeye imkan verecek biçimde, geleceğe yönelik olmalıdır. Bu durum ise eğitimin davranış bilimlerinin bulgularına dayalı olarak, toplumu yeniden inşa etmesini zorunlu kılar (22).

İnsanlık bir yol ayrımına gelmiştir.

Ya yok olacak ya da yeni bir uygarlığa geçecektir. İnsanlığın daha tutarlı bir uygarlığa geçebilmesi için çatışan değerlerden kurtulması gerekmektedir. Bunun için dünya barışı korunmalı ve savaşlar engellenmelidir. Bu nedenle eğitim çok önemlidir. Ve büyük bir değişim aracı olduğu kadar, bir denge aracıdır da.

Öğrenci bu bağlamda, kendi kültür değerlerini öğrenmeye ihtiyacı olan, yaratıcı düşünmesi yolunda yönlendirilen bireydir.

Öyleyse eğitimin görevi, toplumu sürekli yeniden şekillendirmek ve düzenlemektir. Bunun için programlar geliştirmeli ve uygulamaya koymalıdır.

Experimentalism (Denemecilik):

Temel bakış açısını pragmatizmden alan diğer bir felsefi görüşte denemeciliktir. Bazı kaynaklar deneyerek öğrenmeye atıfta bulunmak için deneycilik, uygulamacılık gibi değişik terimlerde kullanılmışlardır. John Dewey'in fikirlerin denemek yoluyla test edilmesini vurgulamasının bir sonucu olarak ortaya çıkmış sonrasında ise, 1910 yılının sonlarına doğru bir grup eğitimci denemecilik akımından etkilenerek progressive eğitim görüşünü ortaya koymuşlardır.

Denemecilik alan yazında çok geniş bir yer ayrılmasına rağmen, progressivizm'in çıkış noktasıdır. William James'in fikri açıdan takipçisi ve Dewey'in yakın arkadaşı olan G. Herbert Meade, 1964 yılında denemeciliğe

Öğrenci, pragmatist yaklaşımda, aktivitelerin içinde bulunarak ve onları yaparak, yaşayarak öğrenir.

yön kazandıran eğitime ilişkin dokuz temel ilkeyi ortaya koyarak bir anlamda bu felsefi görüşün temellerini atmıştır.

Öğretmen, bu felsefi görüşe göre, öğrencileri birbirleri arasında iletişim kurmaya ve yarışmaya özendiren, dostça ilişkiler kurmaları yönünde motive eden ve fikirlerini denemelerine olanak sağlayacak şekilde bir ortamın hazırlanmasından sorumlu olan kişidir.

Öğrenme için etkin ola yapıları bir araya getirme, aktivitelerde ellerin kullanımı ve problemleri çözme aşamalarının öğretilerek, öğrencinin bizzat çözmesini sağlamak belli başlı öğretim stratejileri arasında yer alır. Pozitif bilimlere öne alan bir öğretim programının öneminin vurgulandığı ve felsefi görüşte öğrenci, fikirlerini etkin sorulara yol açacak şekilde oluşturan ve bu fikirleri sınamakla yükümlü olan kişidir (23).

Sınıf yönetiminde ise öğrenciler ve öğretmen arasında diyalog, öğretmenin uygulanmak istenen fikirlerin uygulama yöntemlerini bizzat göstererek öğrencilerle iletişim kurması esastır.

Şimdiye kadar, gerek savundukları görüş, gerekse öğrenciye bakışları açısından ele alınan felsefi düşüncelerin

hepsi, tarihte eğitim uygulamalarına etkin bir şekilde yön vermişlerdir.

Hemen belirtmek gerekir ki, eğitimle ilgili felsefi yaklaşımlar klasik görüşler olarak adlandırılabileceğimiz, yukarıda açıklanmaya çalışılan görüşlerden ibaret değildir. Özellikle, "çağdaş eğitim akımları" başlığı altında biraz sonra incelenecek olan düşünceler, eğitime ve onun öznesi olan öğrenciye nasıl yaklaşıldığı konusunda, günümüz yaklaşımlarını da kısaca göz önüne se-recektir.

Çağdaş Eğitim Akımları

Sanat Eğitim Akımı:

Güzel sanatların ruhundan hareket ederek, bütün eğitimin yenileştirilmesi gerektiğini savunur. Çünkü, burjuvazinin entelektüel medeniyeti kültürleri çökertiyor, insanı kendine yabancılaştırıyor ve tek yanlı bir hale getiriyor.

Eğitimdeki temellerden biri de insanın estetik duygularıdır. Teknik ve mekanik işleyişe karşı insan hürriyetini, şahsiyetini, eğitimin psikolojik ve pedagojik temellerini güçlendirmek lazımdır. İnsan bir bütün olarak içten şekillendirilmelidir ve burada ancak güzel sanatlar sağlar (24).

Öğrenci bu bağlamda, güzel sanatlar vasıtasıyla özbilincini genişleten ve sanat yoluyla ruhsal zenginliğini sağlamak amacıyla olan kişidir.

Çocukta Hareket Akımı:

Her türlü eğitim-öğretimin merkezine çocuğu almaktadır. Eğitimin amaç ve konularını çocuğa göre düzenlemek gerekmektedir. Çünkü, çocuk kendine has bir varlıktır. Yetişkin ölçülerine göre eğitim düzenlemeleri kaldırılmalı, çocuk eğitimi, "çocukta hareket edilecek" yeniden kurulmalıdır.

Eğitim, öğrenciyi faal hale getirmeli, ona müdahale etmemeli, onun açılıp gelişmesine, kendi kendine yetmesine uygun bir çevreyi hazırlamalıdır (25).

Washborn, Petersen, Montessori, Otto gibi temsilcileri bulunan bu eğitim akımı öğrenciyi, kendi sorumluluklarının bilincine varmaya çalışan ve kendinin ve hedeflerinin bilincinde, faal bir birey olarak görür.

Öğrenci kavramı, geçmiş, bugün ve gelecek zaman boyutuyla değerlendirilerek felsefi açıdan, işlevsel bir zemine oturtulmalıdır. Çünkü bu zemin, içinde bulunduğumuz çağda hedeflerin ve davranışların somutlaştırılması bakımından zorunluluk halini almıştır.

Kır Eğitim Yurdu Akımı:

19. yüzyılın büyük şehir kültürüne ve entelektüalizmine karşı insanın tabiat içinde yetiştirilmesi gerektiğini savunur. Eğitimde karakterin şekillendirilmesi esastır. Bilgi kazanma ikinci planda kalır.

Bu akımın temsilcilerinden H. Lietz'e göre eğitimi, kişilere milli bir zihniyet ile ahlaki ve dini sosyal davranışlar kazandırmalıdır. Bunu sağlayacak ise kültürel bir eğitim sürecidir. Ferdi iradenin sosyal irade ile mükemmel bir şekilde birleşmesi için eğitim aileden ayrılmalı, gençler kendilerine has bir şekilde toplum içindeki kır eğitim yurtlarında yetiştirilmelidirler.

Bu görüşe göre öğrenci, karakterini şekillendirme yolunda, ahlaki, dini ve sosyal davranışları kazanmaya çalışan, ailesinden bağımsız olan bireydir.

İş Eğitimi Akımı:

İnsanın zihni ve manevi hayatını belirleyen en önemli unsurun "iş" olduğunu savunur. Özellikle sanayi devriminden bu yana iş, insanın alın yazısı haline gelmiştir. İşe ağırlık veren eğitim görüşleri, bugün liberal batı ülkelerinde "iş okulu", sosyalist anlayışta "üretim okulu" olarak gelişmiştir.

İş okulu pedagoglarına göre, iş bir eğitim aracıdır. Esas amaç, öğrencilerin kendiliğinden faaliyeti, el işi vasıta-

sıyla zihni dengelemektir. İş okulu kişinin, karakter gelişimini el işi ve zihni gelişimini birlikte sağlaması gerektiğini savunur. Kerschensztainer, Gaudig, Dewey gibi temsilcileri bulunan bu okul, çocuğun aktifliğini, yaparak, yaşayarak öğrenmesini, çocuğun şahsiyetinin iş ile yönlendirilmesini ister (26).

İş eğitimi akımının öğrenci anlayışı, yaparak, yaşayarak, uygulayarak öğrenen, mesleki yöneliminin kendisinin hayat akışını belirleyen en önemli unsur olduğunun bilincine varan kişidir.

Sonuç ve Öneriler

Şimdiye kadar, eğitimin tarihsel süreci içerisinde felsefi akımlar ışığında incelemeye çalıştığımız öğrenci kavramı, en temel boyutu ile toplumun yetiştirilmek istenen bir üyesi olarak, yaşanan dönemin anlayışlarının etkin özelliklerini taşımakla birlikte, geleceğe yönelik olarak da kendinden beklentilerde bulunan birey olarak anlaşılmıştır.

Bu beklentilerden en büyüğünün, içinde bulunulan topluma sosyal açıdan uyum sağlamasının yanında, onu etkileyerek değiştirmesi ve geliştirmesi olduğunu söylemek gerçekçi bir yaklaşımdır.

Düşünce ekolleri platformunda öğrenci, kendisinden beklenenleri genel anlamda, kendi inisiyatifini kullanarak, tekrarlayarak, yaparak, hedeflerini belirleyerek, yaratıcı düşünerek sorular sorarak ve cevapları sınavarak, sorumluluklarının bilincinde olarak, sosyokültürel değerleri kazanmaya çalışarak yerine getirebilecektir.

Hedefler doğrultusunda davranışlarını değiştirmesi beklenen öğrencinin; kavramsal boyutta, genelden öze inmek suretiyle, "bilgi çağı" açısından felsefi boyutuyla tanımlanmadan, içeriği belirlenmeden yapılacak her türlü eğitim hareketi eksik kalacaktır.

Bu nedenle toplumun, çağın ve ülkenin gereklerine bütüncül bir yaklaşımla ele alınacak öğrenci kavramı geçmiş, bugün ve gelecek zaman boyutuyla değerlendirilerek felsefi açıdan, işlevsel bir zemine oturtulmalıdır.

Çünkü bu zemin, içinde bulunduğu çağda hedeflerin ve davranışların somutlaştırılması bakımından, bir gereklilik değil zorunluluk halini almıştır.

Felsefi bakış açısıyla, eğitim sürecinde öğrenci kavramına ilişkin yaptığımız gezinin sonuna geldiğimizde, aklımızda kalması gereken şeylerden sanırım en önemlisi; öğrencinin tüm felsefi görüşlerde eğitimin öznesi durumunda olduğu ve bir anlamda üyesi bulunduğu toplumun kültürel değerlerinden bağımsız olmadığı gerçeğidir.

Anlaşılabileceği üzere gezinin sonu, tümcesi, davranış değişikliğini hedefleyen dinamik bir sürecin, yani eğitimin sonunu değil, yalnızca, ona ilişkin bakış açılarının açıklanmasının sonuna gelindiğini belirten bir ifadedir. Çünkü, insanlık varolduğu, gelişimini ve kültürel mirasını katlayarak aktarmaya devam ettiği sürece, bir çok düşünüş ve ifade şekliyle eğitim, bir süreç olarak insanla birlikte varlığını sürdürmeye devam edecektir. "Şimdilik" sadece burada, bu gezegende.

KAYNAKLAR

- (1) DAWKINS, M. Stamp, The Search for Animal Consciousness, Tubitak, 2000
- (2) HOYLE, Fred, The Black Clud, Oxford University Press
- (3) SOCRATES, Aktaran; Aytaç Kemal, Prof., Dr., Avrupa Eğitim Tarihi, İfav Yayınları
- (4), (5), (6), (16), (17), (18) DEĞİRMENCİOĞLU, Coşkun, Prof., Dr., Felsefeci Gözleyle Öğretmenlik, Nobel Yayıncılık
- (7), (9), (20), (21), (22), FARRIS, J., Pamela, Teaching Bearing the Torch, Brown&Benchmark
- (8) HOBBS, Thomas, Aktaran; Thomson, George, İlk Filozoflar, Paye Yayıncılık
- (9), (11), (13), (14), (19), (24) ERGÜN, Mustafa, Prof., Dr., Eğitim Felsefesi, Ocak Yayınları
- (10) ÜLTANIR, Gürcan, Doc., Dr., Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi Kuram ve Teknikler, Eylül Yayınları
- (12), (16) CAMUS, Albert, La Chute, Can Yayınları
- (24), (25), (26) AYTAÇ, Kemal, Prof., Dr., Eğitim Akımları, Ankara 1976
- (27) ZYGMUNT Bauman, Mortality, Immortality and Other Life Strategies, Ayrıntı Yayınları
- (28) SELSAM, Howard, Din, Bilim ve Felsefe, Sarmal Yayınevi
- (29) GÜLER, Ali, Prof., Dr., Eğitim Tarihi ve Sosyal Temelleri, A.İ.B.Ü. Yayınları, 1997

TÜRKİYE'DE TÜTÜN, Tütün Mamulleri Üretim Durumu ve Tütün Yasası

Salih BARIŞIK

*Cumhuriyet Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İktisat Bölümü*

Türkiye, yüzölçümü 783.577 km² ve nüfusunun yarıya yakını tarımla uğraşan gelişmekte olan bir ülke konumundadır. Tarım sektörü; temel ihtiyaç maddelerinin üretildiği bir sektör olmasının yanı sıra diğer sektörlerle hammadde temin etmesi ve tüketim harcamaları içindeki payı, sektörün sosyo-ekonomik açıdan sahip olduğu önemi artırmaktadır.

Tarım sektörünün büyük oranda doğa koşullarına bağlı olması nedeniyle risk ve belirsizlik yüksek, aynı za-

manda tarım ürünlerinin üretim periyodunun diğer sektörlerle göre uzun olması nedeniyle arz-talep esnekliği düşüktür. Gelirin diğer sektörlerle göre düşük olması gibi etkenlerle birlikte, piyasa ekonomisinin en yaygın uygulandığı ülkeler dahil birçok ülkede üretim-tüketim zinciri içerisinde desteklenmektedir. Tarım sektörüne yapılan teşviklerin ve teşvik sistemindeki uygulama hatalarının ekonomiye mali yük getirmesi kaçınılmazdır. Türkiye'de son dönemlerde tarımsal düzenlemelere yönelik çalışmalar hızlanmış-

Türkiye; tütün üretimi bakımından elverişli ekolojik şartlara sahiptir. Tütün tarımı özellikle Ege, Karadeniz, Marmara, ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yoğun bir şekilde aile işletmeciliği halinde yapılmaktadır.

tır. Yapılacak düzenlemelerin kazanımlarının yanı sıra yaratabileceği olumsuzluklarının da dikkate alınması gerekmektedir. Bu çalışmada tütün ve tütün mamulleri üretiminin durumu ve Tütün Yasası irdelenmektedir.

Türkiye'de Tarım Sektörünün Yapısı

Sahip olduğu coğrafi yapı ve ekolojik koşullar nedeniyle tarımsal üretimde miktar ve ürün çeşitliliği yönünden büyük bir potansiyele sahip olan ülkemizde, 1925 yılında 13,5 milyon olan nüfus 2000 yılında 65 milyona ulaşmış, ekonominin gelişme durumuna göre tarım sektörünün GSMH içindeki payı büyük oranda azalmasına karşın istihdamdaki payı aynı oranda azalmıştır. (DİE; 1923-92). Tarım sektörünün GSMH'daki payı 1923-24 yılları arasında %43, 1980 yılında %25 iken 2000 yılında %14 seviyesine düşmesine karşın toplam istihdamdaki payı %45'lerde kalmıştır. Türkiye'de sanayi kesiminin GSMH'daki payının

%21,6, hizmetler sektörünün payının %64,3 olması ülke ekonomisinin hizmetler sektörüne yöneldiğini göstermektedir (DİE, 1999).

Tarımın ihracattaki payının %11, ithalatta ise %5,7 olduğu görülmektedir. Avrupa Birliğinde ise tarım sektörünün istihdamdaki payının %1,9 olmasına karşın ihracatta payının %7,5 olması, verimlilik düzeyinin yüksekliğini ve ithalattaki %10,5 pay ise yüksek düzeyli bir ithalatı göstermektedir. Türkiye'de tarım sektörünün istihdamının yoğunluğuna bağlı olarak kişi başına gelir düzeyi düşüktür. Kişi başına gelir düzeyi 1998 yılında Türkiye'de 3213 dolar, Avrupa Birliğinde 23981 olmasına karşın tarım sektöründe kişi başına gelir düzeyi Türkiye'de 1384 dolar, Avrupa Birliğinde ise 9286 dolar olması, tarım sektörünün dünya genelinde diğer sektörlerden daha az gelir sağladığını göstermektedir. Bunun yanı sıra yaşadığımız son ekonomik kriz-

lerle 2001 yılında ortaya çıkan ekonomik küçülme nedeniyle kişi başına gelirin 2200 dolar olarak gerçekleşmesinin tarım sektörüne daha büyük oranda yansıdığı açıktır.

Türkiye'de tarımsal işletmelerin büyük çoğunluğunun küçük işletmelerden oluştuğu ve ortalama arazi büyüklüğünün 59 dekar olduğu dikkati çekmektedir. Avrupa Birliğinde ortalama işletme büyüklüğü 174 dekadır. Türkiye'de tarım işletmelerinin ancak %9,5'i tek parça araziden oluşmakta ve tütün işiyle uğraşanların (tütün ve tütün mamulleri) sayısı 600 bin adettir. Bunun 31192 adedi TEKEK'le istihdam edilmektedir. Tarım kesiminde kişi başına sağlanan katma değer diğer sektörlerdeki katma değerlerin %23,3'ü kadardır. Tarımdaki ücretsiz aile işçisinin toplam tarım istihdamındaki payı %55,8 olmasına karşın, bu oran tarım dışı kesimde %3,7'dir (Yükseler, 1999).

Tablo 1. Türkiye'de Tarım İşletmesi Sayısı ve Ortalama Arazi Büyüklüğü (Dekar)

Arazi Büyüklüğü	Sayı	Yüzde	Ortalama Arazi Büyükl.	Yüzde
1-19	1.385.129	35	9	6
20-49	1.274.609	32	30	17
50-99	712.149	18	66	19
100-199	383.323	10	128	21
200-499	173.774	4	267	20
500+	36.838	10	1090	17
Toplam	3.966.822	100	59	100

DİE, 1991 Genel Tarım Sayımı Tarımsal İşletmeler Araştırma Sonuçları 1994, www.die.gov.tr

Tablo 2. Türkiye'de Tütün Üretimi, Tütün Verimliliği, Alım Miktarı ve Alım Fiyatları

Yıllar	Tütün Ekim Alanı Hektar	Tütün Üretimi Ton	Hektar Başına Verim Kg	TEKEL Alım Miktarı Bin Ton	TEKEL Alım Fiyatı TL/KG	Tüccar Alım Fiyatı TL/KG
1925	66.288	56.294	849			
1930	70.856	47.211	666			
1940	78.054	71.356	914			
1950	128.343	93.328	727			
1960	189.587	139.343	734			
1970	328.498	149.861	456			
1980	222.997	228.349	1024		138	
1990	320.236	296.008	925	184	10.870	11.426
1991	281.701	240.881	855	193	25.590	27.105
1992	331.158	334.276	1009	152	32.615	33.277
1993	339.856	338.796	997	217	40.386	42.236
1994	227.123	186.954	823	273	102.847	116.037
1995	209.919	204.440	974	113	189.168	234.705
1996	236.620	252.216	952	105	385.621	454.579
1997	288.976	286.414	988	124	696.387	804.399
1998	274.617	250.556	912	196	1.108.385	1.198.210
1999	247.000	253.000	984	185	1.501.927	1.560.397
2000		208.491		180	2.200.000	

Kaynak: DİE, İstatistik Göstergeler 1923-1992, DİE; Türkiye İstatistik Yıllığı 1999, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, www.tarim.gov.tr/istatistikler, Ege İhracatçıları Birlikleri, "Tütün Yıllığı 1999", sayı: 39, 2000.

Türkiye'de Tütün Üretimi

Tütün, Amerika Kıtasının keşfinden 150 yıl ve Avrupa'da tanınmasından 50 yıl sonra 1601-1603 yılları arasında ülkemize girmiştir. Türkiye; tütün üretimi bakımından elverişli ekolojik şartlara sahiptir. Tütün tarımı özellikle Ege, Karadeniz, Marmara ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yoğun bir şekilde aile işletmeciliği halinde yapılmaktadır (TEKEL, 1986:17).

Dünyada üretilen 6,5-8 milyon ton tütünün %3,6'sı Türkiye'de üretilmektedir (DPT, 2000b:3). Türkiye'de tütün

üretiminin 1993 yılına kadar bazı yıllar hariç ekim alanları ile paralel olarak arttığı gözlenmektedir. Hektar başına tütün verimliliğinde dünya ortalaması 1510 kg iken Fransa'da 2388 kg, Romanya'da 941 kg, ABD'de 2369 kg, İspanya'da 1620 kg, SSCB'de 1717 kg, Suriye'de 1171 kg, Yunanistan'da 1632 kg ve Türkiye'de 950 kg civarında olup, verimlilik düzeyi dünya ortalamasının bir hayli altında olduğu ve 1980 yılından günümüze kadar artmadığı gözlenmemektedir (Tesbi, 1992: 173).

Tablo.3'e göre yıllık üretim miktarlarının çok üzerinde bir tütün stoğunun

olduğu ve stoğun büyük bir kısmının TEKEL tarafından yapıldığı gözlenmektedir. Dünyada tütün stoğu yıllık üretime eşit olmasına karşın, Türkiye'de bu oranın iki katından fazla olması, TEKEL'in aldığı tütünlerin depolanması amacıyla 766 depo, 1765 bin metrekare alan kullanması ve 9523 kişi istihdam etmesi büyük bir kaynak gerektirmektedir. TEKEL tarafından alınan kullanım dışı tütünlerin imhası da önemli bir konudur. Alım yapan tüccar sayısı da 1991 yılında 30 iken bu sayı 1999'da 15'e düşmüştür (DPT, 2000b: 11).

Tütün ve tütün mamulleri ihracatın

Tablo 3. İşlenmiş ve İşlenmemiş Tütün Stoklarının TEKEL ve Özel Sektör Dağılımı

Tarih	TEKEL	Tüccar	Toplam
31.12.1995	444	74	518
31.12.1996	337	82	419
31.12.1997	283	89	372
31.12.1998	371	88	459
31.12.1999	455	60	515

Kaynak: Ege İhracatçıları Birlikleri Genel Sekreterliği, Tütün Yıllığı, 1999, s.29.

Tablo 4. Tütün ve Tütün Mamulleri İhracatı ve İthalatı (Milyon \$)

Yıllar	Tütün İhracatı	Tütün İthalatı	Tütün Mamulleri İhr.	Tütün Mamulleri İth.
1995	354	79.8	34.6	1.95
1996	564	93.6	98.7	0.97
1997	575	129.8	116.5	0.34
1998	506	183.1	73	-
1999	470			-

DPT, (2000b) Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Tütün ve Tütün Mamulleri Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ankara 2000, s.32,34,35

da bir azalma eğilimi dikkati çekmektedir. 1990 yılında 327 milyon dolar olan sigara ithalatının yabancı ortaklıklar ile sigara fabrikalarının kurulması nedeniyle durduğu gözlenmektedir.

Türkiye'de Tütün Mamulleri Üretiminde TEKEL'in Durumu

Ülkeler ekonomik gelişmişlik durumlarına, bazı malların stratejik konumuna ve ihtiyacına göre bu ürünlerin üretiminde veya satışında tekeller oluşmaktadır. TEKEL, bu amaçla 17.7.1862 yılında tütün ve tütün mamullerinin ve tuzun devlet tekeline alınması amacıyla kurulmuş olup, tütün konusundaki devlet tekeli 03.06.1986 yılında çıkarılan 3291 sayılı yasa ile belli ölçüde kaldırılmasına rağmen tuz konusundaki TEKEL devam etmektedir.

TEKEL'e üreticileri desteklemek, ürün kalite ve verimini artırıcı çalışmalar yapmak için gerekli kaynakları sağlamak görevi de verilmiştir. Üreticilere eğitim, tohum olanakları sağlamakta, kendi sigara imalatı için aldığı tütünü kendi bütçesinden finanse etmekte, diğer amaçlar için alınan tütünün finansmanını ayrı bir destekleme alımı bütçesinden karşılamaktadır. Tütün destek-

leme alım fiyatları ürünün kalitesine ve bölgelere göre değişmektedir. TEKEL'in kendi sigara fabrikalarının ihtiyacı olan tütüne ek olarak, özel sektöre satılmayan bütün tütünleri de destekleme fiyatını ödeyerek alması günümüze kadar devam etmiştir.

TEKEL, 1999 yılında 74.7 bin ton filtreli sigara, 1.3 bin ton filtresiz sigara, 138 bin ton tütün ürünleri üretmekte ve 1998 yılında 31 bin çalışanı ile GSMH'dan %3 pay almaktadır. Sahip olduğu yedi adet sigara fabrikasında 6171 personel (%84.6*) istihdamı ile sigara piyasasının %70'ini elinde bulundurmasına karşın Philsa şirketinin 715 personel (%9.8) istihdamı ile piyasadaki %22.6 oranında, RJR şirketinin 415 personel (%5.5) istihdamı ile piyasadaki %7 pay alması TEKEL'in diğer şirketlere göre verimliliğinin düşük olduğunu göstermektedir. (DPT, 2000b: 14). Hazinesinin sağladığı toplam vergi ve fon gelirlerinde TEKEL'in payı %6 ve 1997 yılında ürün satışı açısından 500 büyük firma içerisinde 3'üncü ve dünya sigara üretici firmaları arasında 5'inci olmuştur (TEKEL, 2001). Bu yapısı ile tütün ve tütün mamulleri üretiminde rekabet ortamının ve serbest piyasa düzeninin oluşumunu olumsuz etkilemektedir.

Tablo 5'te görüldüğü gibi 1997 yı-

lında üretilen tütünün yaklaşık %45'i, 1998 yılında %80'i, 1999 yılında %75'i 2000 yılında %80'i TEKEL tarafından alınmış ve alınan tütünün 1997 yılında %50'si, 1998 yılında %20'si, 1999 yılında %26'sı üretim amaçlı, geri kalanı ise destekleme amaçlı ve kullanım dışıdır. TEKEL'in tütün alım finansmanını ürün satışı sonucu ödemekle yükümlü olduğu vergi ve fonlarla yapması bütçe birliği ilkesini bozmaktadır. Üretilen tütünün büyük bir kısmının TEKEL tarafından alındığı, alınan tütünün büyük bir kısmının da destekleme amacıyla alınarak kullanım dışı kaldığı, sigara fabrikalarının bir bölümünün eski teknolojiye sahip olmasının kurumun rekabet edebilirliğini zayıflattığı ve bu işlemin ekonomik açıdan kuruma-devlete mali yük getirdiği görülmektedir. (TEKEL, 2001).

Türkiye'de Tarımsal Destek Çalışmaları

Türkiye'de üreticiyi korumaya yönelik ilk devlet müdahalesi, 1929 krizini takiben uygulamaya konmuştur. Krizle birlikte buğday fiyatlarındaki büyük dalgalanma ve düşüşün ardından üreticilerin korunması amacıyla devlet müdahalesini içeren bir kanun 1932 yılında çıkarılmıştır. 1935 yılında

Tablo 5. TEKEL'in Tütün Alım Miktarları ve Alım Amaçları

Yıllar	Tütün İhracatı	Tütün İthalatı	Tütün Mamulleri İhr.	Tütün Mamulleri İth.
1995	354	79.8	34.6	1.95
1996	564	93.6	98.7	0.97
1997	575	129.8	116.5	0.34
1998	506	183.1	73	-
1999	470			-

TEKEL Genel Müdürlüğü, www.TEKEL.gov.tr/Tekel_turkce/turkce.html

"Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu" çıkarılmış ve 1938 yılında TMO kurulmuştur. Tarımsal ürünlere devlet müdahalesi 1950 yılından sonra hızlanmış, 1970 yılından önce toplam tarımsal üretimin %10'u destekleme kapsamında iken 1975 yılından sonra %25'lere yükselmiştir (Öz-kaya, vd. 2001: 11-13).

Tarımsal ürünlere devlet müdahalesi, tarımsal ürün fiyatlarındaki istikrarsızlığı azaltma, tarım kesiminin düşük gelir düzeyini iyileştirme, tarım üretimini ülke çıkarları açısından yönlendirme, tüketicilerin korunması ve politik amaçlarla yapılmaktadır. Devletin tarıma müdahalesi; fiyat dışındaki yollardan dolaylı destekle (üretim alanlarının sınırlandırılması, tarımcıların örgütlenmelerinin sağlanması, ucuz girdi temini, vergi-resim-harçlardan kısmen veya tamamen muafiyet, tarım kredilerinin artırılması, yeni teknolojilerin kullanımının sağlanması, fiyat istikrarı amacıyla tarımsal ürün ihraç ve ithalinin düzenlenmesi) ve tarımsal ürün fiyatlarına doğrudan müdahale (taban fiyat politikası, prim sistemi uygulaması) şeklinde olmaktadır (Dinler, 2000:270-281).

Destek Çeşitleri; fiyatlar ve alım yoluyla destekleme, girdi destekleri, gübre desteği, tohum desteği, tarımsal

1993 yılında tütünde kota ve çayda budama tazminatı ödenmesi suretiyle üreticilerin zararları telafi edilmeye çalışılmış ve oldukça başarılı sonuçlar alınmıştır. Fakat istenilen düzeye ulaşılamamıştır.

ilaç desteği, damızlık hayvan desteklemesi, faiz kolaylıkları, sulama yardımları, elektrik desteği, tarım ürünleri ihracat destekleri ve ithalat korumaları, teşvik veya destekleme primi ödemesi, tütünde kota ve çayda budama tazminatları ödemesi, yatırım destekleyici yardımlardır.

1990'lı yıllarla birlikte tarımsal destekleme politikalarının ekonomideki yükünü azaltmak için bazı düzenlemeler yapılmıştır.

-Hububatta verimlilik kistasına göre kademeli fiyat uygulaması,

-1993 yılında hedef ve müdahale fiyatı arasındaki farkın üreticilere doğrudan prim olarak ödenmesi,

-Ülkemizde üretim fazlası olan iki üründe üretim planlaması ve kaliteyi

artırma amacıyla 1993 yılında bazı kararlar alınarak uygulamaya konmuştur. Tütünde kota ve çayda budama tazminatı ödenmesi suretiyle üreticilerin zararları telafi edilmeye çalışılmış ve oldukça başarılı sonuçlar alınmış olmasına rağmen istenilen düzeye ulaşılamamıştır. Tütünde kota uygulamasına 1994 yılı itibarıyla başlanılmış olmakla beraber zaman içerisinde değişikliklerin yapılması bugüne kadar istenilen anlamda kota uygulamasına olanak vermemiş, 1997 yılında tütündeki kota uygulamasının kaldırılması tütün üretiminin 340 bin tona çıkmasına neden olmuştur.

-1993 yılında fındık ekim alanlarının daraltılmasına ve çay bahçelerinin ıslahına yönelik düzenlemeler yapılmış,

-1993 yılında 24 olan devlet destekleme alımı kapsamındaki ürün sayısı sekize (buğday, arpa, çavdar, mısır, yulaf, tütün, şeker pancarı ve haşhaş kapsülü) indirilmiştir (Yükseler: 1999).

Tarım ürünlerini destekleyen kurumların sayıları 15'i aşmakta ve bu kuruluşların kuruluş amaçları, kuruluş şekilleri, statüleri, bağlı oldukları bakanlıkları birbirinden farklıdır ve aralarında koordinasyon sağlama güclüğü bulunmaktadır.

Tarımsal reform programı kapsa-

Tablo 6. Destekleme Alımlarına Konu Olan Ürünler ve Destekleme Kuruluşları

Destekleyen Kuruluşlar	Destekleme Ürün
* Toprak Mahsulleri Ofisi	Buğday, Arpa, Çavdar, Yulaf, Mısır, Çeltik, Afyon Sakızı
ÇAYKUR	Yaş Çay Yaprağı, Çay
TARİŞ	Çekirdeksiz-Çekirdekli Kuru Üzüm, Kuru İncir, Zeytinyağı
FİSKOBİRLİK	Fındık
TARİŞ, ÇUKOBİRLİK, ANTBİRLİK	Çiğit, Pamuk
ÇUKOBİRLİK	Yerfıstığı
* Türkiye Şeker Fab. A.Ş.	Şeker Pancarı
Trakya Yağlı Tohumlar A.Ş.	Koza, Ayçiçeği
Güneydoğu Tarım Satış Koop. Birliği	Antep Fıstığı, Kırmızı Mercimek
Gülbirlik	Gülçiçeği
Et ve Balık Kurumu	Koyun, Sığır
Türkiye Süt Endüstrisi	Süt
Tiftik Yapağı A.Ş.	Tiftik, Merinos, Yerli Yapağı
Kozabirlik	Yaş Koza
* TEKEL	Tütün, Anason

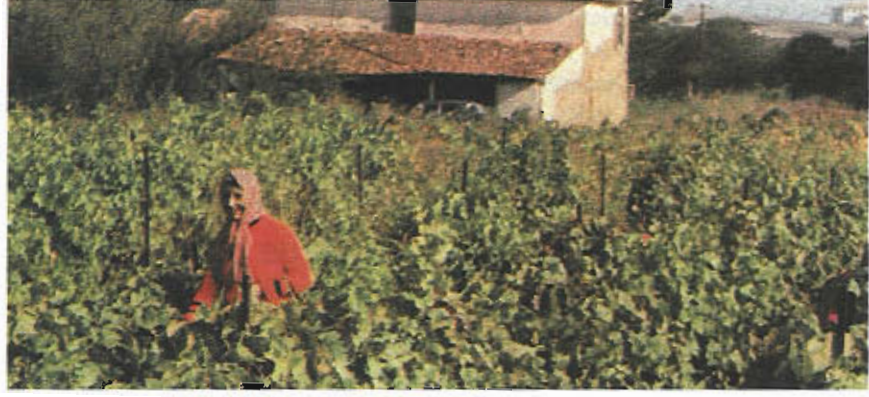
Kaynak: Dinler, 2000;288 * Günümüzde Destekleme Alımı Yapan Kuruluşlar

mında doğrudan gelir desteğinin uygulanmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı Aralık 2000 tarihinde çıkarılmıştır. Çiftçilere ödeme yapmayı ve kayıt altına almayı hedefleyen çiftçi kayıt ve arazi kayıt sisteminin 2001 yılının sonuna kadar ülke çapında uygulamaya konması kararlaştırılmıştır. Tarımsal destekleme fiyatlarıyla ilgili olarak, dünya fiyatları ile destekleme fiyatları arasında bağ kuran bir dizi politika değişiklikleri yapılmaktadır (Resmi Gazete 28.10.2001).

Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Destek Etkileri

Taban fiyat ve prim sisteminde çiftçilere yapılan ödemeler, üretim miktarına bağlı olarak değiştiğinden büyük işletmeler bu destekten daha fazla yararlanmaktadır. Tarım ürünleri fiyatının piyasa koşullarına bırakılmayıp, piyasa fiyatından daha yüksek düzeyde belirlendiği taban fiyat uygulaması sonucunda üretim piyasası talebi doğrultusunda belirlenmemektedir. Piyasa koşullarından uzak, bir miktarda popülist politikalar sonucu belirlenen taban fiyatlar, tarıma desteğin bütçeye ve topluma yükünü artırmaktadır. Taban fiyat uygulamasının bu olumsuzluğu çerçevesinde bazı ülkelerde para yardımı şeklinde “doğrudan gelir desteği” sistemi uygulanmaktadır. Bu sistem ile üretim yapılan tarım alanları göz önüne alınarak, ekilen araziye doğrudan ödeme yapılmalı ve tarımsal işletmelerin durumlarını düzeltme çabalarına yöneltmelidir. Aksi durumda doğrudan gelir ödemeleri üretimde verimliliğe yol açmayacak ve bütçeye yük olacaktır (Babacan 1999).

Destekleme kapsamında olan ürünlerin alım miktarlarının toplam üretim içindeki payları 1990-1998 döneminde

(buğday %02-26, tütün %52-80, fındık %0.6-36, ayçiçeği %15-68, şeker pancarı %79-100 ve pamuk %10-49) büyük oranda değişkenlik göstermekte, en yüksek oranlı alım tütün ve şeker pancarında gerçekleşmektedir. Üretimin düşük veya tüccarların talebinin fazla olduğu yıllarda fiyatlar yüksek düzeyde oluşmakta, kamu kuruluşlarının alım miktarı azalmaktadır. Üretim miktarı sınırlaması ve destekleme kurumlarının satın alacakları miktarın belirlenmemiş olması, destekleme fiyatlarının dünya fiyatlarından yüksek olduğu dönemlerde stokların oluşmasına ve eritilememesi nedeniyle ülke ekonomisine yük getirmektedir (Dinler, 2000:289).

Tarım sektörüne yapılan destekler OECD işbirliği çerçevesinde yürütülen ortak çalışmalarda ana hatları belirtilen yöntemle hesaplanmaktadır. Üretici Destek Eşdeğeri (ÜDE), Tüketici Destek Eşdeğeri (TDE) ve tarım sektörüne yapılan Toplam Transferler (TT) yardımı ile ölçülmektedir.

OECD’nin standard ürün listesinde Türkiye için ÜDE ve TDE tahminleri yapılan ürünler; buğday, yemlik hububat (mısır, arpa), yağlı tohumlar (ayçiçeği), şeker pancarı, süt, sığır eti, koyun

eti, tavuk eti ve yumurta olup, tarımsal üretimin 1/3’ü, hayvansal üretimin 3/4’ü bu çalışmaya dahil edilmiştir.

Üretici Destek Eşdeğeri (ÜDE), uygulanan tarım politikaları sonucunda belli bir yılda tüketicilerden ve vergi mükelleflerinden üreticilere yapılan transferleri gösterir. Bu transferler; pazar fiyat desteği, doğrudan ödemeler, girdi destekleri, faiz sübvansiyonları, genel hizmetler ve teşviklerle ilgili ödemeleri kapsamaktadır. KİT ve birlik alımları için bütçeden sağlanan pay 1988 yılında %36’ya yükselmiştir. Destekleme kuruluşları, alımlarıyla ilgili bütçe dışından sağladıkları finansman için yüksek maliyetli yabancı kaynak kullanmak zorunda kalmaktadır. Bu da görev zararlarının artmasına ve zararların katlanarak kamu bütçesine tekrar dönmesiyle finansman yükünün kamuya maliyetinin daha da artmasına neden olmaktadır. TEKEL alımlarında farklı bir uygulama ile ürün satışlarından sağladığı vergi ve fonları hazineye aktarmayarak kullanmaktadır.

Tabloya göre tarımsal KİT’lerin borçlanma gereğine baktığımızda 1998 yılında GSMH’nin %1.68’i oranında, TEKEL’in ise %0.44 (yaklaşık 1 milyar dolar) olduğunu görmekteyiz.

Tablo 7. Tarımsal KİT’lerin Borçlanma Gereğinin GSMH’ya Oranı (%)

	1990-93	1994	1995	1996	1997	1998
Tarımsal KİT	1.69	0.43	0.11	0.72	1.31	1.68
T. Şeker Fab. AŞ.	0.41	-0.06	0.13	0.22	0.33	0.32
TMO	0.69	0.31	-0.24	0.18	0.71	0.88
ÇAYKUR	0.08	0.18	0.07	0.12	0.09	0.04
TEKEL	0.51	0.00	0.15	0.20	0.18	0.44

Kaynak: Dinler, 2000:294.

Tablo 8. Üretici Destek Eşdeğeri (%)

Ülkeler	1986-88	1991-93	1997-99	1997	1998	1999
Türkiye	20	30	34	31	36	36
OECD	4	39	36	31	36	40
ABD	26	19	20	14	22	24
AB	46	47	44	38	45	49
Japonya	65	58	61	57	62	65

Kaynak: DPT, (2000a) Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Tarımsal Politikalar ve Yapısal Düzenlemeler Özel İhtisas Komisyon Raporu, ANKARA 2000.

Tablo 9. Toplam Transferlerin GSMH'ya Oranı (%)

Ülkeler	1986-88	1991-93	1997-99	1997	1998	1999
Türkiye	4.83	6.37	8.0	6.79	8.96	8.29
OECD	2.32	1.70	1.41	1.36	1.45	1.42
ABD	1.98	1.44	0.97	0.86	1.01	1.05
AB	2.29	1.50	1.53	1.52	1.60	1.49
Japonya	2.40	1.76	1.65	1.57	1.75	1.63

Kaynak: DPT, (2000a) Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Tarımsal Politikalar ve Yapısal Düzenlemeler Özel İhtisas Komisyon Raporu, ANKARA 2000.

Türkiye'de net ÜDE değeri AB ülkeleri arasında düşük düzeydedir. 1986-88 yıllarında %20, 1996'da %30 olan bu değer, tarım ürünlerinde fiyat ve girdi destekleri, indirimler gibi uygulamalar nedeniyle tekrar yükselme eğilimine girmiş ve 1988 yılında %36 olarak gerçekleşmiştir. 1988 yılı toplam tarımsal üretim değeri içindeki ÜDE payı; OECD ortalaması %40 iken, Türkiye'de %36, Japonya'da %62, AB'nde %45 ve ABD'nde %22 olarak tespit edilmiştir. 1998 yılı itibarıyla; Türkiye'de tarım üreticilerine yapılan desteğin (toplam ÜDE) parasal değeri yaklaşık 3.7 katrilyon (4.2 milyar dolar)dur. Gayri safi çiftlik gelirinin destekli ve desteksiz ölçümü arasındaki farkı ifade eden Nominal Destek Katsayısı ülkemizde 1.57 olup, dünya fiyatlarına göre 1 birim olması gereken çiftlik gayri safi geliri bütçe-

den aktarılan destekle %57 oranında bir artışı ifade etmektedir.

Tüketici Destek Eşdeğeri (TDE): Uygulanan politikalar sonucunda belli bir yılda tüketicilerden ve vergi mükelleflerinden üreticilere yapılan transferleri göstermektedir.

Toplam Transferler; genel bütçe ve diğer kaynaklardan tarım kesimindeki kamu kuruluşlarına yapılan bütçe transferlerinin tümünü kapsamaktadır. Gelişmiş OECD ülkelerinin ortalama değerlerine baktığımızda; tarımın GSMH içerisindeki payı ortalama %3.8 iken, tarım sektörüne yapılan toplam transferlerin payı %1.5'dir. Avrupa Birliği'nde tarımın GSMH içindeki payı % 1.9 oranında ve toplam transferlerin GSMH içindeki payı ise %1.4'dür. ABD'de ise bu oranlar sırasıyla %1.6 ve %1.0'dir.

Tablo 9'da görüldüğü gibi ülkemiz-

de, toplam transferlerin GSMH içindeki payı yıllara göre değişmekle birlikte son yıllarda yaklaşık %7-9 arasında olup, bu rakamın günümüzde % 10.4 olduğu tahmin edilmekte ve diğer ülkelerle kıyaslanamayacak kadar yüksektir. Diğer taraftan, hektar başına toplam transfer değerini dikkate aldığımızda, ülkemizde bu değer son yıllar itibarı ile OECD ortalamasının üzerinde bulunmaktadır. 1998 yılı itibarıyla tüm OECD ülkeleri ortalaması 209 dolar, ABD'de 116 dolar, Türkiye'de 348 dolar, AB'nde 890 dolar ve özel bir konum taşıyan Japonya'da ise 10005 dolardır (DPT,2000a).

Yapılan tarımsal transferlerin büyük bir kısmının (%83) tüketicilerden sağlandığı görülmekte ve bu işlem fiyatlar üzerine artırıcı etkide bulunmaktadır. Uygulamadan kaynaklanan, görev zararı olarak belirlenen, enflasyon

Tablo 10. Türkiye'de Tarımsal Transferlerin Kaynakları (Milyar \$)

	1986-88	1992-94	1995	1996	1997
Vergi Mükelleflerinden (Bütçe) Transferler	2.7	4.8	5.8	5.4	3.2
Tüketicilerden Transferler	3.2	6.8	6.0	5.9	12.3
Bütçe Gelirleri (İthalat Vergileri)	0.1	0.4	0.8	0.7	1.1
Toplam	5.8	11.2	11.1	10.7	14.7

Kaynak: DPT, Türkiye Tarımında Sürdürülebilir Kısa Orta ve Uzun Dönem Stratejileri Ocak 1999

Tütün Yasası'nın içeriği; amaç, organları, tütün alım-satımı, tütün mamulleri üretimi, yaptırımları, TEKEL, ekim alanlarının daraltılması açısından değerlendirilebilir.

ve faiz oranları nedeniyle katlanarak büyüyen ve Hazine tarafından ödenen miktarların tranfer kapsamında değerlendirilmesi gerçek destek miktarının tespitini güçleştirmektedir. Uygulanan destekleme politikaları ile üretici gelirlerinde istikrar sağlamadığı gibi dünya fiyatlarının üzerinde seyreden destekleme fiyatları, bazı ürünlerde ekim alanlarının aşırı genişlemesine, üretim fazlası oluşmasına ve devletin fazla alım yaparak stok maliyetine katlanmasına neden olmuştur(Yılmaz, 2000).

Türkiye'de tarımsal transferlerden beklenen verimin sağlanamaması, uygulanan destek programları çerçevesinde kullanım fazlası ürünlerin alınmak zorunda olunması, destek sisteminin finansman sistemi nedeniyle aktarılan kaynakların GSMH'ya oranının yüksekliği, uygulanan taban fiyat politikasının üretici gelirlerini yeterince yükseltemediği, destekleme fiyatıyla sağlanan sübvansiyonlardan yardıma çok ihtiyacı olmayan büyük çiftçilerin yararlandığı, üretimi yeterince yönlendiremediği, fiyat istikrarını sağlayamadığı, destekleme kuruluşlarının uğradıkları zararlar sonucu aldıkları kredileri ödeyememesi ve bu zararların bütçe açıklarıyla kapatılması sonucu enflasyonist etki yaratması, transferlerin bütçeye yük getirmesi ve büyük kısmının tüketiciden sağlanmak suretiyle fiyatlara yansması, tarımsal sektörlerde rekabet sisteminin düşüklüğü, koordi-

nasyon sorunlarının varlığı, teknolojik gelişimin yetersizliği, tarımsal işletmelerin küçüklüğü, tarımdan beklenenin elde edilememesine neden olmaktadır. Bu çerçevede yeni düzenlemeler yapılması gündeme gelmektedir. Özellikle tütünde kullanım fazlasının bulunması, TEKEL'in varlığı nedeniyle bu sektörde yeteri kadar rekabet ortamının oluşmaması, stok maliyetlerinin bulunması, TEKEL'in yeterli yatırımlar yapmaması nedeniyle sigara kalitesinin artırılamaması, son yıllarda değişen ülkesel ve uluslararası koşullar, yeni fırsatları yaratırken, tarım ve gıda sektöründe farklı yaklaşımlar ve reform gerekliliği Tütün Yasası'nı gündeme getirmiştir.

Türkiye'yi Tütün Yasası'na getiren değişimler 1980'li yıllarda başlamıştır. 1984 yılında Sigara İthalatı Yasası kaldırılmış, 1989 yılında tütün ithalatının serbest bırakılması ile 1999 yılında %80'i TEKEL tarafından gerçekleştirilen 50 bin ton tütün ithalatı yapılmıştır. 1989-92 döneminde yabancı sigaraların yabancı ortaklık yoluyla özel sektör tarafından üretilmesine olanak sağlanmasıyla 1999 yılında üretilen sigara içerisinde tütünün payı %40'a ve yabancı sigaraların piyasa payı %30'a yükselmiştir. Sigara talebi 1980 yılında 59 bin tona, 1999 yılında 115 bin tona ve filtreli sigaranın payı %99'a yükselerek hızla gelişen bir piyasa özelliği

göstermiştir. Bu gelişmelerle birlikte 2000 yılı ekonomik programının başarısız olması ile içerisine girilen yeni yapısal çözüm arayışlarına Tütün Yasası da dahil olmuştur (TMMOB, 2001:33,34).

3 Mayıs 2001 tarihli IMF'ye verilen niyet mektubunun 21'inci maddesinde Güçlü Ekonomiye Geçiş programına dahil olan Tütün Yasası 2001 yılı ilk aylarında tartışmalara açılarak Meclis gündemine gelmiştir. 8 Haziran 2001'de TBMM Başkanlığı'na sunulan 14 Haziran'da Plan ve Bütçe Komisyonu'nda görüşülen tasarı 20 Haziran'da TBMM Genel Kurulu'nca kabul edilerek Cumhurbaşkanlığı'nın onayına sunulmuştur. 6 Temmuz 2001 tarihinde bir kez daha görüşülmek üzere TBMM'ye gönderilen yasa, Meclis'te hiç bir değişikliğe uğramadan kabul edilmiş ve 9 Ocak 2002 tarih, 4733 Kanun olarak Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Tütün Yasası

Tütün Yasası'nın içeriği; amaç, organları, tütün alım-satımı, tütün mamulleri üretimi, yaptırımları, TEKEL ekim alanlarının daraltılması açısından değerlendirilebilir.

Amaç: Tütün, Tütün Mamülleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün yeniden yapılandırılması ile Tütün, Tütün Mamülleri ve Alkollü İç-

Türkiye'de tütün mamulleri üretmek isteyenlerin; yıllık üretim kapasitesi tek vardiya sigara için iki milyar adet, diğer tütün mamulleri için ise on beş tondan az olmayan tütün hazırlama bölümleri dahil tam ve yeni teknoloji ile tesisler kurmaları şartı getirmektedir.

kiler Piyasası Düzenleme Kurumunun kurulmasına, bu kurumun görev ve yetkilerinin düzenlenmesine, tütün ve tütün mamüllerinin Türkiye'de üretimine, iç-dış alım ve satımına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Bu yasa ile sözleşmeli üretimin hayata geçirilmesi, Türkiye'nin ihtiyacı kadar kaliteli tütün üretilmesi ve üreticinin daha çok kazanması amaçlanmaktadır.

Organları: Bu kanunun uygulamasında;

a) Bakan: Kurumun ilişkilendirildiği Devlet Bakanı,

b) Kurul: Tütün, Tütün Mamülleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurulu,

c) Kurum: Tütün, Tütün Mamülleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu,

d) Genel Müdürlük: Tütün, Tütün Mamülleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü sorumludur,

Kurul, kurumun karar organı olmakta, biri başkan biri başkan vekili olmak üzere yedi üyeden oluşmaktadır. Kurul başkanı ve üyeleri, Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köy işleri Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Türkiye Ziraat Odalar Birliği ve Genel Müdürlüğün ilgilendirildiği bakanlığın önereceği ikişer aday arasından Bakanlar Kurulunca atanmaktadır.

Kurum gelirleri bütçe dışı, fakat

sektör için kaynaklardan ürünlerin yurt içi satışından %0,4, tütün ekim belgesinden alınacak tutar, üretim-satış ve uygunluk belgesinden alınacak tutar, tescil-izin ve ruhsat harçları, kanunda yer alan para cezalarından oluşacaktır.

Tütün Alım Satım İşlemi: Üretici tütünleri yazılı sözleşme esaslı veya açık artırma yöntemi ile alınıp-satılacaktır. Tütün fiyatı, tütün mamülleri üreticileri ve tüccarlar veya temsilciler aracılığıyla yapılan antlaşmaya göre belirlenecektir. Yazılı sözleşme dışında kalan tütünler açık artırma merkezlerinde açık artırma usulü ile alınıp satılacaktır. Açık artırmaya başlangıç fiyatlarından başlanacak ve satışa konu tütünler en yüksek fiyatı veren alıcıya satılarak tescil edilecektir. Açık artırma başlangıç fiyatı her kalite tütün için son beş yılda seçilecek üç yılın ihraç fiyat ortalamasının yarısı olacaktır.

Tütün Mamülleri Üretimi: Türkiye'de tütün mamulleri üretmek isteyenlerin; yıllık üretim kapasitesi tek vardiya sigara için iki milyar adet, diğer tütün mamulleri için ise on beş tondan az olmayan tütün hazırlama bölümleri dahil tam ve yeni teknoloji ile tesisler kurmaları şartı getirmektedir. Bu şartları yerine getirenler, ürettikleri tütün mamüllerini serbestçe satabilecek, fiyatlandırabilecek ve dağıtabilecektir. Türkiye'de tütün mamüllerini üretmek ve satmak isteyenler Kurumdan üretim, satış ve/veya uygunluk belgesi almak zorundadırlar.

Üreticiden alınan tütünleri tütün satış merkezlerine veya kuruma tescil etmek kaydıyla almak-satmak, nakletmek ve standartlara uygun olan tütünler ihraç etme serbestisi getirilmiştir. Kırık ve döküntü tütünlerin ihracatı Kurumdan izin alınarak yapılabilecektir. İşlendikten sonra ihraç amacıyla olsa bile tütün ithalatı ancak tütün mamülleri üretenler tarafından yapılabilecektir. Türkiye'de, marka bazında sigara için yıllık en az iki milyar adet, diğer tütün mamülleri için yıllık en az on beş ton üretenler, aynı markadan olmak üzere serbestçe ithalat yapabilecek, fiyatlandırabilecek ve satabilecektir.

Yaptırımları: 1177 sayılı kanuna ekli cetvelde isimleri yazılan tütün tarımı serbest olan ilçeler dışında kalan yerler ile bu ilçelerin tespit edilmiş ve kesinleşmiş tütün üretim alanlarının dışında kalan yerlerde ekilen tütün fide-leri veya dikilen tütünler sökülüp yok edilecektir. Belirtilen bölgeler dışında üretim yapanlar hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ve ekilmiş olan fideliklerin metrekaresine veya artışı için beşyüz bin lira, dikilmiş olan tarlaların her bir dekar veya artışı için yüz bin lira idari para cezası verilecektir. Belirtilen alanlar dışında üretilen tütünler toplanmışsa, bu tütünlere el konulmakla birlikte her bir kilo ve artığına bir milyon lira idari para cezası uygulanacaktır.

Yaprak tütün üretim bölgelerinde ekim belgesi almadan veya belge almasına rağmen belgesinde belirtilen alandan fazla veya ekim belgesinde kayıtlı yerden başka yerde ekim yapanların tütünlerine el konulmakla birlikte haklarında iki aydan bir seneye kadar hapis ve üretilen tütünlere el konulmakla birlikte tütünlerin her bir kilo ve artışı için beş milyon lira idari para cezası uygulanacaktır.

Ekim bölgesinde tespit edilen miktarların kabul edilebilir bir sebep olmaksızın yüzde onundan fazla veya az tütün teslim eden üreticiler hakkında fazla veya eksik teslim edilen miktarların her kilo ve artışı için beşyüz bin lira idari para cezası uygulanacaktır. Ürettikleri tütünün tamamını teslim etmeyenler hakkında yukarıdaki cezaların iki katı uygulanacaktır.

Ekim ve ticaret belgesi olmadan el-lerinde tütün bulunduran, nakleden veya satan kimselerin tütünlerine ve nakil vasıtalarına el konulacaktır. El konulan her bir kilo tütün ve artığına bir milyon lira idari para cezası uygulanacaktır. 1177 sayılı Kanuna göre kendilerine verilecek kontrol görevlerini yerine getirmeyen muhtarlar ve diğer kolluk kuvvetlerine on milyon lira idari para cezası uygulanacaktır.

Kuruluş ve faaliyet iznini almadan tütün ve tütün mamulleri ile alkollü içkiler üretmek üzere fabrika, tesis veya

imalathane kuran, işleten ve işyeri ikametgahlarında söz konusu maddeleri üretenlere bir yıldan üç yıla kadar hapis ve ikiyüz yirmibeş milyon liradan az olmamak üzere üretilmiş tütün ve tütün mamulleri ile alkollü içkiler piyasa değerinin on katı tutarında ağır para cezası uygulanacaktır. Satış belgesi almadan satış yapanların ellerindeki mamule el konulmakla birlikte ruhsat harcının on katı tutarında ağır para cezası uygulanacaktır. Belirtilen suçları işleyenlere yardım edenler hakkında asıl faille verilecek cezaların yarısı uygulanacaktır. Bu fiillere katılan memur ve görevliler de asıl failer gibi ceza görecektir (Resmi Gazete, 09.01.2002:4733).

TEKEL'in Durumu: TEKEL, son olarak 6 Şubat 2001 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan tebliği ile Özelleştirme İdaresi Başkanlığına Bağlanmış ve 3 yıl için özelleştirilmesi hedeflenmiştir. 2002 yılından itibaren tütün üretimi için destekleme uygulaması kaldırılmaktadır (TC Başbakanlık, 2001).

Ekim Alanlarının Daraltılması: Yeni yasa ile tütün ekim alanlarının 1/4 oranında azaltılması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda 2002 yılında bazı illerde (Adıyaman, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Malatya, Mardin, Muş ve Van) tütün ekim alanlarının 17 bin hektar, ilerleyen her yıl 14 bin hek-

Türk tütününe rekabet olanağı sağlandığı takdirde dünya piyasasındaki kullanımı artırılabilir.

tar azaltılması uygulamasına geçilecektir. Ekim alanlarının daraltılması çerçevesinde alternatif ürünler projesi uygulamaya konulacaktır. Alternatif ürünler olarak endüstri bitkileri, bağ, yem bitkileri, baklagil, serin iklim tahılları, aromatik ve tıbbi bitki ekimleri teşvik edilecektir. Alternatif ürünlerin desteklenmesi amacıyla tütün ekiminden vazgeçen ve önerilen alternatif ürünleri eken üreticilere tütünden elde ettiği net gelir ile yeni ektiği ürünün ortalama net gelir farkının iki katı kadar ödeme yapılması amaçlanmıştır. Dünya Bankası alternatif üretim projesi çerçevesinde 600 milyon dolarlık kredi kullanacağını taahhüt etmiştir. Bu kaynağın 250 milyon dolarının gelecek yıl için kullanılması planlanmıştır. Ayrıca özelleştirme fonundan bu amaçla kaynak kullanılması amaçlanmaktadır (Tarım ve Köy İşleri Bak:2001).

Kamuoyunda büyük tartışmalara neden olan Tütün Yasası gecikmeli olarak Meclisten ikinci defada geçerek 3 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe gir-

miştir. Devlet 2002 yılında son kez 185 bin ton tutarında tütünü peşin olarak 385 trilyon kaynakla almaya başlamıştır. Tütün fiyatları Ege için 3 milyon, Karadeniz için 3 milyon elli bin TL olarak belirlenmiştir.

Sonuç

Dünyada yaklaşık olarak her yıl 6,5-8 milyon ton tütün üretilmektedir. Dünya sigara piyasasında genellikle harmanlanmış sigaralar kullanılmakta ve bu harmanlara belli oranlarda Şark Tütünü katılması gerekmektedir. Şark tütünü ise, Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya (Sırbistan-Makedonya) Cumhuriyeti ve Türkiye'de üretilmektedir. Türkiye'de Şark Tütününün %65'i, Yunanistan'da %25'i, Bulgaristan ve Yugoslavya'da %10'u üretilmektedir. Türk tütününe rekabet olanağı sağlandığı takdirde dünya piyasasındaki kullanımı artırılabilir.

Tarım yapılan toplam transferlerin GSMH'ya oranının %8 dolayında olması Türkiye ekonomisine mali yük getirmektedir. Bu yükün ve üreticilerden sağlanan transferlerin fiyatlara yansımalarının azaltılmasına ilişkin düzenlemelerin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla ihtiyaç kadar kaliteli tütün üretilmesi ve tütün stoklarının oluşturulmaması isteği olumludur. Yazılı sözleşme esasına göre yapılan üretim dışında kalan tütünlerin oluşturulacak açık artırma merkezlerinde alım ve satımı işleminde piyasaya işlerlik kazandırmak ve özellikle üreticinin mağdur olmasını önleyecek tedbirlerin alınması gerekmektedir. Kanunun getirdiği hükümler belirli bir geçiş sürecinde uygulamaya konulması, kanun hükümlerinin ve uygulama esaslarının çiftçilere tanıtım hizmetlerinin yapılması gerekmektedir.

Tütün mamulleri üretim piyasasının rekabete açılması isteği olumlu karşılanırken yapılan özelleştirmelerin tesislerin gerçek değeri üzerinden yapılması, özelleştirmenin rekabet ortamını oluşturması, verimliliği artırması, serbest piyasa ekonomisinin işlerliğini sağlaması yönünde önlemlerin alınması gerekmektedir. Yüzde yüz Türk tü-

tünü ile sigara üretimi yapan tesislerinin varlığını bir müddet devam ettirmelerine dikkat edilmelidir. Tütün yerine katma değeri yüksek olan sigara ürünleri üretiminin ve dış piyasalara açılımının teşvik edilmesinin daha ratabil olduğu söylenebilir. TEKEl'in iç piyasada özel sektör firmaları ile rekabet edebilirliğini sağlamak ve ihracat için teknolojik imkanlar yaratmak bakımından başlanılan yatırımların tamamlanması, TEKEl'in ve TEKEl Araştırma Enstitüsünün serbest karar alabilecek bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir.

Türkiye'de sigara üretecek belirli büyüklükteki yabancı firmaların ithal ettikleri tütünün iki katı kadar yerli tütün kullanma zorunluluğunun kaldırılmasının Türkiye'yi bir tütün pazarı haline getirme ihtimali yüksektir. Açık artırma yöntemiyle tütün satışının güçlüğü ve tütünün yurt içinden alınma zorunluluğunun kalkması, üreticinin fiyat yönünden piyasada etkin olan sınırlı sayıda kişi ve kuruluşların karteline maruz kalmasının önlenmesi gerekmektedir. Sigara ve tütün ürünlerinin ithalatına getirilen bu geniş serbestinin, üreticiler yönünden herhangi bir önlem alınmadan geçiş süreci konmadan uygulanması yerli sigara ve tütün üretimini durma noktasına getirebilir.

Sigara üretiminde önemli maliyet kalemi olan filtre hammaddesi, sigara kağıdı gibi maddelerin ithalatının önlenmesi amacıyla yurtiçinde tesis açılması uygun olacaktır. Üretim kalitesinin yükseltilmesi amacıyla AR-GE hizmetleri çerçevesinde deneme, üretim ve eğitim çalışmaları yapılmalıdır. Üniversite ve diğer kamu kuruluşları ile işbirliği çerçevesinde araştırma faaliyetleri özendirilmeli, desteklenmeli ve bu kurumlardan gelen araştırma taleplerine gereken olanaklar sağlanmalıdır.

Tütün ekim alanlarına getirilen alternatif ürünler projesinin toprak yapısının ve iklim yapısının özelliklerinden dolayı kolayca uygulanması mümkün görünmemektedir. Ekim yapılmaması istenilen alanların iyi tahlil edilerek arazi yapısının ve pazarlama olanakla-

rının araştırılması, geçiş süreci için gerekli çalışmaların yapılması, bu süreçte üreticilerin mali yönden desteklenmeleri gerekmektedir. Bu konularda iyi eğitilmiş, uygulama pratiği olan kadroların hizmet vermesinin sağlanması ve sağlıklı bir veri tabanının oluşturulması gereklidir.

Tarımda faaliyet gösteren hükümet dışı kuruluşların (Ekonomik amaçlı kuruluşlar; Tarımsal Kooperatifler, İhracatçı Birlikleri, Şirketler-Çiftçilerin politika oluşturan mesleki kuruluşları; Ziraat Odaları ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği-Tarımda politika oluşturan baskı grubu niteliğindeki sosyal amaçlı mesleki kuruluşları; Türk Ziraat Mühendisleri Birliği, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Türk Veteriner Hekimleri Birliği, Veteriner Hekimler Odası, Gıda Mühendisleri Odası, Ziraatçılar Birliği, Ziraatçılar Derneği, Veteriner Sağlık Teknisyenleri Derneği, Tarım-İş Sendikası gibi eğitim araştır-

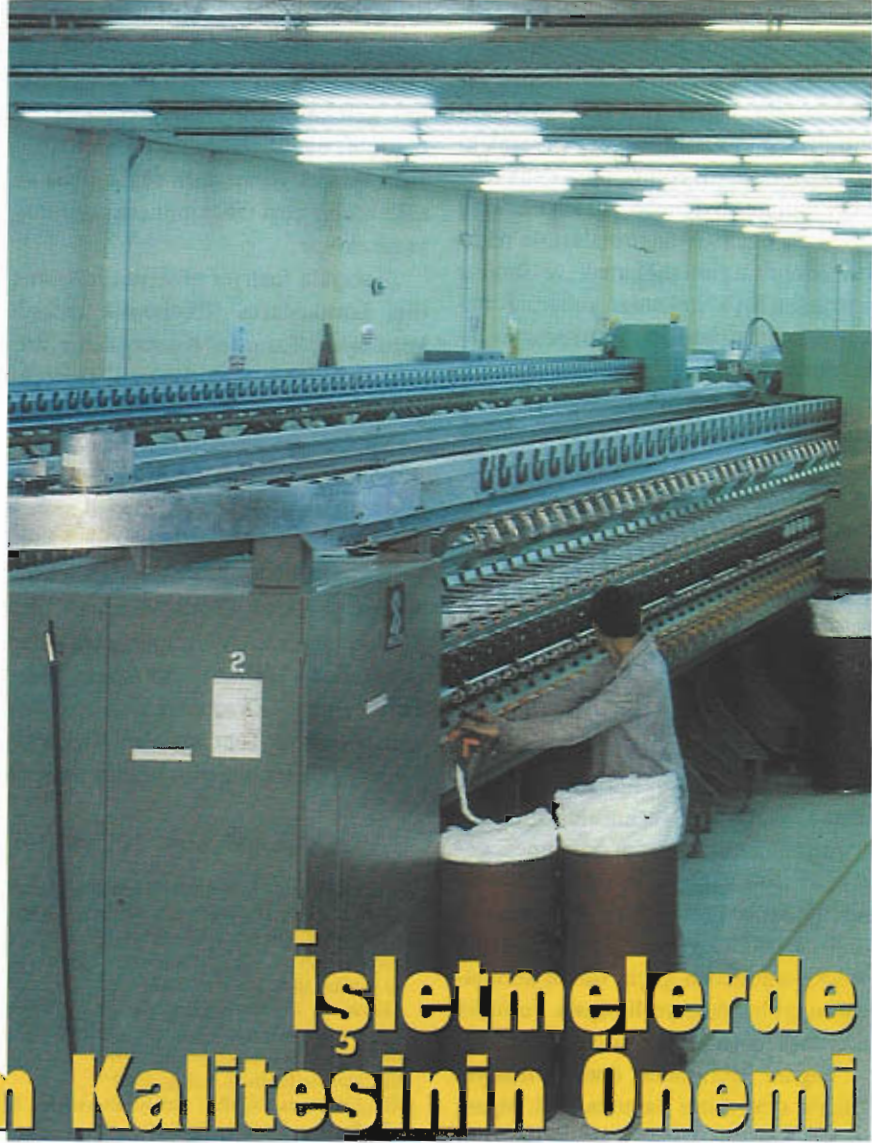
ma ve mesleki dayanışma örgütleri - Baskı Grubu oluşturan gönüllü kuruluşlar; Vakıflar ve Dernekler) koordinasyonun ve uyumun sağlanması gerekmektedir. Tarım sektöründe yer alan kamu kurumlarının sayıca fazlalığı, yetkilerin dağınık olması ve buna ek olarak kuruluşlar arası koordinasyon eksikliği, uygulamaların etkinliğini azaltmakta, hizmetlerin bir bütünlük içinde sunulmasını engellemektedir. Bu amaçla kurum sayılarının azaltılması ve uygulamalardan tam sorumlu bir kuruluşun olması gerekmektedir.

Tütün üretiminin düzenlenmesi, tütün kalitesinin iyileştirilmesi, Türk tütününün niteliğinin korunması, tütün satış sözleşmesinden doğacak uyumsuzlukların çözüm yolları, tütün satış merkezlerinin kurulacağı yerler, satılmayan tütünlerin nasıl değerlendirileceği, tütün ticareti yapacak şahıs ve kurumlarda aranan koşullara açıklık getirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Babacan, Aziz, (1999), Genel Tarım Politikaları Çerçevesinde Doğrudan Gelir Ödemeleri Sistemi, DPT, Aralık 1999, Ankara
- Demirci, Sevinç, Doğrudan Gelir Sistemi ve Uygulamaları: Literatür İncelemesi, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Mayıs 2000, Ankara, <www.aeri.org.tr>, (25.10.2001)
- DİE, İstatistik Göstergeler 1923-1992
- DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı, 1999
- DİNLER, Zeynel, (2000), Türkiye Ekonomisi, 5. Baskı, Esin Kitabevi, Bursa.
- TESBİ, M. Ali, (1992) "Türk Tarımındaki Gelişmelerin Bir Değerlendirmesi", 3. İzmir İktisat Kongresi, Sektörel Gelişme Stratejileri, DPT, 1993.
- DPT, (2000a), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Tarımsal Politikalar ve Yapısal Düzenlemeler Özel İhtisas Komisyon Raporu, ANKARA 2000.
- DPT, (2000b), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Tütün ve Tütün Mamulleri Özel İhtisas Komisyon Raporu, ANKARA 2000. s.32,34,45.
- DPT, (1999), Türkiye Tarımında Sürdürülebilir Kısa Orta ve Uzun Dönem Stratejileri Ocak 1999 <www.ektup.dpt.gov.tr/tarim/strateji/2.html-34k>, (25.10.2001)
- Ege İhracatçı Birlikleri, Tütün Yıllığı 1999, Sayı: 39, 2000.
- Finansal Forum Dergisi, 2 Haziran 2001.
- HM, (2000), Hazine İstatistikleri, 1980-1999.
- Özkaya Tayfun, (2001), Türkiye'de Tarımsal Desetkeleme Politikaları Dünü-Bugünü-Geleceği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, TÜSES, Yayın No: 208, Ankara-2001.

- Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Alternatif Üretim Projesi, <www.aeri.org.tr/main.html>, (15.10.2001).
- T.C. Başbakanlığı, Resmi Gazete, (28.10.2001), 2002 Yılı Programı, Sayı: 24567, Mükerrer.
- T.C. Başbakanlığı, Resmi Gazete, (6 Şubat 2001) 2001/1932 Sayılı Karar, Sayı: 24310.
- T.C. Başbakanlığı, Resmi Gazete, (9 Ocak 2002) 4733 Sayılı Tütün Yasası, Sayı: 24635.
- Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, (2001), <www.tarim.gov.tr>, (15.10.2001)
- TCMB, IMF'ye verilen 3 Mayıs 2001 tarihli Niyet Mektubu, <www.tcmb.gov.tr>, (16.10.2001)
- TEKEl, Şark Tütünü, (2001), <www.foreign-trade.gov.tr/ead/ekolar1/Eko10.xls>, (17.10.2001)
- TEKEl, Türkiye'de Tütüncülük 1986, Tütün ve Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü, 1987.
- TCMB, Türkiye'nin Yeni Ekonomiye Geçiş Programı, <www.tcmb.gov.tr>, (16.10.2001)
- TMMOB, (2001), Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı Üzerine Değerlendirmeler, Bağımsız Sosyal Bilimler İktisat Grubu, Haziran 2001, Ankara.
- Yılmaz, Serpil, (2000), Ülkemizde Uygulanan Tarımsal Destekleme Politika Araçları ve Getirilen Yenilikler, Tarım ve Köyşleri Dergisi, Sayı: 133, Mayıs-Haziran 2000
- Yükseler, Zafer, (1999), Tarımsal Destekleme Politikaları ve Doğrudan Gelir Desteği Sisteminin Değerlendirilmesi, DPT, YPKD Genel Müdürlüğü, Ankara.

İşletmelerde Üretim Kalitesinin Önemi ve Müşteri Beklentileri

Öğr. Gör. Osman ATAY

*Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,
Elbistan Meslek Yüksekokulu*

Dünyadaki bütün kuruluşlar kaliteyi tanımaya ve onu uygulamaya yönelik çalışmalar yapmaktadır. Küreselleşme, rekabet ve kalite için yükselen hayati talep, pazar içerisinde oyunun kurallarını beraberce değiştirmiştir. İşletmelerin hayatının devam edip etmemesi kalitenin yaratılması ile yakından ilgilidir. Kalite gösteriş değil, bizzat yaşamadır. Üretim sürecinin her basamağında yaşanan bir olgudur. İşletmenin kazancının yükselmesi ve düşmesi, kalite ile

doğru orantılıdır. Müşterinin beklentisine cevap veren ve o doğrultuda mal üreten bir işletme ayağını sağlam basmış demektir. Ticari kazancı mükemmel gider. Yüksek kaliteli bir üretim malı yüksek düzeyde getiri sağlayacağından hem müşterinin yüzünü güldürür, hem de işletmenin yüzünü güldürecektir.

İşletmelerde tam katılımı sağlamak ve nihayetinde Toplam Kalite Yönetiminde (TKY) başarı elde etmek için çalışanlarda bir organizasyon kültürü-

nün oluşturulması ve "şirket biziz" anlayışının yerleştirilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır (Bro, 1993, 27).

Son yıllarda işletmelerin yönetim teknolojilerini süreç ve insan odaklı olarak uygulamaya zorunlu kılan birden çok neden vardır (Özdil, 2000, 39). Bunlar dinamik pazarlar, rekabet, kalite ve müşteridir. İşletmeler çalışan personelinin bu yönden organize etmediği takdirde hayatta kalamaz ve yok olur.

Toplam Kalitenin İşletme İçin Önemi

Her kuruluş kalite yönetimini uygular. Ancak amaçlar farklı olduğu için her işletmenin kendi T.K.Y'ni bulması ve uygulaması gerekir.

İşletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri müşteri talebine bağlıdır. İşletmelerin müşterilerin taleplerini önceden tespit ettikleri ve ona göre değişimi gerçekleştirdiklerini düşünürsek, başarılı bir yolda olduğunu söyleyebiliriz. Aksi takdirde başarısızlığa giden yolda yavaş yavaş yol alacaklardır.

Toplam Kalite Yönetimi, uygulandığı şirketi tamamen müşteri odaklı bir yapıda organize olmaya teşvik etmekte ve yaşamsal önem taşıyan müşteri ihtiyaçları üzerine yoğunlaşmasına olanak tanımaktadır. Ürün tasarımı aşamasından başlanarak tamamen müşterilerin beklentilerini karşılamak için oluşturulan bir süreç başlamaktadır (Özdil, 2000, 40).

Toplam Kalite Yönetimi, işletmelerde kaçınılmaz bir özellik taşımakta-

dır. Üretim işletmelerinin hayatını devam ettirmesi, arzettiği üretim malının talep bulması ile mümkündür. Yüksek düzeyde kâr etmenin ve hayatta kalmanın yolu toplam kaliteden geçer.

Toplam Kalite Yönetimi, müşterinin kalite gereksinimini tam olarak karşılamıyorsa burada bir takım tedbirlerin alınması gerekir. Bu tedbirler; kalitenin iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve bu sürecin devam ettirilmesidir.

Bazı ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de olan kaynakların israfı ve verimsiz kullanılması, kalitesizlik, çevre insanlarının talebini dikkate almama, plansız ve programsız bir çalışma, işletmelerin hayatının sona ermesi demektir. Bu nedenle alınacak bir çok tedbirin içinde; çalışmaların işletme amacına yönelik kaliteli mal üretme, bunun için planlı, programlı ve eğitilmiş insan gücünü yaratmakla olacağını mutlaka hesaba katmalıdır. Çevreyi ve kitle örgütlerini mutlaka dikkate almalıdır.

Toplam Kalite Müşteriye Hitap Etmeli

Toplam Kalite Yönetimi özellikle müşteri taleplerine cevap verebilmek, tüketici kesiminin değişik ihtiyaçlarını, kaliteli bir üretimle en kısa zamanda sağlayabilmek amacıyla işletmeler, kaliteyi tüm boyutlarıyla benimseyip bütün birimlerine yayarak hem kaliteli ürün miktarını hem de ürün verimliliğini artırmak zorundadır.

Bir işletmenin en önemli hedeflerinden biri müşterilerini tatmin etmektir. Bu nedenle müşteri ihtiyaçlarının

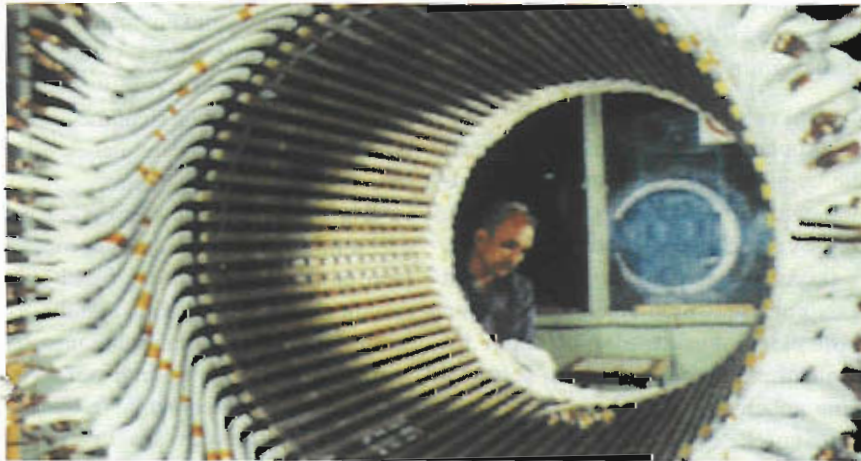
Her kuruluş kalite yönetimini uygular. Ancak amaçlar farklı olduğu için her işletmenin kendi Toplam Kalite Yönetimini bulması ve uygulaması gerekir.

işletmeye bildirilmesi, genişletilmiş bir süreçte ele alınan sonsuz iyileştirme çalışmalarının toplamı, ürünün toplam kalitesine katkıda bulunacaktır. Geliştirilmiş süreç, işletmenin yatırımcılar, tedarikçiler, müşteriler, işgörenler ve toplum ile bütünleştilmesidir (Gitlow, 1989, 123).

Genişletilmiş süreçte müşteri en önemli unsur olarak görülmektedir. İşletmeler ürün veya hizmet kalitesinin performans düzeylerinin sürekli olarak belirleyecek bir süreçte sahip olarak, müşteri tatminini artırarak yeni karakteristikleri belirleyecek Toplam Kalite Yöntemi araştırma çalışmalarını geliştireceklerdir (Bozkurt, 1994, 100).

Günümüzde müşteri neyi, ne zaman ve ne şekilde, nasıl istediğini üretici ve satıcıya söyleyen bir güç durumuna gelmiş ve şimdi kendi özel ihtiyaçlarının tatminine yönelik olarak tasarlanmış mal ve hizmetleri talep etmekte ve bunları kendilerine sağlayan kaliteli ürünlere yönelmektedirler. Benzer ürünler piyasada rekabet şartlarında müşteri karşısına çıkmakta ve fiyat, satış öncesi ve sonrası hizmetlerin yanında kalite ön plana çıkmış bulunmaktadır. Üretilen ürünlerde istenilen öncelikleri gerçekleştirmek için yapılan bütün çalışmalar Toplam Kalite Yöntem anlayışını yerleştirmeye yönelik olmakta, böylece yüksek kalite ve düşük maliyet düşüncesinin ortaya çıktığı Toplam Kalite Yöntemi oldukça önem kazanmaktadır (Tümer, 1995, 41).

İşletmelerin kaliteyi üretmek için devamlı bir araştırma içerisinde olmaları gerekir. Kaliteyi etkileyen faktörleri iyiden iyiye incelemeli, ürün özellik-

ka dikkate alınmalıdır. Üretimde kaliteyi yakalamak hem işgöreni olumlu yönde etkiler hem de işletmeyi olumlu yönde etkileyecektir. Bu nedenle bireysel özellikler önemlidir.

Bireyin ya da işgörenin sorun çözmedeki başarısı ayrı bir değerlendirme olarak yapılabilir. Sorunların üstesinden gelme, cesaret sahibi olma ve yalnız başına karar alma bireyin kendine güvenmesidir. İşletme yönetimi bu konuda zaman ve yetki vermemelidir.

Vasıfsız işgörenlerce yapılan işlerde verim elde edilmeyeceği gibi kaliteli bir üretimde yapılamaz. Problem çözmede yeterli olmaya vasıfsız insan gücü, işletmeye yarar yerine zarar getirir. Ancak eğitime tabi tutularak işe koşulursa yararlı olacağı söylenebilir.

İşletmede çalışan personelin bilgi, yetenek, becerileri üzerine gerekli değişimin yapılabilmesi için bir eğitime tabi tutulması gerekebilir. İşletmede teknoloji, araç ve gereçlerde bir değişim varsa bu değişimin yanı sıra iş gücünde de bir değişim olmalıdır.

İşletme içerisindeki tüm işgörenlerin katılımını gerekli kılar. İşletmelerdeki eğitim ve iletişim yetersizliği sonucunda oluşan kopukluk başarıyı olumsuz yönde etkiler. Yöneticiler eğitim konusunda almış oldukları kararları ve programları zamanında ve tam olarak işgörelere iletmek zorundadırlar. Bu eğitimin hangi tür işgörelere uygulanacağı ve kimlere uygulanacağı ilgililere bildirilmelidir.

Eğitim programlarını gerçekleştirecek öğretim elemanlarının da nitelikli olmasına dikkat edilmelidir. Alanlarında uzman kişiler seçilmelidir. Aksi takdirde eğitim amacına ulaşmayabilir.

Sürekli Eğitim:

Toplam Kalite Yönetimi'nin başarı ile uygulanabilmesinin temelinde kişileri eğitime, motive etme, yönlendirme, bilgi ve beceri düzeylerini yükseltme, rotasyon, işi zenginleştirme gibi insan faktörünü geliştiren ve ön planda tutan sistemler yatmaktadır. Yönetimin temel sorumluluğu bu sistemin gelişmesine yönelik sürekli eğitimi sağlamaktır (Şimşek, 2000, 36).

Deming ilkelerinden biri de ve en önemlisi, işgörelerin eğitimi hakkındadır. Toplam Kalite Yönetimi'nin Japonya'da uzmanı olan Ishakawa ise "Toplam Kalite Yönetimi'nin eğitimle başlayıp eğitimle bittiğini" söyler.

Eğitim Programlarında Etkinlik Olmalıdır:

Toplam Kalite konusunda işgörelerin eğitilmesi için hazırlanacak programların etkinliği oldukça önemlidir. Eğitimin gerçekliliğine inanılması, eğitimin etkinliğinde ön koşuldur. İşletme yöneticilerinin eğitimi desteklemesi ve eğitimin bir birim olarak yer alması, eğitimin işletme sahiplerine uygun olması, eğitimin sistemli ve detaylı bir şekilde ele alınması ve sürekli olması, eğitimin yatırım olarak kabul edilmesi işletmelerde eğitimin etkili olmasında oldukça önemli noktalar (Oekland, 1997, 311).

Eğitim Programının İçeriği:

Eğitim programı kapsamı detaylı, işletmenin amacına uygun olarak hazırlanmalıdır. Eğitim programı içerik bakımından zengin olmalıdır. Eğitim programı hem teorik hem de pratik eğitime yer vermelidir. İşgörelerin gereksinimlerini karşılamalı, cevap vermelidir. Eğitim programı bu özellikleri ve içeriği bakımından zenginleştirilmelidir.

Müşteri Odaklı Bir Üretim

Müşteri odaklı eğitimde kaliteyi müşteri belirler. İşletmelerde üretimde belirlenen kalitenin bu özelliği Toplam Kalite uygulamasının en önemli özelliğidir. İşletmelerde en çok yarar sağlayacak özelliktir. Müşteri ihtiyaçlarının sürekli izlenmesi, değerlendirilmesi ve bu ihtiyaçlara cevap verebilecek ürünlerin üretilmesi gerekecektir.

Toplam Kalite Yönetimi'nde bahsi geçen müşteri kavramı hem iç müşteri hem de dış müşterinin satın aldığı ve işletmenin ürettiği üretim malıdır. İşletme ürettiği malın talep bulması bakımından işletme çevresinde oluşan müşteriye ve beklentisini iyi bilecek ona göre üretim yapılacaktır. Sadece

lerinde meydana gelebilecek değişiklikleri en aza indirmeye çalışmalıdırlar. Hatalı üretim talep noktasında negatife kayabilir. Üretimin en küçük hatadan bile arındırılması gerekir.

İşletmeler üretim ve ürün özelliklerini sürekli kontrol etmelidir. Üretimle ilgili kayıtlarını tutmak, ürünü istenen şartları karşılayıp karşılamadığını belirlemek üzere girdi, üretim sırası ve son muayene ve deneylere tabi tutmakla tüm kontrollerde Fed-bac olayını işletmesi gerekmektedir.

Kaliteyi Üretmek İçin Uygun Eleman Seçiminin Önemi

İşletmenin amacına ulaşmasında esas olan yeterli ve uygun eleman seçimini gerçekleştirmektir. Bu elemanların seçiminde örgütler ve toplumsal çevre etkin bir şekilde incelenmelidir. İşletme için uygun, nitelikli eleman belirlemede işe göre eleman alımı sergilenmeli, uzmanlık, tecrübe, eğitim seviyesi gibi diğer özellikler de belirlenmeli ve eleman alımı ile ilgili süreç başlamalıdır.

Kaliteyi üreten işgörelar uzman kişilerden oluşmalıdır. İşgöreların uzmanlık alanında teorik ve pratik bilgilere sahip olup olmadığını anlamak için sınava tabi tutulmalıdır. Bu sınavda bilgi, yetenek ve beceriler ile ilgili sorular sorulacağı gibi uygulama ile ilgili sınav da mutlaka yapılmalıdır. Tecrübe ile ilgili varsa belgeler incelenmelidir.

Sahip olduğu bilgileri uygulama bakımından bireysel özellikleri mutla-

işletme içindeki müşteriye hesaplayan ve ona göre üretim yapan işletmeler başarılı olamazlar. İşletmenin dış çevresindeki müşteriye de hesaplamaları gerekecektir.

İç Müşteri

İç müşteri dediğimizde akla gelen işletme içi çalışanlardır. İşletme içi personelin varlığı, gelişimi ve ekonomik gücü, işletme için büyük önem taşır. Bu müşterinin başka bir işletmeye gitmesini engellemenin yolu gereksinimlerini bilmek ve onlara hitap etmektir. İşletmenin bu çalışanları müşteri olarak görmesi, işletmenin lehine olacaktır. İşletme içi çalışanların tatmin edilmesi için gereksinimlerinin belirlenmesi ve bu gereksinimlerin isteklere dönüştürülmesidir. İşletme içi müşterilerinin gereksinimlerinin öğrenilmesi toplumsal çevreden daha kolaydır. İşletme içi personelle görüşme yapmak ve gereksinimleri tespit etmek daha kolaydır.

Dış Müşteri

Dış müşterilerle ilişki kurmak, onların gereksinimlerini belirlemek zaman alır. Dış müşteri ile olan ilişkilerde onları dinlemek, istek ve gereksinimlerini belirlemek, anlaşmaya varabilmek için gerekli esnekliği sağlamak, alınan sonuçları ölçebilmek ve gerekli düzeltmeleri yapabilmek, hatasız olarak müşteriye ulaşmak ve müşteri memnuniyetini gerçekleştirmek oldukça önemlidir. Uzun zaman ve yüksek maliyet ister.

Dış müşterilerin gereksinimlerinin belirlenmesinde AR-GE faaliyeti sürdürerek gerçekleştirilebilir. Gereksinimler belirlendikten sonra ihtiyaçlara cevap verecek ürünler geliştirilmesi, ürün zenginleştirilmesi zorunlu olabilir.

Müşteri Beklentileri

Müşteri ekonomik yönden alım gücüne sahip olup olmaması ile ilgili olarak gereksinimlerini karşılayabilir. Alım gücü zayıf olanlar, istediği ürünün malını buluncaya kadar araştırırlar.

Tüketim meylinde birinci etken bir malın fiyatının nisbi olarak düşmesini,

diğer etken ise tüketim meyli sosyal ve psikolojik olarak fertlerin ve grupların sadece ruhi zihniyet kodlarını değil, bunlarla beraber mevcut müesseselerin, örf ve adetlerin harcama ve tüketim tarzını ortaya koyar, ona göre şekillenir. Müşterilerin tüketim meyline, gelir seviyesinden başka tüketicinin içinde doğup büyüdüğü çevrenin kültürel değerleri etken olarak kendini göstermektedir.

Tüketim meylinde yalnız gelir önemli bir rol oynamıyor. Gelirden başka bir çok unsur söz konusu olmaktadır. Bunlardan malın fiyatı tüketime en önemli etki yapan faktördür. Müşteri gelirine ya da alım gücüne değil, ancak malın fiyatına bakıyor. Malın fiyatına bakarak tüketim harcamalarına gidiyor. Malın fiyatı düşünce müşteri tüketime gidebiliyor. Pahalı mallarda ise tüketim oranı daha düşük oluyor. Bir malın fiyatı yükseldikçe o üretim malı satıcının elinde kalıyor. Diğer taraftan bir malın fiyatı düştükçe tüketicinin o maldan daha fazla talep etmesi fiyat düzeyinin düşmesine bağlı olmaktadır.

Sonuç

Müşterinin istediği nitelikte mal üretmek, işletmenin ve müşterinin yararına. Müşteri bir üretim işletmesinde istediği kalitede mal bulabiliyor ve onu alıyorsa bu kalitenin üretildiği anlamını verir. İşletme ürettiği mala ait önceden bir müşteri araştırması yapılmalıdır. Müşteri gereksinimlerini belirleyen ve ona göre üretim yapan işletmeler stok yapmadan üretimi tüketebilirler.

Tüketim olgusu iktisadi bir olgudur. Sosyal faktörlerin üzerinde ağırlığı en fazla hissettiren alanların başında gelmektedir. Sosyal ve psikolojik faktörlerin tüketim üzerinde yoğun etkisi olduğunu belirten iktisatçılar bu tüketim olgusunu yok sayamayacaklarını vurgulamaktadırlar (Acar, 2000, 38).

Tüketim, işletmenin ürettiği malın kalitesi ile ilgilidir. Kalite işletme içi ve işletme dışı müşterilerinin ihtiyacına cevap veren bir üretim olmasıdır. Toplumsal tüketimde sosyal faktörlerin ağırlığı söz konusudur. İnsanlar

başkaları tarafından beğenilmek ister. Dolayısıyla alım gücüne göre kıyafetini yeniler, gıda maddelerine eğilim artar.

Gösteriş tüketiminde reklamların ve Web sayfalarının etkisi vardır. Yeni çıkan bir malın komşusu tarafından alınması ve kendisinin neden alamayacağını ve kendini yargılaması sonucu aynı malın alınmasına neden olabilir. Bu bir sosyal uyum olmaktan ziyade komşunun komşu ile rekabeti olabilir.

Zengin kitleler nadide ve lüks mallar alarak hayatın güzel yanlarını yaşamaya çalışırlar. Çevresindeki insanların dikkatin çeken bu insanlar kendi alımları ve yaşantıları yolu ile diğerlerini etkilerler. Zengin toplumların çevresini çeşitli yollarla etkiledikleri bir gerçektir. Ancak çevre normal bir yaşantı standardına sahip ise bütçesini zorlayarak zenginlere uyum sağladığı yaşantıdan çeşitli rahatsızlıklar çıkabilir. Sosyal ve kültürel ilişkilerde çatışmalar çıkabilir. Bu çatışma alım gücü zayıf olan aile içi çatışmalara çok büyük olumsuz etkiler yapar.

Müşteri beklentilerinin özü alım gücü ve malın fiyatı ile yakından ilgilidir. Fiyat düşük ise malın alım veya tüketimi gerçekleşir. Aksi takdirde tüketimin gerçekleşmesi söz konusu değildir.

KAYNAKLAR

- UTTAL Bro, "The carpoate culturel vultures" Fontune Dergisi, 1993
- ÖZDİL Nülgün, "T.K.Y ve Sürekli İyileştirme" Standard Ekonomik ve Teknik Dergi, 2000
- SAVAŞ Halil, "Esnek Üretim Sistemlerinin Firma Verimliliğine Katkısı" Adana, 1995
- ÇITLOW, H.S. "Tols and methools for the improvement of quality" Irvın, Homewod II
- BOZKURT Rıdvan, "Kalitenin Esasları ve Deming'in On Dört İlkesi" Verimlilik Dergisi, M.P.M. Yayınları, Ankara, 1994
- TÜMER Sumru, "Toplam Kalite Yönetiminde Kuruluş Organizasyon Yapısı" Verimlilik Dergisi M.P.M. Yayınları, Ankara, 1995
- ŞİMŞEK Muhittin, "Toplam Kalite Yönetiminin Rekabet Gücüne Etkisi" Standard Ekonomik ve Teknik Dergi, Yıl.39, Sayı.467, Ankara, 2000
- OAKLAND S. John "Total Quality Management Text With Cases" Contemporay Busininess Series Oxford, 1997
- ACAR Ali, "Gösteriş Tüketimi" Standard Ekonomik ve Teknik Dergi, Yıl.39, Sayı.457, Ocak 2000.

Alternatif Enerji Kaynaklarından **HİDROJEN**

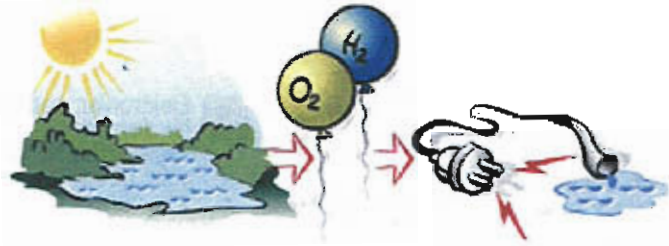
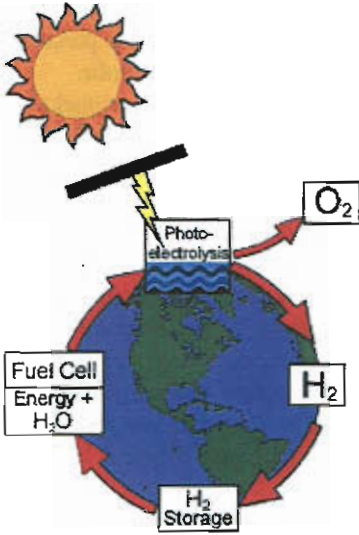
Hakan GÖKDUMAN
Doç. Dr. Emir B. DENKBAŞ

*Hacettepe Üniversitesi, Kimya Bölümü,
Biyokimya Anabilim Dalı,*

Hidrojen, günümüzde sadece enerji sektöründeki endüstriyel uygulamalarda kullanılmaktadır. Hidrojen, kimyasal işlemler sonucunda yan ürün veya endüstriyel hammadde olarak nerdeyse tamamen ayrışır. Hidrojen, ticari ürün olarak genellikle, doğal gazın steam reforming prosesi, petrolün parçalı oksidasyonu veya suyun elektrolizi yolu ile üretilmektedir. Hidrojen, amonyak sentezinde olduğu gibi, hem bir ara ürün, hem de metalurjide yüzen cam üretiminde,

kimyasal madde üretiminde, yarı geçirgen endüstrisinde veya jeneratör soğutulmasında yardımcı ajandır. Günümüzde hidrojenin ticari ürün olarak kullanıldığı alanlardan biri ise hidrojenin sıvı yakıt olarak kullanıldığı uzay çalışmalarıdır.

Son bir kaç yıldır hidrojenin temiz enerji kaynağı ve yakıt olarak kullanılması tartışılmaktadır. Fakat genelde, üretim masraflarından ve yeterli derecede bir üretim tekniği geliştirilememiş olunmasından dolayı, hidrojen

şünmelerine sebep olmaktadır. Hidrojen atomu çoğunlukla diğer elementlerle farklı kombinasyonlarda beraber olur. Kimyasal olarak çok aktif olduğundan çok nadir tek element olarak bulunmaktadır.

Hidrojen, saf oksijenle yakıldığında ürünler sadece ısı ve sudur. Hava ile yakıldığında ise %68 azot ve bazı azot oksitler de ürünlere katılır. Sonuçta hava ile yakıldığında bile fosil, yakıtlarına nazaran daha az kirliliğe neden olur.

Kısaca...

- Hidrojen, bilinen en hafif elementtir.
- Yanma ısısı (standard miktardaki maddenin yanma ile çıkardığı ısı miktarı) diğer yakıtlardan 2-3 kat daha yüksektir.
- Çoğu gaz karışımları ile yanar.
- Yan ürün su buharı olduğundan, yanma sonucunda karbon monoksit veya karbondioksit oluşmaz.
- Hidrojen, yeniden kullanılabilir kaynaklardan üretildiğinde, çevreyi kirliletmeyen enerji döngüsünde yer bulacaktır.

Hidrojen Teknolojilerinin Tanımı

Hidrojene, çoğunlukla kimya endüstrisindeki ve uzay çalışmalarındaki kullanımından ayrı olarak baktığımızda, hidrojenin yavaş yavaş ikinci bir enerji taşıyıcısı olma yolunda gittiğini görmekteyiz. Böylece, hidrojen bir

enerji deposuna ve/veya olası elektrik/hidrojen enerji sisteminde bir enerji taşıyıcı ortamına dönüşebilir. Bu amaçlar doğrultusunda, hidrojenin büyük miktarda elde edilebilmesi gerekiyor.

Günümüzde, ticari hidrojenin neredeyse tamamı fosil yakıtlı kaynaklardan üretilmektedir. Eğer hidrojen elektrolitik olarak üretilirse o zaman hidro-elektrik bugünün enerji kaynağıdır.

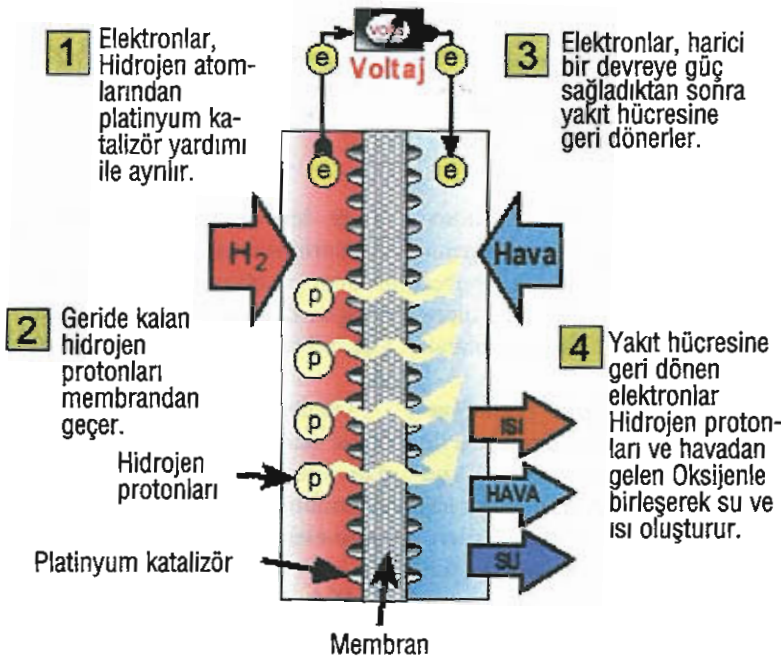
Hidrojen, Amerika Birleşik Devletleri'nde uzun yıllardır ulaşım, endüstride ve evlerde kullanılmaktadır. 19. yüzyılın sonlarında bir çok halk, hidrojen ve karbon monoksit karışımından oluşan 'şehir gazı' denilen bir yakıt kullanmaktaydı. Şu an Brezilya ve Almanya dahil bazı ülkeler hala bu yakıtı kullanmaktadır. Çağımızda hidrojen, endüstride petrolün rafine edilmesinde, amonyak ve metanol üretiminde kullanılmaktadır. Uzay Mekiklerinde de hidrojen yakıt olarak kullanılmaktadır.

Hidrojen Yakıt Hücreleri

Yakıt hücreleri, yanma olmadan, yakıtın kimyasal enerjisini elektrik enerjisine sessizce, sürekli çevirir. Yakıt hücreleri tipik yakıt olarak hidrojeni ve oksidant olarak havadan gelen oksijeni, elektrokimyasal reaksiyon için kullanır. Reaksiyonun sonucunda elektrik akımı ve yan ürün olarak da su

1 kg Hidrojenin Enerji Miktarı (Oksijenle reaksiyona giren)	
Yüksek Isıtma Değeri	Düşük Isıtma Değeri
39.4 kWh	32.9 kWh
141,900 kJ	120,000 kJ
33900 kCal	28680 kCal

Hidrojen Yakıt Hücreleri

ve ısı oluşur. Temel olarak 5 çeşit yakıt hücresi teknolojisi, günümüzde bilinmekte ve sürekli olarak yeni teknolojiler üretilmektedir. Elektrolit materyale dayanan bu teknolojiler

1. Polimer elektrolit membran veya proton değişim membranı (PEM)
2. Alkaline (AFC)
3. Fosforik Asit (PAFC)
4. Eriyik Karbonat (MCFC)
5. Katı Oksit (SOFC)

Şematik olarak, pratikte çok kullanılan ve kendine bir çok alanda yer bulan PEM yakıt hücrelerinin çalışması şekilde gösterilmiştir. Şekilden görüleceği gibi bir yakıt hücresi iki elektrod ve bunları ayıran polimer elektrolit bir membrandan oluşmaktadır. Anot ve katot da platinyum tabanlı katalizör ile kaplanmıştır. Hidrojen yakıtı anoda aktarılırken katoda da hava girişi olur. Platinyum katalizörün varlığında, hidrojen molekülü iki proton ve elektrona bölünür. Serbest kalan elektronlar ise harici bir devreye aktarılacak elektrik akımı oluşturulur. Protonlar ise elektrolit membranın içinden katoda geçerek

katotta oksijen ve elektronlarla birleşerek su ve ısı oluştururlar. Yan ürün olarak çıkan ısının kullanılmasına yönelik ev ve sanayi için bir çok uygulamalar geliştirilmektedir.

Yakıt hücreleri, zamanımızın ve geleceğin çekici güç üretim cihazlarıdır. Çünkü yüksek verimleri, sıfır veya çok düşük zehirli gaz emisyonları, düşük sesleri, yan ürünlerin de kullanılabilirliği uygulamaların olması ve de üretimin modüler olması yakıt hücrelerini her türlü uygulama için uygun hale getirmektedir.

Yakıt hücreleri, araştırma ve geliştirmeler sonucu büyük bir aşama kaydetmiştir. Bu geleceğin teknolojisini günümüz içten yanmalı motorlarla karşılaştıracak olursak:

Verim: Yakıt hücreleri genel olarak, içten yanmalı motorlardan daha verimlidir. Günümüzde yakıt hücrelerinden %50'ye varan verim sağlanabilirken, içten yanmalı motorlarda verim hala %30'un altında kalmaktadır.

Büyüklik: Yakıt hücrelerinin yüksek verimli ve modüler olmaları yüzünden, çok çeşitli sistemlerde kullanılabilirler.

Basitlik: Temel olarak yakıt hücreleri, az sayıda hareketli parçaları ile birlikte çok basit cihazlardır.

Dayanıklılık: Geliştirilmekte olan yakıt hücreleri günümüzde 10,000 çalışma saatine ve araçlarda 300,000 mile dayanabilmektedir.

Sessiz Çalışma: Yakıt hücreleri özellikle yakıt olarak hidrojen kullanıldıklarında çok sessiz cihazlardır.

Maliyet: Yakıt hücreleri yeni bir teknolojidir dolayısıyla ekonomik olarak maliyetleri yüksektir. Fakat yakın gelecekte üretimin artmasına paralel olarak maliyetin düşmesi beklenmektedir.

Hidrojenin Potansiyel Kullanım Alanları

Hidrojen uygun bir şekilde depolandığında, bir yakıt olarak hem sıvı hem de gaz halinde yanar. Motorlu araçlar ve ocaklar kolaylıkla hidrojenle çalışan araçlara dönüştürülebilir. Hidrojen, 1950'lerden beri bazı uçaklara güç veriyor. Bazı otomobil üreticileri hidrojenle çalışan araçlar geliştirmiş durumdadır.

Hidrojen yandığında benzine göre %50 daha verimli yanar ve daha az kirliliğe neden olur. Benzinle karşılaştırıldığında, hidrojenin daha hızlı alevi, daha geniş alevlenme limiti, daha yüksek patlama sıcaklığı, daha fazla yanma ısıya sahiptir ve hidrojeni tutuşturmak için benzini tutuşturmayla gereken enerjiden daha az enerjiye ihtiyaç vardır. Bu da gösteriyor ki, hidrojen daha çabuk yanar, fakat önceden alevlenme ve/veya parlama tehlikesi vardır. Hidrojenin benzine göre avantajları olmasına rağmen, benzinin yerine kullanılması için daha uzun bir süre var gözüküyor.

Yakıt hücreleri, kullanılabilir enerji üretmek için hidrojeni kullanan bir teknoloji türüdür. Yakıt hücrelerinde, hidrojen ve oksijenin birleştiği bir elektrokimyasal işlemle elektroliz tersine çevrilir. Bu işlem sonucunda elektrik, ısı ve su açığa çıkmaktadır. Bu teknolojiyi A.B.D., uzay programlarında uzun yıllardır kullanmaktadır. Ayrıca, otomobillere ve otobüslere güç verecek

kadar yeterli yakıt hücreleri geliştirilmiş durumdadır ve yenileri geliştirilmeye devam ediliyor. Bazı firmalar ise sabit güç üretimi için yakıt hücreleri geliştiriyorlar.

Hidrojen; solar, rüzgar, biyokütle, hidro ve jeotermal enerjiler gibi yenisinden elde edilebilir kaynaklardan elde edilen enerjilerin depo edilmesinin bir yolu olarak düşünülebilir. Örneğin, gündüz güneşten elde edilecek elektrik enerjisi hidrojeni ayırmaya yetebilir. Sonra da hidrojen, depo edilebilir ve yakıt olarak yakılabilir.

Toplu Taşımacılıkta Yakıt Olarak Hidrojen

Daimler-Benz-NEBUS

Şehir Otobüsü,

12 m PEM yakıt hücresi, 190 kW güç, 7 tanktan oluşmuş sıkıştırılmış hidrojen gazı deposu (30 MPa basınç) 250 km menzil, 34 koltuklu+24 ayakta yolcu kapasitesi, 85 km/h maximum hız.

Hydrogen Systems/Van Hool A 308

Midi şehir otobüsü

10 m boy ve GM/Crusader motorundan üretilmiş 7.5 litre V-8 silindirli motor, hidrojen modunda 120 kW güç, 250-350 km menzil, sıvı hidrojen deposu, 70 yolcu kapasitede maximum hız 80 km/h

Neoplan

Düşük tabanlı midi otobüs,

8 m paralel hibrid fırlatma konsepti. De Nora sıkıştırılmış hidrojen deposu. 10 yolcu kapasitesi, 30-50 km/h maximum hız.

MAN NL 202

Şehir otobüsü, 12 m boy, alçak taban, MAN firmasının daha önceki sıvı hidrojenli motorundan üretilen 12 litrelik 6 silindirli motor, 170 kW güç, 150-200 km menzil, 90 yolcu kapasitesi, 85 km/h maximum hız.

H Power Corp.

Transit otobüsü,

12 m hibrid fırlatma konsepti, 50-70 kW güç, menzil>300 km

Neoplan

Alçak tabanlı şehir otobüsü,

18 m boy, benzin ve hidrojen ile çalışan motorlardan üretilmiş 2.5 litre silindir BMW motor, 4 tekerlek elektrik motoru takviyeli, basınçlı hidrojen deposu (25 MPa basınç)

MAN/Siemens

Alçak tabanlı şehir otobüsü

3 Siemens yakıt hücresi modülünden 150 kW güç, 12 tanktan oluşan 85'er litrelik sıkıştırılmış hidrojen gazı deposu (25 MPa basınç) (42 kg H₂),

Hidrojen; solar, rüzgar, biyokütle, hidro ve jeotermal enerjiler gibi yenisinden elde edilebilir kaynaklardan elde edilen enerjilerin depo edilmesinin bir yolu olarak düşünülebilir.

300 km menzil, 95 yolcu kapasitesi, 75 km/h maximum hız.

Otomobillerde Yakıt Olarak Hidrojen

Şu anda sadece hidrojen yakıtı kullanan hiç bir araç bulunmamaktadır. Fakat otomobil üreticileri hidrojen kullanan araçlar geliştirmeyi denemişlerdir. Daimler-Benz, BMW, Mazda ve bazı otomobil üreticilerinin ellerinde araştırma bulunmaktadır. Mercedes-Benz ve BMW sıvı hidrojeni tercih ederken Mazda ise hidrojen gazını metal hidrit latisinde depo eden araçlar geliştirmiş durumda.

Hidrojen üretimin yüksek maliyeti, araçlardan hidrojen kullanımından uzaklaştıran sebep olarak görünmektedir. Hidrojenin araçlarda kullanılmaya başlanması için 20-30 yıl gibi bir süreye ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Hidrojenle çalışan bazı prototip araçlar;

LH2-BMW

Sedan BMW 735

BMW benzinli motorundan üretilmiş 2.5 litre 6 silindirli motor, hidrojen modunda 80 kW, benzin modunda 140 kW güç, 130 litrelik cryotankta sıvı hidrojen, 300-400 km menzil, 5 yolcu kapasitesi, maksimum hız 170 km/h, Prototipi 1979 yılından beri tanıtımda. En yeni prototipi benzin, LNG ve sıvı hidrojen olarak 3 yakıt türü kullanıyor.

Mazda Rotary Engine Cars

HR-X hidrojenli 998 cc 2-rotor rotary motoru, 70 kW güç (1991) otomatik şanzıman, 1260 kg araç ağırlığı, 280 kg metal hidrid deposu, 200 km

MAN Urban Otobüs Type SL202
İçten yanmalı Motor ve LH₂ deposu

Ballard Power Systems PEM Yakıt Hücresi
Transit Otobüs, sıkıştırılmış Hidrojen Depolu

Daimler-Benz PEM Yakıt Hücresi Şehir Otobüsü 'NEBUS', Sıkıştırılmış Hidrojen Deposu

menzil.

HR-X2 hidrojenli rotary motoru (1992/1993) Menzil 230 km, maksimum hız 145 km/h

Miata hidrojenli 2-rotor rotary motor, 90 kW güç (1993)

Energy Partners, Inc. Green Car"
Spor araba prototipi (1360 kg)

Dünya genelinde büyük şehirlerde, hava ve ses kirliliğinin en önemli ve en hızlı büyüyen nedenlerinden biri trafik sorunudur. Son 10-15 yılda bu sorunu ortadan kaldırmak için sarfedilen tüm çabalar, emisyon kaynaklarındaki artış yüzünden (taşıt araçları) boşa gitti. Hızlı sanayileşmeye çalışan ülkelerdeki şehirlerde (Mexico City, Sao Paulo, Bangkok, Jakarta) durum iç açıcı gözüküyor. Öte yandan, sanayileşmiş ülkelerde ise, mobilleşmenin yan etkisi olan hava ve ses kirliliği emisyonlarına karşı toplumun hassasiyeti sürekli olarak artıyor.

Yeni bir taşıt yakıtı olarak hidrojen, hem hava hem de ses kirliliği emisyonunu azaltıyor. Halihazırda üretilmiş olan içten yanmalı motorlara sahip hidrojen yakıtlı araçlarda düşük ses potansiyeli ve belirgin miktarda indirgenmiş hava kirliliği üretimi sağlanmıştır. Ama özellikle yakıt hücresel elektrikli otomobiller ise çok düşük ses ve sıfır hava kirliliği emisyonuyla çalışmaktadır.

Hidrojenin başlıca dezavantajı, birinci dereceden olamayıp ikinci dereceden bir enerji taşıyıcı olmasıdır. Uzun vadede bu durum avantaja dönüştürülebilir. Hidrojen çeşitli yenilenebilir kaynaklardan üretilir ve elektriğe nazaran daha uzun süre depo edilebilir. Günümüzde, süper iletken elektrik depo sistemlerinin günlük, haftalık veya sezonluk depolama giderleri makul fiyatlara inene kadar hidrojenin bu avantajı korunacak gibi gözükmektedir. Bu avantajlı özellikler sayesinde hidrojen, kendisine taşıma sistemlerinde yer bulabilmektedir. Bu ihtiyaçlar, şu andaki sistemlerin birincil ihtiyaçlarının CO₂ emisyonunun azaltılması ve uzun vadede mineral petrol ürünlerinin yer değiştirmesidir.

Hidrojenin başlıca dezavantajı, birinci dereceden olamayıp ikinci dereceden bir enerji taşıyıcı olmasıdır. Uzun vadede bu durum avantaja dönüştürülebilir.

Şehir taşımacılığında taşıtların yakıt hücrelerinde hidrojen kullanımının daha ileri bir avantajı ise hidrojenin içten yanmalı motorlara nazaran yakıt ekonomisindeki belirgin artış yapması olasılığıdır. Böylece, steam reforming ile doğal gazdan elde edilip şehir taşıtlarındaki yakıt hücrelerinde harcanan hidrojen, eğer doğal gaz direkt olarak içten yanmalı motorlarda kullanılırsa, diğer tüm yakıtlardan üstün enerji verimi ve emisyon dengesine ulaşabilir. Bu nedenle, hidrojenle birlikte çalışacak yakıt hücresel araçların kullanılması, şu andaki araç ve sistemlerin kullanılmasından daha anlamlı ve temiz alternatif olarak görünmektedir.

Şehir Otobüsleri:

Georgetown Üniversitesi / H Power Midi-transit otobüs
9 m hibrid fırlatma konsepti ve yoğun tırmanma için NiCd-bataryalı PAFC sistemi (Fuji elektrik) 55 kW, Metanolden hidrojen üretimi
Menzili > 300 km, 1993'den beri A.B.D.'nin çeşitli bölgelerinde test ediliyor.

MAN SL 202

Normal şehir otobüsü, 12 m boy, MAN firmasının doğal gazlı motorundan üretilmiş 6 silindirli 12 L motor, hidrojen modunda 140 kW güç, doğal gaz modunda 170 kW güç,
Menzili 160-220 km (570 litre LH2 yüklü 3 depo)
Kapasite 92 yolcu, Maximum hız 89 km/h

Ballard Power Systems

New-Flyer 40 LF modeline dayanan alçak tabanlı transit otobüs,
12.2 m boy, 205 kW güçlü PEM yakıt hücresel, karbon fiber kompozit materyallerden sıkıştırılmış hidrojen gazı deposu (25 MPa basınç)
Menzili 400-560 km
Kapasite 75 yolcu
Maximum hız 95 km/h
Prototip versiyonu 1.4 milyon \$

Novabus Hythane City Bus

Normal şehir otobüsü,
12.2 m boy, 2.6 m en, 3.4 m yükseklik

Cummins L10 G dizel motorundan modifiye edilmiş motor (% 20 H₂ %80 doğal gaz)

175 kW güç, 4 tane 392 litrelik kompozit materyallerden üretilmiş basınçlı depo (20 MPa basınç), tavanda bulunan sistemle doğal gaza göre % 20 daha az CO emisyonu ve %43 daha az NOx emisyonu Kanada halkına tanıtılıyor.

Blue Bird Corp. Hybrid Hydrogen Bus

Normal midi otobüs,
10 m boy, V-8 silindirli içten yanmalı motor,
hacimde hidrojen kullanımda 70 kW güç,
12 kg hidrojen deposu, 160 km menzil, 27 oturan yolcu kapasitesi, maksimum hız 88 km/h

Daimler-Benz -NEBUS

Şehir Otobüsü,
12 m PEM yakıt hücresi, 190 kW güç, 7 tanktan oluşmuş sıkıştırılmış hidrojen gazı deposu (30 MPa basınç) 250 km menzil, 34 koltuklu + 24 ayakta yolcu kapasitesi, 85 km/h maksimum hız

Hydrogen Systems/Van Hool A308 Midi şehir otobüsü,

10 m boy ve GM/Crusader motorundan üretilmiş 7.5 litre V-8 silindirli motor, hidrojen modunda 120 kW güç, 250-350 km menzil, sıvı hidrojen deposu, 70 yolcu kapasitede maksimum hız 80 km/h

Neoplan**Düşük tabanlı midi otobüs,**

8 m paralel hibrid fırlatma konsepti, De Nora sıkıştırılmış hidrojen deposu, 10 yolcu kapasitesi, 30-50 km/h maksimum hız.

MAN NL 202**Şehir otobüsü,**

12 m boy, alçak taban, MAN firmasının daha önceki sıvı hidrojenli motorundan üretilen 12 litrelik 6 silindirdirli motor, 170 kW güç, 150-200 km menzil, 90 yolcu kapasitesi, 85 km/h maksimum hız

H Power Corp.**Transit otobüsü,**

12 m hibrid fırlatma konsepti, 50-70 kW güç, menzil > 300 km

Neoplan**Alçak tabanlı şehir otobüsü,**

18 m boy, benzin ve hidrojen ile çalışan motorlardan üretilmiş 2.5 litre 6 silindir BMW motor, 4 tekerlek elektrik motoru takviyeli, basınçlı hidrojen deposu (25 MPa basınç)

MAN/ Siemens**Alçak tabanlı şehir otobüsü,**

3 Siemens yakıt hücresi modüllerinden 150 kW güç, 12 tanktan oluşan 85'er litrelik sıkıştırılmış hidrojen gazı deposu (25 MPa basınç) (42 kg H₂), 300 km menzil, 95 yolcu kapasitesi, 75 km/h maksimum hız

Otomobillerde Yakıt Olarak Hidrojen

Şu anda sadece hidrojen yakıtı kullanan hiç bir araç bulunmamaktadır. Fakat otomobil üreticileri hidrojen kullanan araçlar geliştirmeyi denemişlerdir. Daimler-Benz, BMW, Mazda ve bazı otomobil üreticilerinin ellerinde araştırma araçları bulunmaktadır. Mercedes-Benz ve BMW sıvı hidrojeni tercih ederken Mazda ise hidrojen gazını metal hidrit latisinde depo eden araçlar geliştirmiş durumda.

Hidrojen üretiminin yüksek maliyeti, araçlarda hidrojen kullanımından uzaklaştıran sebep olarak görünmekte-

dir. Hidrojenin araçlarda kullanılmaya başlanması için 20-30 yıl gibi bir süreye ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Hidrojenle çalışan bazı prototip araçlar;

LH2-BMW**Sedan BMW 735**

BMW benzinli motorundan türetilmiş 2.5 litre 6 silindirdirli motor, hidrojen modunda 80 kW, benzin modunda 140 kW güç, 130 litrelik cryotankta sıvı hidrojen, 300-400 km menzil, 5 yolcu kapasitesi, maksimum hız 170 km/h, Prototipi 1979 yılından beri tanıtımda. En yeni prototipi benzin, LNG ve sıvı hidrojen olarak 3 yakıt türü kullanıyor.

Mazda Rotary Engine Cars

HR-X hidrojenli 998 cc 2-rotor rotary motoru, 70 kW güç [1991] otomatik şanzıman, 1260 kg araç ağırlığı, 280 kg metal hidrid deposu, 200 km menzil.

HR-X2 hidrojenli rotary motoru [1992/1993]

Menzil 230 km, maksimum hız 145 km/h

Miata hidrojenli 2-rotor rotary motor, 90 kW güç [1993]

Energy Partners, Inc. Green Car"**Spor araba prototipi (1360 kg)**

PEM-yakıt hücresi/ batarya hibrid sürüş sistemi, PEMFC güç çıkışı 15 kW, elektrik sürüş motorundan

25.5kW güç, 11.7 Nm-20 MPa basınçta sıkıştırılmış hidrojen deposu, menzil 96 km, yakıt alma süresi 15 dakika, 2 yolcu kapasitesi, 96 km/h maksimum hız.

Daimler-Benz Necar II

Mini-Van (Boy 4,6 m, en 1,8 m, yükseklik 2,3 m)

PEM-yakıt hücresi sürüş sistemi, toplam 50 kW güç, 33 kW elektrikli üç fazlı AC motor, 140 litre sıkıştırılmış hidrojen gazı deposu (25 MPa basınç), menzil > 250 km, 6-7 yolcu kapasitesi, maksimum hız 110 km/h.

Toyota RAV4L V

Jip (Boy 3,7 m, en 1,6 m, uzunluk 1,6 m) PEM-yakıt hücresi sürüş sistemi, 20 kW güç, 45 kW gücünde ön tekerlerle senkronize elektrik motoru, maksimum tork 165 Nm, 2 kg'lık hidrojen deposunu (100 kg'lık metal hidrid deposunda) menzil 250 km, 5 yolcu kapasitesi, 100 km/h maksimum hız.

Renault Laguna Break**Orta ölçekli station vagon**

PEM-yakıt hücresi sürüş sistemi 30 kW güç, (LH2) sıvı hidrojen deposu, 500 km menzil, 2+ yolcu kapasitesi, maksimum 120 km/h hız.

A-Model**Mikro kompakt araba,**

PEM-yakıt hücresi sürüş sistemi,

SON KULLANICI	Kömür	Petrol	Gaz	Elektrik	Isı	Hidrojen	MeOH
Endüstri	3391	195	4091	5938	24	2250	0
Taşımacılık	2	6469	1534	610	0	3674	1180
Ziraat	7	190	180	180	7	224	0
Ticaret	69	563	1386	3000	257	1083	0
Ev	306	403	3326	2800	331	2155	0
ENERJİ SEKTÖRÜ	Kömür	Petrol	Gaz	Nükleer	Hidro	Yeniden Kullanılabilir	Elektrik
Rafineriler	0	1319	35	0	0	0	83
Elektrik Üretimi	10373	1381	4052	11242	2214	5250	-13.993,20
Isı Üretimi	294	46	60	0	0	0	0
H ² (MEOH) Üretimi	1000	0	3500	1300	500	6800	0
Şahsi kullanım vb.	470	41	1100	0	0	0	431,32
Ara Toplam	12.137,00	2.787,00	8.747,00	12.542,00	2.714,00	12.050,00	-13.478,88

2050'DE ULAŞIM	Kömür	Petrol Ürünleri	Doğal Gaz	Elektrik	Hidrojen	MeOH	Toplam
Hava	0	1420	0	0	1500	0	2.920,00
Karayolu: Kamyon,Otobüs	0	2754	500	0	460	1055	4.769,00
Karayolu: Araba	0	2002	1000	300	1600	0	4.902,00
Trenyolu	2	67	33	310	14	0	426,00

50 kW güç, 500 km menzil, metanol-den üretilen hidrojen kullanımı, 4-5 yolcu kapasitesi, 110 km/h maksimum hız.

Peugeot Van

Peugeot 806 van

PEM-yakıt hücresi sürüş sistemi, 30 kW güç,

Yüksek basınçla sıkıştırılmış hidrojen gazı deposu (70 MPa), 300 km menzil

5 yolcu kapasitesi, Maksimum hız > 100 km/h.

Neden Hidrojen?

• TEMİZ HAVA

Araba, ev ve fabrikalardan çıkan kirlilik, dünya çevresinde toksik sis bulutları oluşturuyor. Hidrojen toksin üretmez.

• MİKTAR

Birgün fosil yakıtlar tükenecek. Hidrojen yeniden üretilir, bu yüzden sonsuzdur.

• SAĞLIK

Araba, ev ve fabrikalardan çıkan kirlilik insanların hastalanmalarına neden oluyor. Hidrojen temiz ve yeterlidir.

• TEMİZ SU

Sayırsız hayvanın ölmesine neden olan tankerlerden denize saçılan büyük petrol akıntıları çok bilinir hale geldi. Bu felaketlerin yemek zincirimize olan etkileri bilinmiyor. Eğer hidrojen denize dökülürse hemen buharlaşacaktır. Hidrojenin tek yan ürünü sudur.

2050 Yılında Batı Avrupanın Tahmini Teknik Potansiyeli ve sonuçların Değerlendirilmesi

Uyarı: Verilen tahmini değerler ve durumlar uzmanların varsayımı olup, bilgisayarlar tarafından hesaplanmış değerler değildir.

Açıkça görülmektedirki hidrojen, enerji arenasında uzun vadede umut vermektedir. Zaten şimdiden bazı firmalar hidrojeni, çevreye karşı tehlike yaratmayan enerji üretim teknolojilerinin bir parçası olarak görüyorlar. Hidrojen için en büyük hedef, hidrojeni yenilenebilir kaynaklardan üretmek iken kısa vadede bunu kullanmanın maliyeti çok yüksek gözüküyor. Hidrojen en ucuz yoldan fosil kaynaklardan üretiliyor. Fakat bu durumda da CO₂ emisyonuna neden olunuyor. Araştırmalara göre böyle bir işlemden

üretilen CO₂ uzaklaştırılabilir ve böyle bir işlemin maliyeti ise toplam üretim maliyetinin %20-30'u kadar olmaktadır. Bu miktar ise doğal gazdan meydana gelen CO₂ miktarının yaklaşık %30-40 'ı kadar olmaktadır.

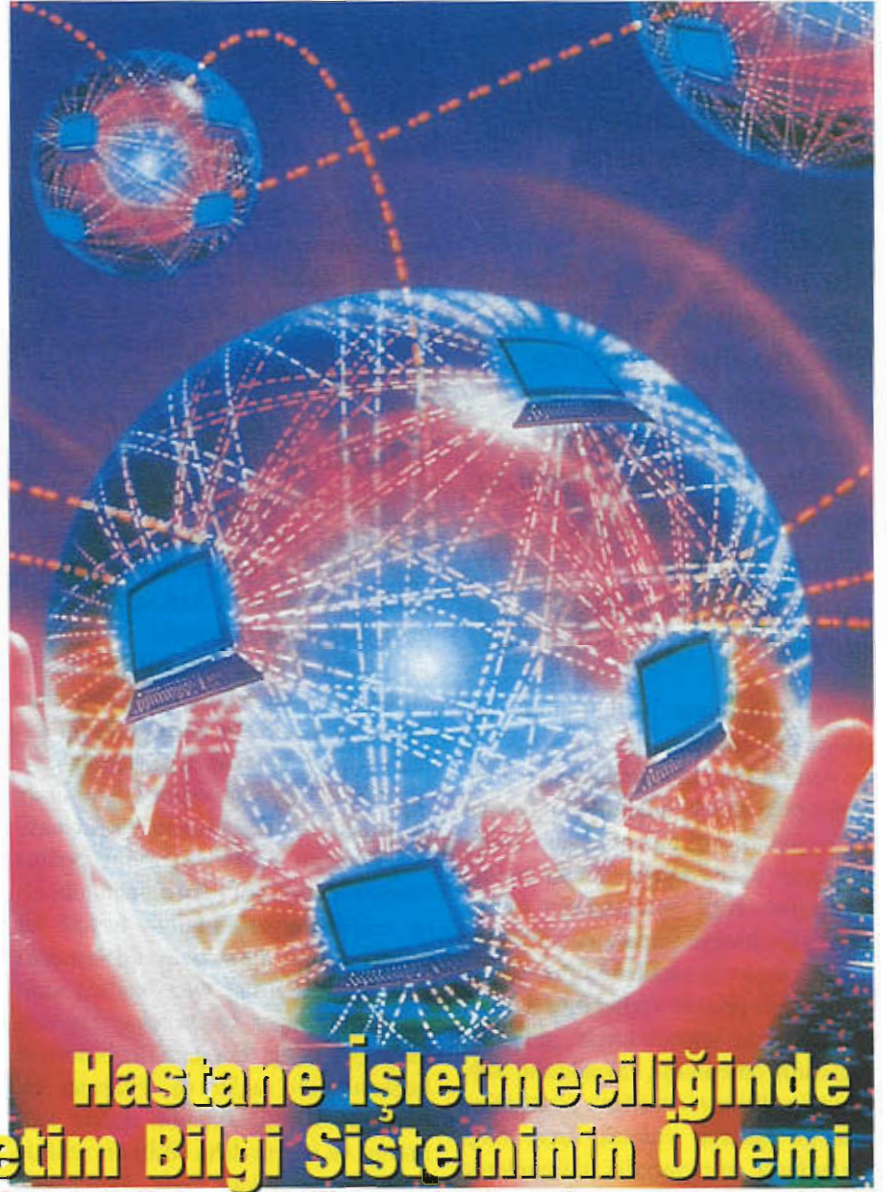
Küresel ısınma artışı ciddi miktarlara geldikçe, birçok ülke sera gazlarının emisyonunu azaltıcı tedbirler almaya yönelik antlaşmalar yapmaya başlamıştır. Norveç'te şu an karbon vergileri, karbon ticareti izinleri gibi, CO₂ emisyonunu azaltıcı yaptırımlar yürürlükte. Bu gibi metod ve yaptırımlarla fosil yakıtların kullanımını azaltıp, halk hidrojene dayalı sistemler kullanmaya yönlendirilebilir.

Gelecekte bir zaman küresel ekonomi hidrojenle çalışacak ve gelişen teknoloji ile birlikte artan çevresel baskılar bu süreci hızlandıracaktır.

KAYNAKLAR

- <http://www.hydrogen.org/Knowledge/Ecn-h2a.html>
- <http://www.hydrogen.org/Wissen/NHF97.htm>
- <http://www.ticorp.com/nha/index.htm>
- <http://www.eren.doe.gov>
- <http://www.hpower.com>

**Bilginin karar
verme
aşamasındaki
önemi, kuruluşları
bilgi sistemlerinin
oluşumuna
yöneltmeye
başlamıştır**

Hastane İşletmeciliğinde Yönetim Bilgi Sisteminin Önemi ve Kurulurken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Öğr. Gör. Adnan KÖKSAL

*Pamukkale Üniversitesi Denizli Sağlık Hizmetleri
Meslek Yüksek Okulu,*

Bundan yirmi yıl sonra, büyük işletmelerde yönetim kademelerinin sayısı bugünkünün yarısı, yönetici sayısı ise üçte birine inmiş olacak(12). Bu değişim altında enformasyon teknolojisi yatıyor. Bilgisayarlar orta yönetim kademelerinden daha hızlı ve daha iyi iletişim kuruyor ve verileri enformasyona dönüştürerek gerekli olan yerlere iletilmesini sağlıyor.

Daha etkili işleyen bir örgüt yaratılabilmesi için öğrenen bir örgüt yapı-

sının yaratılması gerekliliği savunulmaktadır. Öğrenen örgütler ise şu beş ana faaliyette beceri kazanmış kuruluşlar olarak tanımlanır: Sistemli problem çözümü yeni yaklaşımlar denemek, geçmiş deneyimlerden ders çıkarmak, başkalarının başarılı deneyimlerinden ders çıkarmak ve bilgiyi örgütün tamamına hızlı ve etkin bir şekilde aktaracak sistem kurmak(2).

Bilgisayar kullanımının oldukça hızlı bir şekilde yaygınlaşması çağımızı bilgi çağına dönüştürürken, bu geliş-

Hastanelerde sunulan sağlık hizmetinin en iyi şekilde verilebilmesi, gelir ve giderlerin izlenebilmesi, gelir kaçaklarının önlenmesi, kaynakların doğru yönlendirilmesi, hastane yönetimine stratejik kararlar vermek üzere bilgi sağlanması amaçlarıyla hastanelerde bilgi sistemlerinin kurulmasına ihtiyaç vardır.

melerden toplumun her kesiminde büyük ölçüde etkilenmektedir.

Artık bilgiyi kullanmak ve yeni sonuçlar elde etmek, bilgi toplumu olmanın koşullarından biri olmuştur. Bilginin karar verme aşamasındaki önemi, kuruluşları bilgi sistemlerinin oluşumuna yöneltmeye başlamıştır(5).

Hastanelerde sunulan sağlık hizmetinin en iyi şekilde verilebilmesi, gelir ve giderlerin izlenebilmesi, gelir kaçaklarının önlenmesi, kaynakların doğru yönlendirilmesi, hastane yönetimine stratejik kararlar vermek üzere bilgi sağlanması amaçlarıyla hastanelerde bilgi sistemlerinin kurulmasına ihtiyaç vardır.

Çeşitli birikimler ve gereksinimler ile ortaya çıkan otomasyon, Türkiye’de son 10 yıl içinde uygulanan ekonomik politikalar ve dışardan ithal edilen teknolojilerle hızlı bir gelişme yaşanmaktadır. Ancak aşırı hızlı gelişen otomasyon konusunda sektörler tam ve aydınlatıcı bilgi ve teknolojiye yoksun olmaları yüzünden bilgi işlem karmaşasına düşmektedir. Bu karmaşada yaşanan tek gerçek bilgisayar ve bilgisayar sistemlerinin satışının yüksekliğidir. Hastane Bilgi Sistemi yazılım, donanım ve gerekli iletişim altyapısından oluşur. Bu parçalar birlikte düşünülme-

li ve bütünlük bir şekilde yapılandırılmalıdır. İdeal bir bilgi sistemi kullanıcı gereksinimlerini karşılayan, kolay kullanılabilir, etkin, güvenilir, kolay güncelleştirilebilir ve modüler bir yapıda olmalıdır. Bu özelliklerin sağlanması da büyük ölçüde sistemin geliştirilmesi ve kurulması sırasında izlenen yöntem ve ilkelere bağlıdır. Sonuç olarak Hastane Bilgi Sistemi satın alınmadaki adımlar, ihale teknik şartlarının hazırlanması ve sözleşme yönetimi özenle ele alınmalıdır.

Yönetim ve Bilgi Sistemi

Sistem kuramcısı Russel L. Ackoff bir sistemi geniş olarak ve genel hatlarıyla, birbirine bağlı bölümlerden oluşan kavramsal veya fiziksel bir varlık olarak tanımlamaktadır(8).

Yönetim Bilgi Sistemi(YBS), her düzeydeki yöneticiye doğru, zamanında ve etkili kararlar verilmesi için gerekli bilgiyi sağlayan sistemdir(14).

Bilgi; organizasyonun işleminde ve yönetilmesinde önemli bir kaynaktır. Yönetim fonksiyonlarının performansının etkililiği için, zamanında elde edilen uygun bilginin hayati bir önemi vardır. Organizasyon içindeki bilgi sistemi insan vücudundaki sinir sistemine benzer bu da organizasyonu oluşturan bütün bileşenlerin birbiriyle bağlantılarını sağlar ve rekabetçi bir ortamda organizasyonun ayakta kalmasını ve işlerin daha etkili bir şekilde yapılmasına imkan verir. Gerçekten, bugünün organizasyonu bilgiye dayanır(11).

Bilgi Sistemi(BS) kavramı ile bilgilerin toplanması, işlenmesi, saklanması, erişimi ve dağıtımı gibi çeşitli işlev-

lerin yerine getirilebilmesi için gereken uzman işgücü, bilgisayar, iletişim, bilgisayar ağları, sistem modelleri ve sistemde bulunan bilgilerin tümü kastedilmektedir(5).

Bilgi Teknolojisi (BT) deyimi ile de kuruluşlara bilgi sağlamak için kullanılan ve hızla gelişmekte olan araçların (bilgisayar, veri depolama araçları, ağ ve iletişim araçları), uygulamaların ve hizmetlerin (Bilgi işlem, yardım işlemleri, ve uygulama yazılımı geliştirme) bütünü kastedilmektedir. BT kavramı içinde sadece bilgilerin değil, ses ve görüntülerin de işlendiği bilinmektedir. Bilgisayar ve iletişim donanımlarının ucuzlaması, küçülmesi, işlem hızının ve kapasitesinin artması, bilgisayar teknolojisinin gün geçtikçe her alanda kullanılmasını sağlamıştır(5).

Bilgi teknolojisi, hiyerarşik yapıyla ortaya çıkan yavaşlığı yok eder. Bilgisayar ağları ve taşıdıkları bilgi, kurumsal yapının tanımlanmasına yardımcı olur. Bilginin ihtiyaç duyulan yere akmasıyla birlikte kendi kendini yöneten yatay şirket yapısı ortaya çıkar(1).

Yöneticinin önemli bir görevi de doğru karar vermektir. Sözlük tanımı itibarıyla karar "...bir iş için düşünüp taşınarak uygun diye üzerinde durulan çare..." 'yi ifade etmektedir. Karar verme yöneticilik işinin temelini oluşturur(14).

Her karar verme durumu, gerekli olan bilgilerin toplanabilmesi ve başa-rısızlık olasılığı açısından belli bir risk derecesine sahiptir(4). Karar verilecek konu ile ilgili ne kadar çok yararlı ve uygun bilgi toplanırsa verilen kararın doğruluğu o derece yüksek olur.

Günümüzde hızla gelişen sosyal

ekonomik ve teknolojik çevrede her düzeydeki yöneticinin hızlı nitelikli kararlar alması zorunluluğu etkin bir YBS'nin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Bilginin Önemi

Bilgi insan düşünce ve eyleminin bulunduğu her alanda gereklidir. Kişisel ve örgütsel kararların temelini oluşturanın yanı sıra, önemli bir ulusal kaynak, büyük bir politik ve ekonomik güç kaynağıdır. Gerekli bilgiye sahip olan kişiler, bilgi sahibi olmayanlara oranla, kendi bilgi temellerini oluşturmada daha fazla yeteneğe, daha iyi meslek ve yaşam biçimi olanaklarına sahip olabilecek, çevrenin değişen koşullarına uymada daha az güçlüklerle karşılaşabileceklerdir. Her işlem bir karar almayı içerir ve karar süreci doğru, zamanlı, eksiksiz ve yerinde bilgi ile desteklenmelidir. Bir yöneticinin sahip olduğu bilgiler bu özellikleri taşımazsa, aldığı kararların niteliği en azından bozulacak o işten beklenen başarı sağlanamayacaktır. Bilgi ekonomik bakımdan örneğin enerji kaynağı gibi yeni bir doğal kaynak olarak değerlendirilebilir. Bu açıdan bakıldığında, bilginin bir rekabet aracı olma özelliği açıklik kazanmaktadır(9).

Çağımız bilgi çağıdır. Bu nedenle çağımızın yönetim anlayışı eskinin "sezgi" ve "tecrübe"ye dayalı yönetim biçiminden, "taze, yeterli, sağlıklı ve anında ulaşılabilen" bilgiye dayalı yö-

netim biçimine değişim göstermiştir. Teknolojik gelişmeler, ihtiyaçların çeşitlenmesi, nüfus artışı gibi nedenlerle örgütlere yönelik veri/bilgi akışının artışı ve bu verilerin işlenmesine, depolanmasına, sıkça geri çağırılmasına yönelik talepler gereksinimlerin sadece ofis çalışanı sayısının artırılması ile pratik ve ekonomik olarak karşılanmasını imkansız kılmıştır.

Bir Sağlık Kuruluşunda Görülebilecek Bilgi Sistemi Türleri

Hastanelerde bilgisayar kullanımı, 1960'lı yıllarda faturalama, 1970'lerden sonra tıbbi bilgi işlem amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde ise teşhisten tedaviye, personelin eğitiminden, yönetimine kadar her alana bilgisayar girmiştir. Uzman sistemler geliştirilmekte ve tıbbi dokümantasyon, hasta bilgileri gibi konularda ülkeler arası işlemler yapılabilmektedir. Bunların yanı sıra taşıma hizmetleri, menü planlaması, hasta kabul işlemleri, randevu sistemleri ve otel yönetimi gibi çok değişik uygulamalar oluşturulmuştur. Tüm bu uygulamaları HBS başlığı altında düşünecek olursak aşağıdaki sınıflandırmayı yapabiliriz(6);

- Medikal bilgi sistemleri,
- Yönetim bilgi sistemleri,
- Finansal bilgi sistemleri.

Bu sistemler birbirinden bağımsız düşünülmemektedir. Bu sistemler bütünleşik olarak tasarlandığında, veriler

ortak kullanılabilmekte ve bu sayede bir çok maliyet avantajı sağlanabilmektedir.

Medikal Bilgi Sistemleri

Medikal bilgi sistemleri, hastanelerde finansal sistemleri kadar yaygın kullanılmamakla birlikte 1980'li yıllardan sonra kullanımı artmıştır. Medikal sistemlerin kullanımındaki bu yavaş ilerlemenin nedeni, doktorların alışkanlıklarını değiştirmek istemeyişlerine, eğitim dönemlerinde yeterince bilgisayar eğitimi almamalarına ve mesleki kaygılarına bağlanmaktadır. Oysa, 1986 yılında yapılan Medikal Bilgi Sistemleri Sempozyumu'nda ortaya atılan görüşe göre HBS'lerin sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesinde çok önemli fırsatlar sunmakta olduğu, doktorların hastalarına daha çok zaman ayırmalarını sağladığı ve tedavinin daha etkili hale geldiği saptanmıştır(6).

Medikal Bilgi Sistemleri ile ilgili kullanım alanları aşağıda sıralanmıştır.

• Bilgisayar destekli medikal karar alınması: Bu amaçla tasarlanmış sistemler, hastaya ilişkin verilerin toplanması ve bu bilgiler ışığında hastanın teşhis ve tedavisine ilişkin olarak doktora bilgiler verilmesinde kullanılmaktadır.

• Medikal faaliyetlerin yürütülmesinde bilgisayar kullanımı: Medikal faaliyetler yerine getirilirken, işlemlerin kontrolünde, tıbbi protokollerin izlenmesinde ve uygulanmasında ve medikal kayıtların tutulmasında bilgisayarlar yararlanılmaktadır.

• Laboratuvar otomasyonu: Bu tür sistemler hastaya ilişkin verileri alarak, çeşitli işlemlerden geçirdikten sonra gerekli sonuçları üretmektedir. Bu sistemler gerek zaman kazanma ve gerekse test sonuçlarının doğruluğu açısından oldukça güvenilir hale gelmişlerdir.

• Eczane otomasyon hizmetleri: İlaçların dağıtımı, stoklanması, stok kontrolü ve oluşabilecek teknik hatalardan kaçınmak ve sürekli değişen fiyatların kontrolü için kullanılmaktadır.

Bunların yanı sıra hemşirelik hizmetlerinin yürütülmesinde, tıp eğitimi

İdari ve Mali işlemler mutlaka otomasyon projesinden ayrı olarak ele alınmalıdır. Hastane otomasyonu ile idari otomasyon birbirinden çok farklı özellikler taşımakta ve idari otomasyon klinik otomasyonun gerektirdiği günlük tempo ve güvenilirliği gerektirmemektedir.

ve araştırmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır.

Yönetim Fonksiyonların Destekleyen Bilgi Sistemleri

Günümüzde bilgisayar teknolojisi avantajlarından yararlanmak amacıyla yönetim fonksiyonlarına yardımcı olacak ve etkinliği arttıracak kimi uygulamalar geliştirilmektedir. Ülkemizde hastanelerin bir çoğu kamu kuruluşu olduğu için, bu konuya yeterince önem verilmemekle beraber bir çok hastanede konuyla ilgili çalışmalar mevcuttur. Özellikle taşra hastaneleri operasyonel ihtiyaçlarını birinci planda tutmaktadırlar ve ilk aşama olarak faturalama sistemi gündeme gelmektedir.

Bu konuyla ilgili uygulamalar aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir;

- Finansal uygulamalar;
- Personel sistemine ilişkin uygulamalar,
- Faaliyet planlaması, haberleşme vb.,
- Ayniyat yönetim sistemleri,
- Ofis otomasyon sistemleri.

Otomasyon Projelerinin Başarısı İçin Stratejik İlkeler

Bir Otomasyon projesinin Donanım(Hardware), Yazılım (Software) ve Kullanım (Orgware) bileşenlerinde aşağıdaki kurallara özellikle uyum gösterilmelidir

1- Hastaneler çok sayıda otonom çalışan profesyonel alt sistemlerden oluşmaktadır. Otomasyon açısından bakıldığında bütün hastaneler Klinik, Poliklinik, Acil Hizmetler ve İdari/Mali İşlemler olmak üzere dört temel alt sistemin bileşimidir(7).

2- Bu alt sistemlerin enformatik özellikleri birbirinden farklıdır ve özgün olarak tasarlanmalıdır. İdari ve mali işlemler enformatik yapı olarak diğerlerinden daha düşük bir karmaşıklıkta ve önceliklidir. Bir Hastane Otomasyon Projesi İdari/Mali İşlemler uygulamalarına göre değerlendirilmemelidir. Cari hesabı ve bordroları çok iyi takip eden bir sistem poliklinik hastaların perişan ediyorsa bu iyi bir proje değildir.

3- Hastane otomasyonu kesinlikle birbirinden ayrı ve bağımsız olarak tasarlanmalı, gerektiğinde entegre edilebilen programlar şeklinde tasarlanmalıdır.

İdari ve Mali işlemler mutlaka otomasyon projesinden ayrı olarak ele alınmalıdır. Hastane otomasyonu ile idari otomasyon birbirinden çok farklı özellikler taşımakta ve idari otomasyon klinik otomasyonun gerektirdiği günlük tempo ve güvenilirliği gerektirmemektedir.

Bu ayrışım hastane otomasyonu projelerinin başarısı için özel bir önem ve öncelik taşımaktadır. Otomasyon projelerinin başarısı seçilen teknoloji-den ve harcanan paradan bağımsız son derece karmaşık süreçlere bağımlıdır. Yukarıda önerilen ayrışım enerji ve dikkatin başarı için özellikle gerekli olan noktalara yoğunlaştırılmasına ve önceliklerin iyi seçilmesine olanak sağlamaktadır.

4- Hastane otomasyonu projelerinde "Network Kablolaması" teknolojisi büyük önem taşır. Bilgisayar ağı, bir çok bilgisayarı ve çevre cihazlarını (yazıcı, tarayıcı vb.) bir kablo ve diğer araçları kullanarak bağlayan ve aralarında haberleşmeyi sağlayan yapıya denir(10).

Bilgisayarların doğrudan kablolarla bağlanması ile oluşturulan ağlara Yerel Alana Ağlara (Local Area Networks

LAN) Telefon hatları ve uydu iletişim araçlarıyla bilgisayarların birbirine bağlanması ile oluşan ağlara Geniş Alan Ağları (Wide Area Networks WAN) denir(10).

Bu teknolojiye garantiler 10-15 yıl kapsayacak şekilde verilmektedir. Seçilen bileşenlerin kaliteli ve güvenilir olması bütün otomasyon projesinin kaderini etkilemektedir.

5- Bir otomasyon sisteminin kalbini serverler (anabilgisayarlar) oluşturur. Bilgisayar; Veriyi hızlı ve otomatik bir şekilde işleyen elektronik makine olarak tanımlayabiliriz(3). Anabilgisayar seçilirken dikkat edilmesi gereken hususlar disklerin yüksek kaliteli ve hızlı seçilmesi öncelik taşır. RAM (Hafıza) kapasitesi ve işlemcinin hızı önem taşır. Bu özellikler mütevazı bütçeler ile sağlanabilir.

6- Seçilecek işletim Sistemi (Operating System) stratejik bir önem taşımaktadır. İşletim sistemi; uygulama programlarının (kelime işlemci, tablo, grafik, özel programlar vb.) bilgisayar donanımı ile nasıl etkileşim kuracağını belirleyen özel programlardır. Bilgisayar açıldığı zaman sabit diskten hafızaya yüklenerek bilgisayarın uygulama programları ve çevre birimleri(Yazıcı,CD-ROM vd.) ile uyumlu çalışmasını sağlarlar. Otomasyon sisteminin güvenilirliği özellikle işletim sistemini güvenilirliğine bağımlı olacaktır. Bu nedenle seçilen işletim sisteminin otomasyon projelerinde uzun yıllar denemiş ve güvenilirliğini kanıtlamış teknolojiler olması stratejik bir önem taşımaktadır. Bir projenin başarısı veya başarısızlığı tamamen bu seçime bağlı olabilmektedir. Bu nedenle işletim sistemi seçiminde tutucu olmak ve otomasyonda kendi kanıtlamamış en son teknolojilerden uzak durmak sağduyunun gereğidir.

7- Otomasyon sistemlerinde ikinci stratejik tercih, verileri, kaydeden, depolayan ve raporlayan "Veritabanı Yönetim Sistemi" (Database Management System) nin seçimidir. Bir veritabanı dataların organize edilmiş halidir(6). Organize edilen dataların ne şekilde yapılandırılacağı, veri girişi, erişim ve

tasarımın nasıl yapılacağı seçilen veritabanı yönetim sisteminine bağlı olacaktır. Bugün bir çok veri tabanı vardır (Oracle, DB2, SQL Server ...ve diğerleri) Bir otomasyon sisteminin en değerli bileşeni veritabanıdır. Otomasyon programı gibi görülen modüller gerçekte veri tabanı yönetim teknolojileridir(7). Eğer iyi bir veritabanı seçilmezse sizin diğer bileşenleriniz ne kadar iyi olursa olsun sonuç başarısızlık olur.

8- Hastane otomasyonu modülleri olarak bilinen programlar genellikle veritabanı teknolojisini kullanan bir dördüncü kuşak programlama dili (4GL) uygulamasıdır. Bunların özelliği temel veritabanı fonksiyonlarının önceden programlanmış olmasıdır. Bu teknolojilerde programların görünüm kısmı ve hatta data profilleri defalarca yeniden düzenlenebilir ve düzenlenmektedir. Gerçek programcılık kalitesi, sistemin kilitlenmesini engellemek için alınan görünmeyen önlemlerdir. Bu nedenle hastane otomasyonu modüllerinin bir takım hevesli amatörler tarafından değil, network sistemleri üzerinde kilitlenmeyen modüller yazmakta beceri ve deneyim kazanmış programcı ustalar tarafından geliştirilmesi gerekmektedir(7).

9- 7 gün 24 saat aksamadan çalışma

durumunda olan bir hastane otomasyon sistemi, küvezdeki bir bebek gibi sürekli, dikkatli ve özenli bir bakım gerektirmektedir. Pahalı bilgisayarlar ve pahalı programlar bu gereği daha da artırmaktadırlar. Buna göre güvenilir bir hastane otomasyonu sisteminin arkasında, gerekli bakımı verebilecek, deneyimli ve profesyonel bir uzman kadrosunun olması gerekmektedir. Bu kilit personel otomasyon projesinin en stratejik bileşenlerinden biridir ve çok az projede varlığı ve önemi dikkate alınmaktadır. Bu tür kadroların pahalı uzmanlardan oluşması hastanelerin bu kadrolardan kaçınmaları ve bu hizmetleri bilgisayar firmalarından bekleme-lerine yol açmaktadır. Projeye tahsis edilen bakım elemanları yeterli düzeyde olmadığından, sistemler kullanıcı aleyhine olarak sürekli arızalı (down-time) durumunda kalabilmektedir.

10- Bir hastane otomasyonu projesinde stratejik bileşenlerde biride Kullanım (Orgware) olarak görülmektedir.

Hastane Bilgi Sistemi (HBS) Yazılım Gereklere

Veri girişleri, uygun kodlar kullanılarak yapılmalıdır. Kullanıcı biliyorsa kodu doğrudan girebilmeli, değilse kodların açıklamalarını otomatik olarak listeletip, istediği kodu seçebilmelidir. Sistemde kullanılan kodlar, Sağlık Bakanlığı ve ilgili hastane yönetimleri tarafından belirlenmiş kodlarla uyumlu olmalıdır. Örneğin, hastalık kodlaması için Uluslararası Hastalık Kodlamasının 8. ve 10. versiyonları (ICD-8 ve ICD-10) desteklenmeli ve bu kodlamalar ve ilgili açıklamaları yazılımdan bağımsız olarak veri tabanında tutulacak tablolarda yer almalıdır. Bu tablolar, gerektiğinde kolayca güncelleşebilir, bu güncellemeler ve veri girişi ile ilgili modüller de tasarlanmalı ve

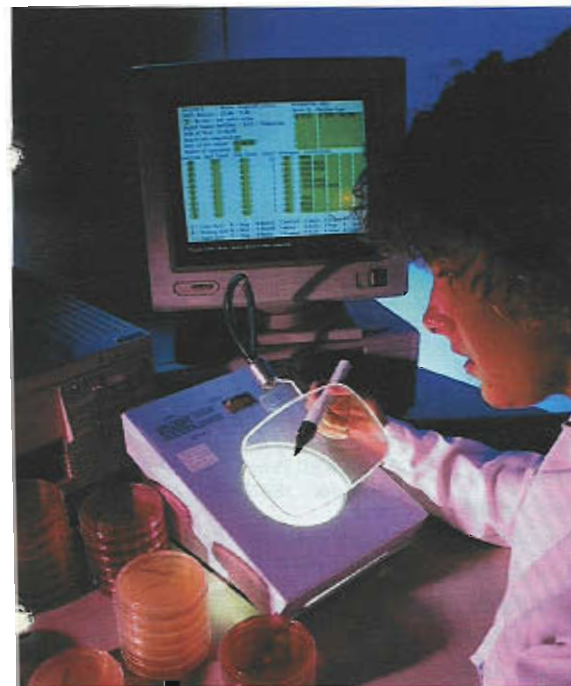
sistemde yer almalıdır(13).

HBS'nin, kişisel bilgilerin açıkça belirlenen amaçlar dışında kullanımını engelleyecek önlemler içermelidir. Yazılım modüller yapıda olmalı, yeni modüllerin sistemle bütünleştirilmesi kolayca yapılabilir. Eklenebilecek modüller detaylarıyla birlikte belirtilmelidir. Yazılım, VTYS üzerinde çalışmalı ve kayıtlar bu VTYS'de yeralan tablolarda tutulmalıdır. Yazılım modülleri ortak veritabanındaki veriler üzerinde çalışmalıdır. Veri tek bir kaynaktan ve bir kez girilmelidir. Uç kullanıcılar, yetkileri çerçevesinde veriyi değiştirebilmelidir. Yazılım parametrik olmalıdır. Hastanede açılacak yeni bir birim, sunulabilecek yeni bir hizmet, kullanılacak yeni bir malzeme, kullanıcılar tarafından yetkileri çerçevesinde kolaylıkla sisteme dahil edilebilmelidir. Tüm sıralamalar ve karşılaştırmalar Türkçe alfabe göre yapılabilir. Yazılımın donanımdan ve işletim sisteminden bağımsız olması, değişik platformlarda çalışabilmesi yeğlenmelidir. Bu çerçevede, yazılım ve donanım teknolojilerindeki gelişmelere açık, yenilikleri destekleyebilecek sistem mimarileri, eski teknolojilere dayalı olanlara yeğlenmelidir(13).

Hastane Otomasyonu projesinde yer alabilecek Modüller

1. Hasta Kayıt/Kabul ve Danışma Modülü
2. Ayakta Tedavi Gören Hasta (Poliklinik) Modülü
3. Yatan Hasta Modülü
4. Laboratuvar Modülü
5. Radyoloji Modülü
6. Ameliyathane Modülü
7. Eczane Modülü
8. Depo, Ambar ve Demirbaş (Ayniyat) Modülü
9. Vezne Modülü
10. Döner Sermaye, Faturalama ve Muhasebe Modülü
11. Personel ve Bordro İşlemleri Modülü
12. İstatistik Modülü

Her bir modülün kendine has özellikleri olup program yazılırken ve test edilirken bu şartları yerine getirip getirmediği kontrol edilmelidir.

Hastanelerde otomasyon projesi kurulurken yaşanan en önemli sıkıntı yönetimin bu alandaki bilgi eksikliğinden dolayı projenin oluşturulması sürecinin satıcı firma tarafından yönlendirilmesidir.

Sonuç ve Öneriler

Hastanelerde yönetime doğru, zamanında ve yeterli veri akışını sağlayacak bu verilerin analizini yaparak karar seçeneklerinin oluşturulmasına, alınan kararların sonuçlarını değerlendirmeye yardım edecek yönetim bilgi sistemlerinin olmayışı, hastaneleri güce, kişisel ilişkilere ve tecrübeye dayalı yönetim uygulamalarının egemen olduğu durumlar haline getirmiştir. Örgütsel performansın başarısı için yönetim fonksiyonlarının hepsinin en iyi bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Bu fonksiyonların en iyi bir şekilde işlemesi için bilgi tedarik sistemlerinin özel bir önemi vardır. Bu nedenden dolayı hastanelerde bilgisayar tabanlı bilgi sistemlerinin gerekliliği daha da önem kazanmıştır.

Hastanelerde otomasyon projesi kurulurken yaşanan en önemli sıkıntı yönetimin bu alandaki bilgi eksikliğinden dolayı projenin oluşturulması sürecinin satıcı firma tarafından yönlendirilmesidir. Bu noktada yapılması gereken satıcı firma haricinde bir uzman kuruluştan danışmalık hizmeti alınması maliyetlerin düşürülmesinde ve daha iyi bir yönetim bilgi sisteminin kurulması açısından faydalı olacaktır. Otomasyon projesinin geleceği, başarısı ve kesintisiz bir şekilde hizmet vermesi aşağıdaki hususlara bağlıdır. Bunlar;

Server(Anamakina)'nın özellikleri önemlidir. RAM kapasitesinin yüksek olmasına önem verilmelidir. Bilgisayar

üzerinde çalışan her program RAM hafıza bölgesine yüklenir eğer RAM' da yer kalmamışsa program çalışmaz veya harddisk alanını RAM gibi kullanarak çalışır bu da programın yavaş çalışmasına neden olur. Veri tabanına aynı anda bağlı kişi sayısı fazla olacağına RAM kapasitesinin yüksek olmasına önem verilmelidir. Hastane otomasyon projelerinde karşılaşılan problemlerden biriside belli bir kullanıcıya kadar sistem iyi çalışıyor kullanıcı sayısı arttığında sistem yavaş çalışmaya başlıyor ve belli bir süre sonra kilitleniyor. Bu gibi problemlerin kaynağı RAM hafızasının yetersizliği ve işlemci hızının düşüklüğünden kaynaklanabilir .Anamakina' nın işlemci hızı yeterli hızda olmalıdır. Anamakina üzerindeki harddisklerin hızı önemlidir ve hızlı harddiskler seçilmelidir. Sistemdeki kritik verinin tamamının, sistem performansını düşürmeden yedeklenmesini sağlayacak yedekleme üniteleri olmalıdır.

Veritabanı seçimi: Bugün piyasada bir çok veri tabanı mevcuttur. Otomasyon projesinin başarısı veritabanının seçimine bağlı olabilir. Hastanede kurulacak sistem özellikleri ve diğer özellikler göz önüne alınarak benzer özelliklere sahip otomasyona geçmiş ve iyi işleyen sistemler örnek alınabilir.

Network(ağ) yapısı: İyi oluşturulmuş bir network yapısı sistemin iyi çalışmasını etkiler. Kablolama planı, iş istasyonu sayısı sınırlı tutulmamalı, ileride uç konulabileceği düşünülen odalar da bu kapsamda ele alınmalıdır. Kablolama için bina ve odalar içinde uygun kablo kanalları kullanılmalıdır.

Yazılım: Diğer unsurlarınız ne kadar iyi olursa olsun eğer iyi bir yazılıma sahip değilseniz sonuç başarısızlık olur. Yazılım, en son kullanıcıların en az işlem yaparak en fazla iş üretecek şekilde tasarlanmış olmasına önem verilmelidir. Kullanıcıların hata yapma olasılıklarını en aza indirmiş olmalıdır ve yukarıda yazılım konusunda belirttiğimiz hususlara dikkat edilmelidir.

İşletim sistemi: Seçilecek işletim sisteminin oldukça önemlidir. Çünkü

her şey bu işletim sisteminin kuralları çerçevesinde çalışacak ve sistemin güvenilirliği, kesintisiz çalışması buna bağlı olacaktır.

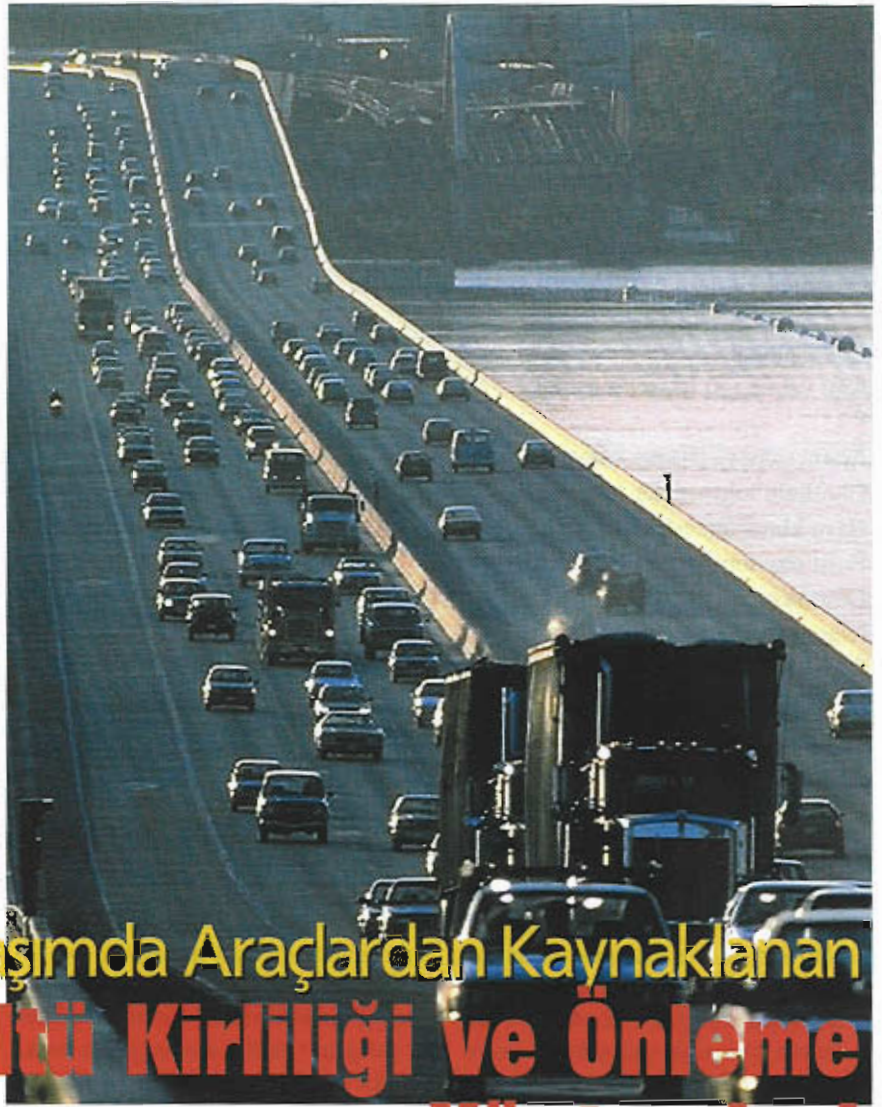
Kullanıcılar: Programı kullanacak olan personelin iyi bir şekilde eğitilmesi önemlidir.

Sisteme çok para harcamanız sistemin iyi çalışacağı anlamına gelmez. Bu sistemler uygun maliyetlerle de kurulabilir.

Yönetim bilgi sistemi kurulurken yukarıda belirttiğimiz bileşenleri en iyi bir şekilde bir araya getirecek sistemin seçilmesine özen gösterilmelidir.

KAYNAKLAR

- 1 BIRCH M. Clause : "Geleceğin Organizasyonu", TMI KNOWHOW Verimlilik, İlişkiler ve Kalite Üzerine Yazılar III, Ekonomi Dergisi Eki Sayı 48 (Ocak 1997), ss. 13-30.
- 2 GARVİN David A., "Bilgi Yönetimi", ISBN 975-7152-45-5, BZD Yayıncılık, İstanbul, 1999
- 3 STOTT David A., Roudledge, "Concise Dictionary of Business Managment", ISBN 0-415-18866-0, Newyork, 1999
- 4 EREN Erol, "Yönetim ve Organizasyon", Beta Yayın Evi, ISBN 975-486-300-8, İstanbul, 1998
- 5 ALPHAN Gönül Saray, "Bilgi ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı Kurulması Hakkında Rapor", http://www.gonulsaray.com/demec/bilgi_tekno_bak.html, 20 Nisan 2001'de Erişildi
- 6 TURHAN Kemal, "Bilgi Sistemi" Yayınlanmamış Doktora Tezi, KTU İİBF İşletme Bölümü, Trabzon, 2000.
- 7 MERİH Kutlu, "Hastane Otomasyon Projelerinde Yanılsama ve Gerçek", <http://www.merih.com/wkutmer10.htm>, 12 Eylül 2001'de Erişildi.
- 8 ERDOĞAN Melih, ERDOĞAN Nurten, "Teknolojik Gelişmeler Karşısında Muhasebenin Geleceği" 6. Ulusal İşletmecilik Kongresine sunulan bildiri, 12-14/Kasım/1998, Antalya
- 9 ATEŞ Metin, ÇİMEN Mesut, "Yönetim Bilgi Sistemleri" <http://www.merih.com/wmeta-te23.htm>, 25 Eylül 2001 Erişildi.
- 10 UYSAL Mithat, "Bilgisayar Bilimi ve Mühendisliğe Giriş", Beta Yayın Evi, İstanbul, 1999
- 11 SILVER Nick M. "Business Statistics" McGraw-Hill Book Company, ISBN -0-07-707445-9, England, 1999
- 12 DRUCKER Peter F. "Bilgi Yönetimi", BZD yayıncılık, ISBN 975-7152-45-5, İstanbul, 1999
- 13 Sağlık Bakanlığı, "Hastane Bilgi Sistemleri Alımı Çerçeve İlkeleri" Doküman sürümü 1.1, Ankara, 1999
- 14 KOÇEL Tamer "İşletme Yöneticiliği", ISBN 975-486-340-0, Beta Yayınevi, İstanbul, 1999

Ulaşım Araçlarından Kaynaklanan Gürültü Kirliliği ve Önleme Yöntemleri

Yrd. Doç. Dr. Fikret YÜKSEL*
Yrd. Doç. Dr. Mahir GÖKDAĞ**
Öğr. Gör. Murat ÇETİN***

*Atatürk Üniversitesi Mühendislik Fakültesi
Makina Mühendisliği Bölümü,
** Atatürk Üniversitesi Mühendislik Fakültesi
İnşaat Mühendisliği Bölümü
*** Atatürk Üniversitesi
Erzincan Meslek Yüksekokulu

Ses gövdelerin (cisimlerin) titreşimleri ve hareketleri ile atmosfere akustik (yankılanımlı) enerjinin bırakılmasıdır. Bu yüzden ses kulağa gelen objelerin bilimsel ölçümü ve araştırmasıdır. Gürültü ise arzu edilmeyen veya istenmeyen sestir ve nesnelerin üzerini bir örtü gibi kaplar.

Modern şehirde ve çevresinde gürültünün başlıca yardımcısı taşıma (ulaşım) işlemleridir. Gürültü; motor ve taşıtların egzoz sistemlerinin aerodinamik sürtünmesi ve taşıtlar ile taşıyan sistemleri (örneğin; lastik-yol, te-

kerlek-demiryolu karşılıklı etkisi) arasındaki etki ile üretilir.

Aşırı miktardaki sesin açık havaya bırakılmasının fiziki ve psikolojik zararlara sebep olduğu görülmüştür. Sınır bozucu etkisi nedeniyle gürültü artışı ve gürültünün dışarı bırakılmasının zihinsel gerilimlere sebep olacağı ve genel toplum sağlığına yapacağı olumsuz etkilerden dolayı kontrolü gereklidir. Gürültü düzeyleri ve insan algılaması Tablo 1’de verilmiştir. Tablo 1’de verilen değerler, 60 dB üzeri değerlerin insanları rahatsız edici ortama dönüştüğünü göstermektedir.

Tablo 1. Gürültü Düzeyleri ve İnsan Algılaması (EPA).

Gürültü Seviyeleri ve İnsan Tepkisi		
Yaygın sesler	Gürültü seviyesi (dB)	Etkisi
Jet tepkisi, taşıyıcı dona-nımları, havalı sirenler	140	Rahatsız edici, acı veren gürültü
Jet havalanması (200ft) gök gürlmesi, diskotek	130	Rahatsız edici, acı veren gürültü
Otomobil kornası, metal köprü ayağı çakılması	120	Maksimum bölgesel etkilenme
	110	
Çöp öğütücü	100	Maksimum bölgesel etkilenme
Ağır çekici (50 ft), şehir trafiği	90	Oldukça rahatsız edici, duymama tehlikesi (8 saat)
Alarm saati (2 ft), saç kurutma makinesi	80	Rahatsız edici
Gürültülü lokanta, ser-best trafik yolu, insan sesi	70	Telefon kullanmak zorlaşır
Hava klima ünitesi(29 ft)	60	İzinsiz istenmeyen
Hafif otomobil trafiği (10ft)	50	Oldukça sakin
Oturma odası, yatak odası, sakin büro	40	-
Kütüphane, sessiz fısıltı(15 ft)	30	Oldukça sakin
Radyo yayın istasyonu	20	-
	10	Sadece işitilebilir.
	0	Duyuma başlangıcı.

Gürültü şiddeti dikkate alınarak dayanılabilecek sınır değerleri Tablo 2'de verilmiştir. Ortam gürültüsüne bağlı olarak, sınır değerlerin üzerinde gürültü ortamında bulunmanın ani ve sarsıcı olmayan gizli işitme kaybına neden olacağı belirtilmektedir. Bir anda maruz olunacak çok gürültü sınırının ise 140 dB değerinin üzerine çıkılması halinde sakıncalı olduğu belirtilmektedir. Bir kısım psikologlar ise gürültünün bireysel sürtüşmelerin ana kaynağı olduğunu ve olmaya devam

edeceğini belirtmektedir.

Birçok taşıma türünde gürültü problemdir ve taşıma koridorlarında (örneğin otoban, demir yolu ve hava taşımacılığında uçuş hatları) ve ana taşımacılık merkezlerinde (hava alanı ve geçiş terminallerinde) kontrol edilmeye çalışılır. Gürültü kaynağından uzaklaşılınca etkisi azalır. Bu nedenle gürültü ortamında yer alan taşıt kullanıcılarının ve ulaşım güzergâhlarında yerleşmiş meskun mahallerin gürültüden daha az etkilenmeleri yönünde çalış-

maların yoğunlaştırılması zorunludur. 1970 yılında Seiff, ticari taşıtlarda sürücülerin yorgunluk ve işitme problemlerini, gürültü seviyesi ile karşılaştırmış, müteakiben çeşitli eyaletlerde ve bölgelerde motorlu taşıt gürültü standartlarıyla ilgili, gürültü düzenleme komiteleri kurulmaya başlanmıştır. Gürültü kontrol hareketi 1972 yılında resmi düzeyde gündeme gelmiş ve ülkeler düzeyinde şehirlerdeki gürültü; başlıca zarar veren problem olarak tanımlanmıştır. Federal otoyol konsorsiyumu (FHWA) gürültü standartlarıyla ilgili proje geliştirme işlemleri hakkında başvuruyla yaklaşımları teşvik etmiş ve gürültü standard değerlerinin farklı sınıflar için oluşturmuştur (Tablo3).

Yukarıda da değinildiği gibi gürültü insanların büyük oranda sıhhat ve sağlıklarının bozulmasına sebep olmaktadır. Gürültü kirliliğinin sağlık üzerindeki zararlı etkilerinin yanısıra kontrol metodları da pahalıdır. Bu durum göz önüne alınarak, gürültü kaynaklarının güvenilir bir şekilde incelenmesi ve gürültüyü önleme yollarının araştırılması gerekmektedir.

Tablo 2. Emniyet ve Sıhate Bağlı Gürültü Kriteri[4].

Dayanılabılır Günlük saat	Gürültü seviyesi dB(A)
8	90
6	92
4	95
3	97
2	100
1.1/2	102
1	105
1/2	110
1/4 veya aşağısı	115

Tablo 3. FHWA Gürültü Standardları (EPA 1973).

Gürültü Düzey Dizayını / Yer Kullanım İlişkisi	Yer Kullanımı Sınıflandırması	Gürültü Düzeyi Belirlenmesi L10	Kullanım Yeri Tanımlama
A		60 dBA dışarda	Bu bölgelerde sükunete, sessizliğe ve hizmete büyük önem verilir.
B		70 dBA dışarda	Meskenler, oteller, toplantı salonları, okullar, camiler, kiliseler, kütüphaneler, hastaneler, piknik alanları, eğlence yerleri, oyun sahaları
C		75 dBA dışarda	Gelişmiş yerler, özellikli aktiviteler, A ve B sınıflarını içermez.
E		55 dBA dışarda	Oteller, kiliseler, toplantı salonları, kütüphaneler, hastaneler, meskenler.

Ulaşımdan Kaynaklanan Gürültü ve Gürültü Emisyon Değerleri

Kaynakta gürültü üretilince; gürültü koruyucu kalkan olmazsa, gürültü dairesel olarak çevreye yayılır. Gürültünün yayılması, gürültü kaynağından havaya doğrudur. Bunun sonucunda da ses yoğunluğu kaynaktan uzaklaştıkça düşer. Buna ilave olarak yayılmanın havada absorbe olmasından dolayı yoğunluk kaybı hava partikülleri arasında ses enerjisinin transferi şeklinde yer alır. Otomobil sanayisinin gelişmesi ve buna bağlı olarak günümüzde bir çok insanın özel otomobile sahip olması yollarımızda trafik debisinin artmasına neden olmuştur. Son zamanlarda tatil istemiyle hava trafiğinde de önemli ölçüde artışlar olmuştur. Meydana gelen bu artışlar, taşıtlara bağlı gürültü miktarında da artışlara neden

Otomobil sanayisinin gelişmesi ve buna bağlı olarak günümüzde bir çok insanın özel otomobile sahip olması yollarımızda trafik debisinin artmasına neden olmuştur. Son zamanlarda hava trafiğinde de önemli ölçüde artışlar olmuştur.

olmuştur.

Ulaşımda gürültü oluşumunun temel etmenleri;

- Motor ve egzoz sistemi
- Taşıt üzerindeki hareketli parçalar
- Yol geometrisi ve yüzey kaplaması

- Taşıt ve yol ilişkisi
- Trafik yapısıdır.

İnsanları sağlık açısından rahatsız eden gürültüye karşı önlemler alınması için emisyon sınır değerleri belirlenmiştir (Tablo 4). Sınır değerlerinin tesbiti oldukça önemli bir konu olup, bir taraftan yerleşim yerlerinin aşırı yüklenmeden korunması bir yandan da belirlenen sınır değerlerinin gerçekleştirilebilir olması amaçlanmaktadır. Sınır değerinin düşük tutulması ile gürültüden korunma önlemlerine ilişkin maliyetler artmaktadır.

Gürültü ile yasal bir şekilde mücadele edebilmek için hazırlanan "Gürültü Kontrol Yönetmeliği" resmi gazete- de 11 Aralık 1986 tarihinde yayınlanmıştır[2]. Buna göre, kara taşıtlarında taşıt cinsine göre belirlenen üst sınır değerler Tablo 5'de verilmiştir. Taşıtların çıkarmış olduğu gürültünün belirlenen bu değerleri aşmaması istenir.

Tablo 4. Trafik Gürültüsü İçin Tanımlanan Bölge ve Değerleri [3].

Bölge Tanımı	Gündüz (06 - 19) (dB)	Akşam (19-22) (dB)	Gece (22-06) (dB)
Şehirdışı konut alanı	35 - 45	30 - 40	25 - 35
Şehir kenarı konutlar	40 - 50	35 - 45	30 - 40
Şehir konut alanı (trafiğe 100m uzakta)	45 - 55	40 - 50	35 - 45
Anayollar, işyerleri. (trafiğe 60m uzakta)	50 - 60	45 - 55	40 - 50
Şehir merkezi konut alanı (trafiğe 20m)	55 - 65	50 - 60	45 - 55
Endüstri bölge. Ağır taşıt geçen anayollar	60 - 70	55 - 65	50 - 60

Tablo 5. Taşıt cinsine göre belirlenen üst sınır değerler [3].

Taşıt Cinsi	Üst sınır (dB)
1 Otomobil	75
2 Otobüs (kentiçi - kentdışı)	85 - 80
3 Ağır araç ve kamyon (80km/sa)	85
4 Dizel lok. (Tam güçle ve yükte çalışırken) Hız 80 km/sa	85
5 Elektrikli lokomotif	80
6 Vagonlarda	70

Ülkelerde kabul edilen sınır değerler birbirinden farklı olabilir. A.B.D. de eyaletten eyalete değişirken, Japonya'da gündüz 55 - 70 dB, gece 45 - 60 dB, Rusya'da önemli yerleşim merkezlerinde 50 dB, Fransa'da gündüz 60 dB-gece 40 dB değerlerinin geçmemesi istenmektedir.

Gürültü Azaltma Yöntemleri

Gürültüden korunma ve onu azaltmanın yolları maddeler halinde verilecek olursa;

- Taşıt üzerinde alınacak önlemler
- Yol üst yapısında alınacak önlemler
- Trafik düzenlemesi ile alınacak önlemler
- Gürültünün çevredeki yapılarla önlenmesi
- Yerleşim alanlarının planlanması ve
- Yol kenarındaki önlemler olarak sıralanabilir.

Taşıt üzerinde alınacak önlemler

Taşıt motorundan dışarı atılan egzoz gazları silindirik kesitinden daha küçük kesitteki egzoz borusundan dışarı atıldığı için, kesit değişimi ve gaz hızına bağlı olarak ses çıkarır. Motor çıkışındaki ses, susturucu sistemi olmaksızın, normalde tahammül edilemeyecek düzeydedir. Ancak egzoz borusunda, egzoz gazlarına farklı dalga boyu vermek suretiyle oluşturulacak dalga yığılması ile ses frekansları sönmülenebilir. Bunun için ses enerjisi uygun bir ses yutma maddesindeki sürtünme ile ısıya dönüştürülür.

Ses susturma tekniğinde ise sesi azaltmak için çeşitli teknikler kullanılır (Şekil 1).

Şekil 1'de verilen susturucu yapılarının temel işlevleri;

1-Yankılanma (yansım): Ses, ses dalgası dirençlerine, örneğin kesit değişikliklerine yansıtılır ve ses enerjisinin bir kısmı azalan bir yankı gibi kendi kendine yok olur.

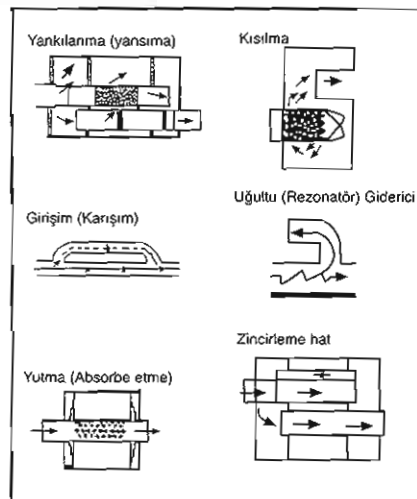
2- Girişim (karışım): Egzoz gazı bölünür, ses dalgaları farklı uzunlukta ki yolları dolaşırlar ve tekrar birbirlerine karışırlar. Üst üste yığılan ses dalgaları birbirlerini sönmeler.

3- Yutma (Absorbe etme): Susturucunun içi ses yutucu madde ile doldurulur ve ses enerjisi ses yutma maddesinin içinde sürtünme suretiyle ısıya dönüşür.

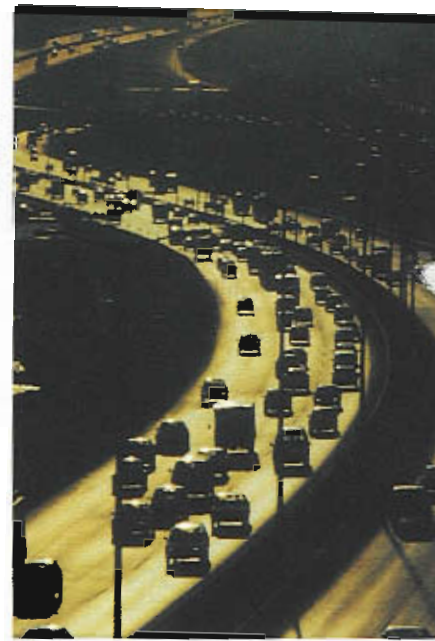
4- Kısıtma: Daralan boru kısmı ve delikler sayesinde ritmik akım hassas olarak parçalara ayrılır ve düzgünleşir.

5- Uğultu giderici (Rezonatör): Rezonatör boru uğultusunu emer.

6- Zincirleme hat: Boru kitlesi ve onları kapatan odalarla teçhiz edilir. Orta ve düşük frekanslı sesleri sönmeler.

Şekil 1. Susturucu Eleman Yapıları[1]

Uygulanan bu yöntemlerin bir veya birden fazla tipi bir taşıtta yer alabilir. Kullanılan motor kapasitesi, taşıt tipi, egzoz gazı miktarı ve benzeri parametreler uygulanacak yöntemde etkili olur. Bununla birlikte egzoz susturucusunun iç teknolojisi ve konumunun susturma kapasitesi yönünde önemli etkisi vardır. Susturucunun akış direncinin de az olması gerekir. Yüksek direnç oluşturan susturucu, motor piston yüzeyine ters kuvvet uygulanmasına ve motor gücünün bir kısmının kaybolmasına neden olur. Motor çalışma verimliliğinde, motor yapım teknolojisi yanı sıra susturucu da önemlidir.

Taşıtın yoğunluklu çalışma aralığı dikkate alınarak susturucu boyutlandırılması yapılır. Yoğunluklu çalışma aralığı dışına çıkıldığı durumlarda susturucunun arızalı olması durumunda, susturucu tam manasıyla görev yapamaz. Bu durumlarda taşıt gürültü kaynağı olarak karşımıza çıkar. Bozuk egzozlarla tafiğe çıkılmamalıdır.

Egzozun oluşturduğu gürültünün yanında ihmal edilebilir olsa da motordaki hareketli aksamların oluşturduğu gürültünün de dış ortama verilmemesi için motor bloğunun yer aldığı kısmın ses izolasyonunun iyi yapılması gerekmektedir. Motor bloğundan oluşan gürültünün taşıt operatörüne yansımaması özellikle önlenmelidir. Hareketli aksamdan oluşan sesleri azaltmak için uygun malzeme seçimi ve yağlama iş

lemelerinin zamanında yapılması gereklidir.

Araç için uygun lastik seçimi yapılmalı, araç lastikleri deforme olmamalıdır. Firmanın belirlemiş olduğu lastik basıncında kullanılmalıdır. Kullanım ömrünü dolduran lastikler zamanında değiştirilmelidir. Bozuk tekerleklerle trafiğe çıkılmamalıdır.

Yol üst yapısında alınacak önlemler

Sathi kaplamalı yollar gürültü oluşturan için, yol yüzeyin beton asfalt veya beton kaplama ile kaplanmalıdır.

Yolun eğimi taşıtın normal çalışma düzenini değiştirdiğinden, eğim minimum tutulmalıdır.

Gürültü kaynağı önlemez durumda olan bölgelerde yapılacak tünel sistemi ile gürültü kaynağı tünel içerisine alınabilir. Üst geçitlerle kesişmenin önlenmesi yolun seviyesi aşağı indirilerek, yol kenarlarının yol seviyesinden yukarıda tutulması sağlanarak ses dağılımı önlenabilir.

Trafik düzenlemesi ile alınacak önlemler

Trafikğin çoğalması caddelerimizi devamlı artan bir gürültü kaynağı haline getirmektedir. İnsanlar genellikle caddeler etrafında yerleşmiş bulunduklarından bu gürültü kirliliğine maruz kalmaktadırlar. Etki altında kalan bu kirliliği azaltmak için alınacak önlemler;

- Trafik akımının kontrol edilmesi
- Trafikteki taşıt cinsinin kontrolü
- Hız kontrolü
- Ağır taşıtların geceleri dinlenme ve oturma alanları dışına çıkarılması
- Kavşaklardaki ışıkların yeşil dalga göre ayarlayarak serbest akımın sağlanması
- Şehirlerde trafik gürültü kadastro sunun yapılarak trafikğin buna göre düzenlenmesi şeklinde sıralanabilir.

Gürültünün çevredeki yapılarla önlenmesi

- Kent planlamasında yapılacak uygun arazi kullanımı ve topografik durumlardan yararlanma
- Yapılaşmanın yola minimum

uzaklıklarının bırakılması

Yerleşim alanlarının planlanması

- Yerleşim alanları yakınındaki yolların kaplamalarında ses absorbe edici malzemelerin kullanımı
- Yol kenarlarındaki yapıların trafik debisine göre planlanması
- Karşılıklı yansımaların önlenmesi
- Tampon alanların bırakılması
- Gürültüden uzak olması gereken binaların uygun yer seçilerek inşa edilmesi
- Fonksiyonel hacimlerin bina içerisindeki yer ve yönlerinin tasarlanması
- Yapı bünyesinde değişik malzeme kullanılması

Yol kenarındaki önlemler

Ses dalgaları doğal olarak meydana geldikleri ve katı objeler tarafından üretildikleri için katlanma, yansıma veya değişme altında kalırlar ki, bu durum objelerin özelliklerine bağlıdır. Örneğin ağaçların ve diğer bitkilerin ses dalgalarını düzenli yaymada, yansıma eğilimi ve gürültü kesmede iyi bir gürültü kesici olduğu düşünülür. Yol kenarı gürültü kesici elemanları olarak; ağaçlandırma, duvar, set, şev ve tünel uygulanabilir[5].

Ses sönümlendirmenin en iyi yollarından biri ağaçlandırma ve bitki örtüsü yardımıyla gürültünün azaltılması

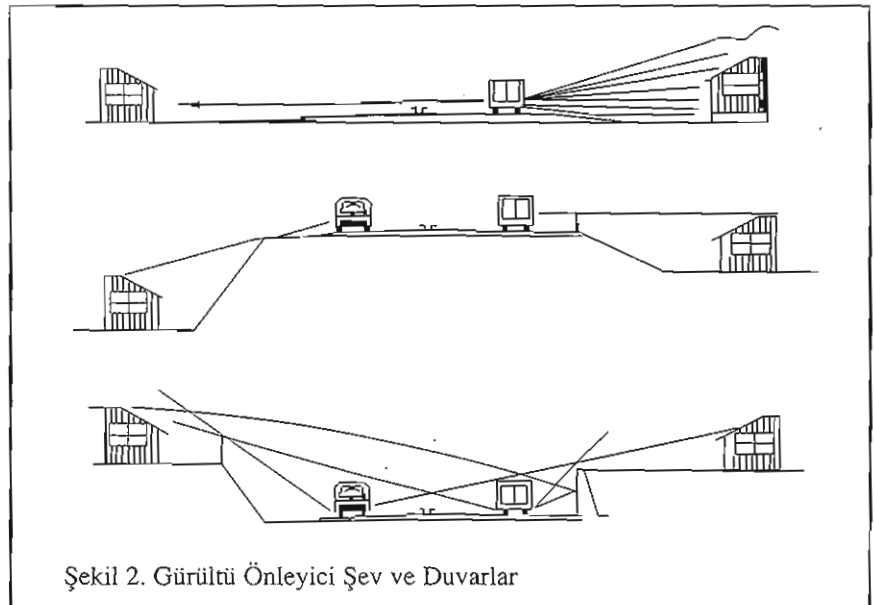
Ses dalgaları doğal olarak meydana geldikleri ve katı objeler tarafından üretildikleri için katlanma, yansıma veya değişme altında kalırlar ki, bu durum objelerin özelliklerine bağlıdır.

dır. Şevlerde yetiştirilen ses absorbe edici bodur bitkiler enine doğrultuda hızlı büyümediği, görüş açısını kapamadığı, ve fazla bakım istemediği için gürültü önlemede oldukça elverişlidirler.

Bitki örtüsü ile gürültü önlenemeyecek durumda ise veya yer sorunu olması durumunda gürültü önleyici bend duvarlar önerilir(Şekil 2).

Arazinin topografik yapısının uygun olması durumunda doğal şevlerle gürültü önleme yoluna gidilir[7].

Gürültünün çok yüksek olması durumunda tüneller yardımıyla da gürültü önlenir, fakat maliyetinin yüksek olması dezavantajdır.

Şekil 2. Gürültü Önleyici Şev ve Duvarlar

Değerlendirme ve Sonuçlar

Araçlardan kaynaklanan gürültü kirliliği üretim aşamalarında yapılan iyileştirmelerle büyük oranda azaltılmıştır. Bununla birlikte araç kullanıcılarından kaynaklanan gürültü kirliliği azalmakla birlikte devam etmektedir. Operatör kaynaklı gürültü kirliliği olarak da tanımlanabilen bu kirliliği azaltmak, kültür ve ekonomik seviye ile doğrudan ilişkilidir.

Ulaşım hatlarındaki gürültü kirlilik seviyesinin azaltılması ise meskun mahallerde yerel yönetimlerin sorunu olmakla birlikte toplumu ilgilendiren bir sorundur. Bunun için yapılacak en etkin yöntem otoban ve benzeri şehirleri birbirine bağlayan ana arterlerin yerle-

şim bölgesi dışından geçmesinin sağlanmasıdır. Bununla birlikte çevre yolu olarak da tanımlanan bu yolların çevresi; toplumun yine ekonomik düzeyinin yüksek olmayışı nedeniyle, gelir sağlamak için veya çalışma bölgesine yakın olmak amacıyla, kısa zamanda meskun mahal haline getirilmektedir. Yönetmeliklerde yapılan düzenlemelerle bu durumun önüne geçilmelidir.

Yeni piyasaya çıkan taşıtlar gürültü ve egzoz emisyonu açısından daha önce çıkan taşıtlarla kıyas kabul etmeyecek düzeyde iyileştirilmiştir. Bununla birlikte modeli ne olursa olsun, yol kontrol sırasında çevreye zarar verdiği tespit edilen taşıtların trafiğe çıkışları men edilmelidir.

Meskun mahal bölgesinde gürültü

kesici perde ve bariyerler inşa edilmeli mümkünse otoyollar meskun mahal dışına taşınmalıdır.

Gürültü azaltıcı önlemlerin uygulama alanına konulmasında maliyet ve ekonomiklik analizleri önemlidir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde; ek mali yük getirmeden, ekonomik ve uzun ömürlü gürültü azaltıcı etmenlerin tesbiti daha da önem arz etmektedir.

Gürültü azaltıcı sistemler arasında karşılaştırma yapılarak ekonomik olan parametreler tespit edilmeli, bu çerçevede kısa, orta ve uzun vadede yapılabilecekler belirlenmelidir.

Çalışmaların devamında, gürültü önleme sistemlerinin maliyet analizleri yapılarak etkin ve ekonomik sistemler tesbit edilecektir.

KAYNAKLAR

- [1] W. STAUDT, S. Braunschweig Motorlu Taşıt Tekniği, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Yayın No:2921, ISBN:975-11-1011-4
- [2] Gürültü Kontrol Yönetmeliği, 11 Aralık 1986
- [3] M GÖKDAĞ, O. Üçüncü, "Ulaşım Kaynaklı Gürültü ve Çevre" İnşaat Mühendisliğinde Gelişmeler Birinci Teknik Kongre, Gazi Magosa, 25-27 Ekim, KKTC
- [4] B. KUŞHAN, R. KANTAR, "Traktör Dizaynında İnsan Faktörleri, Basılmamış Ders Notu
- [5] Z. ÖZTÜRK, "Sesten Korunma Duvarları Hakkında Bir Çalışma", İ.T.Ü. Dergisi, Cilt 50, Sayı 4, 1992
- [6] EPA, Environmental Protection Agency, Noise and Its Measurement, Office of Public Affairs, Washington, D.C. Feb. 1977
- [7] KRELL, K. Probleme der Schallschirme an Verkehrswegen, I.V.34, S. H. 198

teşekkür mektupları

Sayın Başkan,

EOQ Kış Toplantılarını Ankara'da büyük bir başarıyla organize ettiğiniz için size teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Göstermiş olduğunuz misafirperverlik bizim için paha biçilmezdir. Özellikle ekibinizin göstermiş olduğu etkin ve inceliği takdir ettiğimizi belirtmek isterim. Gerçekten de olağanüstü bir iş başardınız.

Lütfen, EOQ Kış Toplantılarının unutulmaz bir organizasyona dönüşmesi için katkıda bulunan herkese en iyi dileklerimi iletiniz.

Saygılarımla,

Ricardo Dell'Anna
EOQ Başkanı

Brussels, March 1st 2002

Mister
Bekir Öztürk
President
Turkish Standards Institution (TSE)
112, Necatibey Caddesi
TR-06100 Bakanlıklar - Ankara
Turkey

Dear Mr President

I would like to thank you for organizing the EOQ Winter Meetings in Ankara with such panache.

The warmth of your hospitality is unequalled. We have particularly appreciated the efficiency and the kindness of your team. You have achieved an outstanding work.

Please transmit my best wishes to all who have contributed to make these 'Winter Meetings' an event to be remembered.

Yours sincerely,

Ricardo Dell'Anna
EUROPEAN ORGANIZATION FOR QUALITY
President

Gelişen Ekonomilerde STANDARDİZASYON'un Önemi

7 Mayıs 2002

I. Oturum

"Uluslararası ve Bölgesel Standardizasyon Kuruluşları ve Roller"

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Türkay TÜDEŞ KTÜ Rektörü

Mr. Mario Gilberto CORTOPASSI-ISO, Başkan

Dr. Veit GHILADI-IFAN, Başkan

Mr. Christian MUCKLE-CEN

Mr. Dennis Brougham-IEC

7 Mayıs 2002

II. Oturum

"Uluslararası Ticaretle Standardizasyonun Rolü"

Oturum Başkanı: Kürşat TÜZMEN DTM Müsteşarı

Mr. Didier HERBERT – Avrupa Komisyonu

Mr. Pieter PARLEVLIET – CENELEC, Genel Sekreter

Mr. Serguei KOUZMINE – BM/AEK

Mrs. Vivien LIU – WTO (DTÖ)

8 Mayıs 2002

III. Oturum

"Standardların Milli Ekonomiye Katkıları"

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Rıza AYHAN G. Ü. Rektörü

Mr. Yasuhisa ODANI– JISC(METI) (Japonya)

Mr. Torsten BAHKE – DIN (Almanya), Genel Müdür

Mr. David LAZENBY – BSI (İngiltere), Genel Müdür

Mr. Mark W.HURWITZ – ANSI (ABD), Başkan

Mr. Eugene JULIES – SABS (G.Afrika), Başkan

7-8 Mayıs 2002
TSE Konferans Salonu
ANKARA

enerji giderlerinizi

KÖHLER ile

UCUZLATIN !

SAYAÇ BİZİM İŞİMİZ ..!

**EN UYGUN FİYAT
ÜSTÜN KALİTE
HİZMETTE DEVAMLILIK**

KÖHLER

ELEKTRONİK ELEKTRİK SAYAÇLARI

KÖHLER

ELEKTRİK SAYAÇLARI SAN. ve TİC. A.Ş.

Bankalar, Yanıkçı Tenha Sokak, Uçarlar Han No. 10 Karaköy 80020 İSTANBUL
Tel.: (0.212) 256 81 90 (7 Hat) Fax: (0.212) 256 81 97 - 98

www.kohlersayac.com

e-mail: kohler01@superonline.com